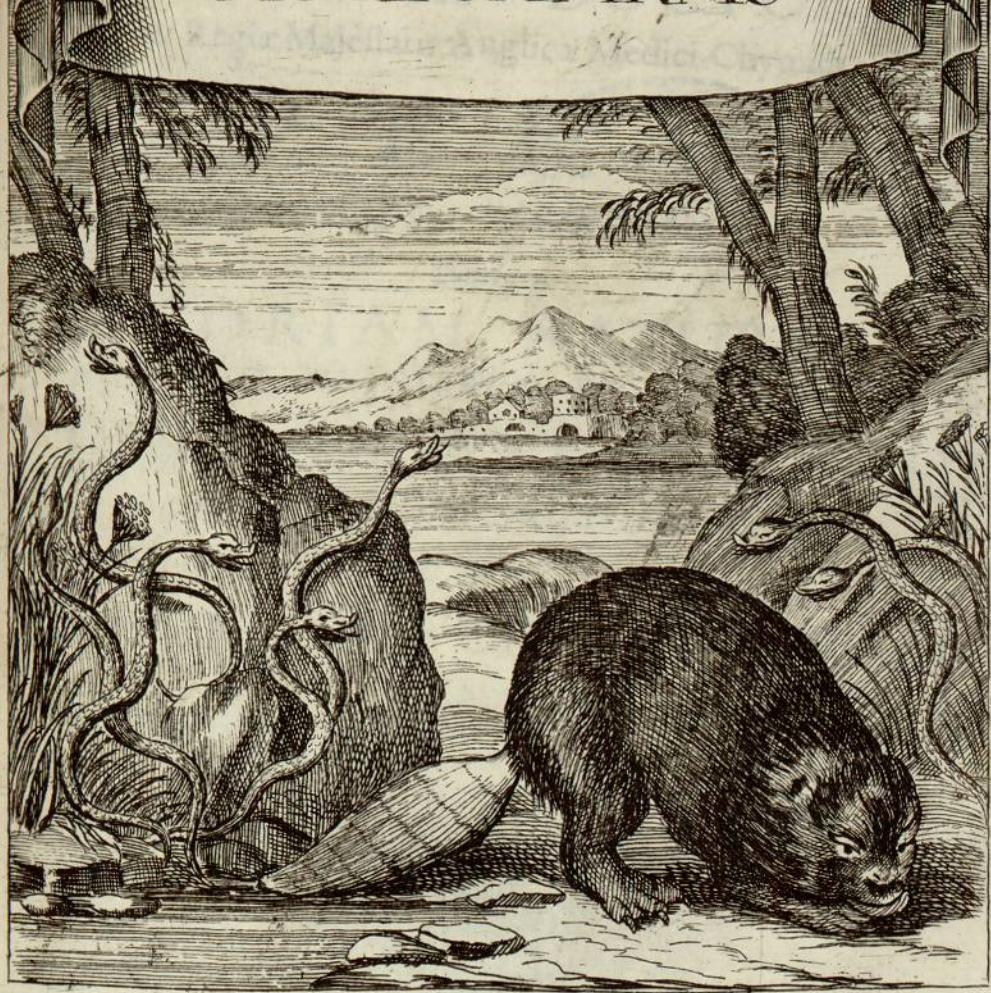

THERIACA
ANDROMACHI
Conseribente
MOSECHARAS

GENEVÆ.
Sumpt. Joan. Ludov. Du Four.

THE RIAA

AND ROMMELI

Couvertisse

MOSER HARRAS

GENEVE

Imprimerie de la Ville de Genève

MOSIS
CHARAS
MEDICINÆ DOCTORIS

& Regiæ Majestatis Anglicæ Medici-Chymici,

O P E R U M

TOMUS TERTIUS,

Continens

HISTORIAM NATURALEM

ANIMALIUM, PLANTARUM ET MINERALIUM,

THERIACÆ ANDROMACHI

COMPOSITIONEM INGREDIENTIUM;

C U M

EXPERIMENTIS CIRCA VIPERAM,

A D D I T A

SERIE NOVORUM EXPERIMENTORUM.

Sumptibus GENEVÆ,
JOANNIS LUDOVICI DU-FOUR

M. D. C. LXXXIV

MOSES
MARRANO

MEDICINE DOCTORIS

Regia Medicinae Academiae Medicorum Capituli

OPERA
MARRANO

tomus tertius

compositum

NATURALIA MATERIA

PLANTARUM ET MINERALium

THERAPEUTICAE ANDROMACHI

COMPOSITIONEM INGREDIENTIAS

XXX

EXPERIMENTIS CIRCA VIPERAM

SERIE NOVORUM EXPERIMENTORUM

JOANNIS LUDOACI DATONI
CAGANIA

CO DE ALIXA

PRÆLOQUIUM.

DISPENSATIO Theriacæ Andromachi, à me inchoante præsenti anno suscepta, totis tribus & amplius septimanis oculis & censuræ publicæ exposita, cum plurimos & Medicos & Pharmacopœos, nec paucos curiosos & eruditos convocaverit, ac præterea variis convenientibus & dissertationibus circa ea quæ in dicta dispensatione maximi erant momenti ansam præbuerit, imo & nonnullis controversiis cum aliquibus Collegis excitatis, priscorum traditionibus plus nimio addictis, Circumstantiarum harum concursus ut manum calamo admoverem sensim me impulit, traditurum rationes propter quas celebris hujus Antidotæ præparationis generalis & particularis aliqualem emendationem aggressus sum; per septem aut octo secula omnino illibatæ & intactæ.

Neque tamen is sum qui in præparatione hujus Theriacæ errores contingere solitos me primum omnium animadvertisse gloriari aui sim; Eruditus enim & experientissimus Zweißer nævos in ea manifestos prior deprehendit, adeoque solidis rationibus sententiam suam stabilivit ut nemo hiscere audeat, hinc ut illum ducem nonnulli Pharmacopœi jam sequantur in dispensationibus.

Me quod attinet, monitum ejus non modo me auscultasse profiteor, sed nulla non die ut aliquid à me accedat eniti, argumentorum robore id suffulciens, & antiquis & recentibus etiam adductis experimentis, quæ sedulus & perpetuus artis Pharmaceuticæ cultus peperit, à tringita enim & pluribus annis me totum illi addixi.

Nec me latet nonnullos Medicos, imo & Pharmacopœos, ratiiora quædam & luce digna publici juris fecisse, in iis præsertim quæ

medicamentorum Theriacam nostram ingredientium electionem spe-
ctant: At mihi eandem quam illis concessam opto veniam, einim scilicet
sensa exponendi, ac in propriam gratiam aliena dimissa calamum
adsumendi.

Illorum imitator esse nolui, qui de Theriaca tractatus meditati, nihil aliud pensi habuere quam verbo tenuis *Dioscoridis*, *Matthioli*, *Plini*, *Theophrasti*, *Galeni*, & aliorum textum exsribent, capita integra ex iis componentes, ex proprio vero Marte nihil adponentes, propria, ubique epicrisi omissa, Quid discriminis inter me & illos quod procedendi rationem intersit cuivis manifestum fiet, quod altera paucissima afferam, nequaquam retexens quæ ubivis sunt obvia, mentem solummodo meam exponere satagens, unicuique libertate concessa huic vel illi sententiæ, quæ rationi maxime consona videtur, adhærendi.

Nonnulla tamen ex aliis necessitate compellente repetenda sunt, cum enim medicamenta simplicia primævam retinent naturam, & qualem in mundi primordiis concessa est, propriamque signaturam servaverint, hæc aliorum ductum sequutus enumerare potui, cum nativo charactere designavere: neque enim verborum unquam tenax fui, veritatem quoties se mihi exhibuit semper amplexatus, qua impellente, non semel ab authorum plerorumque sententia discedere necesse habui.

Cæterum nonnulli forte existimaverint ob nonnullos Latinos ver-
sus, horis succisivis à me exaratos, præcipuas notas unicujusque medi-
camenti Theriacam ingredientis exhibentes, ideo me integrum Tra-
ctatum Latina lingua conscriptum offerre debuisse; at cum mihi
perspectum sit non omnibus Pharmacopœis familiarem illam esse,
quorum præsertim in gratiam hæc conscribo, æquum esse credidi
ut vernacula lingua conscriberem, quo melius innotescerent
quæ Latinorum carminum limitibus circumscripta exhibere non po-
teram.

Animus ergo est tum Latinis carminibus, tum prosa Gallica, trade-
re non modo optimas & maxime sinceras cujusque medicamenti no-
tas, sed etiam legitimam & singularem cujusque præparationem, quam
qui de Theriaca ante me scripsere levi pede præterierunt: Neque enim
unicuique Pharmacopœo satis est peritia electionis uniuscujusque me-
dicamenti, sed & præterea singularis præparandi rationis cognitio ne-
cessaria est, antequam dispensationi se accingat: Appositissime qui-
dam Medicus, nemini unquam Theriacæ suspiciendam esse composi-
tionem,

P R A E L O Q U I U M.

tionem, nisi iteratis illius præparationibus, ab artis peritis suscepis adfuerit, & medicamentorum omnium illam subingredientium accuratam tenuerit cognitionem.

Hoc vero sincere assero, me tyronem adhuc adjutrices manus Theriacæ dispensationi attulisse Magistro sub quo artis fundamenta posui, ab ipso feliciter & susceptæ & perfectæ: Plurimis itidem præparatiōnibus dum Galliam peragrarem, præsertim Massiliæ, Monspessuli & Lugduni adstitisse, atque etiam manum, præeuntibus artis peritissimis, admovisse, Artis magisterium postmodum Arausioni adeptus, bis in omnium conspectu Theriacam dispensavi, semel autem Mithridaticam Antidotum, nec sine applausu, adeo ut dispensatio Lutetiaæ Parisiorum à me publice suscepta novitatis suspecta esse non debeat.

Id porro compertum esse velim, postrem hac occasione non minus mihi curæ fuisse ut medicamenta & sincera & probæ notæ occurrerent quam ut accurata illorum præparatio accederet; Sumptibus nequaquam perpercisse, accuratoque semper studio indagasse quicquid ars maxime perfectum offerre potest quo res ex voto succederet.

Id vero aperte profiteor mihi, præeunte qualicunque Chymiaæ cognitione, patefactos plurimos errores in hac præparatione committi solitos; quorum cum omnino necessaria esset emendatio, hanc Pharmacopœias innotescere debere credidi, quibus cum meliora obvia non forent, officio se satisfacturos rati sunt si à norma ab authoribus tradita nequaquam defleterent; Præstat sero quam nunquam sapere; Vastus est materiae Pharmaceuticæ campus, in quo exspatiari unicuique licet, ac res novas detegere: Cum vero nulla non die ingenii acumen accedit, id apud me ratum cum priorum scripta ad posteriores deriventur, hos emolumentum ex illis capturos, atque hac parte superiores futuros, nec hac in re solum sed & quavis in scientia, non secus ac in omni arte, imo vilissima mechanica, *Facile enim est inventis addere.*

Neque tamen ideo Collegis meis anteferri ambio, honorem illis debitum defero, ac dociles illis aures præbere nunquam non ero paratus; quod plurima illis perspecta esse sciām quæ me latent, *Non omnia possumus omnes*, Sin communicandi animus omnibus æque ineſſet, proculdubio & peritia major cuivis accederet, imo & scientia, ac liberaiori animo erga tyrones ferremur quo experimentorum nostrorum fructus in illos derivarentur: Eo pacto sublevaremus Medicos labore di-

scendi artem ipsis inferiorem , neque illi distraherentur ab officiis & gravioribus ac magis arduis curis quæ ars Medica ab illis exigit , nobis ostensuris res quas ad praxin deducere non valuerunt , quippe quæ illos dedecent ; nec demonstrari queunt nitide præterquam ab iis qui totam vitam in illorum exercitio trivere.

At vero ut hic Tractatus eo animo quo illum offero excipiatur cupio , ut sic ulterius impellar ad manum ultimam admovendam Operi operi-
fiori , quod luci dare propediem spero .

Finis Præloquij.

THERIACA ANDROMACHI.

C A P U T P R I M U M.

D E T H E R I A C E S V T I L I T A T E .

*Onpis portans Opiata nomen
 Regibus quondam celebrata nescit
 quicquid oppugnet, sibi comparatam
 Perdere famam.*

UI B U S experientia comperti sunt egregii effectus à Theriaca prodire soliti, etiam juxta priscam normam præparata, illi non admodum mirabundi erunt antiquos Romanorum Imperatores non minus fere sategisse ritæ illius præparationis quam proprii Imperii regiminis; liberéque ac liberaliter ipsos quoscumque sumptus tulisse, ut ex dissitissimis etiam mundi cardinibus quotquot medicamenta Medici designaverant accerserent, quo præstantissimum medicamentum perfectionem adipisceretur: Neque etiam in admirationem pertrahentur, quod plurimi Reges & Principes, Illorum succedanei, hac in re imitatores fuerint; Dictamque Antidotum à tot retro faculis celebritate nominis adhuc gaudere, etiamsi sexcentæ excitatæ sint controversiæ ex temporum intervallis, & adhuc quotidie exoriantur.

Qui vero ad experientiam nunquam provocaveiunt, iis statim ad medicamentorum adeo stupendam seriem excandescunt, plerumque qualitatibus, viribusque discrepantium; neque animo concipere queunt quomodo ad unicam compositionem non modo animalia & mineralia concurrent, sed etiam quævis plantarum partes, ut exinde exurgat mistura *Chaos* potius referens quam rite constitutum corpus; etiamsi nemini ignotū sit quicquid in mundo elegans occurrit ex primævo & antiquo Chaos eductum fuisse; imo in unoquoque mixto Chaos

CAPUT I.

quandam speciem dari , quandoquidem ex quatuor Elementis confusa sunt mixta , quorum singulis qualitates inexistent contrariae , sibique invicem plane repugnantes , quamvis concedant necesse est ex hac medicaminum tumultuaria congestione facultatem omnino sublimem & extraordinariam exsurgere , quam in nullo ingredientium ante mutuam confusionem reperire est.

Cum porro mearum non sit partium formulas medicamentorum construere , nedum emendationem illarum suscipere , Doctoribus controversiarum ejusmodi compositionem concedo , satisque mihi fuerit si tempore & loco excusus suscipiam , & ad examen adducat electionem , præparationem & mixtionem omnium medicaminum , Theriaces compositionem subeuntium ; publici juris facturus quicquid singulare hactenus mihi occurrit quoad hanc materiam , arti quam profiteor omnino peculiarem .

Hoc tamen asserere non erubescam , plurimos eorum qui in Theriacam insurgunt cortice tenus illam attigisse ; penitus vero scrutari & intime cognoscere nequaquam curæ fuisse : Id vero apud me ratum si omnes Pharmacopœi qui illius compositionem suscipiunt , exhibito studio sincera tantum & probata admitterent medicamenta ; dispensatio autem , præparatio & mistio coram Medicis & Pharmacopeis insuper perficeretur , succedanea vero quævis plane respuerent , futurum ut hæc compositio adprobationem majorem mereretur : Medicis porro cum non desint occasionses exactam notitiam consequendi , ac ad accuratum examen deducendi ingredientia Theriacam medicamenta , præconceptum forte illius odium in desiderium facultates rite cognoscendi commutatum iri .

Ut vero à Theriaces partibus stem , quas tueri ex officio debeo , etiam illius adversariis concesserim in illam Metamorphoseos versus quadrare .

Frigida pugnabant calidis , humentia siccis ,

Ipsique non inique nomen confusionis medicaminum , qualitatibus admodum discrepantium adsignati posse ; Ultero etiam admiserim ex multo minori ingredientium numero concinnari posse remedium non minus illa efficax , Id adstruo , donec prodeat quiddam illa præstantius , aut saltem non inferius , Theriaca autem vulgata minorem in præparando molestiam exhibens , nequaquam abdicandum esse remediis usum , quod ad artis leges , & accurata diligentia præparatum , stupendos depromit effectus , experientia multipli ci fidem faciente : Quousque vero alter exurgat Galenus , qui reformationem auctore suo dignam suscipiat ,

cipiat, me judice commodissime & utilissime produci posse illius usum, iteraque compositionem, spe fretos ut tempore & loco centum libras Theriaces à me recens præparata expeditam venditionem, in plurimum commodum obtineam.

His addo, si Pharmacopœi neque sumptibus neque labori pepercerint, posse hos compositionem magis completam aggredi quam quæ olim usitata fuit, quandoquidem abstinere licet à quibusvis fere succedaneis, ab auctoribus multo studio conquisitis.

Id vero notum esse volo, si accurata electione facta omnium ingredientium, diligentia in expurgatione illorum adhibita fuerit, ut nulli quicquam de propria bonitate decessat, detraæta superfluis aut inutilibus partibus, Compositionem efficaciam multo majorem consequuturam, multoque commendabiliorem fore:

Sed præterea assero publicam hanc Dispensationem in Pharmaceuticæ rei beneficium cessuram, procul enim dubio qui illi totum se ad dixerit, eo pacto singularem notitiam, & perfectam præcipuorum medicamentorum, Officinam Pharmaceuticam subeuntium, adeptus est: Præparationem autem, & miscendi rationem cum rite caluerit, futurum ut minori negotio, & expeditius plurimas compositiones ejusmodi fortis perfecturus sit: Demum medicamenta accurate electa, à superfluis liberata, ritèque dispensata tapetem quasi, aut hortum coronarium colorum, odorum & figurarum diversitate amoenum, etiam illis qui artem non profitentur, exhibent; atque animis præstantiæ Theriacæ opinionem non solum præbent, sed & præconceptam excutiunt illis qui censem quæcunque remedia ad usus adhibent Pharmacopœi ab illorum hortis suppeditari.

Interim, obnixe rogo priscorum traditionibus plus æquo addictos, ne flocci faciant novas quasdam & insolitas præparationes in hujus Tractatus serie obvias futuras, atque ad stateram rationes meas expendant priusquam ejerent: Medicos vero etiam atque etiam obsecro ne vitio mihi vertant, quod concessi mihi ab arte Pharmaceutica jure circa Electionem, Præparationem & Mixtionem medicamentorum utar, nunquam alias adgressus vel medicamentum unum alteri supponere, vel præscriptas dozes immutare. Faciant vero mihi iidem potestatem alia ratione nonnulla præparandi, potiore proculdubio illa quæ ab antiquis observata fuit: Ostensurum enim me spero corrupta fuisse plurima Theriacæ medicamenta, quæ idonee præparata crediderunt: Cum vice versa detraæta (id quod præstiturus sum) improba & inutili parte, futurum ut cunctæ medicamentorum partes efficaces & utiles, quarum præparationem suscepturnus sum, sartæ teæ maneat:

Spe fretus ut omnes Pharmacopœi, quorum mentem opiniones non occupaverint, mei sint imitatores, nendum me impugnaturi in rebus omnino manifestis, quas iniqua improbaverint.

CAPUT II.

DE ORIGINE NOMINIS THERIACES.

*Viperæ vera species ferarum
dum perit priscus Mithridatis usus
voce sub Græca quod opus paramus
nomine signant.*

Antiqui olim Theriaces nomen pluribus indiderunt Compositi-
nibus, à rite exploratis quibus in expugnandis venenis polle-
bant facultatibus; adeo ut Theriacæ voce donaverint compositum
quoddam ex quatuor medicaminibus, imo & unicum simplex, Allium
enim Theriacam rusticorum vocavere; Exinde manifestum fiet, vires
quas obtinet Theriaca expugnandi, & quodvis veneni genus doman-
di, id nominis verisimiliter illi impertiisse.

Nonnulli verborum aucupes nomen deduxerunt à verbo ἀπίον, quod feram designat, & bestiam indomitam; Innuere volentes Theriacam non solum idoneam esse superando cuivis animalium ἰαψίαν
veneno, sed etiam adversus infinitos morbos valere, quos feris ani-
malibus similes faciunt.

Quidam existimarunt Andromachum, Mithridati nomine dimis-
so; Theriacæ vocabulum imposuisse à Viperis quibus ἄρπες nomen
indidit, quas addidit basin constituturus præcipuam istius compositio-
nis, Nec à vero simili abludere hi mihi videntur, quandoquidem id
nominis sibi vindicavit ab eo demum tempore quo caro Viperina Com-
positionem hanc subiit.

CAPUT III.

DE IDONEA THERIACAM COMPOSUNDI
anni tempestate.

*Pharmacum præstans prius omne quare
Et modo quo te docet ars parato*

*commodo tandem tibi quæ parasti
tempore misce.*

IN diversa abeunt plerique authores quoad tempus idoneum confi-
ciendæ Theriacæ: Utrisque probabilia adsunt argumenta in senten-
tia comprobationem: Ex mea autem, omnes alicui innituntur funda-
mento, nec enim una eademque tempestas ei scopo commoda est, sed
plures eligendæ, impossibile quippe est adeo insignem Medicamento-
rum congeriem uno codemque tempore sibi comparare, quorum non-
nulla quidem semper occurunt, alia vero certa tantum temestatei
Atque e re erit declinasse quod forte futurum est, ut scilicet dum con-
quirere studes omnia medicamina, si initium ductum fuerit ab iis quæ
tenuissima donata sunt substantia, cuiusmodi sunt folia & flores, ea-
dem vero si diutius adservata sint, quod idoneo tempore stu-
dium non adfuerit in conquirendis Medicamentis quæ diutius vires
suas inoffensas retinent, fortassis, inquam, eveniet ut Theriaca non iis
prædicta sit viribus quæ illi adsignantur, nec sane in illa desiderarentur si
unum quodque medicamentum suis viribus integris pollens admissum
esset: Præcautio ergo adhibenda est, idoneaque temestate & loco col-
ligenda, exsiccanda ac recondenda cuncta ingredientia medicamina;
Eadem vero præparata cum fuerint, tum demum dispensationi se ac-
tingere debet Pharmacopœus priusquam his vel illis quidquam detri-
menti accidat.

Inter tempestates autem ami Æstas omnium minime com-
moda est, sed maxime iniqua est, meo iudicio, perficiendo insigni isti
operi; nam præterquam quod vix possibile est ante festum omnium
Sanctorum cunctas plantarum necessiarum partes obtinere; ad com-
positionem vero admissis iis quæ anno proxime præterito collecta sunt,
non potest non compositio manca esse & in vitio: In intenso æstu me-
dicamenta si pistillo subjiciantur, non minimam procuidubio & in vi-
ribus & in pondere cladem patiuntur: iterataque agitatio, ad Solis ra-
diis suscepta, sicuti præcipiunt qui in ea sunt sententia, in pejorem si-
ne dubio conditionem opus deductum est: Ex eorum mente à solis Solis
æstivi radiis expectanda est fermentatio in Theriaca requisita; Iudein
vero minime perpendunt ab Hypocystidis, Chalcitidis, & Acaciæ aci-
ditate massam illam insignem commoveri, ac dum fermenti vices præ-
bent, quovis tempore fermentationem promovere, nullo alia acce-
dente auxilio quam caloris innati singulorum medicamentorum, &
conjunctionis eorundem ac cohæsionis, ab addito melle contingentis,
ad consistentiam cocto.

Neque tamen in partes venire abnuo ambiens calidum, dummodo intra mediocritatem consistat calor, locusque opportunus occurrat: At vero satius duxero omnino exclusisse calorem externum quam vehementiorem admisisse, à quo partes, quas adhibito studio tueri debemus, dissipentur.

Eapropter vero scire interest à justo intensiore calore externo partes maxime volatiles in auras abire, imo exsiccati totam compagm non excitata fermentatione, si acida commodam sedem non obtinuerint; Ea quippe cum intra se contineant genuinum semen spirituum fermentativorum, ab iis excitari potest & perfici fermentatio, etiam non præsente calore externo; ac revera nullum alium præterea in subsidium advocant præter eum qui ab iismet excitatus fuit in tota compaginis massa: Eorum vero actio cum ab interno principio pendeat, & omnino sit naturalis, ideo fit ut vires ingredientium simulcoeant, ac nequaquam dissipentur, unde exsurgit facultas multo perfectior ea quam obtinebant singula ingredientia ante fermentationem.

Horum porro spirituum fermentativorum actio adeo valida est, ut nisi Theriaca reconderetur vase cuius non tertia pars, aut ad summum quartam, vacaret, à turgente vi fermentationis compositione, proculdubio id dissiliret si accurate esset occlusum; vel exundaret Theriaca, orasque excederet & rumperetur si illac exitum affectaret; Vacuum autem, quod authores necessarium credidere, eum in finem præscriptum est ut spatium in vase commodum nanciserentur spiritus illi fermentativi, ac libere efficacem suam vim explicarent; non vero advocandi gratia aëris externi, qui patientis solummodo vices obtinet, actionem autem acidorum fermentativam solum experitur, illis cedendo.

Rem vero ita se habere indicio est, quod cum compositio in vase à fermentatione in tumorem attollitur, si spathula lignea leniter commota fuerit, vel alio quopiam idoneo instrumento, statim illa subsidet, ac pristino statui restituitur, illi nempe quem ante fermentationem obtinuit; eo quippe pacto spiritus turgentes exitum nocti sunt: Sin aër ambiens vim propiam exserere deberet, cum agitatio fores illi recludat, contrarius plane effectus expectandus esset.

Etiam si vero dum procedit fermentatio, compositio nihilominus sibi iterum intumescit, ab exitu nonnihil concesso spiritibus commotis & commoventibus, aër tamen ambiens patientis tantum vices obtinet, solaque actio adscribenda spiritibus fermentativis ab acidis genitis: fermentatio autem ulterius progreditur, tamdiu producta quamdiu nova fit istiusmodi spirituum generatio; quam desinere observare

servare est à quo tempore nulli amplius regenerantur; neque à quopiam aëre ambiente productio illorum cietur, sicubi semen id fermentandi vi præditum absumptum fuerit: Id quod quam tardissime intra semestre contingit, si compositioni requisita consistentia conciliata fuerit, etiamsi, ex quorundam authorum sententia, ultimus fermentationis terminus spatio demum duo decim annorum absolvatur: Id vero quod mente concipiunt omnino diversum est à fermentatione modo à me memorata; quam acida excitavere, nihilque aliud est quam intima conjunctio, ac propemodum imperceptibilis arcanarum virium omnium ingredientium.

Quoad illorum opinionem, qui credidere fermentationem Syruporum, aliarumve compositionum, sub liquorum censem venientium, quotannis sponte excitari, eo ipso tempore quo anno proxime præterito fermentationem experta erant, libere dicendum Pharmacopoeorum officinis illos rarius interfuisse, in quibus nihil simile observandum occurrit; nec probe iis probe perspectam fuisse legitimam fermentationum causam: Experientia quidem constat Electuarium liquidum, legitimam coctionem non adeptum, sponte turgere & sæpe in fervorem agi, æstate præsertim; accedens enim calor humori supervacaneo acidum ibi generat, à quo ista turgescentia aut fermentatio inducitur: At vero si in Electuario nihil acidum adfuerit, consistentiamque id idoneam naectum sit, nulla omnino expectanda est fermentatio.

Eadem Syruporum erit ratio si coctionem convenientem experti fuerint, ac vasis tersissimis & madoris omnino expertibus reconditi sint, expectataque fuerit absoluta refrigeratio antequam illis committantur, accurateque cooperiantur, ac loco temperato collocata fuesint, à solo quippe humore exundante, cooperante calore, gignuntur acida, ac in ebullitionem aguntur composita medicamenta.

Sin Syrum requisitæ consistentiæ Solis radiis objeceris, aut igni admotus is si fuerit, in tumorem postea agatur & farvorem, fermentationem tunc in epte dixeris, cum id spirituum ignis efficaciæ adscendum sit, qui corpora ista liquida & porosa subeuntes, horum meatus diducunt & expandunt, illaque in turgescentiam plus aut minus adducunt pro majori aut minori ignis spirituum *ενέργεια*.

Ulterius sensim proveherer, pluraque adducturus essem argumenta, nisi limites mihi præscriptos forte transgredi metuerem, atque à me adducta satis futura crederem ad promovendam cognitionem fermentationis Theriacæ: Sufficiat adduxisse tempus isti præparationi maxime idoneum id esse quo simul congerere licet quam recentissima singula simplicia quæ tenuissima donata sint substantia, ac proinde in fa-

cillimam dissipationem prona sunt : Et multo satius esse hanc normam tenere quam herbas & flores ad annum subsequentem adservare; quan-
dequidem faciliuum est Theriacem in hypocausto , vel loco quoipam calido continere , quo spiritus libere turgere queant , et si nulla ad id compellat necessitas , sicuti à me ante demonstratum est.

Meam processus rationem quod attinet , jam à vere proximo adparatui me accinxeram , à quo tempore vix aliqua præterit dies quin operi vel manum admoverim , vel admovere jussirim ; tum in colligendis , exsiccandis , & recondendis plantarum partibus , quæ in Gallia occurunt , nonnullæ in montibus , nonnullæ in planitatibus ; tum in accersendis Viperis vivis , ijsque uti decet præparandis , ac accurate expurgandis cunctis gummatis , radicibus , herbis , flotibusque ; tum & depurandis defæcandisque succis , ac oleo è Nuce Moschata eliciendo ; ac tandem ut Lugduno & Massilia evocarem id quod Parifijs vix probis conditionibus donatum mihi occurrisset ; Præstolandus erat Crocus recens , ante mensem Novembrem non sperandus , cuius deinde singula capillamenta extricanda & eligenda ; cui labori plures dies impendi debuerent : Sine mora cuncta simplicia sigillatim recognoscenda & examinanda fuere , ac pyxidibus recondenda in futuram dispensationem ; cui operi id quod anni superstes erat insumptum fuit . Subsequenti Januario explicata & exposita fuere simplicia curiosorum oculis & censoriæ , Februario autem Pulveres perfeci , operique ultimam manum admovi .

Nequaquam autem dubius sum quin ex accurata medicaminum omnium commissione , cunctisque in idem vas conjectis , calore inato cæterorum simplicium , ab aciditate chalcitidis , hypocistidis & acacia excitato , ijsdemque adjectione mellis & vini collectis , & ad debitam consistentiam deductis , futurum ut fermentatio rite succedit , è qua virium totius unitas exurgat , magis sane intima quam ex coniunctione eorundem simplicium cum melle .

Adde quod ex vicinia accendentis ad nos Solis spes est Theriacam semestri exacto idoneam futuram usibus quibus destinata est : Nec enim occupare id tempus consulo , ne traditas ab authoribus normas , easque æquissimas prætergredi videar , à nullo non observatas .

Ad finem hujus Tractatus plurima consideratione digna remitto , quoad missionem , ætatem , vires & usum Theriacæ : Cum enim ad maxime necessaria properem , initium ducturus sum à descriptione ab Andromacho , primario Imperatoris Neronis Medico , tradita .

CAPUT IV.

THERIACES DESCRIPTIO.

*Omnium pondus, numerumque tradit,
ex quibus junctis Opiata constat,
Post notas horum varias seorsim
carmine dicam.*

¶. <i>Pastillor. Scylliticorum unc.</i> xxxvij.	<i>Zinziberis,</i>
<i>Pastillorum Viperinorum,</i>	<i>Pentaphylli, ana unc. jv. sem.</i>
<i>Magmatis Hedychroi,</i>	<i>Polij montani,</i>
<i>Piperis longi,</i>	<i>Chamaptyios,</i>
<i>Opii Thebaici, ana unc. xvij.</i>	<i>Styracis Calamite,</i>
<i>Rosarum rubrarum,</i>	<i>Meu,</i>
<i>Iridis,</i>	<i>Amomi,</i>
<i>Succi Liquiritiae,</i>	<i>Acori veri,</i>
<i>Seminis Buniadis,</i>	<i>Nardi Celtice,</i>
<i>Scordij,</i>	<i>Terra Lemnie,</i>
<i>Opobalsami,</i>	<i>Valerianae majoris,</i>
<i>Cinnamomi,</i>	<i>Cham edryos,</i>
<i>Agarici,</i>	<i>Malabathri,</i>
<i>Myrrhae,</i>	<i>Chalcitidis,</i>
<i>Cofi,</i>	<i>Gentiana,</i>
<i>Croci,</i>	<i>Anisi,</i>
<i>Cassiae ligneari,</i>	<i>Fæniculi,</i>
<i>Nardi Indicæ,</i>	<i>Hypocistidis,</i>
<i>Schoenanthi,</i>	<i>Carpobalsami,</i>
<i>Thuris masculi,</i>	<i>Gummi Arabici,</i>
<i>Piperis albi,</i>	<i>Cardamomi minoris,</i>
<i>Nigri,</i>	<i>Seseleos,</i>
<i>Dictamni Cretici,</i>	<i>Acacia,</i>
<i>Praefij albi,</i>	<i>Thlaspeos,</i>
<i>Rhapontici,</i>	<i>Hyperici,</i>
<i>Stoechadis Arabica,</i>	<i>Ammeos,</i>
<i>Petrofelia Macedonici;</i>	<i>Sagapeni, ana unc. iiij.</i>
<i>Calaminches Montana,</i>	<i>Aristolochia tenuis,</i>
<i>Terebinthina Chia,</i>	<i>Dauci Cretici,</i>

<i>Bituminis Iudaici ,</i>	<i>Castorei ,</i>	<i>ana unc. j. sem.</i>
<i>Opopanaxis ,</i>	<i>Mellis præstantissimi ,</i>	
<i>Galbani ,</i>	<i>Omnium triplum pondus.</i>	
<i>Centaurij minoris ,</i>	<i>Vini generosi q. s.</i>	

Cum per capita distincta , non solum de electione & præparatione singulari omnium Theriaces simplicium mihi agendum incumbat, sed etiam de eorundem mistione, ac in unum corpus coagmentatione, initium à Scilla , quæ omnium prima occurrit, ducturus sum.

C A P U T V.

DE SCILLA.

Littori nascens rubicunda Scilla ,
Molis optatur mediocris , albam
Sumimus partem , spoliis & imo
Corde remotis.

Confusionem declinare studens , & veritus ne Lectori tedium patriam, adductis sermonibus & quaestzionibus inutilibus, tum hoc capite tum in subsequentibus, in compendium quæ apud Authore occurserunt contraham, qui plurimas paginas nullius frugis verbis impleverunt, additur ea quæ à me ex proprio Marte adnotata fuere, initium facturus à descriptione Trochiscorum Scilliticorum , quæ sic habet.

R. *Scilla affata lib. iij.*
Farina Orobii lib. iij.
Fiant ex arte Trochisci.

Ad ritam horum Trochiscorum præparationem eligendæ sunt duæ vel tres Scillaæ mediocris magnitudinis, succulentæ, graves, non viatæ, solidæ, coloris rubri, collectæ cum folia & caules emarcuerre, id quod messis circiter tempore accedit; Pasta utcumque solida obvolvantur, ex tritici farina compacta, transversi circiter digiti crassitie undiquaque contingendæ, quæ sic incrustatæ in pistoris furno coquendæ sunt; ibi finendæ donec panes maximi concocti sint: Exemptæ, & refrigeratæ, crusta qua obvolutæ fuere dematur, abjectis prioribus tunicis, quæ rubicundæ & quasi aridæ occurrent: Abjiciatur etiam medulla, cum parte duriori infimæ partis Scillaæ cujusque,

CAPUT V. DE TROCHISCIS VIPERINIS.

15

que, quæ radici truncum quasi præbet; folias squamas, vel laminas albas & medullofas adsumendo, Quarum recipe pondus trium librarum, ac contunde in magno mortario marmoreo, pistillo ligneo; quibus accurate contritis & contusis adde, & paulatim commisce, libras duas pollinis Orobi, ex qua mistura effingendi Trochisci, qui incerniculio impositi protinus exsiccandi, divo expositi, procul à Solis radiis & igne.

Zwelfer Oroborum farinæ præfert radicem Dictamni albi, in pulverem contritam, nec sine causa, radix quippe hæc eximia vi cardiaca & alexiteria pollet, procul omni dubio Orobis præstantior, qui columbis idoneum quidem præbent nutrimentum, at vero cordi familiare nihil obtinent; ea solum ratione adsumpti ut in massam Scillæ pulpa coire posset, ac Trochiscorum formam hæc obtainere: Id quod à radice dictamni albi pulverifata licet consequi, ac insimul vim cordialem & alexipharmacam in Trochiscos derivandam: Quamobrem missam faciam controversiam, num Orobi albi fulvis potiores sint, quandoquidem facultatibus vix à se invicem discrepant, electionis libertate concessa iis qui *Zwelferi* sententiam amplecti recusant, quam rationi multo magis consonam censeo antiqua hos Trochiscos præparandi ratione.

Nullus non Authorum plurima de qualitatibus & viribus Scillarum protulit, sicuti & de cæteris simplicibus Theriacæ compositionem ingredientibus; Ideoque intempestivum credidi additione ejusmodi libellum hunc augere, ratus satis futurum sub finem adduxisse vires novas Theriacæ à fermentatione accedentes, cuius ope vires singulares omnium confusa occurunt.

CAPUT VI.

DE TROCHISCIS VIPERINIS.

*Viperas quæres oculo feroci,
mobili lingua, gracilique collo
fæminas, cauda breviore, sursum
nare retorta.*

Vipera, (Theriacæ nomen quæ indidere, præcipuam facultatum quibus pollet, impertientes,) majorem mihi præparationem aggrediendi & reparandi quam cætera omnia ingredientia occasionem

præbent : Eapropter hoc capite ostensurus sum , (concessa tamen ab *Andromacho* venia , & Doctoribus ipsius sequacibus) nunquam ad legitimum examen deductos fuisse Trochiscos Viperinos antequam præscribantur: Imo nec rite Viperaruni naturam exploratam, atque caduco fundamento innixos , authoritatibusque experientia non fretis , sententiam suam illos protulisse.

Priusquam vero rem adgrediar , quicquid à me circa Viperarum electionem observatum edisseram necesse est: Viperæ ad Serpentum genus refertur , ἔχιδνα vocant Græci : Auctorum omnium consensus est fœminas maribus præstantiores esse : In eam vero opinionem illos adductos esse censeo quod à cæteris serpentibus facilius quam males discernantur ; qui quod minori capite & angustiori donati sint , à reliquo serpentum capite vix dissimili , uti & collo , cauda reliquo corpore , vix ab iis distingui possunt : Viperis fœminis latius est caput & depresso , oculi micantiores , nares sursum reflexæ , lingua fissa admodumque flexilis , dentes duo longi , adunci , acutissimi , quorum unus latus cuiusque maxillæ superioris occupat , ut plurimum reflexi secundum maxillæ longitudinem , sed quos erigunt & extra proferunt hostem impugnaturæ aut injuriam sibi illatam vindicaturæ : Plurimis quoque aliis dentibus , sed minoribus , præditæ sunt in utraque maxilla sitis ; Collum illis brevius est & tenuius , truncus corporis mediocriter crassus , longitudinis mediocris ; juxta & caudam subtus donantur foramine per quod excludunt excrementa & foetus vivos : obtinent præterea cor , jecur , fellea vesicula præditum , pinguedinem , cum nonnullis intestinis , quinimo & uterum : Missas facio plurimas de Vipera narrationes , de fœminarum cum maribus coitionibus , & foetuum exclusione , necessaria solum allaturus , ac primo quodnam capturæ illarum idoneum sit tempus .

Andromachus , Galenus , Damocrates , Avicenna , ac plurimi qui de Theriaca scriptis aliquid consignarunt , admodum à se invicem & perperam dissentient circa tempus capiendarum ad præparationem Viperarum : Omnes fere unanimi consensu ver determinant ; alij ejus initium , alij medium , sed plerique finem præscribunt , imo nonnulli æstatem præferunt , inchoantis vel desinentis nulla mentione facta , unde Damocrates .

*Æstate grandes Viperas bis decem ,
Venator captas quas recentes attulit.*

Alij libertatem concedunt inter ver & autumnum vindemiæ tempus admittentes , id quod ipse *Galenus* proposuit : Si bene sentio , varietas illa opinionum præcipue pendet à diversitate locorum quæ incoluerunt
re au-

re authores qui ea de re conscripsere ; quorum plerique censuere veris initium inchoandum cum frigora desinunt ; Cum porro Italia, Græcia & Arabia, patria fuerint plerorumque authorum qui scriptis tempus designarunt ; tempus ab Ephemeridibus astrologicis nobis indicatum quo Ver incipit , cum propemodum accedat ad id quod ejus finem assignant , ideo vix quid sibi vellent designare licuit : ad hoc vero maxime in illorum scriptis attendendum, quando ajunt Viperas capiendas esse paulo postquam latebras egressæ sunt , Solisque calorem nonnihil expertæ sunt, ac frui illis licuis commodo alimento quod tempestas subministrat : At vero parum sibi consentanea loquuntur cum meminere temporis quo Viperis fœniculi semine vesci licet , quod autumno solum rite maturum occurrit : aut exeunte æstate ; Confusionem vero majorem inducunt cum eodem tempore cum fœniculi semine flores pratenentes , sub quibus violas comprehendunt, concurrere volunt ; iisdem uno eodemque pastu Viperas frui jubentes ; quæ mens fuit Andromachi, ubi de tempore capturæ Viperatum commodo verba facit.

*Et passim violis carpit vernantia prata
Dum viridis querit semina fœniculi ,*

Hæc opinionum varietas animi perturbationem inducere potest si verbo tenuis rei accepta fuerit ; plurima enim sibi invicem repugnantia occurrent , non solum in diversis authoribus , sed etiam in uno eodemque , ac præsertim ipso Galeno , qui uno in loco præfert veris initium , in alio finem ; quinimo æstatem inchoantem si hyems diutius producta fuerit ; alibi iterum electionem liberam relinquit inter ver & autumnum : Sed existimo artificem his immorari non debere, cunctis vero ad examen deductis , illud amplecti quod optima fulcit ratio.

Mearum ergo eum sit partium quid sentiam circa tempus consentaneum Viperarum capturæ , necnon earundem præparationi , primo consentio omnibus authoribus Hyemem excludendam esse à numero tempestatum venationi illarum idonearum : illo quippe tempore admodum strigosæ sunt & languidæ , tum ratione inediae prægressæ , tum ratione probi aëris in illarum latibulis deficientis , alio tempore commodioris.

Æstatem quoque minus faventem existimo , tum ratione dissipationis partis idonei alimenti quo per æstus fruuntur , tum quia tum temporis ovis fœcundæ sunt , jam grandioribus , imo foetus forte jam conformatiōnem in alvo obtinent , si ætas proiecta fuerit , adeo ut eapropter Viperæ proculdubio succo exhaustæ sint.

Dux ideo supersunt tempestates eam in rem opportunæ, Ver scilicet & Autumnus, quæ iterum omnino distinctionem patiuntur, quoad initium, medium & exitum; Ver Autumno potius videtur, quod plures adprobatores noctum sit, electio vero eo magis rationi consona futura est si tempus maxime commodum arreptum fuerit: Sed & Autumno occurtere potest tempus non repudiandum; Ver quod attinet, existimo nisi hyems admodum prolixa fuerit, mensem Aprilē idoneum esse tempus capiendis Viperis; cum enim frui illis datum fuerit spiritu universali, quem Deus abunde super omnia circa æquinoctium vernalum diffundit, jamque ab aliquo tempore latebras deseruerint, obvia habuere proba alimenta quæ tempestas profert, Sin nondum occurrit semen fœniculi, herba non defuit, uti nec flores vernales, plurimaque minuta animalcula in escam ipsis venientia: quinimo & quodammodo innovantur, exuta priori pelle.

Etiam si vero coitus cupidus, & cum maribus consequens copulatio, non nihil vivifici illius spiritus vernalis, quem paulo ante hauserant, absumperint: ova porro conformatioñem forte consequuta sint, conjunctio tamen illa mutua cum indicium præbeat optimæ constitutionis; ova autem tunc temporis cum admodum exilia sint, verisimile non est ipsas nimium esse exsuccas, ac proculdubio convenientius vere non occurrit tempus.

Autumnū quod spectat, non immerito *Galenus* Vindemiarum tempus prætulit, à quibus exordium dicit; nam adde quod in arvis fœniculi semen adhuc prostat, uvæ, plurimique alij fructus grato illo tempore maturitatem adepti, occasionem præbent generationi plurimis insectis, gratum & probum illis nutrimentum præbentibus, uti & plurimis aliis animalculis, Viperarum esca futuris.

Sive porro ea tempestate Viperæ fœtus sarcina liberatae sint, sive ratione probi & ubertim occurrentis alimenti plusquam alia quavis tempestate, tunc optima est illarum constitutio, imo pinguiores sunt quam omni alio tempore, non secus ac maxima pars cæterorum animalium, quæ plerumque autumno meliorem habitum nocta sunt quam quavis alia anni tempestate: Qui autem Viperas autumno captas macillentas admodum esse asseruerunt, quod pellem tunc exuant, decepti illi sunt, finem autumni pro hujus initio usurpantes; ac in manus forte illis venerie nonnullæ viperæ jampridem incareratae, morbosæ & languidae, quasi recens essent captæ, à fine circiter Septembbris ad medium Octobrem, aut si vis, ad exitum usque ejusdem mensis, cum præcedens hyems in longius usque tempus protracta fuit.

Sin dixeris plus justo frigidam esse tempestatem, ob quam Viperæ torpidæ

torpidæ evadunt, repono non minus tales esse inchoante vere; neque eo in statu deprehendi nondum exorto Sole, id quod non minus vere quam autumno contingit, neque tamen propterea non pristinum vigorem readsumere prout Sol ad metam properat.

His addo in Italia, ubi primus omnium *Andromachus* Viperas ad insig-
nitis istius Antidotis compositionem venatus est, noctes admodum algi-
das esse, media etiam æstate, ac proinde Viperas verno tempore cap-
tas non minus quam autumnali proculdubio frigoris nocturni efficaciam
experiri, etsi omni cura id declinare studeant latebras sub lapi-
dibus aut frondibus quarentes: cum vero frigus hoc ingruente nocte
illis beneficium sit, à quo mitigantur ingentes quem de die perpessi sunt
æstus, non minus vere quam autumno, cum Solis radij intense feriunt,
eadem ratione Sol oriens, paulatim discutiendo impressiones à frigore
nocturno induetas, illico pristino illas vigori restituit, constitutionem
requisitam & qualitates idoneas quæ in usum venire queant im-
primit.

Validissimum hoc argumentum palam faciet, sive vere, sive autumno, capiendas esse Viperas paulo post Solis exortum; nec minus cavenda
esse diurnum æstum quam nocturna frigora; Liberum unicuique sit arbitrium Viperas vere vel autumno capiendi, dummodo utraque tempe-
state observatum fuerit legitimum tempus, quod à me rite designatum
est, ut censeo, ratus à discrimine, quod ver & autumnum intercedit, non
posse offerri censuræ occasionem æquam, sicuti à nobis in hujus capitinis
decurso observabitur, quoad antiquam Trochiseorum Viperinorum
præparationem.

Porro admirationis causa se affert, quod censura digni iudicati sint
Trochisci Viperini, non ratione præparationis, juxta antiquam nor-
mam institutæ, sed quia admissæ fuerint Viperæ autumno captæ; quandoquidem ob rationes à me modo adductas, non præstantissimæ esse
nequeunt; Porro, cum quocunque anni tempore Viperæ in usum accer-
santur, si illarum caro in aqua elixata fuerit, Trochiscorum gratia for-
mandorum, nonnisi corpus expectandum ex partibus semi-mortuis
constans, ac proinde repudiandum, id quod mox ostensurus sum: Ac
proculdubio necessitas multo evidenter urgebat omnino improbasse
ejusmodi Trochiscorum præparationem, melioremque illi substituisse
quam inani argumentorum serie ostendisse Viperas vere captas autumnalibus
esse præferendas, ut inde exsurgat præparatio omnino nihili &
in publicam viam abjicienda; Cujus emendatio ab iis solummodo spe-
randa quibus rite perspectæ cum sint probæ qualitates partium ex qui-
bus constant Viperæ, in illarum præparatione arte cavere norunt ne dis-

pereant, sed sartas tectas conservant.

Nec minus mirum collegium quoddam Pharmacopœrum Urbis celebris, extra regnum hoc sitæ, in consilium adhibuisse Pharmacopœos Parisienses, Monspelienses aliosque, ob excitatam inter illos controvèrsiam circa legitimam panis proportionem carni Viperarum ad concinnandos Trochiscos admiscendi: Cum enim non minus illis quam nobis cura incumbat disquisitionis notitiæ internæ & externæ partium cunctarum mixtis inexistentium, atque ea ratione illas præparandi, ut reputatio id quod improbum & inutile continent, quicquid probum est ac cognitionem authoris subterfugere non debet, conservari queat, Ab illis non animadversum potissimum, & maxime essentialiem Viperarum facultatem, in illarum spiritu positam, sale & oleo volatili, cum in juscum accidente elixatione transmissa sit, carnem inde eductam cum viribus ejusmodi orba sit & destituta, iterum additione panis infringendam non fuisse, confusionem tantum allaturi nedum eximum quiddam producturi, Id quod apertius per nos in hujus capitinis serie futurum est.

Loca quod attinet unde Viperæ accersendaæ, Lugdunensis & Piastviensis ager in hoc regno omnium optimas subministrat; Sine mora captæ in usum veniant, ne diutius adservataæ strigosæ & macilentæ fiant.

Id notatu dignum est, si quamdiu robore pollent trucidatae fuerint, non modo corporis truncum, caput & caudam, etiam diu ab amputatione mobilitate vigere, sed & eundem truncum cute denudatum, interaneis liberatum, exacto nycthemero adhuc motus facultate polle-re: Cor autem ab aliis partibus secretum, exactis horis viginti quatuor, Soli expositum, aut aquæ calidæ immissum, palpitationis motu cieri: Imo caput, à trunco absectum, mordendi tentigine etiamnum teneri si quid illi admotum fuerit; nec minus infestum esse mortuum quam si trunco adhuc cohæreret: indicio manifestissimo in Vipera vires omnino singulares latere; quod ejusmodi circumstantia in his potius quam in quovis alio animali deprehendantur.

Neque satis est rita Viperarum electio, earundemque idoneo tempore venatio, requiritur & artificiosa præparatio: si enim antiquæ methodo institerimus, sexcenti sequunturi sunt errores.

Primo illatum præcipitur flagellatio ante detruncationem capitinis & caudæ, quo, inquiunt, in iram & quasi furorem incitentur, ac omne venenum, quod toto corpore sparsum ac præsertim cysti fellea contineri existimant, ad caput impellatur; At ipsis ignota sunt infinita experientia, nuperis aunc patefacta, per quaæ constat venenum Viperinum neque

neque in illarum corpore neque felle disquirendum esse; Ac primo notum est plurimis carnem Viperarum in escam venisse, eodem modo ac anguillarum adparatam; palatoque arrisisse, nedum ulla tenus noxiā fuisse: 2. Memoria illorum excidit curatio Elephantici epoto vino in quo suffocata fuerat Vipera; cui, nequaquam præmissa flagellatione, aut quapiam alia præparatione, effundere licuit in id vinum fel, aut salivam, aut quicquid virulenti in illo animali fingitur. 3. Ipsos etiam latebat nonnullos homines, imo plurima animalia, fellis Viperini pondus semunciae deglutisse, quinimo & saniem illam, aut virus, maxilla superiore contentum, nullo subsequuto detimento: 4. Id à quo maximum imminet periculum in morsu situm esse, ratione longitudinis & eximiæ dentium tenuitatis, à quibus aperturæ adeo exiguae imprimuntur, et si alte demissæ, ut spiritus interni in rabiem acti ab isto morsu, eo affatim confluentes, denegato exitu, insignem commotionem & confusionem in partibus externis excitent; ipsa autem sanies è maxilla superiore emitte solita dum Vipera morsu infligit vulnus, viam sibi faciens in exigua foramina à dentibus inficta, imo spirituum egressum præpediens, incrementum malo præbet, atque fortuito parit id quod alias non contigisset in corpore hominis morsu non imperiti.

Suspicio etiam terrorem spiritibus inductum, à timore morsus Viperini, imo antipathiam hanc naturalem quæ homini & serpenti innata est, non parum ad mali augmentum conferre: Neque tamen censeo eti dentes minus longi forent & acuti, morsum nihilominus non periculi plenum esse, sed curationem multo citiorem & faciliorem futuram.

Neque etiam in ea sum sententia saniem à gingiva superiore manantem veneni plane expertem esse, experientia quippe mihi notum illam incisioni, aut vulneri, immissam metuendos inducere effectus: sed præterquam quod hi vix contingunt citra morsum à dente inflictum, illud apud me ratum si abscissum fuerit caput Viperæ, relicta colli portione ad crassitatem digitii transversi, non modo nulla ejusmodi saniei superesse vestigia, sed etiam omne venenum in dicto animali contentum aboleri.

Si ergo cognitum fuisset corpus Viperinum, in usum quod adducitur, veneni expers esse, studium non adfuisset id profligandi quod abest; neque vitiosa qualitas, antea absens, inducta fuisset: Id enim apud me constitutum, spiritus ira excandescentes posse venenum illuc inferre ubi abest, atque irritationem Viperæ induciam à flagellatione, posse patere & insinuare illius corpori venenum quo antea destitutum erat: Cujus rei exemplum admirandum suppetit, si modo vera de Turcis tradantur, scilicet hos venenum præsentissimum & subtilissimum adepturos, hominem rufi capillitii pedibus suspensum tenere, ac salivam ex ore ex-

stillantem colligere, quam effundit rabie percitus pariens ob suspendij supplicium ad interitum usque productum : Facultas autem venenata istius salivæ, à Turcis eum in finem adservatæ, nonnisi spiritibus excant-descendentibus adsignari potest, quandoquidem hominis saliva propria natura nequaquam venenosa est.

En primum errorem in præparatione Viperarum admissum; proximus non modo deterior est sed præterea alios consecutarios trahit plurimos, Præcipiunt enim amputatis capitibus & cauda Viperarum, cute spoliatos truncos, in aqua elixari, addito salis manipulo uno, & anethi æquali quantitate, quoad caro à spina secedat; hanc separationem digitorum ope perficiendam volunt, atterendo & affricando manibus truncos in ipso juscule; colligendo autem quicquid carnis se offert, ad sumnum delatum, & aquæ innatans, spinis subsidentibus relictis effungi demum ex carne, ea ratione cocta, Trochiscos, illius adsumendo partes quatuor, panis autem biscocti & pulverisati partem unam: Jusculem quod attinet, ex eorum sententia cum inutile sit, eapropter abscitur.

At vero ejusmodi præparatio errorum insignem seriem inducit, nam primo ad quid salis & anethi adjectio huic decoctioni, si nihil vitiosum propria natura trunci Viperini continent? Ipsi præterea Trochisci absque sale conservari possunt, quod illorum scopo omnino dissentaneum est; repudiant quippe Viperas juxta maris littora captas, quia rebus salitis pro alimento usæ sunt, ratione hac addita quod sitim ægris inducant.

Secundo, cur in Jusculem vim carnis præcipuum transfundunt? Error venia dignus esset si Jusculem Elephanticis hauriendum offerrent, vel iis qui limoso & crasso sanguine scatent, cui rei illi ipsi eximie conducere id censem; sed id effundunt, quidni & ipsam carnem (nec enim error minus gravis) in quod caro vires suas pene omnes effudit? Etsi vero quatuor adsint carnis partes, unica panis, nihilominus cum in carne eo modo elixata non pauca supersit humiditas, quæ denum in auras facescit, accidit ut postquam exsiccati sunt Trochisci tantudem supersit panis, qui inutilis, quam carnis, neutiquam efficacioris: Neque vero artis Medicæ, neque Pharmaceuticæ cognitio necessaria est ad judicium de his ferendum cum vel vilissimo coquo notum sit Jusculem non sapere nisi ad se allexerit purissimam rerum incoctarum substantiam, Nec præterea cibos retinere probitatem succi si in Jusculem effusus hic fuerit.

Ut ergo Theriaca admittat basin nequaquam vitiosam, idonea tempestate eligantur Viperæ quales depinximus, dimissaque flagellatione,

abscin-

absindatur illis collum pollicis transversi latitudine proxime caput; hinc cauda, demum exenteranda, & ab contentis in alvo liberanda, seorsum repositis corde, jecore & pinguedine (quæ in alios usus venire potest,) Postmodum trunci accurate mundentur, sicuti & corda ac jecora, in aëre exsiccanda & extra Solares radios, quorum usus deinceps designandus est; Pinguedo eluenda est, liquefacienda, percolanda & seorsum ad usus recondenda: Capita autem, caudæ & cutis artificibus suppeditatura sunt sal volatile, & fixum, spiritum necnon & oleum, insignibus viribus prædita.

Vice autem antiquorum illorum Trochiscorum, æquale pondus adsumendum erit truncorum, cordium & hepatum Viperarum exsiccatorum; quæ una cum cæteris medicamentis Theriacam ingredientibus pulveranda sunt; Id pro comperto habendo illis adsignandas esse præcipuas Viperæ qualitates, in illius spiritu sitas, oleo, salibusque fixo & volatile, quæ artificibus proclive est ab ejusmodi truncis, cordibus & hepatis, ea ratione exsiccatis elicere; At vero Trochisci prisco modo præparati nihil aliud quam inutile phlegma suppeditare possunt, foetidum, effœtum, spiritibus destitutum, ac sale tum fixo tum volatile; quæ cuncta indubia sunt indicia carnem Viperinam in Juscum quicquid utile continebat transfudisse.

Sin quis antiquæ normæ tenax ex his Truncis Trochiscos effingere, cordibus & hepatis exsiccatis voluerit, prædicta in subtilem pulvrem conterat, ac in pastam solidiusculam deducat, addito vino malvatico, in quo tantillum gummi Arabici dissolutum fuerit, concinnetque Trochiscos illis similes qui vulgo parari solent; Possunt ijdem inungi Balsamo Peruviano postquam exsiccati fuerint, tum odoris tum conservationis causa.

Non defuturos scio qui objiciant in Truncis Viperarum, eo modo exsiccatis, tantundem ut minimum spinarum quam carnis repertum iri, id vero non expectandum antiquorum methodo observata, per quam omnino caro à spinis mediante elixatione abscedit; At vero quibus intime perspecta fuerit spinarum Viperæ natura, sicuti & carnis manifestum futurum & plus spiritus in illis latere, olei, salisque tum volatile tum fixi, quam in ipsa carne; etiamsi vero pondere carnem æquarent, præstantiores tamen illas esse absque dubio pane pulverisato, utilie nihil plane conferente.

Ut vero res dilucidior fiat, illud scire interest ossa animalium, etiam si esui inepta sint, in se tamen easdem partes quas carnes contineant; Ne autem eandem crambem recoquam, iterumque quæ à me modo de Viperis prolata sunt adducam, Coqui juscum paraturi es-

sa non prætermittunt si suave & succulentum offerendum fuerit, resque melius illis succedit quam si solam carnem dimissis ossibus admitterent; id vero nequaquam sperandum si omnibus viribus orba essent ossa , ac tantummodo à Natura essent condita ad firmamentum & compagem partium animalium , sicuti nonnullis visum est.

Præterea tenendum (sicuti ante de Trochiscis præmonui) carnem Viperinam prædicto modo elixationem passam , Retorta postmodam exceptam , nihil fere aliud quam inutile phlegma effundere in Recipientes , at vero spinas , quæ æqualem cum carne elixationem expeñunt , sal iterum , fixum & volatile exhibutas esse , cum tantillo oleo in illis superstite, ob substantiaæ scilicet soliditatem.

Etiam si vero Sal illud volatile viribus multo inferius sit eo quod è Viperis, ante illarum elixationem in aqua expectandum esset , arguere tamen exinde facile licet spinas illas nequaquam esse repudiandas , ac una cum carne jure merito posse admitti , à qua nonnisi ægre , non accedente elixatione , divelli possent ; sin prægressa diutina decoctione , superstes nihilominus est Sal volatile & fixum, nec non Oleum , procul dubio majorem copiam illa non accedente obtinebant ; Id vero apud me constitutum majorem copiam ipsa carne illa possidere , ac proinde plus inesse virium.

Mirum forte quibusdam videbitur me digitii solum crassitudinem de collo demere una cum Viperæ capite , sed si fundamento à me positu adsensum præbuerint , Viperam tum demum veneno instructam esse cum occasione data morsu imperiti, corpus autem illius propria natura omnino expers esse veneni , illi proculdubio adprobaturi sunt quod quicquid utile esse potest reservem , cum vero cæteris in more sit plurius digitorum longitudinem colli demere, unico contentus sim.

Caudam quod attinet , integrum abscindo , eo quod carne nimium nudata sit, minimique momenti quam ut in partes & societatem venire debeat; etsi non omnino rejicienda sit , cum ex illa elici queant spiritus & sanguis & oleum ; id quod à nobis jam ante adnotatum.

Viperas autem non possum non magnis elogiis efferre, etiam si enim morsu maximum in discrimen deducant , nisi cautio adhibita fuerit , nihilominus nullum animal occurrit magis innocuum, à quo tamen tantum emolumenti quam à Vipera expectandum sit.

*Nam caput & caudam , truncum, fel , pingue, cutemque
Cor, Iecur & spinas optimæ cuncta scito.*

Id vero asseveranter dico , quoad omnes partes Viperam utilem esse ,
quan-

quandoquidem unaquaque seorsum , aut conjunctim, utrumque sal supeditare potest , spiritum & oleum ; penetrabili vi adeo insigni prædicta, & tam efficaci, ut merito altera Medicæ artis columna censeri queat: Unde colligere licet quanto in errore illi versentur qui repudiatis cæteris omnibus Viperæ partibus, sola carne contenti fuere, quæ non omnino inutilis esset futura nisi præcipuam illius efficaciam juscuso immergam dimitterenti , quam additione panis ulterius infringunt.

Cum porro mei sit officij in omnibus optimam methodum sectari circa præparationem remediorum quorum tractatum suscipio ; ut & ad conservationem optimarum facultatum in illis latentium , neminem credo mihi obtrectarurum , si prohibendæ causa destructionis Vipera- rum , quam antiqua inducit præparatio, novam in eam methodum, affec- tam, cuius ope tantum abest ut vis inferatur Viperis, quin potius quicquid in illis præstantissimum est remaneat: Inviolato autem scopo Authoris, quanquam vim illi inferre videar , à partibus totus illius sto , nactus in illa compositione quicquid Vipera præstantissimum obtinet , id quod proculdubio in compositionem inferre ille fatagebat.

Immutatio ejusmodi solam præparationem attingit , quæ cum Pharmacopœi juris sit, non secus ac electio & mixtio, vereri non debeo ne reus sim præteriorum limitum ; Nimiopere Medicos veneror quam ut ingenij mei metas transgredi audeam , & ea quæ fidei meæ com- missa sunt transgredi , Sincere vero dicam , si asseruero ex illorum numero plurimos adsensum mihi præbuisse.

Possem & huc inferre methodum mihi familiarem ad eductionem Spiritus, Olei, & Salium volatilis fixique Viperis inexistentium; eorumdem postmodum separationem , ac illorum unumquodque ad ultimam perfectionis metam deductionem ; At cum hoc ad Theriaces præparationem nequaquam conducant , ac præterea ultra Tractatus suscep- tibus proveherer, pro tempore supersedebo , rem tempestivius suscep- tibus in Pharmacopœa Galenica & Spargirica , quam in publicum me propediem emissurum spero.

CAPUT VII.

DE TROCHISCIS HEDYCHROI.

*Magmati nomen Crocus & colorem
fecit, ut vires Asarum, Marumque
Balsamum, Nardus, Calamusque odorans
Coctus, Amomum.*

Tom. III.

D

ACROCO nomen & coloris elegantiam mutuantur hi Trochisci: Cætera medicamenta singula conferunt vires eximias ad istius compositionis perfectionem.

Olim hi Trochisci ad suffumigia admittebantur ob suaveolentiam, quam & nomen indigit; possent & hodierna die eundem in finem usurpari, at solummodo Theriaces gratia componuntur: Cum porro pars maxima simplicium, istos Trochiscos ingredientium, iterum in Theriaces descriptione occurrant, solummodo hoc loco adducturus sum quod spectat ea quæ sub hac non comprehenduntur, de cæteris loco idoneo dicturus, Trochiscorum dictorum descriptio hæc est.

<i>Bz. Mari,</i>	<i>Xylobalsami,</i>	<i>aa. drach. vij.</i>
<i>Amaraci,</i>	<i>Malabathri,</i>	
<i>Asari,</i>	<i>Nardi Indicæ,</i>	
<i>Aspalathi,</i>	<i>Cassæ lignæ,</i>	
<i>Calami aromatici,</i>	<i>Myrrha,</i>	
<i>Schoenauthi,</i>	<i>Croci</i>	<i>aa. unc. j. sem.</i>
<i>Costi,</i>	<i>Amomi,</i>	<i>unc. iij.</i>
<i>Phu Pontici,</i>	<i>Masticæ Chie,</i>	<i>drach. ij.</i>
<i>Cinnamoni,</i>	<i>Cum vino generoso fiant Tro-</i>	
<i>Opobalsami,</i>	<i>chisci.</i>	

Horum Trochiscorum præparatio nimium facilis est quam ut præscribi debeat; adde quod plurimi dimissa cura effingendi Trochisci, simplicium dispensationem eandem faciunt cum Theriaces dispensatione, id quod appositissime fieri potest: Initium ergo ducam descriptionis Electionis & Præparationis medicaminum subsequentium.

C A P U T VIII.

D E M A R O.

*Quod Marum Patres alias latebat
nascitur parvo folio virente,
cuspidis forma, redolenti, amaro
flore rubente.*

DIversæ ante hac de Maro extitere opiniones ; à se invicem adeo dissentaneæ & incertæ , ut maxima Auctorum pars satius duxerit Amaraci duplex pondus adsumpsisse , secundum ordine medicamentorum Trochiscos Hedychoi ingredientium , quam aliam quampiam plantam fortuito invexisse ; Nec omnino abs re , quandoquidem legitimum Marum illis non innotuerat : At vero iniquo procedendi genere uteremur illos imitati , quandoquidem notitiæ nostram non subterfugit , ac id comparare nullo negotio licet .

Marum exilis est planta , lignea , odore acri nares feriens , plurimis ramusculis subrotundis donata , nonnihil hirsutis , præsertim versus cacumina , Folia viridia sunt aliquantum incana , pusilla , nec solum acuta , sed etiam larissæ ferri formam referentia : Sibi ex opposito respondent , modo simplicia , modo duplia ex utroque latere ; aliquando plurima sibi invicem superincumbunt , sed æquali semper observato ordine & numero : Utraque ex parte : circa cacumen emitit spicas fere cùjusmodi lavendula , unde emergunt minutti flores purpurei , odoris acer-
rimi .

Marum summa acrimonia & vellicandi vi est præditum , amaroris multi particeps , ori pertinaciter adhærescentis , unde forte Mari no-men illud gerit , quasi *Amarum* .

Ubertim provenit in Insulis Hieris juxta Telonem Martium in Pro-vincia Phocensi : Colitur & in hortis Lugduni Gallorum , ut & plurimis aliis Galliæ Urbibus .

Colligenda sunt cacumina quo tempore planta maxime est florida , ac tempore sereno ; & in ferta vel fasciculos colligenda , charta alba ob-volvenda , extra radios Solares exsiccanda , sed loco aëri libero patulo-
horum exsiccatorum abjiciendi caulinuli , solis foliis & floribus adserva-tis , pyxide ad usus occludendis .

C A P U T I X.

DE AMARACO.

*Molle Sampfucum , satis est ubique ,
cognitum , gestat folium sub album ,
candidos flores habet & suavem
redit odorem.*

Authorum sententiæ de Amaraco non eadem fuere, quarum ex-
amine prætermisso, illud pro comperto haberi volo Amaracum
ipsissimam esse Majoranam nostratem vulgarem; quam vocant Tenuifo-
liam, qui Botanicorum præstantissimorum hodie consensus est; ipsique
peritissimi Pharmacopœi tenuem hanc majoranam usurpant ad com-
positionem Trochiscorum Hedychroi, id quod adstruere volui nullo con-
tradictionis timore, quandoquidem de Maro nullus superest scrupulus,
cui cum majoranam substituere nequaquam necesse sit, omnis metus
desinit ne majorana bis compositioni Throchiscorum infereratur.

Amaracus in Gallia notis simus est, quo nullus fere hortus caret: Duæ
illius statuuntur species, unus foliis majoribus donatus est, minus can-
dicantibus & odoriferis: alter minoribus foliis gaudet, sed magis
odoratis & efficacibus; Isque est quem Galli vocant *Majoraine Gen-
tille*, Majoranam, tenui foliam, hoc in casu eligendam.

Amaracu exilis est planta, aliquantum lignea, plurimis caulinulis
prædita, ramulos multos emittens si luxuriare concedatur; foliis cum
origano fere convenit, sed minora sunt, magis candicantia & teneriora;
nec multum abludunt utriusque plantæ cacumina, at minora sunt &
albidiora: In Gallia Narbonensi maxima quantitate excolitur, præser-
tim hortis Nemausensibus & vicinissac in semen erumpere permittitur,
quod ad Germanos demum transmittitur, apud quos plurimo est
in usu.

Exiguum admodum est istud semen, rotundum & aliquantulum lon-
gum, à plantaginis semine figura non multum alienum; coloris est
fulvi, odoris acerrimi, penetrabilis & amari, sicuti & tota planta.

Amaraci summitates colligendæ, siccandæ, expurgandæ, reconden-
dæ & in usum adducendæ sicuti de Maro modo monuimus.

C A P U T X.

D E A S A R O .

*Incolit montes Asarum minutum,
Floribus rubris, folio vidente,
Sola sed radix petitur subalba
Parvula, amara.*

Asarum

ASARUM, *Gallis Cabaret*, aut *Nardus Sylvestris*, notissimum est in Gallia; nascitur in locis umbrosis, in excelsis Delphireatus montibus, Galliae Narbonensis & Arverniæ, necnon plurimis in locis.

Pusilla est planta, caulinis prædita brevissimis, angulosis & fragilibus, folia gerens viridia, rotunda & extrema parte acuminata, hederæ foliis non absimilia; Sed minora & rotundiora, Auriculæ formam fere referentia; Flores gerit purpureos, campanulæ figura, juxta radicem una cum foliis emergentes, non secus ac in viola Martia: Odore penetrabili pollent, in quibus latitat semen acinos uvæ post maturitatem referens: Plurimas obtinet radices admodum exiles, fragiles, angulis donatas, nodosas, aduncas & candicantes, odoris & faporis acriis ac amariuscui.

Sola in usum hoc loco adducitur radix, quæ propterea idonea tempestate colligenda, vere scilicet inchoante statim ac folia prodire incipiunt; hæc enim, me judice, tempestas totius anni commodissima est radicum collectioni; per hyemis quippe decursum licuit illis succum probum & efficacem congerere, illum demum in folia, herbas, caules, flores, & semina transfundere paratæ, à quibus prædicta excluduntur nisi è terra evulsæ fuerint radices.

Nonnulli Autumno eruere satagunt, à deciduis foliis, exsiccatoque caule; at radix maxima virium parte exuta est à præcedanea produktione, nec concessum ill fuit spatium temporis ad novarum virium readiſumptionem. quas iterum sibi comparare potest si terræ tota hyeme commissa fuerit,

Cura quoque adhibenda ut plena Luna evellantur, quod tempus in genere maxime idoneum est colligendis omnibus plantarum partibus.

Dicto modo collectæ radices optime eluendæ sunt, delectu postmodum facta earum quæ maxime candidæ sunt, succi plenæ & solidæ; Hæ cultro leniter expurgatæ, tum à fibris tum à quibusunque extraneis, incerniculo impositæ, procul à radiis Solaribus, loco libero exsiccandæ, ac ad usus reponendæ.

C A P U T XI.

D E A S P A L A T H O.

*Rarus est valde Aspalathus, rubentem
pallido mixtum referens colorem
Sit gravis, densus, subamarus, acer,
pinguis, odorus.*

A Spalathus, ex plurimorum authorum sententia, lignum est ex arbore spinosa, gravi, densa, oleaginea, acri, amara decerpsum : Color illi est purpureus & variegatus, odoratus, admodum accedens ad vires, saporem, odorem, gravitatem & formam ligni Aloës, si colorem purpureum exceperis, qui in Agallocho alias est, colore ad fuscedinem magis inclinans.

Cum rarius occurrat Aspalathus, ideo αἰτιαὶ λόγοι illius esse voluerunt nonnulli semen Agni casti, at nullo jure : Alij Santala, usurpant ; sed si cura non defuerit, vel Massilia, vel Lugduno Gallicum facile legitimum arcessere licet ; quamvis si succedaneum illius sit sincerum lignum Aloës, non multum meo judicio decadat viribus horum Trochiscorum, quandoquidem lignum hoc non multum recedit à viribus & qualitatibus Aspalathi.

Lignum istud nulla præparatione indiget, satis est probum deleisse, ea ratione dispensandum ; Si nihilominus cortice vestitum occurreret, abjiciendus hic foret, adsumpta solum ligni parte maxime sincera.

C A P U T XII.

D E M A S T I C H E.

*Lenta Lentiscus lacrymans, odorans
Masticen fundit, teneram: Chiensis
omnibus præstat, levis est & alba,
lucida, pura.*

EX quorundam sententia Lentiscus pusilla arbor est , alij procedram esse volunt ; Forsan loci natalis diversitas differentiam aliquam parit : Utut vero sit , ex consensu omnium authorum arbor est foliis donata oblongis & subviridibus toto anni decursu : ramis crassis & flexilibus , sapore & viribus stypticis : Consentient iidem Mastichen prodire ex arboris cæso cortice , præstantissimam vero ex Insula Chio adferri.

Mastiche Gummi resinis accensetur , Pharmacopœis notissima ; in mortario facile pistillo obediens , addita aquæ gutta una vel altera , cuius ope partium compages facile divellitur , quamobrem in pulvrem nullo negotio conteritur istud Gummi resina ; quod mollitiem præterea , duicitatem & tenacitatem à calore adipiscitur :

Optima Mastiche alba est & pura , lacrymis pellucidis distincta ; odore & sapore insuavis non est : Trochiscos hos quod attinet , satis est admisisse candidissimas lacrymas , purissimas & splendidissimas , dimissa quavis alia præparatione .

C A P U T X I I I .

D E P I P E R E L O N G O .

*Hoc Piper gustum retinet rotundi
granulis constans simul ordinatis ,
pendulum , longum , solidumque , Macri
nomine dictum.*

Piperis longi uberrimus est proventus in Bengala : Planta hujus ferox admodum similis est illi quæ Piper rotundum masculum profert ; hoc discrimine quod reptilis est , aut faltem sursum nequaquam se evehit , folia autem magis virescunt & teneriora sunt , cauda autem multo brevior .

Ex nonnullorum sententia Piper longum racemos est , vel scapus Piperis vulgaris , dum adhuc virescet collectus , & antequam grana incrementum adepta sint : Sed etiam si ex fidelibus relationibus de opposito nobis non constaret , omnino evidens est Piper longum fructum esse omnino à nigro & albo diversum ; ac omnino fieri non posse , ut adeo grave , densum & compactum occurreret , nisi maturitatem adeptum esset ; ac omnino necesse fuisse exigua illa grana , tam ele-

ganti ordine distinta , adeo arcte mutuo cohærentia , à se invicem multo magis fuisse diffusa quo incrementum caperent.

Piper longum catulos vel jibus corylinos refert , dactyli longitudine , crassitie illorum nuclei , forma rotunda , Constat ex granis exiguis , solidis , ad semen milij propemodum accendentibus , eleganti ordine compositis , sibi mutuo cohærentibus ; quæ quamvis facile distinguuntur , & à se invicem dirimantur , unicum tamen corpus constituant , unoquoque grano cuspide ad centrum vergente , exiguo nervo adfixo , à quo simul omnia colligantur ; in cuius summo occurrit pars quæ pedunculum præbet , cuius ope plantæ , illius parenti adhærescit.

Sapore finitus est Piperi vulgari , in calore tamen & siccitate paucilo temperatus est : sed adversus venena magis specificam vim obtinere creditur quam cætera Piperis genera.

Eligendum est succi plenum , solidum , recens & plane cariei expertis : Cultelli apice pedunculus eximendus ; leniter atterendum impositum segmini telæ asperæ , ut pulvis excutiatur si quis adhæserit ; qui dolo aliquando non aufertur celandæ carici gratia .

C A P U T X I V.

D E O P I O.

*Mittitur Thebis Opium subalbum
Sole quod summo generat papaver,
Optimum stillans Capiti virenti
vulnere facto.*

SI morbis hodierna die occurreret Opium , legitima & innata puritate donatum , cuiusmodi ab antiquis descriptum nobis perhibetur , de præparandi ratione nulla incumberet necessitas : Nihil enim revera aliud est quam liquor stillans ex magnis papaverum capitibus ante maturitatem incisis , vasis aut vesicis exceptus .

Liquor hic dum prodit , lactiformis est , paulatimque concretiō nem obtinens , sensim alium induit colorem , ac temporis decursu fuscum adipiscitur , Id quod ipsem experimento didici , incisis capitibus viridibus papaveris in Gallia Narbonensi : At cum regio illa minus quam Thebana æstuosa sit , ac proinde minus eam in rem idonea , labor voluptatem & quæstum superat , ideoque ad Turcarum subsidium

subsidium configiendum est , qui præparatum ad nos transmittunt.

Cum vero quodcumque Opium defertur à sincera puritate , quam optamus , plurimum recedat : idemque etsi pro genuino succo expresso , quem vocant Meconium sit habendus , saltem plurimas impuras fæculentias commixtas habeat , ideo nequaquam in Theriacam venire debet nisi accurata expurgatione præmissa :

Prius vero Opium selectissimum accipiendum est , quod utplurimum coloris est fulvi & obscuri , Illius purissima pars eligenda , minimum grumis infecti , fæcibus parum conspurcati , quod fractum maxime intus pellucidum est ; odoris penetrabilis & soporiferi , saporis amari : Qui probitatis notam adsignant omnimodam in aqua dissolutionem , admodum ij hallucinantur , sicuti in capitris serie ostensuri sumus.

Li præterea qui re expensa , num Opium nostrum vulgare in usum venire debeat , vice lacrymarum quas Andromachus recipiendas jubar? Ac præterea , Num Opij nostri quantitas adaugenda sit , si hoc succedaneum sit ; admiscere tamen solent in Theriaces dispensatione lubenter id quo fruimur , nulla prævia præparatione , ij sine dubio , meo judicio ab Auctoris sententia devii fuere , ac quæstiones à se propositas inepite solvunt.

Absit ut *Andramacho* succenseam , vel alijs , qui papaveris lacrymas absque ulla præparatione præscripsere ; cum enim puræ sint , licuit illas citra præparationem aliquam introducere : Eos vero quod attinet qui Opium legitimum plane in aqua dissolvi debere statuunt , nunquam illi intimam illius partium compositionem cognovere : Venia tamen digni sunt quod ars Chymica his ignota esset , ut & ratio diversas mixtorum substantias ab invicem fecernendi .

Hoc autem constituto , Opij Lacrymas puras esse debere , Andromachi autem mentem fuisse ejusmodi ad usum advocandas esse , indagandum num Opium nostrum eadem puritate donatum sit ? Ac utrum quale nobis offertur depromere valeat vim ab Authore exoptatam ?

Ars Chymica utplurimum vitia interiora illius patefacit , deducendo enim Opium ad eam puritatem quæ in lacrymis desideratur , tertiam utplurimum partern sordium , aut partium inutilium detrahit : Quandoquidem ergo fæcibus adeo scatet , an Auctoris menti confona præstiterit qui cujusmodi ad nos defertur in usum deducturus est ? Magna industria opus non est ad judicium ferendum , si tertia fæcum pars id inquinaverit , tertia parte virium Opij mutilam fore Theria-

cam: tertiam vero illam fæcum partem omnino injuriam toti composite illaturam, nedum utilem fore; Resarcendi ergo defectus gratia artificio separandas esse & repudandas ejusmodi fæces, illis æquale pondus Opij, ad eam puritatem redacti quæ in legitimis lacrymis occurrit, substituendo.

Porro neque hoc loco, neque alijs usurus sum lamina ferrea calente cui Opium imponam, ut in auras faceat pars illius sulphurea: Neque idem in tenues taleolas dissestaturus sum, illas instraturus scutellæ fictili vitreatæ depressæ, commissurus demum lento carbonum igni, torrefacturus donec digitorum attritu friabiles sint, ac cuncti fumi sulphuris narcotici exhalant, sicuti nonnemo docet.

Ex mea enim sententia, pars illa sulphurea adeo necessaria est, & Andromachi menti tam confona tantoque studio in Opio ad cunctos usus quorum causa admittitur conservanda, ut qui segregare illam intendit ardui negotii rem suscipiat: Neque enim Natura frustra partem hanc resinosa & sulphuream indidit, cuius absentia Opium semicadaver efficeret: Sin eadem eodem tempore huic parti resinosa & sulphureæ aliam terrestrem & aquam adjunxit, eo demum fine id præstitit ut comes illi esset & quasi frenum.

I. Ergo Opium, cum constare deprehendatur duabus præcipuis partibus homogeneis, simul cum partibus legitimarum lacrymarum, una videlicet resinosa, altera aqua; ac præterea parte quapiam heterogenea, nempe fæcibus, indaganda sunt media per quæ accurate secernantur ab invicem.

Quo res ad votum succedat, duo diversa menstrua comparanda sunt, quæ utraque similitudine substantiæ conjungi valeant, ac dissolvere partem qua cum analogiam habent.

Aqua Opii substantia nullo negotio in aqua pura dissolubilis est, Opium in minimas particulas dividendo, ac imponendo Cucurbitæ vitreæ, Balneo Mariæ commissæ; aqua, quoisque quatuor digitis emineat, super affusa: Tum Cucurbita Balneo Mariæ immittenda est, calore inter tepidum & æstuante medio excitato, per duas tresve horas illic detinendo, cooperata Cucurbita ventosa, apposita in modum Alembici coeci, utramque conjungendo luto ex amylo, charta superaddita: Exactis autem tribus horis, vasisque decrustatis, decantetur liquor, in quo maxima pars portionis aquæ Opii dissoluta deprehendetur, qui per charta emporeticam calidus transmittendus est in infundibulum vitreum: Postmodum affundenda erit æqualis & nova aquæ quantitas Opij parti quæ dissolutionem subterfugit, eadem Cucurbita excipiendo; eidem iterum Balneo exponendo ad æquale temporis spatium; iterumque inclinato

nato vase decantandus liquor, qui calide filtratus priori commiscendus utrumque adservando.

Partem Resinosam quod attinet, quæ in aqua disolvî non potuit, neque illi se adjunxit præ substantiæ dissimilitudine, huic optime & facillime cum Vini spiritu conveniet, sympathiæ ratione, ac eodem in Balneo dissolvetur, omnimode per chartam emporeticam una cum prædicto Spiritu calide filtrando, transmittenda, cunctis in Cucurbita superstitibus fæcibus, aut in charta.

Postmodum utraque dissolutio filtrata conjungenda erit, ac Cucurbita vitrea mundissima excipienda, imposito illi idoneo alembico, commissurisque amylo & charta obductis, adaptoque recipiente etiamnum lutato, Balneo tepido abstrahendus erit spiritus Vini, prius proditurus, si libet adservandus: Denum referanda erit Cucurbita, effundendo quicquid illa continetur in vas fæctile depresso, rite vitreatum, impoñendum igni carbonum moderato, eousque detinendum donec Opium in extracti solidiusculi substantiam deductum fuerit.

Opii hujusmodi præparatio optima est, iisdem facultatibus & qualitatibus pollutis quales in purissimi lacrymis desiderantur.

Qui scripto tradidere in scutella torrefaciendum esse Opium ad consumptionem usque integrum partis sulphureæ, iisdem nequaquam metuere debuere ne postmodum, si paratum cum spiritu vini extractum fuerit, abductusque distillationis ope idem spiritus simul quoque pars eadem sulphurea abstraheretur, quæ jam medio proculdubio vehementiore abducta est.

Argumentum illorum verisimiliter deductum sicut à vaporibus narcoticis, quos ex Opio eduxerunt, ope ignis immediati, nimio plus ab ipsis inspiratos, ideoque delirio proximum habendum ab iis qui artem profitentur, aut illius rudes neutiquam sunt: Argumentum, inquam, illorum non minus futile censendum quam præparatio erroris plena ab iisdem suscepta: Quo etiam vitio laborat assatio Nucis moschatae pulverisatae ad olei extractionem, Aut ustio cornu Cervivi in hujus præparatione: Cuncta enim hæ destructionum numero accensenda sunt potius quam præparationum.

Illud vero apud me ratum, ambas Tincturas, ea ratione conjunctas, si via quam indicavi teneatur, à Spiritu Vini nihil ex Opio consideratione dignum ablatum iri: Ac neque præcipitationem partis resinosæ, aqua frigida Tincturæ, sper vini spiritum vini factæ affusa contingenter; Neque aliud quodvis lenius medium depurandi gratia, Opij, ac conservandarum cunctarum utilium illius partium, oblatum iri.

Hoc etiam apud me constitutum, non modo ad Theriaces compositionem, sed quasvis alias Laudani gratia institutas præparations nullam huic Opio adsignatam anteferendam esse; nisi quis addita voluerit Extracta Castorei & Croci, vel similia, quæ tamen ad Theriacam necessario non requiruntur, quandoquidem eorundem simplicium substantiam illa complectitur.

Præparatio autem Opij à me tradita manifestum facit, si omnino requisita fuisset partis Sulphureæ Opij detractio, id leviori negotio, minorique partis aquæ dispendio licuisse: quandoquidem si nihil aliud quam Opij extractum intendas, aquæ affusæ beneficio, cui pars Sulphurea nequitam sociam se datura est, prohibente scilicet substantiæ dissimilitudine, futurum est ut pars sulphurea fæcibus commixta remaneat, ac nihilominus elicere semper illam licuit, & in usum adducere, affuso vini spiritu; cum ab Opij assatione (id quod nescio quo figmento præstandum credidere) absumpta per adustionem parte sulphurea, fieri nequaquam possit quin parte aquæ simul & semel maxima virium & utilium qualitatum parte spoliatur.

Imo lubentissime oblatus sum illis qui Opij extractum optaverint parte resinosa destitutum, præparationem manibus meis institutam, ac juxta meam methodum; dummodo Opium crudum suppeditaturi sint: In laborum & sumptuum compensationem nihil præterea requiritur sum quam ut pars resinosa, in fundo vasis superstes, aut fæcibus commixta, mei juris fiet, quam satisfacturam existimo sumptibus & labori.

Eam in rem dicam, cum Sulphur Opij propria indole calidum sit & flammæ rapax, præcipuus autem sit author cunctorum Opij effectuum, admodum illos deceptos fuisse qui substantiam frigidam illi adsignavere; vim autem narcoticam, qua prædictum est, sobolem tantum esse qualitatum frigidarum illi nonexistentium; quandoquidem quotidie observare est vinum immoderatius sumptum soporem semper inferre, qui, ex communi omnium consensu, spiritui vini adscribitur, natura sua sulphureo & inflammabili, ac proinde calido.

Experimenta autem non semel à me facta de Opio, juxta meam methodum extracto, certum me fecere vim narcoticam, quam in Opio præsertim observari jubent, non principem esse, sed aliam magis arcanam subesse, quam à proprio sulphure mutuatur, videlicet fæandi & compescendi motus omnes internos præternaturales; ac partes corroborandi, adeo ut postmodum magis idoneæ sint exserendis solitis functionibus: Nec miror Turcas Opium ad drachmæ unius pondus adsumere, idque crudum, cum in pugnam descensuri sunt, aut sus-

cepturi opus aliquod quod cunctarum simul virium concursum exposcat, quandoquidem ab Opio id sperare licet, præsertim in corporibus illius esui assuetis; Imo asserere audebo à me aliquando, curiositatis gratia, assumptum fuisse sex granorum pondus Extracti mei Opij, ac probe adnotasse somnum solito prolixorem non fuisse, quinque videlicet aut sex solum horarum; at tam insignem præcipue observari tranquillitatem, adeoque gratam, ut majore frui nunquam mihi licuerit; sed eodem tempore robur insigne accessisse deprehendi, habilemque me omnibus functionibus, excusso plane omni dormiendi desiderio: Sed præterea nequaquam dubito dozin multo majorem omnino impune mihi adsumere licuisse.

Id quod præterea omnino confirmatum habeo per experimenta recentissima, ab aliquot mensibus, in Viro constitutionis non adeo robustæ, annos nato trigintaquinque vel quadraginta, ingenioso & humaniorum literarum cultori; hic ex consilio Doctoris extranei, qui in Turcia diu medicinam fecerat, non semel sed saepius adsumpsit Extractum Opij à me præparatum, mihique familiari in usu, ter aliquando intra unius hebdomadis spatium; dozis autem semper fuit semidrachmæ, hoc est triginta sex granorum; Hominem sincerum novi, nec suspectæ fidei, ex proprio illius ore didici ab assumpta memorata semidrachma, hora somni, rite cooperto corpore, modo in dextrum, modo in sinistrum latus convolvendo corpus, illico subsequi somnum suavissimum & tranquillitatis plenum, comitibus insomniis gratissimis, neque tamen somnum solito prolixorem esse, hoc vero soluto vires non mediocre corpori accedere asserit: alvum totis viginti circiter quatuor horis adstrictam esse, postmodum levem diarrhoeam subsequi, per quam à viginti prioribus horis ad triginta usque novies aut decies dejicit, sine torminibus aut conatibus, exactis vero horis quinquaginta operationem definere, Sin iterum adsumpsit, eosdem semper se experiri effectus.

Hoc nihilominus non raro ab eodem adnotatum, si forte corpus non accurate congereret lecto se committendo, aut supino si corpore somnum capesseret, non eadem se tranquillitate frui quam si alterutri lateri incumberet, ac stragula plura imponerentur; tunc insomniis molestis & terrificis se premi, quoad cæteros effectus dissimilitudinem nullam adesse.

Observavit idem si ante viginti quatuor priorum horarum terminum Enema laxandi vi prædictum injectum fuerit, vomitum bis vel ter repetitum succedere, postmodum reserari alvum ac excretiones subsequi: Sin vero clyster similis injectus fuerit post primas viginti quatuor horas,

vomitum nequaquam accidere, solamque alvum laxari.

Id quoque à Doctoribus nonnullis, fidei non suspecta, compertum, & assertum se s̄apissime ipsosmet adsumpsisse; frequentissime autem ægris suis præbuisse Opij extractum in uno eodemque morbo, non quidem tam insigni dozi, nunquam vero soporem insolitum animadvertisse, atvero insignem tranquillitatem, commoderationemque omnium motuum internorum, ac fluxionum quarumvis cohibitionem: Semper vero adnotatam in iis qui ingesserant singularem totius corporis corroborationem; ex illis vero nonnullos conquestos esse de tentigine insolta.

Id vero consonum est relationi à me factæ inter Turcas, præter cæteros usus, hunc familiarem esse ad libidinem invitandam, ac seminis augmentum procurandum, id quod opinioni meæ nequaquam dissentaneum est: Medicorum est hos diversos effectus penitus rimari, revera disquisitione & accurata expensione dignos ad causæ investigationem.

Sed reditu ad Theriacam factō, satis est adsumpsisse octodecim uncias extracti Opij, uti dictum præparati, succedanei lacrymarum Opij, ab Andromacho præscriptarum.

C A P U T XV.

D E R O S I S.

*Inter hortenses Rosa munda Flores
Rubra duntaxat tibi sit petenda,
pura sicetur, prius & subalbas
rejice partes.*

Nulla compellit necessitas ut huc inseram Rosarum innumeræ species, ab authoribus memoratas, quarum pleræque in hortis quibusvis obviæ sunt: Satis est novisse quam speciem inter omnes elegisse convenient, in hac compositione admittendam, ac quæ præparatio illi debeatur: Rubræ, vulgo dictæ Provinciales, cæteris omnibus speciebus antecellunt, hasque Author adsumendas præcipit, utpote cardia ca vi præ cæteris præditas, ac substantia compactiori, facultatis propriæ cæteris omnibus tenaciores.

Neque porro necesse est ut Tractatum hunc auctiorem faciam additione descriptionis earundum, uti neque fruticis è quo prodeunt: Ni miopere familiares sunt ac notiores omnibus quam ut à me depingi debeant

debeant : Nosse satis est legendas illas esse una hora vel altera ab exorto Sole, cum adhuc gemmæ turgent, nec adhuc omnino explicatae sunt: Ac quantum licet præferendas priores gemmas ; si enim extrema tempestate prodeentes expectaveris , ut plurimum hæ minores sunt, minusque succi plenæ, ac proinde non adeo efficaces.

Forficibus deinde ressecanda & secernenda pars gemmarum rubra ab albida , quam Unguem vocant , ab hac compositione repudianda: Quamprimum quoque pars illa rubra exsiccanda, radiis solaribus intensissimis exponendo , ac illico exsiccata in lagenam vitream conjicienda: Cera accurate obturanda, adeo ut nullus aëri ingressus pateat , à quo corruptio illarum succederet, imo vermes generarentur.

Quidam præcautionis majoris gratia Rosis, ea ratione exsiccati, ferri aliquot frustula commiscent prohibendæ causa vermium originis ; quæ ratio nequaquam improbanda est, tutius autem fuerit aërem introitu arcuisse.

Hæc Rosarum pars rubra rite exsiccata , ac probe conservata , quovis tempore ad Theriacæ compositionem venire potest , non fecus ac ad quasvis alias , Rosas excipientes , toto anno coloris elegantiam servatura.

Nonnulli Rosas in umbra repositas exsiccant , at vero experientia mihi notum , quam fulcit ratio, has & præstantia & elegantia inferiores esse iis quæ Solis radios intensos passæ sunt: Cum enim illarum substantia non parum compacta sit ; humor autem superfluus sat cito in umbra non dissipetur , ab hoc inficitur, & obsoletæ fiunt à diurniore mora, ritorque eodem tempore recedit: Id quod nequaquam metuendum si æstuanti Soli expositæ fuerint, dummodo statim ac exsiccatæ sunt illi subtrahantur, nec tamdiu detineantur quousque nigrescant , ac veluti torrefiant.

C A P U T XVI.

D E I R I D E .

*Iridis radix, variante flore
Tusca laudatur, redolens, acuta,
sit carens rugis, granis, atque in omni
candida parte.*

IRIS ubique notissima est: Duæ illius constituuntur species , unica domestica , altera agrestis : hæc iterum sub se alias complectitur variis in locis differentias.

Nomen desumpsit Iris à floribus variis Iridis coelestis colores referentibus : Hortensis flores gerit intensius cœruleos , minusque cæteris varios ; radix autem illi crassior & succulentior quam agresti , at vero odoris non adeo acuti , & viribus multo hac inferior plurimis nominibus anteferenda.

Ex Sylvestrium genere , Illyrica , & Tusca , aut Florentina , omnium potissima habetur ; Consperla habet plurima filamenta , subrufo cortice donata , interiori vero parte admodum candicat.

Eligenda est succi plena , nequaquam rugis distincta , candidissima , admodum compacta , gravissima , à fibris liberata ac cortice : quæ linguae admota leviter illam vellicet , aliquantum subamara , odoris suavis & gratissimi ; ad violæ odorem plurimum accendentis.

Radix potissima plantæ pars est , quæ sola in compositionem venit : Cum vero mundata ad nos deferatur , sola sufficit probissimæ electio ad dispensationem ; ac per cultrum derasio , si quæ pars forsan obscuro colore aut fusio infecta fuerit.

C A P U T X V I I .

D E SVCCO LIQVIRITIÆ.

*Ex Glycyrrhisa madida , recente ,
Succus extractus niger & suavis ,
purus à filtro perit , levique
coctus in igne.*

PLANTA quam Latini Liquiritiam , aut Glycyrrhisam , hoc est dulcem radicem vocant , in Gallia notissima est , imo plurimis in locis in hortis excolitur , optima vero omnium , insignique copia , ex Lusitania ad nos advehitur .

Sola radix ad Medicos usus recipitur , cuius usus non minus quam cuiusvis altetius medicamenti in Gallia familiaris est : Eapropter descrip-
tioni illius immoraturus non sum , solummodo traditus legitimam præ-
parationem succi , improprie dicti , Liquiritiæ , qui revera nihil aliud est quam Extractum .

Hoc

Hoc loco vero monendum inconsulto illos agere qui in hanc dispensationem succum liquoritiae admittunt variis in Galliae Urbibus præparatum, aut Hispaniæ; qui succi, cum non multum majori pretio vaneant quam ipsa Liquiritia; opinionem proculdubio faciunt, extranei quidpiam accessisse, à quo molis incrementum; quandoquidem optima ac recentissima liquoritia vix quartam partem pondus sui extracti de se promere soler.

Cum vero ut plurimum gummi Tragacanthum & Arabicum ad augmentum ac consistentiam conciliandam succo liquoritiae, vulgariter sic dicto, usurpari soleant, hoc incrementum locum habere potest etiamnam in aliis casibus, ac nominatim in sistendis fluxionibus in peccus irruentibus, dummodo præparatio & commissio sincera & concinna fuerit: Hoc vero loco, cum sincerum Liquiritiae Extractum requiratur, circa quodvis additamentum, Pharmacopœi erit officij Extractum præparandi rationem alteri non commisisse, quod hac ratione ipsem præparaturus est.

Eligantur Liquiritiae radices quam recentissimæ, succi plenæ, interna facie admodum flavæ; hæ accurate perpurgatae, ab omnibus sordibus liberatae, crasse incidentur, postea contundantur & optime coterantur in majori mortareo, hinc excipientur vase fictili rite vitreato, superfundatur illis octuplum aquæ fontanae purissimæ pondus, superpositoque vase operculo, committatur id igni modico, adeo ut medius sit calor inter tepidum & æstuante: fiat maceratio beneficio ejusdem ignis per duas vel tres horas; quibus elapsis, infusioni lenis ebullitio concilietur, coletur & exprimatur Liquiritia per telam validam; Expressum magma in idem vas iniciatur, illique sextuplum recentis aquæ pondus immittatur, iteretur infusio, eodem ac ante ignis gradu, per bihorium integrum, præmissoque levi fervore, fiat iterata totius collatura & expressio; commisceantur ambo hi liquores, ac calentes per manicam mundissimam transmittantur, vel per chartam emporeticam, ac in idem vas mundissimum conjiciantur, vel vas fictile optime vitreatum, paulatim ut humiditas superflua in auras faceat curando, igne adhibito mediocri, spathula materias per vices versando, lignea, argentea vel eburnea, potissimum sub finem, quo tempore præsertim accurate regendus ignis, ne scilicet comburatur Extractum, illud ibi eousque detinendo donec solidiusculam consistentiam adipiscatur: Tum vase ab igne remoto, Extractum pene refrigeratum è vase effundendum, ac in Faventino recondendum, vel alio rite vitreato convenientis magnitudinis, aut in vesica inversa, loco circu ad servandum, non solum Theriaces gratia, sed & ad cæteros quosvis usus: Possunt & ex hoc magda-

42 CAP. XVIII. & XIX. DE BUNIADE, & DE SCORDIO.
leones aut Pastilli efformari pro libitu, super charta expansi, cribro im-
posita exsiccandi.

C A P U T XVIII.

D E B V N I A D E .

*Bunij quæres tenerum, rubescens
Semen in campis, siliquis opertum,
Crassius, gustu feriens palatum,
læve, rotundum.*

CEnsuerunt plurimi semen Napi domestici pro Buniadis semine usurpandum ; at etiamsi inter hæc parum intersit discriminis, vel quoad formam vel vires , ex mea tamen sententia Bunias agrestis domestico præferri debet, ex norma hac generica , per quam docemur plantas , earumque partes, sponte oriundas , excultis in hortis præstantiores esse.

Buniadis Sylvestris plurimæ sunt species , quarum potissima censi-
debet illa cuius semen maxime accedit ad semen Napi domestici;
quod videlicet crassiusculum est , rotundum , coloris ad purpureum
fuscum vergentis , saporis acris & mordacis.

Semen hoc ante perfectam maturitatem non colligendum , quod à
siliquis liberandum; id quod nullo negotio perfici poterit , si postquam
planta integra semine suo prægnans è terra evulsa fuerit , id Soli exsic-
candum expositum fuerit; exsiccatæ autem plantæ siliquæ manibus at-
terantur, supposito linteo mundo ; sublata vero parte plantarum crassio-
re, chartæ scapo exceptum, tanquam vanno, excutiatur semen, siliqua-
rum particulis commixtum, quo modo hæ abscessuræ sunt superstite in
charta semine, quod adservandum aut dispensandum si usus postulet.

C A P U T XIX.

D E S C O R D I O .

*Scordium, ferram referens figura,
Allij neconon perhibens odorem,
pallidis,*

pallidis tectum foliis rubente

Flore venustum.

DImissa illorum sententia qui Alliariam pro Scordio adsumunt, id pro comperto haberi velim verum Scordium vulgare esse, & notissimum in Gallia, Plantua est exilis, molliuscula & tenera, Caule quadrato, cuius folia ex viridi pallescunt, longiuscula, in ambitu serrata: Flos admodum est exiguis, coloris cœrulei pallidi, ad rubrum vergentis, foliis immixtus per caulis longitudinem; præsertim circa cacumina: Sapore amariuscuso, Odore ad allium accedens, sed moderatione, padulosum quiddam referente.

Scordium & in summis montibus natales habet & in vallis sed non nisi in locis uidis nascitur: Æstate floret, colligendum cum maxime floridum est, sereno tempore, circa plenilunium: Legenda plantæ cumina, ex quibus fasciculi conficiendi, charta munda obvolvendi, loco patente exsiccandi, sed extra Solares radios, quam citissime fieri poterit, ad usum recondendo.

Galenus, plurimique alij Scriptores, Scordium Cretense prætulere, quo proculdubio nobis esset configiendum nisi Gallia affatim nobis exhiberet; ac istud obtineret quascunque qualitates & vires in Cretico inesse perhibentur, quarum præcipuae sunt eximie cardiaca alexiteria, lumbrifuga & putredini infesta.

C A P U T XX.

D E X Y L O B A L S A M O.

D E C A R P O B A L S A M O.

E T O P O B A L S A M O.

Balsami lignum, tenerum, subalbum,
Cortice est tectum rubeo & virente,
obstum nodis, leve, surculosum,
acre & odorum.

Flos cadit, surgunt calici tenello
subditæ Bacca, tunicis referatæ

*in quibus semen latet, atque succus,
asper, odorus,*

*Manat ex ramis liquor arte cäfis
estque Resinæ similis, subalbus
Arboris tantum, vel Opos peritis
nomine notus,*

CUm ægerri me occurrant legitimæ Balsami partes, inde nata est opinionum varietas circa illas, adeo ut ex quorundam sententia, nullæ omnino occurrant; Id tamen apud me ratum Balsami arborem neutquam perisse, sin maxima ex parte interierit in Valle Hiericunthis, aut in Galaad, Arabiam tamen felicem illius feracem esse, at non ea copia quæ satisfaciat desiderio: Quo fit ut cum rariSSima sit, cunctæ illius partes carissime veneant, adulterio & mangonio admodum obnoxiae, præsertim Opobalsamum, pars totius plantæ exquisitissima.

Etiam si vero penes me sit Opobalsamum in quo deprehendere licet cunctas præcipuas notas ab authoribus adscriptas, quod etiam in dispensatione à me facta exhibui, in ea tamen fui sententia satius esse adhærere præstantissimis authoribus, ac substituere Oleum expressum è Nuce moschata(de cuius præstantia omnino mihi constat, ipsem etenim purissimum elicui) quam in usum adhibere liquorem adulterio admodum obnoxium, in quo revera facillime fucum facere licet.

Attamen datus sum verissimas & certissimas notas partium Balsami ad Theriacam nostram experiti, scilicet, Ligni, Liquoris & Fructus, nomine Xylobalsami, Opobalsami & Carpo balsami insignitorum.

Arbor Balsami ferax sat humilis est; Lignum autem ex ea decisum in alias regiones transferendum, quod Xylobalsamum vocant, exiguis tantum constat ramusculis, fragilibus, rectis, nodis inæqualibus obsitis, cortice exteriori facie rubescente, interiori virescente, cui sub jacet lignum, subcandicans & medullosum, quod fractum odorem emittit gratum, admodum ad odorem Opobalsami accedentem.

Istud Xylobalsamum unum est è simplicibus Trochiscos Hedychoi ingredientibus, cui substituimus vetum lignum Aloës, potius quam Santalum Citrinam contra quorundam mentem.

Balsami Fructus, Carpo balsami alias nomine insignitus, magnitudine, figura & colore admodum refert Terebinthi fructum; Plantæ adhæret mediante exiguo calice, quem contegit tenuis tunica, fulvi coloris in rubrum

rubrum vergentis : Interius subsunt alix membranæ crassiores , in quibus delitescit semen , succo flavo & melligineo refertum, saporis amariuscui & acris, Odoris grati & ad Opopobalsamum proxime accendentis: Rugas contrahit , aridum fit & vetustate exsuccum , sed diutissime saporis & odoris maximam partem pertinaciter tuetur : Huic Opopobalsamo Cubebus substituimus, unanihi omnium authorum consensu.

Liquor Balsami, quem *Opopobalsamum* vocant , Resina est liquida , flavescentes , odore à Terebinthina vix dissimili ; at multo suaviore ; Ejus sinceritas deprehenditur si gutta una aquæ, vase exceptæ , infusa fuerit, nam ad momentum temporis delitescit , sed illico sursum evehitur ac super aquæ superficiem expanditur pelliculae albæ formam referens, quam paulo post cultelli cuspide colligere licet à concretione, exuto colore flavo, qui in album abiit.

Opopobalsamum , lagenis conclusum , recens ad nos allatum , adeo penetrabile est ut vix quisquam odoris vehementia & vehementia fere rendæ par sit : Pars suminam lagenarum partem occupans perpetuo liquidior est , fluidior & purior , quæ à reliquis secreta , mutato vase, suavissimum odorem illico adipiscitur, Pars media bonitate illi inferior est; in fundo autem sita multo minoris adhuc præstantiæ.

Guttula Opopobalsami puri panno infusa illic subsistit , neque diffusa neque illum ulterius subiens, ac ope aquæ tepidæ potest abstergi , vel affricando digitis si exsiccata sit.

Indicium quoque est præstantiæ & puritatis cum gutta unica lacti infunditur , nam præterquam quod huic commixta , ac specie tenus concorporata , sursum statim effertur & supra superficiem expanditur partem maxime sibi vicinam lacti coagulans.

Opopobalsamum tribus modis educi potest , Primus, & omnium optimus fit per plantæ incisionem ; Secundus per decoctionem ligni & fructus, Tertius autem distillationis ope ; Cæduntur rami arboris Balsamiferæ , per caniculam , Opopobalsamum autem inde elicitum sincerissimum est & legitimum , cunctis aliis præferendum , utpote maxime genuinum, odoratissimum & efficacissimum.

Succus per decoctionem ligni & fructus eductus, medium præstantiæ obtinet locum : Postremus, cæteris deterior , is est quem per Retortam comparamus, aut per Refrigeratorium, aut Vas capitis Mauri nomine donatum , quippe qui inter distillandum maxima parte odoris & præstantissimarum virium exuitur.

Cunctæ Balsami partes acrimoniam quandam obtinent , odoremque fere similem effententes, nec viribus multum inter se sunt dissimiles:

Opobalsamum autem odore plurimum superat , & viribus, lignum & fructum :

Opobalsami , Xylobalsami & Carpobalsami vires adeo eximiae censemuntur , tum adversus Serpentum aliorumque animalium venenatorum virus , imo & venenorū , tum & ad curationem vulnerum , sexcentorumque morborum internorum & externorum , ut non nobis molestum esse non debeat quod copia illius non suppetat , atque ad antiballomena confugiendum sit , etiamsi satius sit illis frui quam partes dubias Balsami adsumpsisse.

Lignum Aloes , Xylobalsamo substitutum in Trochiscis Hedychroi , præparatione nulla eget ante dispensationem , sed selectissimum in usum venire debet , coloris fusci ad viridem declinantis , grave , densum , compactum & unguinosum ; suavem odorem effundens flammæ admotum ; sud amariuscum sit , acriuscum ori inditum .

Oleum Nucis Moschatæ , Opobalsamo substitutum , ratione sequenti præparari debet : Accipe , exempli gratia , Nucum Moscharatum succulentarum , gravium , lœvium , non rugosarum , libras duas ; conterantur , & per incerniculum setaceum rarius trajiciantur , excipientur capacitate integra lancis stanneæ ; admoveatur lanci sic oppletæ pars superiori cribri setacei ; Cribrum istud proportione respondeat lanci , adeo ut hæc subire possit Cribri circulum : Invertatur tunc lanx , adeo ut subditum habeat cribrum , manu admota hujus fundo , fulciendi gratia , procurando ut pulvis Nucum Moscharatum cribri dorso incumbat , sed semper infra & intra capacitatem lancis : Imponatur cribrum pelvi dimensæ , aquam ferventem continent , adeo ut pulvis Nucum Moscharatum excitatum ex aqua vaporem excipiat , sinendo per semiquadrantem horæ , vel donec manus admota lancis partis convexæ calorem ferre nequeat , indicium aquæ vaporem universam massam pervasisse .

In parato interea sit sacculus ex tela valida & compacta , cuius suturæ solidæ sint , ejus magnitudinis qui excalafactum pulverem comprehendere queat , ac parte superiore firmo nexu adstringi ; interim hoc cum Pulvis exceptus fuerit , saccus detineri debuit supra partem lancis convexam quamdiu subditum habuit ignem : Seorsum quoque excalafacienda fuit lanx , seorsum etiam torcularis laminæ ; statim vero ac manus amplius ferre nequierit ardorem convexæ partis lancis , subtrahendum erit cribrum aquæ ferventi incumbens , ac quam citissime ac diligentissime fieri poterit pulvis sacculo immittendus , arote orificio illius constringendo , ope filii crassioris , proxime pulverem ; altera manu sacculum pulvere oppletum tenendo suspensum supra ignem fornacis ,

fornacis per exiguum id intervallum , conservandi gratia pulveris caloris : Illico inter duas laminas immittatur sacculus , probe calentes si- cuti præmonuimus , & hæ torculari celeri & valida manu exprimen- do ; statimque proditur Oleum limpidissimum , coloris intense flavi & odoratissimum , citissime concrescens , colorem postmodum adepturum flavum ad rubrum vergentem.

Id vero perspectum esse debet observata hac methodo è Nucibus Mo- schatis eductum iri quicquid probi continent , nullo virium detrimen- to , neque minimæ particulæ illarum substantiæ jaætura ; id quod alias declinare non liceret si alias caloris modus in usum advocaretur quam Balnei Vaporosi.

Absit vero ut mihi probetur absurdus methodus quam non nemo ini- re solet ; vel ut cuiquam author sim , ut torrefiat pulvis Nucum Moschatarum in sartaguncula supra ignem carbonum , quod illi in more est : nam præter dissipationem partis maxime volatilis , & præstantissimæ Nucum Moschatarum , dimidia tantum olei pars expectanda est , id quod ipsemet experitur ; quod universum ope meæ methodi elici potest : adde quod dimidia illa pars colorem admodum obscurum contrahit , ac , ut est in adagio , quasi frixum butyro nigro , unde destrœctio potius metuenda quam præparatio expectanda.

Cubebæ , Carlobalsamo substitutæ , Piperi nigro admodum similes sunt , pedunculum si exceperis ; Odor illis est acer & aromaticus : Grana extremam maturitatem adepta elegantur , detracto pedunculo , forficum ope , citra ullam aliam præparationem .

C A P U T X X I.

DE CINNAMOMO.

*Fertur ex Ceylan leve Cinnamomum
subrubrum sumes , penetrans , acutum
Sit recens , longum , cerebroque gratum
spiret odorem.*

NOn omnibus Authoribus , qui de Cinnamomo scripsere , accu- rate id cognitum fuit ; tam varia enim de hoc protulerunt , ac adeo confuse , ut qui illorum scriptis fidem adhiberet , vix medica- mentum , nobis tritissimum , dignoscere liceret , magisque arduum

foret illius notitiam consequi quam cunctarum legitimi Balsami partium, de quo modo verba fecimus.

Batavi, & Lusitani neoterici, nebulam oculos nostros perstringentem detraxerunt; eorumque opera multa nobis manifesta facta sunt quæ prius dubia & obscura erant, enodatu non minus difficultia quam Ethnicorum oracula: Batavi, *inquam*, illi & Lusitani, cum multarum regionum in Indiis domini sint, in quibus Cinnamominum sponte oritur, non secus ac *Caryophylli*, *Nux moschata*, *Piper*, multaque alia Aromata, quæ dubia erunt clare aperuere.

Hoc ergo tanquam compertissimum habeatur, id quod vulgari nomine hodie dicimus *Canellam*, verum esse antiquorum Cinnamomum: Optimum profert Insula Ceylan, in parte Indianum Meridionali sita, cuius ambitus ducentorum est milliarium, figura ovali donata, ex Cosmographorum descriptione: Elegantissima est hæc Insula, pluribus montibus decora, ingentis arborum numeri feracibus; Planitiebus quoque amoenissimis & vastissimis prædita; insignibus fluijs & fontibus irrigua, plurimos habens incolas, Avibus, Quadrupedibusque ditissima, innumerorum fructuum sponte nascentium fax, ac præsertim multorum aromatum; nominatim arbor quæ Cinnomomum profert primas tenet: Tanta est illarum copia, tamque facile excrescunt, ut non solum plurimæ eæque ingentes deprehendantur Sylvæ, sed etiam incendio ex temporum intervallis arbores cremare necesse sit prohibendæ gratia luxuriei.

Arbor quæ Cinnamomum profert magnitudine & proceritate ad eam accedit quæ Mala Aurountia suppeditat; plurimos gerens ramos, oblongos, rectos, crassos & enodes, miro ordine dispositos; è quibus iterum exiliunt alij ramusculi, quos decorant folia sat lata, non absimilia illis quibus donatur Lauro cerasus, quæ bina semper copulata peduncolorum ope adnectuntur; ac in sui initio paulo latiora in acumen desinunt, tribus quatuorve nervis, in longitudinem exporrectis, sicuti in Folio Indico donata.

Ex his ramusculis emergunt plurimi flosculi, albi & odorati, quos subsequuntur quidam fructus, magnitudine & forma Olivarium, initio viridescentis coloris, sed qui maturitatem adepti cum pelluciditate nigrescant.

Ex his Fructibus, vel sponte, beneficio caloris Solaris, vel artificialis, exstillat liquor subviridis acer, amarus & oleagineus, sapore & odore illum referens, qui artificio ex Cinnamomo educitur, quo tamen in omnibus multum inferior est.

Cinnamomi lignum sapore & odore exutum est, vim totam præcipuam in corticem transfundens, qui dum recens est duplicitatis speciem præbet, in superficie subcineritij coloris, odoris admodum penetrabilis & aromatici, interiori parte Cinnamomi vulgari colore donatus; Imo tunc temporis in binos cortices divisibilis est, colore discrepantes; una vero si exsiccationem passi sint, arctissime cohærent, simplicemque non duplicum corticem referunt, cineritio colore per exsiccationem in illum quo se nobis exhibit transeunte.

Hoc vero observatione dignum Cinnamomum, recens ab arbore detractum, minimum odorem suppeditare, per exsiccationem sed accedit; cui perfectio trimestri demum ab comparatur illa accedit; Si cortex cineritius, quamdiu recens est demptus fuerit, illi subditus laxorem conservat: Dissecatur hic cortex in oblongas laminas, Soli, ut exsiccentur, exponendas, quo pacto fulvum colorem adipiscitur & in formam arundinis se contrahit: Cortice spoliata arbos non ante triennium exactum recenti induitur, priori nequaquam detiore.

Loci incolæ ex radice succum Camphoræ vix dissimilem extrahunt.

Cinnamomum autem, vel Canella, sapore præditum esse debet acerissimo & suavissimo, sicuti & odore; fulvo præditum colore ad rubrum vergente, illoque vivido: Cortex qui tenuissimus, & maxime aromaticus, idem cuicunque alij præferendus, citra ullam præparationem ad compositionem admittendus.

C A P U T X X I I .

D E A G A R I C O .

*Agarus verum dedit amnis olim
nomen huic fungo: levis esto, amarus,
Candidus, rarus, tener, atque toto
corpore purus.*

Agaricus excrescentia est, fungi instar pluribus arboribus adnascentes, vetustioribus præsertim illarum truncis, ac crassioribus antiquissimisque ramis: Sed præterquam quod non quævis arbor legitimum Agaricum suppeditat, ex duabus autem speciebus, quas constituunt marem & fœminam, prior ad usus Medicos inutilis est,

50 CAP. XXII. & XXIII. DE AGARICO, & DE MYRRHA.
præfertim ad Theriacam cuius compositionem suscipimus, posterior au-
tem, scilicet fœmina, admittenda; sciendum etiam arborem, quam vo-
eant Laricem, optimum suppeditare, in quo quærendus veniat Aga-
ricus.

Etsi porro Sarmatia, atque in hac Provincia, Agaria dicta (ob fluvium
Agarium cuius aquis irrigatur) celebris sit proventu & præstantia A-
garici, atque etiamsi hodierna die adhuc suppeditet, ideoque sit illustris
ab assumpto nomine Agarici, vel illi communicato; aliunde tamen, ne-
que inferiorem, nobis comparare datum est, præfertim ex montibus
Tridentinis, quinimo & ex excelsis Delphinatus montibus, Alpium no-
mine antiquis venientibus.

At vero natale solum patrum novisse interest, hoc potissimum requiri-
tur ut optimus eligatur, deteriore repudiato; Agaricus Mas ut plurimum
flavescit, solidus est, compactus, gravis & tenax, quoad omnes notas ab
Agarico qui Foemina dicitur, plane dissimilis, qui modo rotunda figura
se exhibet, modo oblonga, modo crassum & magnu, modo mediocrem,
modo minimum: qua in re Agaricus mas cum fœmina consentire quoq;
potest, nec non quoad superficiem, quæ in utroque fere subcineritij co-
loris: Agaricus autem fœmina donatus ex substantia albissima, rari-
ma, levissima, admodum friabili.

Eligantur majora fragmenta, illis cultello demendo tenuissimum corti-
cem, cui æris injuriæ obscurum induxere colorem, à diutina Agarici in
arbore mora: Sin dempto cortice substrata pars interius candida sit, sub-
stantia prædita pura, rara & levi, ubique friabili, sapore, ori admota, pri-
mo subdulci, sed statim admodum amaro, odore valde penetrabili, cere-
brumq; illico feriente, in usum veniant, & admittantur tuto fragmenta
his probitatis notis prædita, omnino essentialibus; neq; de alijs sollicitu-
mæ oportet nulla superaddita præparatione: Inutile enim est Trochis-
cos concinnasse, vel triturationis gratia, vel correctionis, quandoquidem
perfectionem hæc in ultima Theriacæ præparatione consequutura sunt.

C A P U T X X I I .

D E M Y R R H A .

*Myrrha confractis lacrymis dat ungues
candidos, nares fecit, Esto pura,
concolor, mordax, levis & rubescens,
pinguis, amara.*

Authorum sententię de Myrrha non ubiq; consonæ sunt,tum ratione soli natalis, tum ratione arborisortum illi præbentis, quinimo & ob varias illius species : Plerique tamen consentiunt sobolem illam esse proceræ arboris incisiones passæ ; Eam autem quam Trigloditarum regio profert optimam omnium habendam.

Myrrha Gummi est resina,quæ recens subviridis esse debet,ad rubicundum colorem vergens,crassa,odorata,acer,mordax & amara; fracta autem exhibere interius maculus albicantes , quasi ab unguibus infictas; quoad cætera colore ubiq; æqualis,pura & nitida, nonnihil pellucida sit.

Etsi porro nonnullorum opinio sit legitimam hanc Myrrham consequi arduum esse,imo impossibile,aliud tamen omnino sentio,quandoquidem in compositione meæ Theriacæ oblata fuit non minus elegans & sincera quam quæ modo descripta est; Cujus etiamnum non mediocris apud me superstes est portio, probitatis omnibus notis insignita , adeo ut de præstantia & sinceritate nullus supersit scrupulus.

Illiū equidem admitto omnem Myrrham,quam Materialistæ venalem exponunt,legitimis conditionibus destitutam esse, id vero apud me ratu à vetustate,aut temporum injurijs,dum arboti adhuc inhæret,vel in Apothecis,pinguedinis partem absumptam una & virium esse; Utut vero obsoleta fit & emarcida, probitatis tamen quasdam notas retinet , potissimum autem amarorem,cum colore ad rubrum vergente,unguium quasi vestigia, ac odoris quo donata est à Natura partem:Neque id mirum , si enim cadavera à corruptione vindicare apta nata est , proculdubio & quodammodo se tueri valet adversus omnimodam sui destructionem. Quæ vero idoneo tempore collecta est,cui vis nulla illata, neque à Sole, neque ab imbribus,ad nos autem utcunque recens affertur, tanquam legitima perpetuo censenda est, dotibus requisitis insignita.

Myrrham quod attinet , quam Evangelistæ tradunt Domino nostro à Magis, ex plagiis Orientalibus venientibus,oblatam fuisse, vix verosimile est eandem esse quam modo descripsimus:Etsi vero forte quis suspicatus fuerit Myrrhæ eam speciem fuisse quam plurimi Authores Myrrham Stæden vocant,ac liquidam stillare aiunt ex incisa arbore , non secus ac Myrrham vulgarem,sapor, & virosus odor utriusque Myrrhæ,palam faciunt aliud quidpiam suavius à prædictis Magis oblatum fuisse, quin potius vel Storacis lacrymas, aut Tacamahacam sublimem, aut Opopobalsamum, vel aliud quodpiam Gummi aut Resinam odore eximio præstantem rarioremque, forsan nobis ignotam.

Myrrha nostra nulla ante dispensationem indiget præparatione, satis est quam recentissimam adsumpsisse,cujus lacrymæ purissimæ sint,sed & probitatis omnes adsignatas notas præ se ferat.

CAPUT XXIV.

DE COSTO.

*Ex tribus tantum celebratur Albus
densior Costus, penetrans, acutus,
Vergit ad buxum, gravis atque dulcis
jungit amarum.*

EX tribus Costis ab Authoribus traditis, Arabico nempe, Indico & Syriaco, unicus tantum hoc tempore nobis occurrit, in quo nihilominus optimæ notæ, quæ in tribus requiruntur, obviæ sunt; Quo sit ut nonnulli illum pro una specie usurpaverint, alij pro alia; Ex mea sententia cuncti Costi unius ejusdemque plantæ radix censendi sunt, variis in mundi cardinibus nascentis: Imo forte contingit ut Costus, pro variis ejusdem regionis locis, aliam atque aliam induat formam, colorem & saporem, pro varia soli indole, è quo alimentum adsumpsit, sicuti id in tritico & racemo observare est, ac quovis alio plantæ genere; cui terra plus aut minus humida, plus aut minus pinguis aut arida, magis aut minus montuosa, non modo hanc vel illam formam impetritura est, sed etiam aliud atque aliud saporem, aliasque vires.

Costus ad nos delatus, radix est sat crassa, succulenta, pollicari fere crassitie, majori, quandoque minori; Cum vero integra ad nos non transmittatur, longitudo illius nequaquam definiri potest, longissima autem rarissime semipedalis est: Color candicans est ad buxeum accedens: Sapor dulcedinis & amaroris particeps, una cum levi acrimonia, cæterum aromatica vi & odorata perfusus est Costus, Cum ab omnibus ad Theriaces compositionem, citra controversiam admittatur iste Costus, ideo pro legitimo meo iudicio habendus est.

In Materialistarum apothecis alia quoque Costi species occurrit, qui nihil aliud est quam arboris cujusdam cortex, cineritij coloris, exterior asper & inæqualis, fissuris per longitudinem & transversim divisus; interior autem candicans, mediocriter crassus, sed Cinnamomo paulo magis, quod forma quodammodo refert; at vero eximia vi aromatica imbutus, sapore & qualitatibus ad legitimum Costum accedens.

Postremus hic *Corticosi* nomine donatus est; etiamsi vero efficaci vi summa præditum esse non dubitem, nihilominus cum cortex sit arboris, neque legitimi Costi formam gerat, is qui à me fuit descriptus adsu-

adsumendum, postremo hoc prætermisso, neutquam dispensando, aut in Theriacæ compositionem advocando, nisi genuinus defuerit, quia me quoque admissus, eligendo quam recentissimum, succi plenum, ac notis à me traditis insignitum. Prius tamen expurgandus est, ac à cunctis sordibus apice cultri liberandus, uti & à cæteris particulis quæ à veræ radicis conditione absunt.

C A P U T X X V.

DE CROCO.

*Sit recens noster Crocus, atque mundus
Purpuræ lumen referat colore,
impetat linguam, cerebrum citoque,
tundat odore.*

Non absque ratione Authores locum origini plantarum maxime idoneum designavere, ac observavere præparationem qua, qui illas colligunt, donare solent: Eo innixi fundamento modo Irudem Illyricam, aut Florentinam prætulere; modo Petroselinum Macedonicum, modo Valerianam, aut Phu Ponticum, modo Dictamnum Cretensem, & sic de plurimis aliis.

Nec defuere ijdem Croco locum natalem assignando, Corycei selectu factò; Non diffiteor futurum ut cura illum disquirendi incumberet, nisi Gallia non modo præstantissimum proferret, sed præterea nisi in quibusdam Provinciis incolæ, qui illum colligunt, summo studio primam illius & legitimam præparationem perficerent, eoque pacto ab adulterij quovis metu nos liberarent, quem declinare curæ alias fuit.

Crocus Gatinensis, & Arausionensis, primatum proculdubio tenent in Gallia, certus sum utrumque neutquam inferiorem esse quovis Croco undecunque delatus fuerit: Arausionensem in præparatione meæ Theriacæ admisi, quem cæteris variis de causis prætuli; Primo, quia regio, quæ meridionalis maxime est, omnium aptissima est proferendis plantis aromaticis; Secundo, quia diuturna experientia mihi notum illos quibus collectionis cura incumbit, fraudi faciendæ esse inidoneos; cæterum industrios in citissima exsiccatione, caventes ne elegantæ & viribus quicquam decedat: Tertio, quia mihi facilior fuit electio illius quem vocant, *boni anni*, aut *anni probi pili*, qui secundus

est à bulborum iterata transplantatione , si quidem pilus Croci dicti anni multo crassior est & succi magis plenus quam primi vel tertij anni; Licebat etiam commodius eundem arcessere illico à collectione, scilicet Octobri mense exeunte.

Crocus dictus ad me transmissus fuit elegantissimus, succulentus, intensi coloris & probe mundatus ; Neque tamen propterea non curæ fuit ut singulatim unumquemque pilum adsumpserim , resecandi gratia id quod flavum inest , sola superstite parte purpurea , panno purpura imbuto nitore coloris neutquam cedente ; omnibus , in quorum oculos incurrit , de elegantia & probitate suffragium ferentibus.

Hoc loco accurate traditurus non sum descriptionem bulborum Crociferorum , qui rotundi sunt , substantia alba & solida prædicti , investiti quodam capillitio rufo ; Ut neque delineationem florum , qui violacei sunt coloris dilutionis , ex quorum medio prodeunt tres Croci pili , pedunculo annexi , cuius ope infimæ floris parti cohærent.

Neque etiamnum figuram exhibitus sum herbæ , quæ oblonga est , angusta , coloris viridis obscuri , prodeuntis postquam bulbi primos flores per aliquot dies emiserunt ; viridis coloris tenax à nativitate sua , quæ contingit mense Octobri , ad mensem usque Aprilem , aut Majum subsequentem , quo tempore arescit planta ; Neque etiam ulla urget necessitas ut à me adducatur ratio Bulbos è terra erudiendi , iterumque illi mandandi , floremque colligendi , ac separandi exsiccatique pilos , cum mihi satis sit electionem & præparationem necessariam adulisse.

C A P U T . X X V I .

D E C A S S I A L I G N E A .

*Ligneæ nomen dedit usus isti
Cassia est nostro quia Cinnamomo
densior , summe varians , quod ore
mansa liquefacit.*

ID quod nuper protuli de Cinnamomo , aut Cannella , compendium futurum est eorum quæ de Cassia lignea dicturus sum; Imo cuncta hæc uno eodemque capite comprehendere licuisset , nisi satius duxissem peculiari hanc concludere , quo melius innotesceret diversitas arborum , ac discriminem corticum Cinnamomi ab hac Cassia lignea ; circa quam diffensus

dissensus est & varietas opinionum, apud plerosque Authores; atque adhuc dum anxi hæreremus nisi Batavi & Lusitani cura nos liberassent per quos de rei veritate nobis constat.

Nemini ergo dubium esse debet arbores Cinnamomiferas, ac eas quæ Cassiam ligneam prōferunt promiscue in Insula Keylan provenire; has autem sponte oriri, nullo accidente cultus artificio, ejusdem magnitudinis crassitie, uti & figura, tam ratione ramorum quam foliorum; Cortices Cinnamomi & Cassiæ Ligneæ unius ejusdemque sunt formæ & coloris, eodemque modo colliguntur & exsiccantur; sapore qui utriusque aromaticus est & acer, cum acrimonia purum differunt; crassities utriusque etiam fere eadem, cum Cassia lignea non multum hac parte superet; imo hæc tenuissima aliquando occurrat.

Essentiale autem & potissimum inter hæc discrimen hoc est, quod Cassia lignea masticata visciditatem in ore relinquit, in hoc dissolvitur & liqueficit sensim, nullo superstite ligni vestigio; id quod Cinnamomo non accidit, cuius reliquiae perpetuo supersunt; Atque ex his constat hallucinatos illos fuisse qui censuere cortices Cinnamomi & Cassiæ Ligneæ sibi incumbentes, ab una eademque arbore detrahi.

Cassiæ ligneæ nulla debetur præparatio priusquam in dispensationem veniat; satis sit recentissimam adsumpsisse, coloris rutili, acerriam, odoratissimam, aromatica vi imbutam, ac in ore colliquecentem.

CAPUT XXVII.

DE SPICA NARDI.

*Indiae Nardus, levis & comata,
Cyperum forti referens odore
vergit ad rubrum, retinetque vires
acris, amara.*

Spica Nardi apud Indos natales habet, ideoque Indicæ nomen gerit: Radicibus exilibus & tenuibus donata est, è quibus plurimæ inferiore parte, & juxta terræ superficiem spicæ oriuntur, caulem oblongum & tenuem emittentes.

In diversa abeunt Authores, tum quoad locum originis, tum quoad varias illius species, parum vero interest unde ad nos transmittatur,

dummodo genuina sit, ac prædita omnibus notis & dotibus requiritis.

Id quoque non raro accidit ut cum à quibusdam Medicis præscripta fuit radix Nardi Indicæ, innominata spica, à nonnullis usurpata sint exigua filamenta quæ radicis formam infra spicam referunt; Sin ab iis perspectum fuisse exiguam Nardi radicem infra spicas sitam esse, non secus ac parvas radices, filamentorum specie, sicuti inferiori cepæ vel alli, parte situm obtinere; spicas autem non solum radicis vices ad plantam teneré, sed optimam & præcipuam esse partem qua prædita est, ab illis derelictæ non essent probæ illæ spicæ, radices obsoletas potius admissuris, ideoque plane repudiandas.

Etiamsi autem nunquam mihi concessum fuerit Spicam Nardi Indicam terræ infixam conspicere, notitia tamen non levis illius mihi facta est ex objecta oculis meis Nardo montana, à memetipso collecta olim in Genebra Delphinatus monte, in Pedemontij confiniis; Eam à me observatum spicas obtinere proxime sibi confitas & congestas in terra, ac prope hujus superficiem, admodum accedentes ad figuram spicatum Nardi Indicæ; multum tamen à se invicem dissidentes, odore præsertim, Nardus quippe montana plane inodora est, parte lignea intra spicas obsessa, in Nardo Indica non occurrente.

Cum porro in apothecis Gallicis unica Nardi Indicæ species occurrat, hoc unum agendum ut accurata sit illius electio, cavendo ne pulvere sit obsoleta, vel vetustate obsoleta, ac præterea ne commixtae sint nonnullæ spicæ Nardi montanæ, à me memoratae, quas facile internoscere licet, præsertim ex parte lignea.

Genuinæ Nardi Indicæ spicæ oblongiusculæ esse debent, coloris flavo ad purpureum vergentis; spicæ capilli longiusculi sunt, & odore ad Cyperum accedentes, sapor sit subamarus, nonnihil acer, linguam exsiccans, ore postmodum odore suavi perfuso: Hæ veræ sunt Nardi Indicæ notæ, mihi non raro obviae in Nardo quam exhibent apothecæ, ac tandem in ea quæ pro Theriacæ confectione à me admissa est. Id vero maxime incommodum est quod Apothecarij per incuriam pulvere inquinari permittunt, quo excusso, una cum cæteris folidibus, vix quatuor unciae probandæ ex libra integra eruuntur quæ ad compositionem venire possint, quo modo nobis offertur.

Spicæ Nardi electione facta, iuxta normam à me traditam; ex ea decerpantur elegantissimæ & maximæ spicæ, coloris intensissimi; pars media dematur, nonnulla videlicet filamenta pallidiora cæteris spicæ nonexistentibus, quæ uno impetu evellere facile est, arrepta scilicet qua parte adest spicæ cuspis, nequaquam comminguendo.

Eodem

Eodem quoque tempore leniter excutiendus pulvis qui se alte immersit; illud satagendo ut inviolata spicæ figura tantum superstites sint elegantes & aromatica vi imbuti capilli, sola pars in Theriacæ nostræ compositione admittenda, sicuti & cæterarum quas subire solet Nardi spica.

Veniam ij non merentur qui susque deque hæc habentes officio suo se satisfecisse rentur si spicas Nardi admiserint, non exclusa parte media, vel nequaquam excusso pulvere, partibus excrementitiis omnino procul ablegandis.

C A P U T X X V I I I .

D E S C O E N A N T H O .

*Parvulus Junci rubeus, subalbus
Flos tibi cordi sit, amarus, acer,
igneus, mundus, redolens, Camelus
linquo juncum.*

SCoenanthos, alio nomine Juncus odoratus, in Nabathea provenit, Arabiae Provincia, Camelorum non modo pabulum sed & stramen, aliorumque animalium domesticorum, adeo ubertim succrescit: Juncus ad pedalem circiter altitudinem effertur, radices illi exiguae, duræ, nodis conitæ, unde plurimi prodeunt Junci, solidi, rotundi, in acumen desinentes: iuxta illorum cacumen prodeunt flosculi albi, nonnihil rubentes, duplice ordine distincti: Originem necnon præbent hæ radices, foliis angustis & acutissimis semipedalis circiter longitudinis: Juncus & folia ex viridi colore pallescunt. Tota planta admodum aromatica est, odoris penetrabilis, saporis acris & linguam vellicantis.

Cum porro olim florem istius Junci vix comparare sibi licet, ideo solus Juncus ad compositionem Theriacæ vice florum usurpatus fuit: At vero cum ubertim hi ad nos perveniant, optimo consilio Juncus Camelis in pabulum cessit, solique flores ad hoc opus admissi, pars videlicet plantæ præstantissima.

Adde nec temere Scoenanthi vocabulum illi inditum fuisse, quod Græcis idem ac flos Junci significat, nomine scilicet designante florem plantæ potissimum partem esse; Præterea hic flos, utut exiguus & levis, ex ipso authorum, qui illius meminere, consensu, per plurimos annos odorem pertinaciter tuetur, saporem aromaticum ac vires, etiam-

si specie tenuissimæ sit substantiæ; unde præstantiæ illius argumentum desumere licet.

Ad hæc observare utile est, cum Auctores plantarum cacumina ad has compositiones præcipiunt; legenda illa esse quando maxime sunt florida, eo quippe tempore culmen perfectionis attigerunt.

Curæ etiam sit ut flores hi Junci odorati quam recentes admittantur: Sedula quoque diligentia opus est in unoquoque flore singulatim decerpendo, & pulvere excutiendo, festucis aliisque quisquiliis floribus venalibus ut plurimum permixtis: Plures ex ordine dies eum in finem consumendi; quamobrem qui laboris compendium querunt, honoris minus cupidi, ac conscientiæ minus æquo faventes, flores dimittunt juncum adsumpturi, eorum quæ modo dictæ immemores: Id vero nequamquam à nobis observatum, quin potius in aliam abire sententiam ægre ferremus: Flos cum studio excerptus citra aliam præparationem in compositionem veniat.

C A P U T X X I X .

D E T H V R E M A S C V L O , Sive O L I B A N O ;

*Masculum sit Thus, patria Sabæum,
candidum, fragrans, græve, lacrymosum:
quod quidem antiquo, simul & recenti
non caret usu.*

Quod Thus Latini vocant, vel Olibanum, Saba profert, Arabiæ felicis Provincia: Lacryma est quam fundit arbuscula, mediantibus incisionibus illi inflictis.

Dissensus tamen est inter Authores de forma arboris parentis, ut & de loco illius natali; Parum vero hæc conducunt, sufficiat genuinum ad nos transmitti: Prætermissa ergo descriptione variarum thuris species, quas plurimi authores ex proprio ingenio fingunt, statuo cunctas species in unicam contrahi posse, cuius alia non sit discriminis ratio quam ex puritate, forma, magnitudine, in cæteris gummatibus observabilibus: Ex una enim eademque incisione lacrymæ citissime collectæ, ac proxime inflatum iustum, elegantiores semper futuræ sunt & priores parte in terram decidua, aut cui commixtus fuerit cortex, aut fordes confusæ.

Discrimen autem inter lacrymarum figuram constitutum, apud me absurdum

absurdū omnino est; sive enim testiculorum formam referant, aut māmarum, aut in minima grana concreverint, Olibanū perpetuo fuerit, quod Thurius masculi nomine legitime donandū, hoc est purissimi, ad compositiones nostras usurpandi, Theriacam præsertim; Nequicquam tamen obſtiterit, quantum licet; crassiōes lacrymas admisſe, maxime candidas, at ſemper purissimas; magnitudo quippe oculos ſemper recreat, etiamſi parvitas præstantiæ nihil omnino detrahat, dummodo cæteræ dotes requiſitæ non adſuerint, idemque pondus quod majorum lacrymarum usurpetur Missa facio Thurius fragmenta, Mannæ Thurius nomine donata, ſicut & Thus immundum, ad ſuffitus vel unguenta usurpandum.

Lacrymæ Thurius ſelectiſſimæ in diſpensationē citra adparatū admittantur.

CAPUT XXX.

DE PIPERE ALBO

ET

DE PIPERE NIGRO.

*Candido notum Piper hoc colore,
ſit carens rugis, ſimul & rotundam,
igneo guftu feriat palatum,
Cortice nudum,*

*Solis ardoreſ patiens nigreſcit
asperum rugis Piper hoc, ſapore
emulans Album, ſimul & remotis
 fertur ab Indis.*

ETiamſi Piperis omne genus vulgatiſſime in Galliam infeſtatur, uſu que familiariſſimo veniat, ab antiquis tamen authoribus perperam cognitum eſt, variaque de illo diſſeruere, multa de origine, ac diversitate, ſicuti & de plantis feracibus afferentes.

Plurimi cenuere Piper Album colligi & exſiccari ante maturitatē, id quod plurimum à veriſimilitudine abhorret; hoc enim ſi foret, ne-

cesset effet minoris magnitudinis ut se offerret , levius , imo rugosius nigrō , cum oppositum omnino elucescat.

Alij afferere ausi sunt duas distinctas plantas proferre Piper album & nigrum , in omnibus sibi similes , si solum fructus colorem exceperis; quarum una gignat Piper album , alia nigrum ; non secus ac in vineis occurunt vites uvas albas proferentes, aliæ nigras : At utriusque mirum quantum hallucinati sint , ideoque tempestivum credidi veram utriusque Piperis historiam , albi scilicet & nigrī si huc inferrem.

Malacæ incolæ , Javæ & Sumatræ , Piperum duplex genus serunt & excolunt , quorum unum maris nomine donant , alterum foeminae: Mas folia paulo grandiora emittit , ac obscuriora : ex uniuscujusque parte opposita , per rami longitudinem , dependet racemus Piperis : Foemina minora folia obtinet , hederaceis non absimilia , cordis figuram referentia , ac in acumen desinentia : Exteriore facie virescunt , interiori flavent , caudici oblongo pedunculo adnexa , varie & absque ordine prodeuntia : Nervum mediā sui in parte obtinent , per longitudinem exporrectum ; ex cuius lateribus plurimi alijs prodeunt nervuli in latum expansi , circa extremum divisi : Absque ordine emergunt racemi , modo simplices , modo duplices.

Utriusque Piperis planta sarmenti speciem refert , plurimis nodis aspera & flexilis , ideoque scansilis & juxta quampiam arborem seri debet , aut pedamento fulciri ac sustentari. Etiam primo anno fructum gerit , modo semen solo commodo immisum fuerit , postmodum incrementa suscipit & robur.

Grana , aut baccæ , utriusque Piperis , pedunculo carent , & plurima simul congesta & adfixa , prolixo nervo , racemi formam exhibentia ; neque ullum observare est discrimen inter grana maris & foeminae : Vident initio dicta grana , maturitati vero proxima nigrescunt , accedente scilicet aestate , quæ regionibus illis mensibus Decembri & Januario adest : Colliguntur ultimam maturitatem adepta , Soli ad ulteriorem excificationem exposita , quo tempore rugas contrahunt.

Porro ex eodem Pipere nigro , rite maturo , ex maximis granis & succi plenis conficitur album Piper ; immaceratur nempe per aliquod temporis spatium aquæ marinæ , à qua cum turgescat , & quodammodo abscedat cortex , Pipere isto Soli iterum exposito , cortex hic niger & rugosus facile separatur , quo grana exuta , candida apparent & purissima , cuiusmodi ad nos convehuntur : Atque hoc genuinum est Piper album , quantumvis antiqui contra senserint & crediderint : Id ve-

C A P U T X X I . D E D I C T A M N O C R E T E N S I . 61

ro ratum habeo , si *Andromacho & Galeno* nota hæc essent , quæ veris-
fima , duplicata dozi *Piper album* admissuros fuisse , nigro dimisso , cuius
cortex omnino inutilis est.

Folia , Caulis , totaque planta horum *Piperum* patens , baccarum sa-
porem fere referunt , linguam & fauces adurendo ; Præparationem u-
triusque *Piperis* quod attinet , nihil aliud requiritur quam ut seligan-
tur grana majora , succo turgentia , ac elegantissima , ea ratione dis-
pensanda .

C A P U T X X X I .

D E D I C T A M N O C R E T E N S I .

*Creticus , densis folijs , aquoso
monte , Dictamnus veniens in Ida
sit recens albus , leuis & rubente
flore comatus .*

NObis compertum non est legitimum *Dictamnum* alibi quam in
Creta Insula provenire , cujus cognomengerit ; Planta est in
monte Ida nascens , elegantissima , candidissima , plurimo gossipio ob-
voluta , non modo quoad folia , sed & quoad caulem : Flores emit-
tit cyaneos ad rubrum colorem vergentes , quibus deciduis subsequi-
tur semen .

Dissidium & bellum inter Turcarum Imperatorem & Rempubli-
cam Venetæ , quæ Cretæ Insulæ domina est , in causa est quod à pluribus
annis paucissimus *Dictamnus* in Galliam perveniat ; pauxillum vero il-
lud vix floridum sit , sæpe dotibus requisitis destitutum : Non propter-
ea præcipuae vires in flore querendæ , sed sentio si *Dictamnus* , quo
tempore colligitur , floridus sit , flores nequaquam repudiandos , sed
promiscue cum foliis admittendos , rejectis solum caulis & radici-
bus : Adde quod legitimum collectionis *Dictamni* tempus sit id quo
floridum est , ob rationes de cæteris plantis allatas , quarum cacumi-
na ad nostræ Theriacæ compositionem veniunt : Sin *Dictamnus* ante-
quam flores emiserit collectus forte fuerit , sola folia usurpanda sunt ,
cæteris ablegatis .

Adhibendum studium ut *Dictamnus* recentissimus eligatur , albus ,
gossipio probe obvolutus , usurpatis solum partibus à nobis memoratis ,
dispensationis gratia .

C A P U T X X X I I .

D E P R A S S I O A L B O .

*Afferis plenum foliis, colore
cognitis albo, viridem premente,
Prassum circumtegitur, subalbo
Flore refertum.*

Prassum album, alias Marrubium Album dictum, planta est notissima, sicuti & Marrubium Nigrum aut Fœtidum, neque prolixiori descriptione indigent; Ad pedalem altitudinem excrescit, plurimos caulinulos ex una eademque radice, juxta terræ superficiem emitens: Folia ad rotunditatem accedunt, magnitudinis scilicet denarij Gallici cuprei; ad contactum aspera, viridia, sed quæ integit gossypium subalbicans; Flores exigui sunt & albi, caulem per varia interstitia ambientes, variis locis siti, præsertim in cacumine, orbemque effingunt caulem ambientem, non secus ac annulus pessulum circumdat, id quod authores verticilli vocabulo donavere.

Universa planta subamara est, utcunque aromatica, odoris non integrati, Collendum est Prassum album in montibus, cum maxime floridum est; Cacumina illius adsumenda, ac in ferta colligenda, charta pura obvolvenda; loco perflabili exsiccanda, quo radij Solis non pertingat: Exsiccatorum pars florida adsumenda una cum folijs commixtis, quæ una in dispensationem venire debent, abjectis caulinulis.

C A P U T X X X I I I .

D E R H A P O N T I C O .

*Ponticum flavi peritur coloris
hoc Rheum, stringens, leve, glutinosum,
Barbaro nostro minus, atque parte
rarius omni.*

Cenuinum Rhaponticum vix olim occurrebat, vix rite fuit agnatum, quo sit ut prisci authores varia de illo pronuntiaverint, ac posteris legitimam censuræ occasionem præbuerint: Cum vero mortuis

mortuis insultare nefas esse ducam , uti & vivis , eorum scripta vellicaturus , ad rectum sensum illa detorquere sensim conatus sum , ea fretus opinione sincere & ingenue protulisse quæ illos in mentem venerunt : Satis ergo mihi fuerit legitimi Rhapontici descriptionem attulisse , sicuti mihi innotuit , plurimis Medicis necnon Pharmacopoeis.

Ex colore & substantia Rhapontici non pauci judicium tulere illud Rhabarbari speciem esse , neque à verosimili multum ab ludunt : Alii censuere speciem esse Lapathi , imo ipsum Rhabarbarum in hunc censem venire posse , neque illis suæ desunt rationes ; Sin planta integra Rhapontici , quod asserunt juxta Flumen Tanais natales habere , æque ad Lapatum accederet , sicuti ea quam ego olim ipse met in monte Genebra collegi , dubitandi ansa nulla apud me esset : Ejusmodi enim Rhaponticum radicibus donatum est impense flavis oblongis , admodum productis : Foliis gaudet viridibus , magnis expansis & longiusculis ; summitatibus præditum Lapathe omnino conformibus , quoad formam vero minimum observatur discriminis , at solum in magnitudine & crassitie partium omnium Plantæ : At cum ad nos transmittatur solum radix Rhapontici exsiccata & in taleolas dissecta , satis fuerit illam probe cognovisse : Ad nos defertur pollicis unius crassitie , aliquando duorum , digitus aut amplius longitudine : Colore Rhabarbaro omnino similis , interna & externa facie , at multo levior , rarioris substantiæ , minus & amara & odorata ; Masticata paulo glutinosior est , secus quam Rhabarbarum : Effundit ex se succum , aut tincturam flavam coloris intensi , a distinctionis sensum fere ut Rhabarbarum ori imprimens : Hinc vis in illa astrictoria , nequaquam purgatoria ; Paucis , manifeste discrepat , ac levi negotio à Rhabarbaro distinguitur : In Rhapontico à me dispensato cunctas has notas deprehendere licuit .

Cum porro iis qui neque labori neque sumptibus pepercerint quovis tempore id comparare licuerit , immerito illi ad antiballomena confugerent , ideo convenientia disquirere supersedeo .

Rhaponticum cum non multam crassitatem obtineat , cariem aut corruptionem internis partibus vix contrahit , sicuti Rhabarbarum , nisi quid forte occurat , juxta foramen per quod filum transmissum fuit , cui appensum ; Si tale quid adfuerit , apice cultelli demendum quicquid fusco colore infectum adparet : nullaque alia adveniente præparatione , fas sit erit radices maxime recentes adsumpsisse , ac maxime vivido colore donatas , interna facie colore proximas Nuci Moschatæ effractæ .

CAPUT XXXIV.

DE STOECHADE ARABICA.

*Stoechadis Flores Arabes vocari
æmulant grato violas colore,
& simul spicas referunt, odorque
naribus affer.*

SToechas, cognomento Arabica, sponte oritur variis in locis Gallie Meridionalis, sicuti & Stoechas citrina, præsertim in Gallia Narbonensi & Provincia; præterea plurimis in hortis excoli solet.

Planta Stoechadem hanc proferens lignea quodammodo est, forma ad spicam aut lavendulam plurimum accedens, sed paulo altius assurgit illius pars lignea, et si spicarū cauda multo brevior sit: Spicarū forma ad cæteras maxime accedit, in spica autem & lavendula longiores minusque quam in Stoechade compactæ, in qua paulo crassiores, In summa spica non exiguo Flore plumulæ forma exurgente donati, Flosculi etiam plurimi circa spicam erumpunt, cyanei coloris uti & qui in extrema spica situs est, non secus ac ipsa spica.

Forte tamē aliquando in sylva obvia mihi fuit planta Stoechadis Arabicae, cuius spicæ omnino candidæ erat, sicuti & flores ex illa prodeuntes, quoad cæteras vero notas, universamque plantam omnino similis.

Stoechadis odor acer est & penetrabilis, utcunque affinis odori lavendulæ & rorismarini, sicuti & sapor, Gaudet locis æstuosis, aridis & asperis, septentrionali vento obversis, meridiem spectantibus: Iisdem in locis una cum thymo, rorimino, lavendula, junipero, aliisque plantis calidis provenit, Maio mense floret, Bombyces ejus odore admidum recreantur, atque in ea planta avide bombycinos globulos texunt, vel folliculos, quos Cocculos vocant.

Solus illius Flos ad Theriacam nostram expetitur, Colligendus ille & exficcandus cum summo vigore pollet, caudam omnino præcidendo, quæ sola illi debetur præparatio.

C A P U T X X X V .

D E P E T R O S E L I N O M A C E D O N I C O .

*Hoc Alexandri patriam venustrans
petreum semen, minus Estreatis
montibus noscens capias & Ammi
semen adæquans.*

ETiam si nonnulli Authores tradant semen hoc Macedonicum in Macedonia admodum frequens non esse, sufficienti nihilominus invehitur copia ad cunctas Theriacæ præparationes quæ in Gallia parati possunt: Quinimo apud materialistas occurrit Petroselinum hoc Macedonicum antiquissimum, id quod nequaquam accidisset si rarius fuisset & magis expetitum: Adeo ut censuram mereantur qui illi semen Petroselini nostri vulgaris substituunt, Macedonico proculdubio deterioris: Quibus porro honos & conscientia caræ fuerint, ij non verebuntur prouincia una seminis Petroselini Macedonici pretium libræ unius Petroselini nostratis impendere.

Semen Petroselini Macedonici exiguum esse debet, longiusculum, forma ad semen Ameos accedens, sed depresso est & paulo oblongius, coloris fusti, saporis admodum aromatici, odoris suavissimi: Quæ egregiæ dotes cum non occurrant in semine Petroselini nostratis Gallici, proculdubio ideo rejiciendum est.

Sed adhibendum studium in comparando semine Macedonico quod recentissimum, sit, succi plenum, notis à nobis descriptis, prædictum: Chartæ scapo, tanquam vanno excipiendum est, excutiendi gratia pulveris, demum festucæ quæcunque commistæ removendæ, adeo ut semen omnino purum supersit, sicque dispensandum.

C A P U T X X X VI .

D E C A L A M E N T H O M O N T A N O .

*Pallidis circum foliis comata
floribus mixta, Calamintha odora,
monti innascens, operi parando
sola petenda.*

Galla Narbonensis, Provincia, & Delphinatus Calaminthi ferae sunt; Viæ, publicæ, sylvæ, loca inculta quasi tapete planta illa exornantur, sicuti & montes: ad quos configiendum est colligendi gratia Calaminthi ab Andromacho præscripti.

Planta hæc plurimos caulinulos quadrangulares ab radice emitit; folia rotunda sunt, tantillum acuminata, colore viridi palefcente, non nullis aliquando maculis candidis interspersis: Flores exigui sunt, colore ad flores anthos accedente; variis in locis inter folia erumpentes per caulinum longitudinem.

Universa planta admodum calida est, saporis penetrabilis, odoris acris utcunque aromatici: Cuncta in ea sunt eximia præter radicem, omnino inutilem: Ad Theriaces tamen nostræ compositionem cacuminum solum folia cum floribus commixtis admittendæ, abjectis omnibus caulinibus, foliis & floribus quæ terræ proxima sunt.

Hujus plantæ cacumina colligenda cum omnino florida sunt, die serena, in excelsis montium partibus, ac quantum licet à vento Aquilonari non perflaris, meridiem aut orientem solem spectantibus: Id quod quantum licet observandum in collectione plantarum omnium aromaticarum montanis in locis nascentium.

Eadem cuta cacumina hujus plantæ exsiccanda qua Scordij, Mari, Amaraci, & similium.

C A P U T X X X V I I .

DE T H E R E B I N T H I N A C H I A .

*Cerne resinam liquidam, tenacem,
quam tibi fundit Terebinthus arbor,
Subvirens extat, redolens, Chienis,
lucida, pura.*

Terebinthina resina est liquida, incisione facta in trunco arboris quam Terebinthum vocant, effluens, folia geminata proferentis, propemodum Lauri foliis similia; Flores fere quales Olea profert, sed paulo magis fulvos: Fructus baccam juniperinam refert; Lignum flexible est, inculpatum, perenne; Nonnullas etiam vesiculos instar ulmi producit, in quibus liquor pinguis delitescit, ex quo culices quidam generantur.

Tere-

Terebinthinam suppeditant Arabia petrosa, Iudæa, Lybia, Africa, & Syria: Oritur etiam in Insulis Cypro & Chio, imo variis in locis Italæ & agro Tridentino: Optima Terebinthina, quæ ad nos defertur, Chia est: Pellucida admodum esse debet, coloris albi ad cyaneum vergentis, odoris acris nec tamen insuavis, consistentiæ quam Veneta vel alia quæpiam solidioris: Ante dispensationem nulla præparatione indiget.

Hoc loco prætermissurus sum varias Terebinthinae species ex aliis arboribus stillantes, pino scilicet, abiete, larice, ac plurimis aliis, bonitate proculdubio inferioribus Terebinthina quæ hic admittenda est.

CAPUT XXXVIII.

DE ZINZIBERE.

*Zinziber nodis variis abundans
mittit ad Gallos Malavar palustre,
candidum præstat, grave, forte, plenum
cortice dempto.*

NOn solum Malavar, Decan, Gasarate & China suppeditant Zinziber, sed etiam America, in quam id novi Insularum incolæ transstulerunt, ex Indiis allatum, prospero proventu, feliciorique quam Garyophyllos aromaticos, Cinnamomum, Nucem Moschatam, quorum ubertas in solo patrio tantum expectanda.

A quo tempore Zinziber in ejusmodi Insulas Americanas translatum fuit, insignis ejus copia in Galliam adfertur, viliorique multo pretio quam olim emitur.

Dictorum locorum incolæ duas illius constituunt species, marem & foeminam; mari folia & radices quam foeminæ multo majora: Vtriusque folia ad rosæ folia proxime accedunt, roto anno virentia: Radices nodis inæquales sunt, in latitudinem excrescentes dum sub terra repunt.

Quodvis Zinziber aut sponte nascitur, aut cultum admisit, hoc autem præstantius est, Nulla apud authores distinctio maris à foemina: Colligitur mensibus Decembri & Januario, Æstatis scilicet tempore in dictis regionibus; tuncque arescunt folia, reliquo ab incolis in terra radicis nodo cujusque plantæ, quo pacto contingit illius multiplicatio: Collectæ demum radices argilla obvolvuntur ad exficationem, pro-

hibendamque cariem , cuius admodum obnoxiae hæ radices; Saccharo quoque recentes conduntur.

Radices maxime candidæ , crassæ ; recentissimæ , & succi plenæ præstantissimæ habentur ; Cortex illis cultri apice demendus , & quicquid obscuri est coloris , adeo ut in expurgata radice nihil obvium sit quod candidum non sit & succulentum.

C A P U T X X X I X .

D E P E N T A P H Y L L O .

*Quinque conjunctis foliis in unum
nascitur radix , croco usque flore
utilis cortex medius , remotis
corde cutique.*

Nulli non Pharmacopœo notum Pentaphyllum aut Quinque folium , ex foliis quinario numero dispositis & conjunctis , tenui adnexis caulinco , nodoso & reptili ; unde flosculi flavi exiliunt.

Sola radix in usum ad Theriaces compositionem admittitur , cuius cor ligneum abjiciendum , nullarum virium: Leniter etiam deradendus , simulque repudiandus tenuis quidam cortex obscurus , radicem operiens , sola parte purpurea conservata , quæ tenui illo cortice spoliata , illam vestiente , offert quasi corticem medium , qui desiccandus aut depresso , qualis modi est ; aut , si gratiæ aliquid dandum , circundari debet exigui , banillis ex vimine , aut alio ligno ; alligatusque his fili ope unusquisque cortex , exsiccandus , figuram non illepidam eo modo retinens : quæ sola præparatio huic radici debetur , collectæ quo tempore in flores erumpere incipiunt , maxime videlicet omnium idoneo collectioni omnium radicum , uti à nobis dictum.

C A P U T X L .

D E P O L I O M O N T A N O .

*Floribus mire Polium comatum
aureis , instar capitum supinas*

Montium

*Montium partes decorans, suavem
fundit odorem.*

DElphinatus, Provincia ac Gallia Narbonensis Polij insignem proventum exhibent tum in locis planis, aridis & arenosis, tum in montibus: Id quod planities proferunt figura à montano non multum dissidet, villosa quippe tota est planta, ejusdemque utrobique magnitudinis, floribus rotundis decorata, capitum comatorum formam exhibentibus, sed candidis; Montani autem flores auri flavedinem amulantur, non secus ac caulis, gossipio quodam ad florum colorem accedente obvoluti.

Neutrum Polium altitudinem manus excedit, utrumque autem numerosos caules ex unica radice deponit, saporis admodum aromatichi, à Natura tanto artificio digestos, ut congeriem quasi dixeris plurium suavium odorum.

At vero Polium montanum multo præstantius est illo quod plana loca progignunt, non solum coloris elegantia, sed etiam odore & facultatibus: Neque apud me dubium; si utriusque instituta fuerit comparatio quin flavum in elegantis manus prius veniat quam album.

Illud in cacuminibus montium oītum trahit, inter rupes & saxa, locis septentrionali vento obversis, solem orientem aut meridiem spectantibus: Loca vero id producentia quavis fere alia planta destituta sunt, præterquam aliquando Carlina: Nonnullæ etiam aliquando plantæ in torrentium arena obviæ sunt, ex præcelsis montibus decurrentium, præculdubio aquarum impetu illuc delatae.

Cacumina hujus Polij decerpnda sunt cum plane florida sunt ex iisque exigui fasciculi parandi, charta obvolvendi, eaque ratione qua cetera cacumina custodienda.

C A P U T X L I .

D E C H A M E P Y T I .

*Iva fert moschi sine iure nomen,
aureum florem, solium virensque,
gestat oblongum, redolensque pinum,
crescit in arvis.*

CHamæptyis, vocata alias Iva arthetica aut moschata, notissima est: exigua est planta reptilis, caulinulos plurimos manus longitu-

dinis proferens , quæ vestiunt multa folia oblongiuscula , erecta & viridia , aliquantisper divisa , quodammodo hirsuta & densissima , promiscue crumpeantibus floribus , admodum exiguis , coloris mali citri : Semen exiguis rotundis siliquis continet , in acumen desinentibus .

Tota planta non parum odorata est , sed etiam si moschatæ nomine insigniatur , odore ad moschum nequaquam accedit , sed potius ad pinum , cuius nomen sed pusilliæ , gerit .

Nascitus plerumque in locis aridis & arenosis , modo in arvis , modo in incultis ; Floret æstate imo & autumno .

Planta hæc cum fere reptilis sit , terræ admodum proxima , hac fere semper inquinari solet ; ideo collecta quo tempore flores ipsam decolorant , tempore sereno probe concutienda est , ad excisionem terræ adhærescentis , adsumptis solum illius extremis , ex quibus ferta concinanda , charta obvolvenda , eadem ratione qua cætera plantarum cuncta exsiccanda .

C A P U T X L I I .

D E S T O R A C E C A L A M I T A .

*Hæc Storax , olim Calamita , constet
candidis intus lacrymis , sed extra-
fint rubrae , nares penetret suavi-
pinguis odore .*

ARBOREM Storacis parentem depingere solent fere similem malo cotoneo , cuius tamen folia minora fiunt , admodum candida una parte , solida & oblonga , floribus albis instar mali aureæ .

Storax Gunnii est ex inciso cortice arboris illud fundentis prodiens , non secus ac cætera gummata ; Cujus tres species nobis innotuere , Prima est Calamites lacrymarum specie , Secunda , Storax vulgaris , Tertia Liquidus Postremus hic Storax omnium vilissimus , qui censemur artificio comparatus , ex pluribus resinosorum liquorum commixtione compositus .

Storax vulgaris iterum duplex est , alius enim purior est , defæcatior & pinguior ; Alius levior , ligni proprii scobe , aut aliis sordibus inquinatus : In utroque tamen suavis odor , sed multum recedunt à præstantia Storacis calamitæ , cuius quippe uncia eodem pretio venit cum libra integræ alterutrius optimi .

DE STORACE CALAMITA, & DE MEU ATHAMANTICO. 71

Optimæ Storacis lacrymæ ex Pamphylia ad nos convehuntur: Calamitem dixerat, eo quod olim calamis conclusus, aut tubulis advehetur; conservandæ gratia elegantiæ, odoris & virium, ac ut purius commodiusque deferretur.

Illi lacrymæ purissimæ eligendæ sunt, elegantissimæ, mitis & suavissimi odoris, et si admodum penetrabilis: Lacrymæ hæ interna parte candidæ sunt, imo exteriori facie si recentes fuerint, sed vetustate fulvescunt quoad superficiem, etiam si odoris præstantiam pertinaciter tueantur, necnon & vires, dummodo accurate custoditæ sint.

Storacis hæ lacrymæ nullam præparationem prærequirunt; dispensandæ tantummodo lacrymæ candidissimæ, maximæ & purissimæ.

C A P U T X L I I I .

DE MEV ATHAMANTICO.

*Montibus gaudens Athamantis olim,
hæc Meu radix, penetrans, acuta,
sit recens, fragrans, aliasque plantæ
projice partes.*

IN excelsis Arverniæ montibus, Galliæ Narbonensis, Provinciae Delphinatus, Meu copia occurrit, à peritis Pharmacopœis & Botanicis pro genuino Meu habitu, quale *Andromachus* præscribit.

Hujus plantæ folia, imo & summitates, necnon umbellæ admodum ad Anethina accedunt; Radicum partem supremam ambiunt longa filamenta, barbæ figuram referentia, cuius capilli sursum vergant, fere ut in Eryngio; Radices oblongæ sunt, alte terram subeuntes, aliquando postmodum in tres quatuorve ramos divisæ: Exteriori parte sat obscurum exhibent colorem, intus candidum, substantia rara & levidonata: Sapor illis acer & mordax, admodum aromaticus, Odor valde penetrabilis.

Sola radix admittenda est, quæ colligenda statim ac flores erumpere incipiunt; solaque ablutio sufficit, ac expurgatio à quibusvis capillis; exsiccationem demum procurando libero aëri exponendo, extra radios Solis, recondendo demum ad usus.

C A P U T X L I V.

D E A M O M O .

*Hoc racemosum capias Amomum
mordicans, rubrum, redobens, acutum,
cognitum granis gravibus, rotundo
cortice tectis.*

AMOMUM in varias distractit authores sententias, una cum plurimis simplicibus Theriacam nostram subeuntibus, imo occurunt nonnulli neoterici qui plurima de hoc afferunt nulli fundamento innixa, unde opinio nascitur curæ illis non fuisse ut in cognitionem deve- nirent, nec magis curiosos fuisse iis quorum relationi fidem adhibuere, qui lucem fœnerari non potuere in re quæ tenebras illi offundebat: Sin mihi æque fuisse concessum Balsami cunctas partes legitimas adipisci ac genuinum Amomum, in promptu mihi esset cunctis carere suc- daneis.

Amomum enim à pluribus annis adeo vulgatum factum est, peritis Pharmacopœis tam familiare ac Materialistis sagacibus, ut nullus inge- nio præditus in dubium revocet: Nullo præterea negotio licet Pharma- copœis apud plurimos Materialistas nancisci Parisiis, vel Massilia arces- sere, Lugduno, Rothomago, vel aliunde: Neque præterea ullus occur- ret Pharmacopœus, vel levi simplicium cognitione imbutus, qui Amo- mi semen repudiare velit, lignum admissurus, id quod faciendum non- nulli existimavere: Odoratus enim sensu & gustus ille carere censendus esset, qui seminis vim prævalidam à ligno dirimere non valeret, illud- que isti omnino non præferret.

Contortum etiamsi sit Amomi lignum, racemos tamen instar vitis intra suos anfractus profert, atque Amomum hodierna die quod se no- bis exhibet pro eo admittimus quod Dioscorides Pontici nomine don- vit, subfulvam, breve, fragile, racemosum, multitudine granorum turgens, acri odore nares cum illis admovetur feriens.

Non semel videre mihi contigit, atque in officina mea aliquando prostitit Amomum racemosum, quamobrem non incerto de illo verba mihi facere datum est; Grana ejus ad purpureum colorem vergunt, fere quadrata, invicem conjuncta, formam rotundam exhibitant, interjectis tamen exiguis membranis iisque tenuissimis distincta, adeo ut exiguis

exiguus ille globus ex tribus tantum seminibus constare videatur, quæ nihilominus digitorum attritu in plurima dirimi possunt: Sapore prælata sunt acri & mordaci, Odore valde penetrabili: Grana hæc eō modo conjuncta siliqua concluduntur, rotunda, candicante, acini uvæ figuram fere præ se ferentes: Siliqua omni pedunculo caret, sed plures siliquæ, invicem connexæ, adhærent quasi mediante glutino cuidam nervo oblongo, non secus ac grana Piperis: Basis vicem illis præbet iste nervus: multum compresſæ sunt & desuper congestæ, Uvam fere effingentes, modo longiorem, modo breviorem, plantæ adnexam, ab exortu ex parte foliis coopertam, malii granati folia utcumque referentibus, è quorum numero tria cæteris eminent, & longiora sunt; tria autem bis intricata, quæ breviora.

Et hæc credo satis sunt ad inducendam Amomi cognitionem: Hoc ut decet dispensabitur si siliquæ reseratæ fuerint, abjectis cunctis granis nigris, rugosis, exsuccis; sola adsumenda sunt colore vivido prædita, gravia, succo plena, aromaticum spirantia odorem: Hæc simul manibus atterenda sunt, secernendæ gratia membranulæ, cito abscessuræ, si scapo chartæ, tanquam vanno excepta sint, cui grana nitida inhæfura sunt, dispensationi idonea.

CAPUT XLV.

DE ACORO VERO.

*Hic odoratus Calamus quibusdam
dicitur, nobis Acorus, sed esto
verus, albescat, scateatque nodis,
rarus, odorus.*

Quod Acorus verus substitui soleat Calamo aromatico, ideo Materialistis id nominis sæpen numero illi inditum fuit, et si non exiguū discrimen inter utrumque intersit, Calamus enim aromaticus arundinis species est, Acorus verus radix, folia solum oblonga emittens, forma ad Iridis folia accendentia: Radix hæc humi serpit, alimentum exsagens per filamenta sibi subdita, admodum nodosa est, digitii minimi magnitudine, coloris albi, cui rubri nonnihil remixtus, substantia rarae admodum & levissimæ, saporis mordacis, odoris acris at non insuavis.

Parum compacta ipsius substantia efficit ut nulla radix magis quam

74 CAPUT XLV. & XLVI. DE ACORO, NARDO CELT. -
hac cariei obnoxia sit, adeo ut nulla fere occurrat hac immunis, nisi
recentissima fuerit: Ad nos ex Lithuania aut Tartaria adfertur.

Eligatur recentissimus Acorus succulentus, viridis admodum coloris:
leniter tela nova aspera africandus ad exactam pulveris excusionem:
Cultelli etiam acie singula filamenta, si quæ adfuerint, demenda; sed
ut plurimum iis caret qui ad nos convehitur, quod mundatum ab inco-
lis mittatur.

Calatum aromaticum, vel odoratum, quod attinet, aliquando re-
vera apud Aromatarios occurit arundo quædam tenuis, pallida, ad-
modum nodosa, utcumque exhibens notas ab authoribus genuino Ca-
lamo adsignatas; sed cum non immerito dubium sit num pro legitimo ha-
bendus sit apud nonnullos, ideo Acorum verum in Trochiscis Hedy-
chroi admittere malunt quam Calatum dubium inferre, etiam si aro-
matica vi imbutus videatur, neque viribus omnino destitutus.

CAPUT XLVI.

DE NARDO CELTICA.

*Alpibus gaudens, Tyrolique monte
Nardus hæc crescit, rubicunda florens,
utilis radix, alias peritus
abjice partes.*

Nardus Celtica, quam alias vocant Spicam Celticam, innascitur
Alpibus & montibus Tirolensisbus aliisque locis; odor aromaticus
Nardi nomen illi imposuit; Spicæ vocem quod attinet, improprie illi
adsignatur, quandoquidem apparetens Spicæ species, adhæret tantum
exiguis quibusdam superfluitatibus, quibus ablatis (detrahendæ enim
cum mundatur radix) nulla Spicæ species adparet.

Admodum exigua est hæc planta, flores emittens flavos, uteunque
subrubicundos, oblongos, & qui leviter expanduntura ad cuspidem ver-
gentes, Radices etiam tenuissimæ sunt, nodis asperæ, quas ambiunt
parvæ illæ excrescentiæ quæ tunicæ quasi speciem quandam illi præ-
bent, ac Spicæ effigiem exhibent.

Radix hæc plantæ pars est præstantissima, admodum aromaticæ, &
odorata; scapus exiguarum est virium, sicuti folia & flores: Omnino ve-
ro hic cavendum est ab usu Nardi obsoletæ, quam recentissimam acce-
fendo, hanc chartæ insternere oportet, loco subfrigido, quo aliquantū te-
nerescat

DE NARDO CELTICA & DE TERRA LEMNIA 75
nerefcat & mollescat, præcavendi caufa ne radices alterantur inter expurgandum, eapropter lenissime scalpelli apice filamenta omnia deradenda, cunctaque alia superflua: Si quis enim radicem hanc omnino siccum expurgare intenderet præ friabilitate omnino in frustula discederet, notitiamque postmodum subterfugeret: Patientia Pharmacopœi hac occaſione desideratur, temporis enim diuturnitate opus est, sedulitate & accurata cura, radix quippe hæc odoratissimis accensenda est, efficacissima enim & maxime digna quæ Theriacam nostram ingrediatur.

C A P U T X L V I I .

DE TERRA LEMNIA.

*Insulæ portat rubicunda terra
Lemniæ nomen, tulit hæc sigillum
cupreum quondam, tulit & Diane
flemmata Diuæ.*

Signi celebritate nominis gaudet, hæc Terra ob vim qua prædicta est, non solum superandi & domandi quodcumque veneni genus ore adsumpti, sed & præterea morsus omnes & puncturas venenosorum animalium curandi; Imo olim Galenus illius gratia bis in Insulam Lemnon iter suscepit, tam ut legitimam comparare sibi posset, quam ut peritiam in illius electione adquireret; ac demum ut præparandi ratio in loco natali sibi innoresceret antequam per universos mundi cardines diffunderetur.

Omnium authorum consensus est Terram hanc in Insula Lemno effodi, Stalimenæ alias vocant, non procul ab orbe cui Hephestias nomen, in excelsa parte collis rubicundi, nullius plantæ feracis, quasi ab igne incendium passus esset.

Mitto plurimas Ethicorum superstitiones, atque electionem ab illis factam sextæ diei mensis Augusti referandæ gratia mineræ istius terræ; quibus fatis erat tantundem illius adsumpsisse, quantum fatis erat ut toti anno satisfaceret, tam proprium incolarū commodum, quam aliarum mundi regionum, quas participes illius facturi erant: Eodem tempore mineram alia terra cooperientes ne vulgaris nimiope fieret: Satis est nosse, præparandi gratia hanc Terram incolas aquæ immergere consueisse, decantata autem aqua accepisse ipsos limum subsidentem,

quem non omnino exsiccabant, sed eo usque tantum ut ex eo effigi possent globuli tantisper de pressi, cujusmodi nobis offeruntur, quibus sigillum imprimere liceret, Capri figura signatum, vel alia quæpiam, ut Diana, cui Deæ sacra faciebant incolæ Insulæ Lemnos; partem arenosam & petrosam in fundo, utpote inutilem relinquendo.

Turcæ, hodierna die hujus Insulæ Domini, alio quam antiquo sigillo utuntur, ac una cum genuina terra Lemnia multas alias terras colore diversas ad nos transmittunt, quasdam rubicundiores, quasdam pallidiores, alias cineritij coloris, quasdam albas: quo fit ut hodie arduum sit deprehendere quæ genuina sit terra Lemnia: Cunctæ enim illæ terræ pingues sunt & adstrictoria vi præditæ, ejusdem propemodum omnes saporis & substancialiæ, nec desunt qui vim illis alexiteriam adsignant: nec indubiam.

Ex solo colore maxime distinguendæ veniunt; at cum Lemniæ rufus esse debeat, primum esset aliam concolorem supponere, atque ex solo hoc indicio terræ probitas nunquam dijudicanda venit, ut neque ex sigillo quod imitari facile est; Nullo quoque negotio prædicto colore imbui potest, immisto hircino sanguine, id quod ab Ethniciis olim præstitum creditur: Idem ope aliis sanguinis obtinere licet, succi cujuspam aut tincturæ alicujus.

Neque etiam arduum aromaticam vim illi inducere, nonnullis afferentibus hanc carere non debere: At vero dubium maxime me habet, vis alexipharmacæ, adeo in hujusmodi terra decantata, mihi vero suspecta; Neque dubito, si hac vi polleat, quin eandem in Bolo Armenia deprehendere liceat, plurimisque aliis Terris, ac præsertim in Bloesensi, quam suppeditat nostra Gallia, cuius comparandæ gratia ultra mare non abeundum, Adde quod etiamsi multo majus intercederet discrimen, dosis terræ Lemniæ, quæ Theriacam subingreditur, non adeo insignis est, ut metuenda sit futura quæpiam immutatio.

Neque tamen ideo legitimam terram Lemniam conquirendi studium mihi defuit, sed quæ, quantum iudicio pollerem, omnibus notis ab authoribus ipsi adsignatis adhiberetur cura fuit; hancque in mea dispensatione censuræ publicæ etiamnum objeci.

Interim à me nunquam deprehensus in hac Terra (vel quæpiam alia) quisquam odor insignis, neque, uti censeo, aliquis observaturus est, nisi aliunde artificio adhibito accesserit, ablutione videlicet cù aquis odoriferis facta: Quin potius censeo, si terra intra propriam mineram singulari quæpiam odore gauderet, eum accedente ablutione discussumiri, quam in præparatione adhiberi jubent.

Eapropter nunquam adsensum meum ejusmodi præparationi adhibitus

biturus sum , non quidem odoris fictitij jacturam metuens, quam omnino abesse censeo , Sed ratione virium occultarum quibus forte prædicta est hæc terra , non secus ac plurimæ alia; apertissimum siquidem est, si quæ subfit , illam in aquam transfundi posse , quæ ope lotionis una cum illa discedat.

Satius vero esset , me judice , levi tritura hanc Terram divisisse, ac per incerniculum rarius transmisisse , eo enim pacto portio lapidosa, aut arenosa , quam ablutionis vi secernere adlaborant , in incerniculo plane superestes esset : Hæc autem tritura, & per cribum trajectio , impedimento non esset quominus ad pompam terra , eo modo transmissa, commiseretur illi aquæ copiæ quæ satis esset ad formandos exinde globulos aut Trochiscos , adposito postmodum sigillo pro libitu ; Neque alia huic Terræ, ut censeo, præparatio debetur : at vero si in usum adducatur præparationem jam experta, nulla alia opus fuerit.

C A P U T X L V I I I .

DE PHV , SEV VALERIANA MAGNA.

*Ponticum Phu dat similem colori
flammeo florem, folium utriusque
multipes radix, levis, alba, odora,
una petenda.*

SApores, ac penetrabilis istius Plantæ odor, apertum faciunt Theriacæ ingredientium hanc non insigniam esse ; Plures occurunt Valerianæ species, quarum præstantissima ea est quam magnæ nomine insignius, ab authorebus Phu dictæ ; cuius folia propemodum ut scabiosæ incisuris prædicta sunt, sed lævia & ad contactum lenia , non secus ac illius caulis, qui subrubicundus est, cavus & fragilis, cubitalis altitudinis; Flores forma & colore non multū ab iis abludunt quos edit Cynorforchis, sed expansi magis sunt : color est ex albo purpureus , ignis flammarum quodammodo referens : Radicibus donata albis & reptilibus , digitæ crassitie, inferiori parte obtinentibus plurima crassiora filamenta , pedum vicem quasi præbentia , admodum aromatica , non secus ac ipsa radix.

Natales habet hac Planta in Ponto , unde nomen suum deduxit: sed eo usque configere necesse non habemus , quandoquidem ex

montibus Delphinatus , Galliæ Narbonensis aliisque ex locis præstantissimæ copia nobis suppetit : Alias præterea binas species nobis suppeditant , unam mixtorem , vel medium ; alteram minimam dictam , quærum utraque cum magna similitudinem quandam habet foliorum & florum figura ; sapore quoque & odore radicum , viribus vero vix inferiores sunt , minima præsertim , quæ olim in excelsso monte obvia mihi fuit , ejus miratus & saporem & odorem summe aromaticum : At cum maximæ non desit copia , prætermitti possunt binæ aliae species.

Solæ radices hic admittuntur , quæ plena luna colligendæ , ac quo tempore folia emittere incipiunt : Minime vitiatae , maxime candidæ & succulentæ recipientur ; quæ probe ablutæ ac à quisquiliis omnibus expurgatae , & à cunctis partibus corruptis aut marcidis liberatae , loco patienti exsiccandæ sunt , quo radij Solares non pretingant , exsiccatæ autem ad dispensationem recondendæ .

C A P U T X L I X .

D E C H A M A E D R Y S .

*Quercula nomen retinens minoris ,
parva Chamædrys , redolens virensque
summa siccatur , rubicunda , florens ,
acris , amara .*

CHamædrys , pusilla quercus alias dicta , ob similitudinem foliorum cum illis quæ profert quercus arbor , admodum vulgaris est , variisque in locis nascitur tam planis quam montosis .

Planta est exigua , vix manus altitudinem attingens , facilis ejus est proventus & copiosus in locis quibus gaudet , adeo ut manipulatim colligi queat , ac in fasciculos contrahi .

Cauliculi admodum exigui sunt & recti , in latitudinem vix se exporigentes : Folia longiuscula sunt & denticulata , acris & amara : Flores purpurei & odoratissimi cum suavitate . Prodeunt secundum universam longitudinem scapi promiscue cum foliis .

Colligendæ sunt summitates istius plantæ cum floribus insignita est , ad id serenum eligendo tempus ; montanas cæteris præferendo , sarta conficiendo , & ritu aliarum plantarum exsiccando .

CAPUT L.

DE FOLIO INDO.

*Indicum sumes Folium virescens
æmulum Lauri, similemque Nardo,
Cinnamo, Maci, tibi & saporem
sicut odorem.*

Multa cum verisimilitudine credimus Folium Indū, Malabathrum alias dictum, ad nos translatum, suppositum non esse folium, sed reapse Folium esse Indum; Eos vero qui censuere Folium hoc radice carere, aquis innasci & innatare non secus ac Lenticulam palustrem, admodum hallucinatos esse: Folium hoc plus nimio aromaticum est, ac probarum dotium nimium tenax est ut absque radice supra aquas ortum ducere queat: Ejus descriptio à *Garcia ab Horto* tradita testimonium validum suppeditat adversus eos qui perperam credunt nos illo carere, & ad notitiam comparandam illius quod ad nos pervenit, hodierna die ad Theriacam à cunctis Pharmacopoeis receptum.

Folium hoc refert ea quæ profert malus Citria, coloris est viridis pallescentis, tribus donatum nervis admodum distinctis, per universam folij longitudinem progradientibus, admodum lœve est & superna parte splendidum, sat tenue, admodum aromatico odore imbutum, ad Nardum accedente Cinnamomum, Macim, Caryophyllos.

Folium hoc profert procera arbos in regione Cambaya, plurimisque aliis Indiae locis, Imo non raro occurunt extremitates ramorum arboris, quibus adhucnum adpendent nonnulla folia ad nos delata; extremitique illi ramusculi cortice integuntur admodum aromatico.

Illi etiam decepti sunt, qui censuere Folium ad nos transmissum aliud nihil esse quam Lauri folium, quandoquidem illius magnitudo, nervorum dispositio, odor & sapor maximum inter illa discrimen manifestum faciunt.

Accurata cura indaganda sunt Folia recentissima virentia & integra, à quibus nullæ notarum à nobis adsignatarum absint: Præparationem vero quod spectat, abscondendus solum est pedunculus cum parte lignea, si quæ forte adhuc adhæserit.

CAPUT LI.

DE CHALCITIDE.

*Rubra Chalcitis nitet in fodinis,
æneum Misi comitans, Sori魁,
lineas præbens croceas, & Aeris
æmula præstet.*

Antechac Chalcitis multum torsit ingenia quamdiu in noticiam non pervenit, ac copia illius non adfuit; At ab aliquo tempore dubium omne remotum est: Ij vero qui neque curæ neque impensis parcunt, nullo negotio illam sibi comparare possunt.

Prior *Galenus*, quem plurimi Doctores sequuti sunt, in ea sunt sententia Chalcitudem, Sori & Misi in fodinis cupreis natales habere, ibique occurrere sibi invicem incumbentia & superstrata, Sori videlicet, ut potest maxime terrestre, infimum obtinere locum, Chalcitudem medium, Misi autem supremum, neque alia ratione quam puritate ab invicem dissidere: Idem *Galenus* afferit à se observatum labente tempore hæc tria vicissim in se transfire & commutari.

Legitima Chalcitis coloris est cuprei, intus obtinens quasdam venas flavas & pellucidas; Saporis est vitriolici, ad ignem liquefcens si solitaria crucibulo imposta fuerit: Facilem etiam in liquoribus aqueis dissolutionem nanciscitur; In minera, à terræ calore centrali coctionem majorem adeptum est quam Vitriolum vulgare, cuius ope colorem rureum consequuta est: Illa vero coctio tam lente progreffæ est, adeoque moderata, ut Chalcitudis acrimonia vix major quam in Vitriolo deprehendatur.

In eorum vero sententiam descendere nequeo qui ad Chalcitudis præparationem ustionem requirunt, ejus emendationem hac ratione sperantes; tantum enim abest ut scopum adsequantur, quin potius illius acrimoniam adaugeant, dempta parte aqua, cæteras temperante & quasi frænum injiciente: Rati sunt illi se adhibito igne, in Chalcitude adepturos id quo ipsam spoliant; atque adempturos id quod revera intendunt & augent, acrimoniam scilicet, quæ recedere à Chalcitude nequit nisi per omnimodam illius destructionem.

Neque hoc pacto qualitatem Emeticam à Chalcitude abstrahere licet, quæ illi cum cæteris Vitrioli speciebus communis est, in sale illius fixo

fixo sita , quod cum postremum una cum terra in fundo Retortæ occurrat , post egressum spirituum , ope ignis violenti per plures dies produci , inde tandem nonnisi accedente in aqua dissolutione abstrahi potest , neque rite secerni à terra quam filtrationis ope , qui vel levissima Chimicæ artis cognitione sunt imbuti , ad sensum proculdubio his assertis daturi sunt .

Neque iterum illis consentio qui existimant Chalcitidem hac demum de causa Theriacam ingredi , ut scilicet color niger huic ab illa concilietur , quandoquidem si absque ustione in usum veniat Chalcitis , Theriaca nihilominus eundem exhibit colorem nō sec⁹ ac si omissa illa fuisset , videlicet fuscum elegantem : Sin igni immittatur Chalcitis , rubrum colorem induit & incandescit non secus ac cæteræ Vitrioli species , quo sit ut qui id inconsulto adgressi sunt , negotium sibi peperrint , cum capropter Theriaca ab illis præparata plus justo rubicundiori fuerit , ob nimiopere eductam , Chalcitidis ustionis ope , tinteturam : Idem contingit iis qui perperam Vitriolum rubefactum vice Chalcitidis usurpant .

At vero , ut ne nimium adhæream vi alexiteriæ ab authoribus Chalcitidi assignatæ , quæ in Theriacam transeat ; illud apud me ratum , potissimum , ac maxime manifestam functionem , hanc esse , ut efficaci vi juvet conjunctionem & unitatem facultatum cæterorum omnium simplicium Theriacam ingredientium , beneficio videlicet fermentationis quam aciditate sua promovet plusquam quodvis aliud medicamen Theriacam subiens ; etiamsi Acacia & Hypocystis non inutiliter in partes veniant ; at vero posteriorum horum vis Chalcitide plurimum inferior est .

Nulla ergo ingruit necessitas ut de succedaneis solliciti simus , dimisfa Chalcotide , quandoquidem nullo negotio se offert , etiamsi non vilis pretio : At vero ad hujus compositionis structarum neque sumptibus neque curæ parcere debet artifex .

Nulla præparatio mihi occurrit quæ Chalcidi debeatur ad dispensationem , mixtionis vero tempore hoc requiritur , ut dimissa ustione , quam improbam censeo , in vino illius fiat dissolutio , quo magis accurata exsurgat conjunctio & unitas cum cæteris ingredientibus ; atque ut fermentationem felicius perficiat , cui præcipue , perfecta Theriaca & recondita est attendendum .

CAPUT LII.

DE GENTIANA.

*Gentij radix habet iſa nomen
longa fit, latis foliis, in altis
montibus nascens, levis atque amara
lutea, rara.*

Gentiana in excelsis montibus nascitur, locis aliquantum irriguis: Gentius Illyriorum Rex exploratas illius habuit virtutes, eoque nomine donavit, hactenus superstite.

Foliis ad plantaginem utcunque accedit, aut potius Hellebori albi, iisque maximis: Scapus illius crassitiei est pollicaris, aliquando superat, laevis & cavus, ad bipedalem & amplius altitudinem assurgens, nodis distinctus, unde plurima maximaque erumpunt folia, in cacumine autem flores, postmodum semen, quod latum est, leve & hispidum.

Illi radices intra terram in plurimas particulas dividuntur sicuti radices Althææ, sed multo crassiores & longiores: Color interne flavescit & externe, substantia autem viscidâ quandiu adhuc recentes, sed quæ raritatem dum ad siccitatem vergunt adipiscuntur; Sapore sunt acerrimo & amaro.

Sola radix in usum advocanda, quæ succulenta usurpanda est, carie nequaquam exesa; evulsa, exsiccata, & recondita iuxta methodum à nobis traditam pro cæteris radicibus.

CAPUT LIII.

DE ANISO.

*Cognitum cunctis satis est Anisum.
fit recens, mundum, solidum virensque;
dulce mandenti sapiat, suavem
reddat odorem.*

ANISUM adeo vulgare est, & omnibus cognitum, ut id describere superfluum videatur, aut carmine aut prosa oratione; Sufficit id succu-

succulentum elegisse, mediocriter viride, saporis dulcis & grati, leniter mordacis; à pulvere probe id excutiendo, pedunculis aliisque extraneis, id accuratissime expurgatum dispensando.

Interim censura dignos censeo eos qui id ad præparationem torrendum censuere, eoque pacto idoneum quod Theriacam subeat reddere; Prætermisso enim usu illius quotidiano ad rem medicam, panificium, &c. quos in casus nemini in mentem venit ejusmodi præparatio; proculdubio supponenda est omnimoda ignorantia partium Anisum constituentium, quæ ejusmodi præparationem, aut potius dectructiōnem invexerit: Vel rudi enim tyroni notum in Anisi distillatione, etiam aqua addita, sicuti de more, Oleum illius subtile & æthereum illico una cum aqua superiora petere, vel lenissimo adhibito igne; Cum porro quicquid in Aniso præstantissimum est in parte illius oleaginea & spirituosa situm fit, torrefactionis vi illico dissipata optima hac parte, qui ad illam confugiunt paleam sibi reservant rejecto grano; Id quod adeo notum ut contradicturum aliquem vix crediderim.

CAPUT LIV.

DE FOENICULO.

*Acre Fæniclum, comitans Anisum,
longius forma, sed idem notatum,
viribus, gustu nec odore multum
dispar utrumque.*

Non minus notum est Fœniculum quam Anisum, neque prolixiori eget sermone, Hoc solum adducam, Fœniculum dulce, & exultum, præsertim Florentinum, agresti in hac dispensatione esse anterendum, non modo ratione saporis grati & aromatici, sed præsertim magnitudinis, elegantiae & viridescentis coloris, ac præterea non pauca insuavia medicamina tum sapore tum odore, Theriacæ nostræ sese immisceant, adeo ut omnino admittenda sint illa quæ grati aliquid præ se fereant.

Expurgandum est, & dispensandum Fœniculum eadem ratione quam de Fœniculo adduxi.

C A P U T L V.

D E H Y P O C Y S T I D E .

*Stypticus, coctus, niger iste succus
exit ex quadam crocea, tenella,
parte, quæ Cistum, veniente vere
surgit ad imum.*

Cistus suffrutex est, cuius folia fere rotunda, hispida, aspera & alba, florem gerens purpureum; Plurimus occurrit in locis aridis, Provinciæ & Galliæ Narbonensis; variæ illius dantur species, sed non omnes Hypocystidem producentes.

Cistidum cunctarum præcipua facultas in adstriktione sita est, quæ potissimum in Hypocystide eminet, adeo ut non parum hac vi cæteras plantæ productricis partes superet.

Hypocystis ergo surculus quidam est, ad imum Cistum enascens, specie fere fungi, Orobanches propemodum figura, colorem obtinens flavescentem, commixtis interstitiis obscuris, nodos quasi effingentibus, illis non absimiles quos in radice Nymphææ observamus: Hi surculi aliquando magnitudinem adæquant unius, duorum, imo trium pollicum; digitalis longitudinis, & nonnunquam manus, cylindri forma se efferentes, at paulo versus summum quam imum, aut originem, crassiores; circa cacumen effigiem balaustii exhibentes.

Surculi isti molliusculi sunt nec pistillo multum obsistunt; succi admodum pleni, circa Maii mensis finem exsurgententes, ab expressione effundentes succum nigricantem & acidissimum, qui rite depurandus est, ac demum lento igne decoquendus in vase fictili probe vitreato, ad consistentiam extracti solidiusculi, quod Hypocystis est ad Theriacam nostram expedita.

Etiam si vero metuere non debeamus ne Hypocystis ad nos ex Gallia Narbonensi allata, aut Provincia, adulterium passa sit, cum toto illo tractu nulla occurrat planta, aut hac commodior aut vulgatior, ex qua succus extrahatur colore aut viribus ad Hypocystidem accedens, nihilominus tamen cum qui præparando isti Extracto artifices incumbunt, cuncti noti sint, ac præterea majorem justo quantitatatem eliciant, vilique nimis pretio exponant quam ut in illius præparatione omnino accuratos fuisse verosimile sit, incidentus est, aut contundendus succus Hypo-

Hipocistis ad nos allatus , isque in aqua limpida igne moderato subdito dissolvendus , per chartam emporeticam dissolutionem trajiciendo , secernendarum ergo fæcum & partium terrestrium forte commistarum , liquorem hunc postmodum , eo modo depuratum , vase fistili rite vitreato exceptum ad Extracti solidiusculi consistentiam evaporando igne lento . Hac methodo depurandi gratia succi Hypocystidis in Theriaca à me dispensata usus sum ; experimentoque compertum habui plurimas faces in illo succo latitare à me non sine ratione separatas & abjectas.

C A P U T L V I .

DE GVMMI ARABICO.

Lucidum Gummi , quod Arabs beatus possidet , quæres nitidum , recensque glutinans , album , grave , leve forma vermiculatum .

DE hoc Gummi , admodum variæ fuere Authorum sententiae , ac potissimum quia in plurimis Theriacæ descriptionibus *Gummi* nomen inter cætera ingredientia occurrit , absque ulla determinatione : Authorum nihilominus maxima parte censente Andromachum per Gummi vocem Arabicum subintellexisse : Neque tamen hoc prohibuit quin plurimi existimaverint id quod pro Gummi Arabico usurpamus , nihil aliud esse quam congeriem ac misturam plurium Gummatum aqueorum in diversis arboribus lectorum , exempli gratia Cerasis , Punis , Amiygdaliis plurimisque aliis similibus , tantum vero abesse ut id ex Arabia aut Ægypto arcessatur , ut id in Gallia colligatur aut regnis vicinis .

Etiam si vero nemini dubium sit quin & Amygdalus , & Prunus , & Cerasus , plurimæque aliæque in Gallia arbores suppeditent nobis Gummi nonnihil forma , colore , consistentia , sapore , quin imo & viribus ad legitimum Arabicum accedens , id tamen nequaquam prohibet quin ad nos pervenire queat id quod Arabici nomine donamus , sive ex Arabia asportetur , sive Ægypto , aliisve remotis regionibus .

Imo etiam opinioni locus est Gummi ab Andromacho expetitum in Ægypto provenire ; genitum in arbore eadem spinosa quæ profert fructum ex quo elicetur succus quem vocant Acaciam veram , de qua mox verba facturi sumus .

Nihil inquam prohibet quin caræ nobis esse debeat genuinum Gummi advocandi , quod clarum sit & instar vitri pellucidum , in ore glutinosum , purum & nitidum , sapore fere insipidum , substantia solidæ & laevis coloris albi , ad viride nonnihil tendentis , aliquomodo , ad gratiam , contortum , vermisque figuram quasi referens : Ejusmodi occurrere potest si modo studium non defuerit : Id Gummi sic deleatum in dispensationem venire poterit , nulla alia agens præparatione .

CAPUT LVII. DE CARDAMOMO MINORE.

*Hoc minus forma cape Cardamomum
cæteris præstans , grave & angulosum ,
pallidis tectum siliquis , odore
naribus acre.*

Etiam si nonnulli dubitaverint num Granum Paradisi (*malagquette* Gallis) species sit Cardamomi , non modo tamen id astruo , sed & pro Cardamomo majori constituo , siliquæ magnitudinis habita ratione , Ficus formam hæc refert , multoque major est quam cætrarum Cardamomi specierum quæ nobis offeruntur : Sapor , odor , color & granorum figura , imo & color , ac substantia , siliquæ , adeo accedunt ad alias Cardamomi species , ut dubitandi ratio apud me nulla sit : Siliquæ Cardamomi , cui Medii cognomen est , multo minores sunt quæ Grani Paradisi , *malagquette* dicti , triangularis formæ , oblongiusculæ , anguloso semine scatentes , purpurei coloris , saporis acris & mordacis : Minimi Cardamomi siliquæ adhuc multo minores sunt quam Medii , figura quoque triangulari donatae , granisque etiam purpureis , angulosis , saporis acris & mordacis , odorisque penetrabilis & gravis .

Cardamomi omne genus Indiæ suppeditant , Calescut , Malavar , Java , aliæque regiones : Ii qui accurate perpendere voluerint tres has Cardamomi species , proculdubio minus aliis duobus prælaturi sunt , quæ sapore plurimum antecellit , odore & viribus ; suffragio quoque adprobaturi illos qui id admiserint .

Eos vero qui id dispensaturi sunt moneo eligant siliquas gravissimas , ac minime inanes , abjectis granis omnibus nigris , rugosis & exsuccis , assumptis solum iis qui maxime vividi sunt coloris , solidissimi & gravissimi , maximeque aromaticam vim spirant : Probe dicta grano mundent non solum siliquis , sed omnibus membranulis , cunctisque sordibus

CAPUT LVIII.

DE SESELI MASSILIENSI

*Caulibus tortis, foliisque densis,
semen oblongum dat, & angulosum,
mordet & linguam Seseli vocatum
Massiliense.*

SEseli notissimum est in Gallia Narbonensi & Provincia , imo & Provinciis vicinis : juxta vias nascitur & in locis incultis , tum in planiciebus tum montibus : Ejus radices , folia & caulis admodum aromatica sunt ; Semen autem cunctas plantæ partes antecellit , idque solum ad dispensationem advocandum : Istius plantæ scapus est rotundus , ac proxime radicem in plurimos ramos subdividitur, intortos & dissitos, quapropter nonnulli illi nomen Fœniculi Tortuosi indidere, tum ratione ramorum intortorum , tum quia folia & semen ad id quod producit fœniculum proxime accedunt.

Floridum est Seseli circa æstatis finem , exiguos emitens flores albos in umbellarum summa parte , propemodum illis similes quos profertur alia plantæ ferulaceæ : Flori excusso succedit semen quod maturescit circa festum omnium Sanctorum: Depressum est quodammodo hoc semen , angulosum & oblongum , admodum acre & aromaticum , non multum recedens à figura Fœniculi sylvestris.

Collendum hoc semen omnino maturum , cum vero serius maturescat; eligenda erit in id dies Serena, potius quam ad quodvis aliud semen: Colligatur succi plenum, colore ex viridi pallescens, repudiando id quod candicans evasit , quippe quod plantæ diutius quam par est inhæserit, non secus ac id quod ob nondum adeptum maturitatem ideo minus est & exsuccum.

Exdem adhibendæ sunt cautiones in collectione Seminum Anisi & Fœniculi , aliarumque plantarum umbelliferarum , neque enim cunctæ umbellæ eodem tempore maturitatem consequuntur, neque æquale nutrimentum suscipiunt , cum uberioris ad alias quam has accedat , quo fit ut si semina hæc perfectionem adepta optaveris, eligendæ sint & colligendæ ex planta umbellæ prout perfectionem obtinent, plantæ, reliquis iis quæ immaturæ sunt.

Delectum ea ratione semen , exceptum incerniculo , aëri libero ex-

ponendum est , nec recusato Sole si illucescat; id exsiccatum accurate perpurgandum est, sicuti de cæteris seminibus dictum est.

C A P U T L I X.

D E A C A C I A V E R A.

*Spina in Aegypto, siliquis opertos
exhibit fructus, acidos, acutos,
Ex quibus tuis rubicundus exit
succus ad usum.*

Diu olim in Gallia succo veræ Acaciæ carendum fuit, quamobrem plurimi in eam venere opinionem, fictitium illum esse, & ens, ut ajunt, rationis ; succedaneus necessario fuit succus prunorum agrestium, ad extracti solidi consistentiam coctus, utpote miræ adstrictio- nis particeps, & ab arbore spinosa, non secus ac ea quæ Acaciam profert genitus : At vero hodierna die sollicitudo hæc nos non detinet, nec angit, quandoquidem cura Materialistarum Massiliensium, vel aliorum, quibus commercium cum Ægyptiis semper intercedit, ac illis qui præcipuas orientis urbes incolunt in confinio maris Mediterranei, non diffici nego^tio, etiam si pretio non vili, verum succum Acaciæ comparare nobis licet, ad nos delatum conclusum exiguis, iisque tenui- bus vesicis, in orbem congregatis, unaquaque ponderis quatuor uncia- rum, aliquando sex, quinimo & octo.

Arbor Acaciam producens procera satis & spinosa depingitur, ramos in latitudinem potius quam in altitudinem diffundens : Ajunt Flores albos esse & elegantes, quibus elapsis succedunt siliquæ turgidae, succulento fructu, magnitudine & forma lupinorum, è quo per expressionem elicetur succus, postmodum exsiccandus, in cunctos mundi cardines deferendus.

Scribunt præterea quo plus maturescit fructus eo magis nigrum adparere illius succum ; id quod rationi consonum est ; Ex mea vero sententia fructus, è quo succus qui ad nos defertur eductus est, proculdubio collectus est ante perfectam maturitatem, quandoquidem nigrum colorem non exhibit, sed rubrum eumque non ineleganter, substantiae solidæ & compactæ, mediocriter gravis, nihilominus non difficulter fragilis, si globuli illi ad nos delati malleo concussi fuerint ; interior parte se exhibentes puros, nitidos & lucidos : Sapor illius leviter linguam vellicat, admodum stypticus, sed gratus.

Si quæ Acacia cunctis hisce notis insignita occurrat, admittenda illa est & adprobanda: à cuius probitate plus minusve recedere censenda est quæ pauciores aut plures notas obtinet.

Ad ritam istius Acaciæ dispensationem, primo à vesica obvolente illa liberanda est, quæ si admodum ad purpureum colorem accedat, elegans sit, pura, splendida, grumos nulos interius post effracturam exhibens, citra alium adparatum in dispensationem veniat; alias scindenda erit, aut in minutas particulas confringenda, ac in aqua limpida dissolvenda, excepta vase fictili optime vitreato, subdito modico igne: Peracta dissolutio calens per chartam emporeticam transmittenda, humidum superfluum igne lento absumendo, liquorem deinde transcolatum ad extracti utcunque solidi consistentiam coquendo, sicuti de Hypocystide præmonuimus.

C A P U T L X.

DE THLASPI.

*Semen oblongum, rubidum, rotundum,
Thaspeos, acris calidique gustus,
capsulis tectum, spoliis carenteque
sumito mundum.*

Thlaspi in Gallia non ignotum est, præsertim in Provinciis maritimis mediterraneo vicinis: In fossarum magnibus provenire solet; Totæ planta in pedalem altitudinem vix assurgit, caulis sat est exilis, è quo erumpunt folia digitalis fere longitudinis, versus basin latiora, in acutum desinentia: Scapus circa medianam partem in plurimos ramusculos dividitur, quorum unusquisque semipedalis fere est longitudinis, eo ritu dispositos quo in planta Candelabrum regium dicta: Circumcina illos ramusculos eminent exigui flores albi, quibus deciduis succedunt parvæ siliquæ, depressæ, fere lentiformes, quibus concluditur semen quod perpetuo binum situm est in unaquaque siliqua; Semen hoc rotundum est & oblongum, tantisper acuminatum, coloris flavi ad rubrum vergentis; quod tamen diutius adservatum obscurum contrahit, vel rubro fulvum; saporis acris & mordacis.

Solum semen ad Theriacam admittitur, repudiatis cæteris omnibus plantæ partibus: Collendum est maturitatem adeptum, intra siliquam exsiccandam, è quibus postmodum nullo negotio egressurum est

manuum affictu, demum scapo chartæ, quasi vanno exceptum, inibi purum remansurum est, siliquarum particulis extra scapum excussis in terram, Semen nulla alia prævia præparatione in dispensationem veniat.

C A P U T L X I .

D E H Y P E R I C O .

*Illiū plantæ carpe summitates
Dæmonis quæ mox fuga, mox Iohannis
herba censetur, croceoque multo
flore comatur.*

HYPERICUM, alias Herba Perforata, ob multitudinem insignem exiguorum foraminum in foliis conspicuorum cum apertæ luci expnuntur; pluribus aliis idem donatur nominibus, insignibusque præditum censetur dotibus, adeo ut fuga Dæmonum credatur, si fides authoribus id afferentibus.

Planta est notissima, iuxta vias plerumque crescens, in sylvis aliisve locis incultis: In pedalem se erigit altitudinem, aliquando cubitalem; caulis illi rotundus est & subruber, in plurimos diductus ramulos, coopertos plurimis exiguis foliis subrotundis, oblongis, viridis coloris saturati: In cacumine flores flavi erumpunt, leviter odorati, qui non secus ac folia contriti & expressi succum admodum rubrum fundunt, Præmissis floribus profert exiguum semen rotundum, oblongum, colore flavum, ad rubrum vergens, siliquis subrubris inclusum magnitudinis fere & formæ seminis hordei, sed brevioribus & crassioribus.

Sola plantæ cacumina in usum accersantur, quæ die serena legenda, cum maxime florida est; Ex hac ferta colliganda, charta pura obvolvenda, eademque ratione exsiccanda qua reliquæ plantarum summitates.

C A P U T L X I I .

D E A M M I .

*Ammeos semen, referens arenam;
unde sic dictum, tenerum, subalbum*

Creticum

*Creticum præstat, similem Thymoque
reddit odorem.*

Ammi rarius olim occurrebat, sed hodierna die plurimis in hortis excolitur: Optimum autem & genuinum ex orientalibus plagiis affertur, cuius duæ offeruntur species, forma quidem non multum dissimiles, at vero sapore & odore diversæ, etiam si utraque aromaticum valde emittat odorem.

Cretense omnium optimum censetur, sapore inter origanum & thymum ambigens: Odor & sapor alterius admidum discrepant, sed non parum aromatici, ad Seseli Massiliense accedentes.

Ammi caulis non parum se effert, plurimos emittens ramulos, in quorum summo excrescunt umbellæ ac exigui flores albi; quibus semen succedit, subrotundum, oblongum & tenue, forma accedens ad grana arenæ, à quibus nomen desumpfit; Folia ad modum exigua, & angusta, propemodum qualia profert Anethum.

Solum semen requiritur, cuilibet autem anteferendum est Cretense, sapore, uti dixi, medium inter Origanum & Thymum; satisque est recens admisisse, succi plenum, atque ante dispensationem accurate perpurgatum.

C A P U T L X I I I .

D E S A G A P E N O .

*Sit Sagapenum feriens odore,
Intus albescat, leve, lacrymosum;
pingue, subruberum, patriaque Medium;
molle recensque.*

Sagapenum, Serapinum alias dictum, quod ad Pini odorem accedit, Gummi est ex planta ferulacea, in Media nascente manans; dissolvi potest in aqua, vino, aut aceto; Odoris est gravis & insuavis, saporis acris & subamari.

Scriptores ajunt Sagapenum fulvum esse debere exterius, interius album; id quod concedo quamdiu recens non est, decursu enim temporis rufus color, imo & ruber, quinimo & rubrofuscus, omne genus gummi inficiunt, præsertim quoad superficiem.

Hoc vero verissimum trado, quod cum anno 1650. nundinis Bello-

quadrensis in Gallia Narbonensi adfuisse , cum planitem vastam ingressus essem , in qua Materialistæ medicamina & merces ex orientalibus regionibus advecta venalia exponunt , me obvium habuisse in taberna Mercatoris,in qua prostabant Lanæ, Tapetes Turcici , Sulphuris & Aluminis species variæ, aliaq; viliores merces,capsulâ ponderis viginti quinq; circiter aut triginta libraru, Sagapeni lacrymis refertâ,obvia habuisse, adeo candidis & elegantibus , ut candore Laetis æmulas esse aū sim afferere , non minus in superficie quam interiori parte , quæ ideo notitiam quorundam Pharmacopœorum mihi familiarium subterfugiebant , quibus prius oblatum fuerat Gummi ; Nec abnuo ad primum conspectum , insolita albedine in admirationem pertrahente , in illius notitiam nequaquam devenisse, ut neque cæteros , odore solo gummatis ad illam deductum & Sagapenum esse mihi affirmante, non secus ac cæteris : Quatuor illius libras mihi comparavi datis duobus coronatis argenteis, ipso Mercatore ignaro & nominis & facultatum Gummati, quæ cum ipsis perspecta fuissent deinceps pretium dimidia parte adauxit.

Gummi hoc postmodum admissum ad Theriacæ compositionem paulo post à me suscep tam : Cum autem Gummi istius maxima pars superstes esset , à me observatum sensim colorem illum album recedere , ac vetustate fulvum induere , Nec spes est ut tota vita quicquam simile mihi occurrat; neque in ea sum opinione vel me, vel alium quemvis , impelli debere ad disquisitionem Gummatum ejusmodi candore præditorum , vel æque recentium quale istud fuit : Id ratum habens , dummodo eligatur Sagapenum purissimum, cuius lacrymæ utcunque ad candorem accedant , compositionem dotibus requisitis donatum iri; lacrymæ enim candor hac diffracta se exhibitus est , dummodo vetustate exoleta non sit : Lacrymarum autem accurate electarum dispensatio poterit fieri ; cum præterea vires Sagapeni , Opopanacis, aliorumque similium Gummatum , diutissime citra detrimentum conservati queant.

DE ARISTOLOCHIA MINORE SEVENTENI.

*Inter insignes varias , minorem
sume radicem , tenuem vocatam :
flava sit , fætens , tenera & saporem
reddat amarum.*

Auctores plurimas Aristolochia species nobis exhibent, quibus non paucas adsignant vires nullo fere facto discrimine: Etiamsi porro quævis species suum patronum nacta sit, nulla tamen, ex communi omnium consensu cæteris omnibus præstantior habenda est: Attamen cum officij nostri sit hoc loco, & ubique, quantum concessum est Andromachi scopis satisfacere, à nobis Tenuis, aut Minima accipienda est, quandoquidem hanc præcipit.

Ab Authoribus tamen duæ illius adnotantur species, unam vocant Clematitem, aut Saracenicam, cuius radix multo prolixior est & tenuior quam Longæ: Alteram Pistolochiam dicunt, pluribus exilibus radicibus simul connexis donatam, barbæ formam referentibus.

Clematitis hæc admodum in controversiam adducitur; etiamsi porro pro Temui haberi possit, si ad Longam & Rotundam illius comparatio instituta fuerit, nihilominus ex accurata Scriptotum lectione facile colligere est multo magis illam idoneam esse ad confectionem unguentorum quam compositionum interius adsumendarum: Cæteris quippe speciebus potior habita fuit ad prædicta unguenta, ratione videlicet odoris, qui non ut cæterarum insuavis est; cum vero ab illis dissideat, tum sapore, tum odore, ex mea sententia illa cui Pistolochia nomen inditum fuit ad Theriacæ compositionem potior accessenda, non modo quia revera radicem obtinet tenuorem cæteris omnibus Aristolochia speciebus, sed quia non dissimili sapore, odore, eodemque colore ac cæteræ præcipuae Aristolochia; Rotunda scilicet & Longa, prædicta est.

Dosis autem Aristolochia in hac Compositione justo minor est quam ut verosimile sit eos qui speciem unam pro altera usurpaverint totis compositi viribus plurimum detrahere posse, cum plurima alia, eaque præstantissima medicamenta, imo majore dosi præscripta, intersint quæ damnum ea parte illatum resarcint; Tenuem nihilominus hanc Aristolochiam amplexor, quæ Pistolochia nomine insignita fuit, quam & admisi omnium suffragio in mea dispensatione confirmatam.

Id vero adducam, admodum illam familiarem esse & notam in Gallia Narbonensi & Provincia, in sylvis provenire, locisque aridis & petrosis, plurimos caulinulos ex se emittere pedalis circiter altitudinis: folia illi quam cæteris Aristolochia speciebus multo minora esse; Eandem tamen obtinere formam, eundem colorem, odorem, sicuti & flores: Tenues habere radices, summa parte, beneficio exigui trunci connexas: manus circiter longitudinem obtinere, aliquando majorem; superficiemque terræ illico contingere, quam directe subeunt & subintrant,

alblicantis esse Coloris, ad flavum inclinantis ; Saporis esse acris & amari; Odoris gravis & insuavis ; ideoque plurimum accedere ad radices Aristolochiae longae & rotunda.

Radices solæ hanc compositionem subeunt, veris principio colligendæ, statim ac folia prodere se incipiunt : Hæ accurate abluenda & expurgandæ , demum procul à radiis Solaribus exsiccandæ , sicuti de cæteris radicibus à nobis indicatum.

C A P U T L X V .

D E D A V C O C R E T E N S I

Daucus oblongus, redolens, acutus,
Creticus præstat, foliis tenellis,
candidus florens, teretis Cumini
semen adæquans.

PLurimæ dantur Dauci species, inter quas Creticus reliquis eminet, cui foliorum similitudine cum fœniculo convenit, si tenuitatem excipias ; umbellæ quoque non parum ad id accedunt : Caulis sesquipedalis est aut circiter altitudinis ; Semen longem candicans, nonnihil hisatum , à Cumini figura non multum recedens.

Semen hoc gustui se præbet calidum & acre , sed præterea non insuavis est saporis & odoris; nascitur in locis petrosis & montibus , inter rupes.

Solum hic admittitur, colligendum recens & succi plenum , notis à me indigitatis insignitum : Probe repurgandum, excusso pulvere, abjetis cunctis superfluitatibus.

C A P U T L X VI .

D E B I T V M I N E I V D A I C O .

Lucidum jungo Sodomæ malignæ
innatans falsis lacubus Bitumen,
impetens nares, graveolens, opacum;
læve, rubescens.

Bitumen Judaicum occurrit innatans immenso Lacui, quem vocant Mare mortuum, non procul à locis in quibus olim sitæ urbes Sodoma & Gomorrha, aliaque loca circumdata, quæ igne cœlesti consumpta aquis his immersa fuere: Vastus admodum est hic Lacus, adeo salsus & amarus ut nullus piscis vitam in illo trahere possit; nihil consideratione dignum præter hoc Bitumen præbens, quod nihil aliud est quam materia pinguis, unguinosa & inflammabilis, è terra huic Lacui subdita eructata; quæ cum Petrolei species sit, liquidaque prodeat, super salsas has aquas evehitur, quibus innat, nec enim præ levitate in fundo subsidere potest; A calore vero Solis excocta, in duram consistentiam abit & solidam, cuiusmodi nobis offertur.

Inutile porro foret si hoc loco digrederer circa varietatem materiarum bituminosarum, & flammæ rapacium, è terra aut rupibus manantium, cujusmodi sunt Oleum Petroleum, Naphtha, Gagates, Ambra grisea, Succinum Album, Flavum, Nigrum, Sperma Ceti, illisque adfina, cum extra rem à me tractandam versentur, nec Theriacam subeant.

Satis mihi fuerit præcipuas hujus Bituminis notas adduxisse, Id vero nitidum esse debet & purissimum, splendidum, præsertim confractum, odoris gravis & ingrati, substantiæ mediocriter compactæ, at levis & fragilis, coloris purpurei obscuri. Nulla illi debetur præparatio ante dispensationem.

C A P U T L X V I I .

D E O P O P A N A C E .

*Succus ingratus, croceus, Panaces.
herba quem purum dedit, est amarus,
intus albescens, tener & liquandus
pinguis in unda.*

OPopanax Gummi est incisione facta cauli, aut summæ radici plantæ ferulaceæ, cui nomen Panax Heradeus, effluens, ubertim in Bæotia nascens, & in Phocide Achaię, ac in Macedonia, cujus folia sunt aspera, Ficus foliis non multum dissimilia, quinquefida; Scapus illius excelsus est, gossipio leviter involutus, insignem umbellam in cacumine gerens, floribus flavis insignitam, quibus succedit semen linigam adurens, sed odoris validi; Radices albæ sunt & amariuscule, cortice sat crassæ obvolutæ.

DE CENTAURIO MINORE & DE GALBANO

Ex incisa hac planta stillat Opopanax, liquidus & albus initio, sed qui postmodum exsiccatur, paulatimque in superficie aureum induit colorem.

Eligendum Opopanacum admodum recens & purissimum, cuius lacrymæ externa facie fere aureæ sint, interiori antem parte non parum albæ: Læve esse debet confractum, pingue & fragile, sapore amarum odore gravi, facile in aqua dissolubile.

Accurate electum Opopanax citra præparationem in Theriacam admittendum.

C A P U T L V I I I .

D E C E N T A V R I O M I N O R E .

*Tale Centaurus quod habet reliquit
nomen huic plantæ, sapor est amarus,
Purpuræ flos est similis, comosus,
mollis, odorus.*

Centaurium minus irriguis locis gaudet, & palustribus montanis: Pusilla est planta, cuius caulis exilis est & quadratus, manu paulo elatior: Folia oblonga gerit, in acutum desinentia, ex viridi flaventia: Flores admodum exiguos, subrubicundos ad violaceum dilutiorem colore tendentes, in umbellæ formam expansos: Centaurium hoc æstate floret: Nomen deduxit à Chirone Centauro sicuti & Centaurium majus: Universa planta admodum amara est, quo fit ut *fel terra* nominetur.

Tempore sereno colligendæ illius summitates cum admodum sunt floridæ, ac ex iis fasciculi conciunandi, charta alba obvolvendi, exsiccandi, sicuti de cæteris cacuminibus dictum.

C A P U T L X I X .

D E G A L B A N O .

*Galbanum pingue & croceum sit extra,
intus albescat, grave olens, amarum,
æmulans Thuri lacrymas, sit acre,
sorde carensque.*

GAlbanum Gummi est in vino dissolubile, in aceto ac quovis liquore aqueo; Planta illius parens ab Authoribus non rite descripta est: Exferulacearum tamen est genere, ac ejusdem prope cum ea naturæ quæ Opopanax profert: Galbanum eodem modo pròdit, inficto plantæ vulnere: Eligendæ lacrymæ elegantissimæ & purissimæ, sapore præditæ acri & amaro, odore gravi & ingrato: Quamdiu recentes sunt hæ lacrymæ, color illarum ab albo non multum recedit, ad Olibanum proxime accedens, at consistentia molliori & pinguiori donatae sunt.

Lacrymæ hæ si purissimæ fuerint, & recentissimæ, ante dispensationem nulla indigent præparacione.

C A P U T L X X.

DE CASTORE, SEV FIBRO.

*Fætidos Fibri, cerebro salubres
trado jam Testes, operis coronam,
Extraho purum, tunicas & horum
pingue relinquens.*

ETiam si Andromachus in nostra Theriaca Mel & Vinum subdescriptionis finem adducat, colligendorum gratia & concorporandorum, non miuus quam conservandorum omnium medicaminum in finem à se destinatam electorum; nihilominus quandoquidem mel & vinum aliorum tantum causa admittuntur, existimavi me non immetito operi colophonem impositurum Castorem superaddendo, quandoquidem postremus est tum in descriptione, tum in dispensatione: Adde quod eximia illius vis, & quæ curiositatis plena in hoc animali occurserunt, animum recreant, defatigatum forte ab insigni præcedentium medicaminum examine & numero.

Dicere & licet Andromachum milites imitatum fuisse, Viperam tanquam legitimum ducem agminis constituentem, Castorem autem ipsius Vicarium; Etiam si porro Viperam antecedant Trochisci Viperni, hi tamen solum antecambulones sunt, ducem illam sequuturi non fecus ac cætera medicamina: Vel potius dic *Andromachum*, cum prævideret Theriacam variis temporibus impetitum iri, & à variis scriptoribus, capiti & caudæ præfixisse duo animalia, acutis armata in illius defensionem dentibus.

Castor animal est amphibium, modo in fluviis modo in terra degens : Vocatur etiam Fiber : Caput illi non dissimile Muri montano, dentes acuti & acie infesti, corpus contractum & breve, Alvis sat vasta, Pedes anteriores quales in Meli sive Taxo ; posteriores anserinis similes sunt ; Pellis admodum hirsuta, pilorum parte qua gossipium maxime refert, ad confectionem galerorum, quos Castorinos vocant, veniente : Cauda depressa est, omnino pilis nudata, tres quadrupes digitos lata, crassitie pollicar, pedali vel circiter longitudo, cineritii coloris, fere ut in Solea pisce marino : Variis nodis in vertebrarum figuram effictis instructa est : Introsum patens in sui exortu, ac quasi excavata, adeo ut vinculis injectis illa parte animal coerceri queat, vel manu corripi, ac impune detineri, hinc ut reflecti nequeat morsu impetiturum eum qui eo modo hujus compos est, qui id quolibet circumducere potest : Animal istud dimidia sui parte Caro est dimidia Piscis, hinc & quadragesimali tempore, & diebus asarcis, media parte edule sit, postica scilicet, naturam quippe pilatum redolens, eorumque saporem.

Testiculi illius, Castori nomine vocati, aliter omnino quam ex plurimorum authorum sententia se habent : Fabulae enim proximum est, imo omnino impossibile, Fibrum ipsum sibi Testiculos dentibus praescindere posse, persequentium praedam futuris & quasi redemptionis pretium, sicuti vulgo traditum est ; quandoquidem non modo intus reconditi sunt, exterius nequaquam prominentes, sed præterea animal nullo modo flexible est, adeo ut illius dentes illuc pertingere queant, nec magis id illi facile est quam sui : Testiculi quidem in extrema abdominis parte situm obtinuerunt, inter ambo femora, nec procul ab ano sed interius latent, obtecti pelle carnea & hirsuta, universum abdomen cooperiente.

Nihilominus tamen iidem palpari queunt, imo facile ab invicem distingui, ac manu fere corripi, id quod egomet compertum habui in Castore, quem olim vivum in potestate mea habui, emptum Arausioni à rustico qui ipsum artificio in Rhodani crepidine ceperat, ubi non raro occurrunt, pretium autem fuit trium coronatorum nummorum.

At vero non summe demirari nequeo non solum narrationes fabulosas qua de hoc animali circumferuntur, de amputatione Testiculorum, sed quod illis fidem adhibuerint viri artem nostram profitentes, alias celebres, Urbis quoque non exiguae famæ incolæ, à Rhodano parum distitæ, quem haec animalia non infrequentia alere certum est ; A quibus traditum Testiculos Castoris, à nobis usurpatos, nihil aliud esse quam excrementum, pellem vero eos ambientem, nimis duram esse

ut pro Testiculorum membrana haberi possit ; minime perpendentibus adventitiam esse hanc duritatem, extra animal contractam, ab immido-
co videlicet ignis camini calore , sub quo exsiccandi hi Testiculi positi
fuere.

Affero vero hos Authores, si Castoris Testiculos recentes , mox ani-
mali ademptos in propria potestate habuissent , cuiusmodi saepe mihi
occurserunt in regione ubi illorum copia est , hos inquam , deprehensu-
ros fuisse tunicam illos obvolventem , ac quodammodo utrumque diri-
mentē , nequaquam hirsutam esse , neque externæ speciem ullenus ge-
rere , cum omnino colorem carnis internæ præ se ferat , Testiculos
vero pendulos tantummodo fieri , tunicamque amictus formam gerere
cum præcedit suspensio & exsiccatio.

Iisdem observate licuisset substantiam carneam horum Testiculorum ,
plurimis iisque exiguis pelliculis intertextam esse ; Subesse vero exiguum
distinctam cystidem , vel byrsam , qua continetur liquor unctuosus , mel-
leam consistentiam obtinens : Liquorem porro hunc , non minus quam
uniuersam Testiculorum substantiam , odoris esse gravis & penetrabi-
lis , imo mox ex ipso animali eductum : Occurere porto genuinos ejus-
modi Testiculos , qui probe exsiccati conjunctim pondus quatuor , octo ,
imo & duodecim unciarum excedunt , neque alias præterea in toto
animali disquirendos manifestum illis futurum.

Aio præterea , si accurate ad examen ab ipsis adducta fuisset substan-
tia carnea horum Testiculorum , rite exsiccatorum , proculdubio cie-
randam fuisse ab iis priorem opinionem de humore excrementitio ,
ac veritatem amplexaturos fuisse , neque diem ultimum expectaturos
ad judicium ferendum de fictitiis istis Testiculis , quos vita ad millesi-
num annum producta nemini detegere unquam potuisset.

Ex hoc fundamento , ii qui neque curæ neque sumptibus parcunt ,
nullo negotio genuinos istiusmodi Testiculos sibi comparare poterunt ,
quos si probe exsiccatos nocti fuerint , satis illis fuerit partem carneam
usurpare , repudiata non solum parte unctuosa , consistentia mellis do-
nata , sed etiam cunctis membranis ac pelliculis internis & externis , ut
vero res succedat , pars carnea feligenda , postmodum per incerniculum
rarius trajicienda , cuius parti superiori pelliculae inhaesuræ sunt , trans-
missa parte optima ; hinc ut cuncta stateræ & dispensationi idonea-
fiant.

Interim , etiamsi Authores multas Provincias designaverint tanquam
Castoris locum natalem , nulla , ut existimo , ingruit necessitas illius
adeundi comparandi gratia probatos Testiculos ; sed me judice , si com-
moditas obtinendi concurrat , eosque optimos , nihil ulterius optandum

est: Eapropter cunctis præferre non dubitaverim Testiculos Castorum juxta Rhodanum captorum, non solum ratione habita præstantiæ regionis, & probi alimenti quo his animalibus frui licet, Sed etiam vitandi gratia cujusvis adulterij, quod non raro accidit in Testiculis e regionibus dissitis ad nos albatis, in quibus fraudem detegere non semel mihi licuit, ex artificiose & dolosa commixtione pulveris Castorij cum guminatis quibusdam, præsertim Opopanace & Sagapeno, parteq; mellea & unctuosa genuinorum Testiculorum Castorum, de qua verba fecimus: Quæ mistura à me deprehensa in vesicis, Testiculorum in modum turgidis, venundationi expositis impudentur & impune ad decem coronatos pro unaquaque libra, non secus ac si genuini fuissent Castoris Testiculi.

Fraus vero non levi negotio detegitur, eo quod unusquisque Testiculus legitimus à latere, & versus superiorem partem, donatus est vesicula breviore, & multo minore ea quæ Testiculo inest, inferius produeta, eadem nihilominus tunica investita; etiam si vero parte interiori contigua sit, seorsum tamen continetur angusta cavitate, omnino illi peculiari, adeo ut nequaquam commisceatur substantiæ carneæ: Exigua autem illa cystis, quamdiu Testiculi recentes sunt, intra se continent, prout animal majus aut minus est, pondus drachmæ unius ad semunciam usque liquoris unctuosæ, limpidi, subalbi, ad flavum colorem vergentis, mellis liquidi consistentia; Vetustate autem idem concrevit in modum adipis, perpetuo odorem exhibens non minus gravem & penetrabilem quam substantia Testiculorum carneæ, qui crassiorum multo substantiam, multoque graviorem & solidiorem, obtinent, ac præterea multo inferius devolvuntur.

Subest vero & altera nota, extra omnem aleam posita, legitima videlicet Testiculi pars carneæ ubique fibrilis diversis se interficiantibus conspersa est, diversisque membranulis naturalibus; id quod nunquam in fictitiis & factitiis Testiculis occurrit in quibus nullas alias fibras deprehendere datur, neque pelliculas præter membranam ambientem, interiori vere parte continent substantiam plane homogeneam & continuam, etiam si compositam, & variis commissis comflatam, ab impostoribus, qui inhiant bursæ illorum qui distinguere non norunt supposititia hæc Castoris maiusupia.

Horum Testiculorum virtus nimiopere efficax est, nimioque pretio comparantur quam ut Pharmacopœi curam & studium in iis rite di gnoscendis detrectare debeant; quin omni artificio declinare fraudes eorum qui illis imponere faragunt, unum pro alio supponentes.

C A P U T LXXI.

D E M E L L E.

*Esto Mel fragrans, grave, glutinosum,
aureum, purum, redolens, suave,
os replens, linguam stimulans, petitum
tempore verno.*

Medicamina unica in regione nascentia alibi quam in nativitatis loco non disquirenda: Aliunde arcessenda sunt Dictamnus, Dau-cus Cretenis, ac genuinum Petroselinum Macedonicum: Censerem quoque Athenas profiscendum repetendi gratia Mel quod Andromachus in Theriacæ nostræ compositionem advocat, nisi aliis in locis ejusdem præstantiæ occurreret. Gallia nostra, plurimarum aliarum rerum feracissima, Mellis quoque non exiguum copiam suppeditat; quod cum affatim suppetat, in tanta ubertate, plurimis in locis nancisci dabitur quod debitam perfectionem attigerit: Mel Narbonense, ac nominatim Corberianum dictum, non procul diffitum, & olim & nunc adhuc celebritatem & famam retinet.

Neque tamen id prohibet quin ex aliis locis Galliæ Narbonensis, & Delphinatus, præstantissimum Mel advehatur, cum illis in locis abunde proveniant plantæ aromatum vi imbutæ, admodum idoneum Apibus alimentum subministrantes; quæ præterea Provinciæ commodissimum situm obtinent excipiendo rori illi cœlesti, qui censetur prima & potissima Mellis pars.

Neque tamen diffitendum *Primo*, Non omnia æque loca unius ejusdemque Provinciæ idonea esse productioni Mellis; experientia enim compertum habemus, ex duobus adversis montium collibus Mél admodum discrepans suppeditari, sive id vario Solis aspectui adsignandum, sive diversati pabuli Apibus currentis, *Secundo*, Industriam & artificium non parum conducere elegantia & præstantiæ mellis, cum ex uno & eodem alveari non difficile sit elicere Mel magis aut minus elegans.

Id quoque nosse convenit in montibus reperiri Mel elegantius quam in planicie; atque in ipsis montibus loca quæ Boreæ adversa sunt, Soli autem orienti aut Meridici obversa, maxime Mellis productioni favere, tum quia plantæ aromaticæ uberiori copia ibi nascuntur, tum quia Apibus pabulo tranquillus frui licet.

Sin locorum mellis feracium incolæ rationem habere velint commoditatis situs, jidemque studeant in elaboratione elegantissimi mellis, ut voti fiant compotes, Postquam ex alvearibus eduxerint tabulas Mel continentes & Ceram, hac panno excipere debent sufficientis magnitudinis, ex tela rarioi confecto, colligatisque simul quatuor hujus extremis eundem suspendere, subdito doliolo aliove vase in quod influat mel stillans, elegantissimum & optimum futurum, albissimum vel aurei coloris, odoratum & maxime aromaticum, dulce simul cum acrimonia, grave, consistentiæque laudabilis quamdiu est liquidum; durissimum vero & tenacissimum quando concreverit, id quod non diu postquam ex panno in vas stillavit contingere solet; dummodo vas cui infusum accurate siccatum sit, ac postmodum loco subfrigido commissum fuerit.

Ejusmodi Mellis genus circa Barjacum, S. Spiritus Oppidum, Balaenam, pluriaque alia Gallæ Narbonensis loca; sicuti Montalbanum, Villeperdicum, Condorcecum, Alansonum & similia in Delphinatu loca occurrit, dignitate nulli cedens si qua ratione eliciendum præcipimus obtinuerimus, Nec difficile est tale comparare, modo Pharmacopœus laborum & sumptuum non fuerit parcus.

Mel sponte sic transcolatum proculdubio & elegantius futurum est, & melius quam tortivum, quod fuscedinem contrahit & insuavitatem non modo ab impressis ceræ vestigiis, sed etiam ab expressione Apum, vivarum aut mortuarum, massa commixtarum; adde & nonnunquam occurrere vermiculos quosdam albos, nuclei pinei magnitudinis & longitudinis, in alvearibus saepe saepius genitos, horum perniciem nisi medela adfuerit, quo etiamnum fit ut Mel ea ratione expessum conservationi inidoneum sit, ob succuni aqueum apibus & vermiculis in existentem, saporem mellis non modo depravantem, sed & illi acorem ac corruptionem inducentem.

Tempus collectionis Mellis maxime idoneum quod' attinet, in diffidium plurimos adduxit, Hæc vero difficultas opiniones risu explendas animis eorum induxit qui campestrem faciem quavis anni tempestate perpendere dignati non sunt, & quibus ignotum fuit legitimum tempus quo ex alvearibus extrahitur Mel.

Id apertum est in Delphinatu, Gallia Narbonensi, imo universa Gallia, duas solummodo observari anni tempestates ad mellis collectionem, videlicet menses Maium aut Junium, ac Septembrem aut Octobrem; neque enim Æstas aut Hyems huic operi commodæ sunt.

Non Æstas, ob insignem æstum plantas amburentem, quo sit ut hæ careant succo productioni mellis idoneo; Alvearia præterea tunc fere

exsucca sunt , periculosique ad ea aditus , quod tunc Apes aculeis suis promptius & citius accedentes feriant.

Non Hyems , eo quod Apibus , cum loca campestria alimentum non amplius suppeditent , Mel nequaquam illæ conficiant ; quin alvearibus conclusæ , in subsidium & alimentum , id quod serena tempestate confessere absunt ; Imo in diutius producta hyeme aquam mellitam alvearibus supponere necesse sit , pabulum ipsis futurum post devoratum Mel superstes , Ideoque hoc solummodo in controversiam adducendum , Utrum Mel præstet verno aut Autumnali tempore collectum ?

Vere collectum Mel quod attinet , ab auctoribus Thymi flos multo in pretio fuit , quod Apibus præstantissimum alimentum suppeditet ; Miror vero quod nonnulli Pharmaceuticam artem profitentes , imo locorum incolæ qui Thymum ubertim proferunt , afferere ausi sint astate id florere , ac proinde hujus flores nihil conferre ad productionem Mellis vere colligendi : Constat quippe Thymum in Gallia Narbonensi , & Provincia , à fine Martij (nisi hyems asperior & diutius protracta fuerit) sed nunquam non mense Aprili , Maio autem , aut ad summum Junij initio , nulla superesse floum vestigia , semen autem maturitatem adeptum esse ; Adeo ut suppositia florum Thymi inopia quo careant Apes , prohibere nequaquam debeat Mellis vernalis collectionem ; quin potius Mel ea tempestate proveniens censendum Thymi maxime particeps esse , necnon plurium aliorum florum vernarium , ac præsertim primulæ veris , violarum , rorismarini , salviæ , betonicæ , liliorum convallium , calendulæ , rosarum sexcentarumque aliarum plantarum aromatica vi pollentium locis prædictis familiarium , terræ superficiem verna tempestate decorantium .

Illud tamen concessero Mel Autumno proveniens vernali non multum inferius esse ; nam adde quod Apibus frui datum fuit floribus toto anno prodeuntibus , imo pluribus fructibus tunc temporis autumno obviis , Uvæ quoque postremo in pabulum illis venere , quarum avisimæ sunt .

At vero cum Andromachi scopo satisfaciendum sit , qui Mel vere collectum præcipit , illud præterea si in considerationem veniat Maio maxime mense Rorem excidere ; quinimo illo tempore , præsertim in Gallia Narbonensi & Provincia , cum aër summe tranquillus & serenus est , supra arborum folia grana quædam sacchari dulcedine , mannae figura conspicua esse , imo ad hujus naturam accedere , pabulum Apibus gratissimum præbentia ; Necnon si illud perpendatur has maxime tunc temporis robore pollere , quibus cuncta ad libitum obvia sunt , Quinimo nulla alia præterea tempestate recentia examina alvearia desere-

re veteribus Apibus valedicendo , auram captandi gratia , ac libertiora loca quæ situra , novas quodammodo colonias constitututa , lubentissime , eam amplectior sententiam Mel exeunte Majo , aut incloante Iunio (qui ad Ver etiamnum pertinent) collectum præstantissimum esse , ratus ab iis qui Theriacam confessuri sunt id disquiri debere .

Quæstionem quod attinet à quibusdam excitatam , Num saccharum forte Mellii anteferendum unitatis & conservationis gratia medicamentum Theriacam ingredientium ? Vix ut in controversia veniat digna ea est , Si enim Mel sit congeries non solum præstantissimi roris coelestis , sed etiam maxime puræ substantiæ sexcentorum florum , eximia vi aromaticæ præditorum , proculdubio id succo unius arundinis præferri debet , qui sola dulcedine commendandus venit .

Adde his Mel Theriacam subire , inditum non modo ratione facultatis propriæ balsamicæ , colligendarumque gratia & ad unitatem deducendarum virium aliorum medicaminum , sed potissimum totius compositi conservationis , qua conditione non solum saccharum illo inferius est , sed & cunctis aliis enumeratis : Nulli enim Pharmacopœo , vel parum artis perito , ignotum Electuaria mollia , quæ saccharum conglobationis causa simplicium admittunt , vix ultra annum , citra alterationem quampiam durabilia esse , imo ad corruptionem omnimum deduci si diutius adservata fuerint : At vero Electuaria ex Melle composita , in corruptibilia fere esse dummodo illis debita consistentia conciliata fuerit , pulverum proportio rite observata , recondantur postmodum , ac conserventur juxta artis regulas : Quo fit ut Theriaca & Mithridatium , accuratam præparationem adepta , probe recondita & collocata , ad 50. imo & 60. annos ac amplius perennia sint .

Neque ulla mihi valida ratio obvia est quæ impellere debeat ut Mel per totum biennium adsevetur antequam in Theriacæ compositionem admittatur , quin potius existimo id quam recentissimum in usum venire debere , ne odoris aromatici & subtilis portio in auras discedat à diuturniori adservatione , tum & acoris præcavendi gratia , aut ne quāpiam aliam corruptionem induat ab attracta aëris humiditate , quæ mollietiam illi impetriri potest , imo & ante tempus dissolutionem ; Id quod quotidie observare est in Melle in subsequentem usque annum reservato : At vero ejusmodi corruptionis , aut alterationis , nequaquam capax est Mel quando Theriacæ remixtum est , tum quia exuberans in Melle humor in auras discedit à levi coctione illi concedenda ; fæces autem & fôrdes forte commixtæ despumatione accedente & colatura abscedunt ; Tum & potissimum , quod ab admissione insignis medicamentorum aromaticorum numeri , quibus socium se dat , ipsummet

melius

melius conservatur, dummodo toti composito idoneus conservationi locus non de fuerit.

Consistentiam Mellis, circa illius electionem, quod attinet, si id statim ac eductum est occurret, liquidum id & pellucidum obtinere-
mus attamen crassum & tenax, sed non diu post aliam induit formam,
concrescit enim & indurescit, ac vase cui commissum pertinaciter ad-
hærens, etiam si pristinæ formæ non levi negotio restituatur, igni nempe
impositum, quamobrem duritiei causa & concretionis nequaquam re-
pudiandum, dummodo cæteræ probitatis notæ non defuerint.

Caput hoc per me in majorem molem excrescere potuisset adducta
Apum historia, traditaque mira animalculorum horum œconomia, obe-
dientia & fidelitate quam erga Regem observant, solertia diligentia & in-
dustria omnino singulari, tum in colligendo ex plantis id quod illis
idoneum est, unde postmodum Mel & Ceram conficiant, unicuique
sedes diversas assignando; Tum in domiciliorum constructione, vel in
alvearibus, vel arborum truncis, imo rupium cavernis, quæ in re pluri-
mum humani ingenii captum superant, adeo ut non imitationi, sed ad-
mirationi tantum locus sit: Sed regulas ab initio hujus Tractatus mihi
propositas transgrederer, adde quod ex pluribus authoribus eadem re-
petere licet quæ curiositati satisfaciant.

Eapropter etiam missas faciam Mellis facultates, propositi mei te-
nax, à scopo videlicet nequaquam recedendo, nihil quippe allaturus, aut
in medium producturus, quod non plane spectet Electionem, titam Pre-
parationem, probam Dispensationem ac accuratam medicaminum
omnium Theriacam nostram ingredientium Missionem, sed postmo-
dum de Conservatione quædam additus sum, ac occasione data de
illius viribus & usu, quæ postrema futura est hujus Tractatus pars.

Mellis præparationem capite decimo septimo attingam, quo de ul-
tima præparatione omnium Theriaces simplicium acturus sum, mixtio-
ne corundem, ac in Opiatæ formam deduictione.

CAPUT LXXII.

DE VINO.

*Si celebrato careas Falerno,
limpidum quæres validumque vinum,
collibus nascens, silices & inter,
Solis ad ortum.*

Tom. III.

ETiam si methodus illorum qui copiam Vini Theriacæ affundunt nequaquam mihi adprobanda sit, ac præsertim illius usus ad gummatis cuiuspiam dissolutionem, vel mellis despumandi causa inopportunitus mihi videatur; id tamen non omnino à compositione arceo: Si præterea id excludam, siquidem ab illius usu imminere videatur destrutio partitum, aut ipsius Vini, aut medicamentorum quibus id commiscere in more fuit; id tamē commode in usū advocare novi sicubi, (præter utilitatem quam adhibitum pæstat) partes illius sartæ tectæ, nec non cæterorum simplicium, quibus commiscendum, maneant; At vero cum Vinum, de quo nunc mihi sermo, ubique notissimum sit, prolixum caput traditurus non sum.

Andromachus, cum Romæ vixerit, Imperatori Neroni primus à consiliis Medicis, olim Vinum Falernum ad Theriaces compositionem admisit, quod proculdubio & generosissimum & suavissimum, non procul arcessendum fuit, natales quippe habens in loco Romæ proximo.

Ab ejus mente aberraturi non essemus si viciniores Romæ degeremus, ac obtinere levi negotio concessum foret; At vero etiamsi lateat meum Vinum Falernum eadem jam celebritate nominis gaudeat qua olim imperante Nerone, id mihi perspectum est jampidem in more esse Romam Vina Gallica transmittendi, ea præsertim quæ profert Gallia Narbonensis, unde cuivis manifestum est nisi hujusmodi Vina in generosorum censu reponerentur, non futurum ut illuc invehementur; imo non absque verisimilitudine afferere licet, præstantiam in illis deprehendi majorem, quandoquidem ex tam dissipata regione advocantur.

Cum porro in Gallia non desint qui eximio sensu gustus polleant, in dignotione generosorum Vinorum solertes; ac prærerea suppetant Vina quæ illorum palato adblandiantur; omne circa hæc dubium protinus dilvendum erit: Gallia Narbonensis & Provincia multigena suppeditant, Frontinianense, Laudunense, Chusclanense, Sancti Laurentij, Ciotatense, Cassiense, Coindriacum, Eremiticum, Matisconense, Belnense, Haicense, Rhemense, aliaque aliis in locis nascentia, quæ nominis famam jampridem tuentur.

Prætermisso vero singulari examine, id constitutum volo Vina nimis subtilia, ac fumosa, huic compositioni inidonea esse, quod & proprio spiritu nimis cito destituantur; At vero Vina ex uvis è omnino maturis educta, locis qui solem orientem spectant, silicibus constitutis, cum partibus magis compactis constent, spiritus autem intimius conjunctus, non adeo facile ideo hic diffabilis est; atque ejusmodi Vi-

aa disquirenda sunt , generosa quidem , sed cum dulcedine quadam conjuncta , comite suavi acrimonia; Vina ejusmodi grato sapore ori satisfaciunt , cerebrum odore suavi recreant , non prius in usum advocanda quam omnino defæcata fuerint.

Hoc vero præstantiæ illorum certissimum indicium est , ac cæteris anteferri debere , quod diutius citra acorem persistat in dolis & lagenis , unde inferre licet spiritum illorum arctiori nexu detineri cum cæteris partibus , ægriusque ab illis divelli.

Ex mea quoque sententia alba rubris potiora sunt , quæ talia facta sunt solius fermentationis ac ebullitionis una cum racemo beneficio , à quo acrimoniam contraxere , derelictis partibus quæ frænum quasi spiritibus injiciebant ; Et hæc de Vino dicenda habui , cæterisque Theriacam ingredientibus .

C A P U T L X X I I I .

DE VLTIMA PRAEPARATIONE CVNCTORVM

Theriaces ingredientium , Eorundem mixtione , ac in Opiatæ formam deductione.

*Non metris tantum quatuor licebat
ferre , qua debent ratione jungi
quæ prius dixi , Caput hoc legenti
cuncta patebunt.*

LAbori nequaquam parcendum si quid arduum suscipitur , ægre vero ferendū est cū multo labore suscepto optatus exitus & votis respondens non consequitur : Id vero certissimū est media , & maxime compendiosa , & facillima , cæteris præferenda esse , si præsertim successus desideratus adfuerit : Huic viæ insistere decrevi in hac præparatione , minorique tædio meliora prestare iis qui magis se fatigaverint .

Antiqui nulla ratione , induxi nulla impellente necessitate in vino Gummata Theriacam nostram ingredientia dissolvenda præceperunt , quos plurimi neoterici sunt imitati , inconsiderate tamen , cum dissolutio , & gummatum transmissio , eum solum in finem inducta fuerit , ut scilicet illa repurgarentur : Sin illorum lacrymæ occurrant purissimæ , ad quid illa in vino dissolutio ; quin duplex exinde imminent detrimentum si in vino ad ignem soluta fuerint , partis videlicet vini spirituosa , ac portionis illius spiritus ; tum & partis salis volatilis Gummatum .

Eapropter omnino illi labori supersedendum, solumque trituranda purissimæ illæ lacrymæ, una cum cæteris ingredientibus pistillo obedientibus; Imo his conjungendum Olibanum, et si plane aliter sentiant plurimi scriptores, qui inani timore duci, & opinione ne thus masculum, una cum cæteris ingredientibus contritum, placentam quasi effingret, censuere id seorsim contundendum esse, revera placentam conjecturi à qua sibi metuebant, quæ nunquam obtingit si una cum ingredientibus cæteris contritum fuerit.

Id vero compertum esse jubeo, à saepius repetito experimento, non solum Olibanum, sed & cuncta Gummata, probe electa, si purissimæ adfuerint lacrymæ, una cum cæteris ingredientibus contrita, pulvri convenientissimam formam inducere, qui inde visciditatem quandam adeptus, dissipationi maxime reluget, neque in auras abscedit id quod alias illo absente futurum.

Neque minus absonum ex intervallis vino id irrorasse, quod idem tidem evaporat, neque pulvri æqualem continuamque consistentiam ac formam præbere potest, illi similem quæ in pulvere conspicua est, si cætera gummata fuerint remixta.

Multa præterea Gummata seorsum conterenda jubent, sed ab hoc abstinentum censeo, sicuti & à dissolutione Gummatum in vino: Cum tamen sine cæteris pulverari non improbo, quo subtilior evadat, utque illius tintura & facultas in totum compositum facilius diffundatur, etiamsi nihil prohibet quin una cum cæteris ingredientibus in trituram veniat.

Sed omnino reprehensione dignos censeo eos qui tradidere impossibile esse ut commode conterantur simplicia Theriacam ingredientia mense Novembri, neque ut in pulverem sat subtilem deducantur fieri posse, humidæ silicet tempestatis ratione id non concedentis; Censentes hujusmodi pulverem, sicuti & totius commixtionem, non nisi æstate peragi posse: Si bene judico ex illorum scriptis, nunquam ab ipsis præparata fuit Theriaca, quinimo neque illius præparationi interfuerere, ut nec consimili cuiquam præparationi ab artificibus instituta.

Etiamsi aliæ rationes, iis quas proferunt validiores, ad aliam tempestatem nos compellerent quam mensem Octobrem, perficiendæ gratia Theriacæ; ipsa vero æstas omnino eligenda esset (id quod calculo meo nunquam comprobatus sum) appositissimum tamen esset, si modo possibile, dies aliquot è mense Novembri, aut etiam Decembri, quinimo & maxime humidos mutuari, ad confectionem Pulveris Theriacæ, declinando dies æstivos, per quos non solum maxima illius virium pars dianni hilari potest, sed & ponderi nonnihil decedere: Cum vice

vice versa mense Novembri, aut consimili tempestate, à frigore & humiditate aëris obviam ire licet ejusmodi discriminibus, quandoquidem & juvatur trituratio ingredientiū, quæ ob nimiam ariditatē ex intervallis repetitisque vicibus vino irriganda sunt; nisi Gummata remixta fuerint cæteris ingredientibus, simul pulverisanda, juxta methodum nostram: Res vero adeo est aperta, & vero confona, ut nullus artifex id in dubium revocare audeat.

Neque præterea concipio cur præceperint antiqui mortaria Ægyptia in usum adduci, utpote durissima, sed & insimul pistilla lignea, aut ferrea, pulverisandorum gratia simplicium Theriacæ dicatorum. Si mens illorum fuit (quæ omnium opinio) ut mortaria porphirtica usurparentur, procul omni dubio à trituratione in ejusmodi mortariis cum pistillo ferreo diffringi potest mortarium, aut saltem quedam illius fragmenta dissilire, pulveri commiscenda: Sin solum pistillum ligneum in usum adduceretur, pulvis tarde admodum perfectionem obtineret, respectu habito plurimorum ingredientium; Interim præ diuturnitate temporis, maximum pulveri detrimentum immineret, tum in quantitate tum vibribus: Usus magnorum mortariorum æneorum, & pistilli ferrei, sine dubio prædictis præstantior est, tum ratione utriusque duritiei, tum quod nihil improbi ab iis in pulverem commigrare possit: Nullus ab ære metus imminet, nisi forte à diurniore in iis mora rei cuiuspiam humidioris, à qua sensim æruginis particula aliqua elici potest ab ære, at vero à rebus siccioribus nihil simile expectandum: Interim Pulvis & melius & citius perfectionem obtinet in mortario æneo quam in marmoreo, neque ullus id in dubium revocat, aut revocare audebit Pharmacopœus.

Tabula tamen lignea, in orbem cæsa, in medio perforata, proportione pistillo & mortario respondens, summo mortario inter titurandum imponenda est, dum præsertim contunduntur & commixcentur simplicia trituranda: Quinimo his contusis & commixtis mortario superponere licet alutam validam, media sui parte pertusam, prohibendæ gratia pulveris difflationis in ipsa trituratione, omnem cautionem adhibendo ne dissipatio contingat.

Pulvis demum per cribrum sericeum transmittendus sat densum, ex tribus partibus construetum, sibi invicem commissis, quarum infima fundi vicem obtinet, pulverem transmissum excipiens: Media cui annexa pars sericea, per quam pulvis trajici debet, & summa operculi vices cæteris præbens.

In controversiam etiam venit, aqua an vinum melli infundendum, despumationis jurandæ gratia? concederem quidem huic rei aquam ap-

tiorem fore si humidi cuiuspiam accessio necessaria esset , ab adhibito enim Vino, accedente fervore , pars spirituosa illius in auras abiret; Sed eam in rem neque Vinum neque aqua requiruntur , cum enim ad Theriaces confectionem mel idque elegantissimum in usum advocetur , neque spuma neque sordes in illo fингenda: Spumam tamen detrahere necesse judico , sed satis mihi est id igni imposuisse , capaci pelvi exceptum , nullo humore addito , levique ebullitione accidente, id igni substraho, ac post aliquantulum moram spumā sedulus aufero; & per incensum culum setaceum transcolo, unde mel exsurgit elegantissimum & purissimum consistentia legitima: idonea tum comprehendendis ac colligendis pulveribus & succis , tum excipiendo admittendoque Vino, alias ad illorum dissolutionem necessario.

Aliud & exinde accedit commodum , à levi videlicet illa decoctione tantum detrimenti melli non imminere ac si Vinum aut Aqua superinfusa essent , postmodum necessario absumenda , quo mel debitam consistentiam possit adipisci ; cum porro diurna in igne mora requiratur , pars & odoris & virium absque dubio annihilaretur , id quod sedulo cavendum.

Proportionem Mellis quod attinet, ab Andromacho hæc definita est, præscribit scilicet tertium tantum pondus mellis despumati , ad consistentiam cocti , ad cætera ingredientia , sub quibus comprehendere est & Gummata , & Succos , & Terebinthinam , & Balsamum, vel Oleum Nucis Moschatae, illius succedaneum , Agaricum , Radices , Cortices , Semina , Trochiscos , Terram Lemniam , Chalcitudem , Bitumen , Viperas , Castoreum , Herbas & Flores.

Quoad Vini proportionem ad Theriacæ quantitatem suscepta , quæ librarum circiter est centum , Pintæ tres satis esse queunt , tam ad dissolutionem Opii, jam ad Extracti consistentiam deducti , quam Extractorum Liquiritiæ & Hipocystidis.

Neque Vini additio composito quicquam obstat , illo enim nequam admisso Theriaces consistentia plus nimio solida esset , ratione evaporationis portionis humidi melli nonexistentis , quæ in despumatione accidit ; Id vero certissimum est, si cuncta Theriaces ingredientia triturationi idonea fuissent , triplum mellis pondus , ope ignis solum liquidi reddiri , pulveribus commixti , producturum fuisse Opiatam debitæ consistentiæ citra aliquod supplementum.

Tempestivum jam est transeamus ad ordinem in postrema præparatione observandum , ac ultima Theriacæ mistura , cuiusmodi à me servatus fuit coram D. D. Medicis & plurimis Pharmacopœis peritissimis , qui præsentia sua officinam suam decorare voluerunt , imo meum procedendi motum calculo suo adprobare.

Id tamen præmonitum volo, prius à me præparatos fuisse Trochiscos Hedychroi, atque in pulveris adparatu eandem ut prius fuisse methodum à me observatam ad confectionem pulveris toti Theriacæ dicati; præterquam quod cum Lignum Aloes Xylobalsami succedaneum esset, ab eo triturationis exordium ductum fuerat, & ab Aspalatho, utope lignis durissimis, solidis, pistillo admodum renitentibus: Tenuiter etiam à me dissecta fuerat spica Nardi ut facilius in pulvrem abiret; à qua methodo etiam non recessi in ultimo pulvere toti dicato.

Initium duxi à contusione omnium radicum in majori mortario æneo, usus crasso pistillo ferreo; ac demum cunctorum corticum, his successit Spica Nardi, sicuti dixi contusa, deinceps injecti Trochisci Scyllitici, & Hedychroi: Postmodum Semina, Viperæ, Castorium, Bitumen Judaicum, Folia & Flores, Agaricus & Terra Sigillata; Cunctis his, etiam ab initio, paulatim ac per vices adjecta sunt Gummata; Probe contusis cunctis his ingredientibus successive, & quantum una vice contundi potuit in mortario, omnia accurate commiscui magna pelvi excepta, ac demum capsula conveniente inclusi.

Istius misturæ triturationem denuo suscepi in magno mortario, in pulvrem omnia deducendo, ac transmittendo per incerniculum sericeum rarius, donec Pulvis perfectionem adeptus sit, id quod sub finem diei tertiae consequutus sum, usus trium hominum opera sibi invicem succedentium, modo triturationi incumbentium, modo per cribrum transmissioni.

Crocus seorsum pulverisatus fuit, prius leniter exsiccatus, cribro instratus, subdito per aliquod tempus, sed aliquantum dissito, igne lenissimo, Chalcitum quoque separatim contrivi in pulvrem in Vini semifextario (unciis circiter octo) dissolutam, Opii quoque depuratissimi unciæ octodecim in vini libris duabus dissolutæ fuere: Liquiritiæ extractum in ejusdem Vini libra una, ac tandem succus Hypocystidis in semifextario prædicti Vini, quæ quantitas à me judicata necessaria ad accuratam præcedentium dissolutionem; Seorsum colliquatum fuit Oleum Nucis Moschatæ ut & Terebinthina, scutella argentea excepta; Pondere vero exacte trutina expenso, tum pulverum omnium, tum Olei Nucis Moschatæ & Terebinthinæ, Extra torumque Opii, Liquiritiæ & Hypocystidis, triplum Mellis despumati & purificati pondus adsumpsi, sicuti ante præmonui.

Tum libras duas aut tres prædicti mellis calentis infudi in capacem pelvim, cui primo commiscui Crocum, grandi & valida spathula linea illum cōmovendo, cui probe cōmixto addidi denuo quinque sexve mellis libras, demum Pulveris circiter duas aut tres libras: Postmodum

nonnulla meorum Extractorum Vino dissolutorum , adjeci quoad omnia ingressa sint , Sub finem demum imposui Oleum Nucis moschatae ac Therebinthinam una liquefacta ; Interim duo validi homines , sibi invicem succedanei ; eadem spathula totam istam Misturam versabant , robore enim brachiorum utriusque ad id opus fuit ; Cuncta haec extra ignem peracta sunt : Satis enim mihi fuit calor in melle à despumatione superstes : Agitationem hanc unius horæ integræ spatio continuandam præcepi , ac donec Theriaca pene omnino refrixerit.

Recondendi sola cura superfuit , eapropter in parato habui Vas fistile probe vitreatum , ejus capacitatis quæ non solum toti composito comprehendendo par esset , sed quæ etiam ponderis centum quinquaginta librarum Theriacæ capax fuisset , adeo ut tertia ad minimum Vas pars vacaret ; quod vacuum omnino requirebatur ut spatium tumenti & turgescenti Theriacæ concederetur , qui tumor à fermentatione expectandus erat , cuius spatij defectu proculdubio vas dissoluisset , nisi compositio superna parte exitum affectasset.

Obiter id dixero , etiamsi excipiendæ Theriacæ idonea essent vase aurea aut argentea , cum tamen ejusmodi in aulis solum Regum & Principum occurrant , illis tamen carere nos posse dummodo reconditionata fuerit , sicuti à me factum , in unico fistili vase optime intus vitreato , cum ejusmodi vase omnino innocua sint , nec alia occurrent magis idonea simili compositioni admittendæ , à quibus nihil noxijs metuendum , eaque ratione pari passu cum aureis & argenteis incedant.

Vas ex stanno puro omnium minime reprobandum , ex metallorum genere (si Aurum & argentum excipias ;) Cuprea , Orichalcea , Ferrea omnino repudianda , sicuti & Lignea ; Priora quidem , ob improbas qualitates quibus imbuta sunt , in contenta transferendas ; Posteriora autem non solum iisdem de causis , sed etiam quia poris nimium pervia sunt , & permeabilia , imo intra se admittere possunt , ac ad se allucere portionem quampliam partis liquidissimæ & tenuissimæ Theriacæ , unde non levis jaætura imminet à diminuto pondere totius & ab adhæsu materiae lateribus ligni .

Etiamsi porro vase ex stanno purissimo conflata non omnino improbanda sint , non ita tamen procilive est ejus capacitatis comparare quæ voto satisfaciat , quo sit ut in admiserim vas fistile probe vitreatum & solidum .

Omnia me uni eidemque vasi commisisse dixi , idque præstandum credidi , quo melius colligeretur & coiret vis cunctorum simplicium , à totius fermentatione in uno eodemque vase contingente , etiamsi nihil prohibeat quin totum compositum pluribus vasis postmodum includatur

tur, modo fermentatio plane perfecta sit, at vero id tempus nequam occupandum est.

Neque satis est proba electio, & accurata præparatio cunctorum medicaminum in Theriacam venientium, vel rita corundem dispensatio; Neque præterea sufficit ex artis legibus & methodi commiscuisse, hæc vero eadem unico vase recondidisse, Fermentatio quoque promovenda, qua non prægressa nequaquam in usum venire debet Theriaca.

Res ut successum obtineat, Vas cubiculo quopiam leviter calente includendum, si occurrat, vel arte, spathula lignea Theriacam versando bis in hebdomada, totis duobus primis mensibus: Semel autem in septimana quatuor subsequuntur mensibus, quo eo pacto unitas & coitio omnium ingredientium melius succedat, atque ex hac redundet vis omnino singularis, imo quæ supereret facultates omnium ingredientium ante fermentationem.

Ere quoque fuerit vas Soli exposuisse statim ac per tempestatem liquevit, perficiendæ gratia actionis spirituum omnium fermentativorum, ne quicquam operis complemento desit.

Quibus ignota fuit Chalcitidis vis, Theriacæ inditæ, censuere omni jure illam exterminandam: admirationis vero ansam illis objecturus sum, quod non solum ab eorum sententia recedens illam admittam, sed etiam methodo omnino singulari insistam ad illius præparationem, è directo repugnantem anteceſlorum meorum opinioni.

At vero si iisdem perspectum fuisset Chalcitidem fermentationis pri-
mum esse mobile, non modo in aliam devenissent sententiam, sed etiam meam calculo proprio adprobaturi fuissent, si modo perce-
pissent Chalcitidem liquidam formam adeptam multo facilius per
universam massam diffundi, functionesque inde expectandas obire:
Idem quoque & confirmaturi essent de Hypocystide & Acacia.

Quibus etiamnum insignes Opij vires non ignotæ sunt, jidem neque illius dissolutionem inidoneam judicaturi sunt, quandoquidem ea ratione illius facultas facilius totum compositum pervadit & permeat quam quavis alia.

Incasum porro, & innani conatu in conquirendis probatis me-
dicamentis adlaboratum fuisset, iisdem ex methodo dispensandis, nisi etiam ultima imponeretur manus: Ad id vero studium adhibui, non so-
lum ut exequerer quicquid ars, ratio & experientia præcipiunt ad hu-
jus compositionis præstantiam, sed etiam exactam illorum notitiam ad
Collegas meos, qui curioso animo feruntur, derivari volui; cum in
plerisque libris obviam habituri non sint plurima à me ipsis ex officio
tevelanda.

Interim si accurate observata fuerit methodus à me præscripta, pro certo id habendum Theriacam intra semestre tempus, ad id ab Authoribus præscriptam, perfectam fermentationem consequutum iri; quo spatio exacto in usum venire commode illa poterit.

Neque cuipiam author fuero ut tempus illud occupare audeat, eo quod Theriaces ingredientium medicaminum mistura revera chaos tantum habenda est, donec accedente fermentatione ex isto chaos emergat vis præstantissima & perfectissima, per quam prodeant cuncti effectus à Theriaca expectari; Ad capita sequentia remitto Lectorem, ibi plurima traditurus, usum & ætatem Theriaces spectantia.

C A P U T L X X I V .

*D E ÆTATIBVS THERIACÆ , ET TEMPORE
quo in usum venire potest.*

*Apta post sex est Opiata menses ,
Dum recens , vires Opium tenebit ,
Semi centenos validamque ad annos
esse probatur.*

DEfutura non esset mihi scribendi materies, & ingens caput, quoad rem propositam, adornandi, nisi propositi tenax essem, limites scilicet mihi præfixos nequaquam prætergrediendi, neque quicquam in medium proferendi præter ea quæ probum & peritum Pharmacorum scire decet.

Doctoribus, qui de Theriaca Tractatus conscripsere, super hac recentire non licuit, nam eorum nonnulli Theriaces ætates distinxere eadem divisione qua hominis, in infantiam, adolescentiam, virilitatem & senectam: at variæ illorum sententiæ confusionem tantum animis induxere: Interim hodierni Medici, dimissa omnino hac ætatum consideratione, Theriacam nulla ætatis designatione facta præscribunt, hac solum distinctione adhibita; quod aliquando recentem, aliquando antiquam adsumi jubeant; prætermissa annorum enumeratione.

Ut vero scopum proxime ferire liceat, occurrere illis necesse est, nosque facere Theriacarum prostantium ætates, quo liceat eam elige-re quæ maxime consentit indicationibus à morbo desumptis; At cum sape admittantur præscriptiones ab ignoto Medico emissæ, vel etiam

Si notus sit, non liceat per tempus, aut otium, quid ipse sentiat inquirere; omnino necesse est quemvis Pharmacopœum novisse.

Primo, nequaquam usurpandam esse Theriacam quæ sufficientem & perfectam fermentationem nequaquam adepta sit; brevissimum autem ad id tempus esse sex mensum; Sed præterea requiri ut Solares radios per plures dies admiserit; ac ex temporum intervallis in vase proprio commota fuerit, quo è potentia in actum ducatur facultas medicaminum, in quibus latet semen spirituum fermentativorum; His circumstantiis nequaquam observatis, proculdubio longiori tempore opus forer antequam in usum adduceretur Theriaca.

Legere tamen est apud Galenum, ipsum Theriaca usum esse bimest. i aut trimestri, unde inferre forte licet hujus ævi Medicis idem licere, imo si libet, exemplum id prætergredi; At vero hæc à nobis perpendenda sunt tanquam licentiae insignibus Poëtis concessæ, neque Pharmacopeis citra mandatum conceptum idem adgrediendum.

Ex omnium Authorum consensu, ante fermentationem Theriacæ ingredientia confuse & seorsum propriam actionem edunt, ac præser-tim Opium initio facultatem propriam præ cæteris exerit; Prævia vero fermentatione, quæ concoctionis species est, virium confusio, insigni illi medicamentorum quantitati insita, in unitatem adeo intimam & perfectam transit, ut potentia & virtus omnino singularis & nova emergat, imo omnium medicaminum vires prætergressa: Etiam si vero Opium quovis tempore vires suas præ cæteris depromat, nihilominus actio illius multo efficacior & manifestior est quamdiu recens est Theriaca.

Ea propter sicuti incrassatione opus est, aut motus cuiuspiam interni insoliti cohibitione, vel quiete, Medicis in more est Theriacam recentem prescribere: Sin calefaciendum, aut corroborandum; aperiendum, incidendum, vetustam potius in usum ij accersunt.

Opium propriarum virium tenacissimum est, etiamsi paulisper cæteris ingredientibus locum cedere videatur, cum non adeo manifestos ex erat effectus ac quamdiu Theriaca recens erat; quinimo & tunc temporis cætera ingrediētia nihilominus vim suam prodant, quamvis Opij effectus insigniores sint cæteris ac priores se prodant; Neque id absonum, cum in drachma una Theriacæ, in qua grana septuaginta duo, quæ maxima & vulgarissima illius est dozis, ad pondus quinquaginta quatuor granorum pondus mellis, ac octodecim grana pulveris, vel aliorum ingredientium, sub censu pulveris repositorum, dicta drachma comprehensorum, occurrant solummodo tres quadrantes grani Opij, cuius Medicis prescribere solent non modo granum integrum in dozim, ve-

rum etiam duo , tria , imo & quatuor vel amplius ; Adeo ut septemdecim grana , cum quarta unius parte , aliorum ingredientium , præter Mel quod in partes venit , cum viribus illa eximia sint , tunc de potentia in actum transeant , etiam cum Opium illis prævaluisse videtur .

Concedendum ergo , etiamsi ab initio effectus Opij in sensus citius occurrant quam cæterorum ingredientium , ac si porto decursu temporis cæterorum ingredientium efficacia Opio eminere videatur , nihilominus utraque effectus suos , ocyus serius prodere , ac demum si Theriaca , fermentatio perfectionem omnimodam consequuta sit , antequam in usum adducta illa fuerit , facultatem illius Narcoticam adeo efficacem evadere non posse quin æquipondium allatura sit vis cephalica , cardiaca & alexiteria aliorum medicaminum , quorum facultas ante vel post perpetuo se prodit : Quo fit ut perquam difficile sit præcise terminos præfigere æstatibus Theriacæ , hujusque juxta illas electioni .

Sin aliquis sententiae meæ hoc in casu locus esse debeat , id asserere ausim potissimum effectum , ac prius expectatum , normam esse debere electionis Theriacæ respectu habitu juventutis aut vetustatis , annorum numero neglegit fere habitu ; Ac præterea nunquam divellendam esse vim narcoticam à cæteris qualitatibus , uti neque has à narcotica .

Theriaces conservationis spatium tempus , cum virium integritate quod attinet , illam existimo potissimum à præparatione desumendam , ac loco in quo recondita & collocata : Si enim accurata & sedula præparatio adfuerit , legitimaque conciliata consistentia , absolutamque fermentationem adepta sit , ac præterea in vase fistili solido & denso , probe vitreato recondita , exacte obturato , non modo ad viginti usque & triginta annos durabilem esse , sed & etiam quinquagesimum , imo sexagesimum attingere posse ; etsi concedam illius viribus aliquid decedere exactis triginta aut quadraginta annis .

Neque tamen illis assentior qui Theriacam , postquam sexagesimum annum attigit , omnino obsoletam & effectam esse censem ; manifestum enim est , etiamsi imminutionem virium non levem experta sit , non exigua tamen illi supereesse , dummodo conservationis summum adfuerit studium , Inter rara tamen hoc esset reponendum si Pharmacopœus quispiam præparatæ à se Theriacæ quinquaginta aut sexaginta annis supervixerit ; Sed adhuc infrequentius si per id temporis spatium recentis præparandæ , aut veteris divendendæ occasio defuerit .

CAPUT LXXV.

DE VIRIBVS ET USV THERIACES.

*Prospero summas Opiata ab usu
possidet laudes , nec habet in orbe
pharmacum morbis , simul ac venenis
tutius ullum.*

Theriaca cum ingenti medicamentorum calidorum numero constet, quorundam magis, aliorum minus, illud non obscurum est convenientissimam illam esse curationi, aut præservationi, affectuum qui caloris ope profligari postulant; Illud quoque in aperto est etiam si impossibile sit vim singularem uniuscujusque medicamenti distinguere, ex operatione drachmæ unius, (quæ vulgata dosis est Theriacæ, in qua ne decima quidem quinta occurrit pars grani unius uniuscujusq; quorundam ingredientium) recentem tamen facultatem, ex toto emergentem, Theriacæ beneficio fermentationis comparatam, non posse non excalentiandi vi donatam esse, quandoquidem productum & progenies est plurimorum remediorum calidorum, inter quæ Opium non infimum locum obtinet.

Id vero etiamsi à nonnullis inter frigida medicamina repositum fuerit, ratione facultatis incrassantis & soporem inducentis, pars tamen (sicuti monuimus capite de Opio) hujus resinosa, sulphurea & inflammabilis, à qua præcipui illius effectus deducendi, in separatione instituta illius substantiarum, contrarium omnium evincit, manuque nos dicit ad judicium ferendum, rationi consonum, exiguum frigiditatem, qua prædicta fortassis est pars illius aquæ aut terrestris, infirmiorem esse quam ut in considerationem adduci mereatur, nedum sulphureæ censenda eminere.

Narcoticam porro vim Opii, cum eidem parti sulphureæ adscribenda sit, non magis admirationis causam inducere debere censendum quam soporema spiritu vini, aut ipso vino inductum; quandoquidem à spiritu calido & inflammabili in illis contento deducendus est ille effectus, verisimiliter illius naturæ contrarius; Medicorum vero est hæc in disquisitionem adducere.

Neque præterea mirum si cum Opium puritate partium cuncta alia ingredientia supereret, ipsum vero solitarium, multo minori adsumptum pôdere quam quodvis ex illorum numero effectum edere valeat interea

tamen cum non minima copia hoc cōpositum subeat, illius effectus diſcidores fint quam cujusvis alterius, in fermentatione annihilationem nequaquam perpeſſi, cui cāteria ingredientia obnoxia videntur: Quinimo nec mirum si in prima Theriaces xtate, opium vim suam narcoticam distincte exhibeat prā cāteris ingredientibus, quae accedente fermentatione in unicam abierunt, et si efficacem & præpollentem: Neque etiam mirum si eadem virtus, effectus suos non levi efficacia prodens, prohibere nequeat quo minus iij distinguantur quos prodit Opium, quinimo & eosdem priores hoc depromat.

Sin decursu temporis unitas virium cāterorum ingredientium sensim dominium in Opij facultates obtinet, cohabetque evidentiam effectuum antea in illo manifestorum, Opium tamen etiamsi verisimiliter superatum, in partes tamen semper venire solet, ac generosos effectus producere una cum facultate à cāteris ingredientibus manante, quibus subjace videtur.

Ilo fundamento innixus statuo, Theriacam quo fuerit recentior eo majorem futuram vim Opij in morbis qui ejus ope retundi possunt, cujusmodi sunt insomnia, ingentes dolores, fluxiones tenues, commotiones internæ vehementes, aliquae ejusmodi affectus, quibus etiamnum Theriaca antiqua succurrere solet, imo quo tempore Opij virtus maxime retusa videtur.

Venena quod spectat, ex Galeno discere est hunc ipsum adversus ea Theriaca recenti usum esse, exinde tamen nequaquam colligendum etiamsi plures annos nausta sit, ideo minus efficacem, quin vice versa magis mihi adprobanda venit, eo quod vis illius alexiteria tum temporis dominium obtinet, Opium vero, cum venenorū numero nō accentetur, eum solum ob finem exoptatur quod grave aliquod symptomā comes sit; Ac forte contigit Galenum Theriacam recentem admissile quod alia tunc non suppeterent.

Præterea quæ de Theriaca antiqui conscripsere, Infinita experientia à pluribus jampridem suppeditata, Librum hunc in molem insignem adaugendi materiam præberent, Ne vero nimio pere divager, succincte insignem effectuum numerum, quibus felici eventu mederi solet, enarraturus sum, successuum plerorumque ergo ipsem testis.

Etiam si Galliæ Narbonensis & Provinciæ clima proculdubio quam Parisiorum calidius sit, nihilominus tamen illic Theriaces usus admodum familiaris est: Rustici, imo cujusvis conditionis homines, febre si prehensi fuerint, catarrhis, ventriculi debilitate, aut cruditate, cardialgia, colico dolore, vel quopiam alio interiori, illa utuntur.

Mulieres in affectibus hystericis, per traditionem à Majoribus illius perspe-

perspectos habent effectus, ac sponte, proprioque instinctu, duobus aut tribus ex serie diebus mane illam adsumere solent ad drachmæ unius pondus ex apice cultri, superhausto vini tantillo.

Frequentissime in usum adducunt ad necandos puerorum Lumbricos, & adultorum, tum ore adsumentes tum umbilico admoventes, alutæ scutiformi extensam.

Præcautionis gratia aduersus Pestem adsumunt, semidrachmæ pondere: In curatione autem ad drachmam integrum imo & binas ex vino, aqua, aut decoctis cordialibus, imo Emplastri forma Bubonibus & Carbunculis pestilentibus adplicant, quinimo & clavis vel furunculis aut carbunculis, etiam non pestilentij tempore advenientibus; Id pro comperto habentes ore ingestam venenum extra corpus pellere, roborato corde partibusque principibus; Admotam autem venenum ad se allicer, idque superare, imo puris generationem promovere.

Brachiorum quoque carpis ac plantis pedum eandem admovent in paroxysmis febrilibus.

Colicos infantium dolores ejus ope sedant, imo recens natis semi pisi magnitudine exhibent; aut amplius pro ratione ætatis, remedium toties iterantes quoties dolor urget.

Felici successu præbent equis, bobus, ovibus, canibus, febibus, quin & gallinis & columbis, ac in specie quibusvis animalibus domesticis: ut paucis omnia comprehendam, uno calapodio omnes calceant, adeo ut non raro solius Theriaces beneficio & sibi & gregibus medeantur, aduersus quosvis morbos usi, quos forte aliorum remediorum subsidio vix superassent.

Medici Theriacæ facultates ex fundamentis dignoscere norunt, ac quoisque illius efficacia progredi valeant: Quibus vero familiari in usu esse solet, iis probe perspecta est illius utilitas in plurimis affectibus præter naturam, ac præsertim quovis veneni genere ore adsumpto; In quovis morsu & ictu venenosorum animalium, interius vel exterius usurpando aduersus morsum equorum, imo & canis rabidi; Contra quamvis febrem pestilentialem & pestem, universosque morbos epidemicos: Ad fistendam Hypercatharsin; aduersus febrem quartanam, Lumbricos & quamvis Putredinem, contra Diarrhoeam, Dysenteriam, Lejenteriam, Iliacum affectum, Choleram morbum, quemvis Colicum dolorem, omnem Refrigerationem, Debilitatem, Ventriculi subversionem, & intestinorum; In cunctis flatuosis affectibus usurpant, Cardialgiis, Convulsione quavis, Epilepsia, Paralyssi, Apoplexia; In quovis Cerebri affectu ab intempérie frigida genito, interius exhibendo, vel exterius illinendo, præsertim spinæ dorsalis longitudinem; In doloribus Arthriticis, In Impotencia Venerea, ac morbis Vesicæ, partiumque Spermaticarum; In Inquietu-

dinibus & vigiliis, In Tumoribus frigidis & Ecchymomatis, In Hydropo, Aurigine, quovis Hysterico affectu, ac tandem in adeo insigni affectuum numero ut cunctorum enumeratio foret admodum difficilis, in quorum curatione , aut præservatione ; Theriaca miranda præstare solet, Ipse met vero sexcentorum experimentorum testis sum , variis temporibus, locis, ac innumeris personis, cujusvis sexus & conditionis probatorum.

Finem vere facturus non possum non summis laudibus efferre Theriacæ nostræ vires, ac non immerito censeo adsignatum illi fuisse titulum *Regina compositionum*, illis lubens assensum daturus, qui Theriacam, sincere & fideliter præparatam , optimum & maxime catholicum remedium quod Medicina Galenica unquam excogitaverit pronuntiandi.

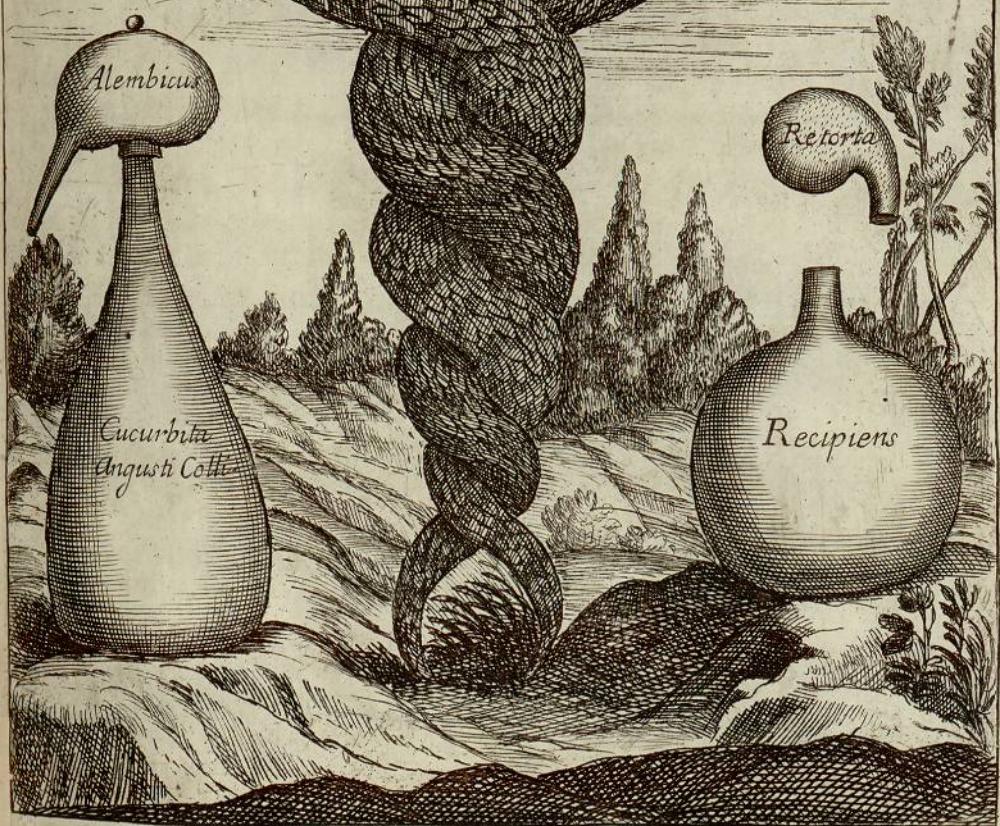
Spero interea neminem improbaturum quod publici iuris facta methodo à me observata, accuratissima & sinceritatis plena , in Theriacæ præparatione, Ejusdem vires & usum adjunxerim, colophonem sermoni meo Impositurus : Etiamsi enim quodammodo limites mihi præscriptos prætergredi videar, nihilominus cum nulla non die quasi sequester sim præscriptorum Medicorum, ac successum observare liceat , credidi me veritati litaturum, si quæ in notitiâ meam pervenerunt in publicum emitterem: Personam Pharmacopœi vero non induēs Medici hæc enuntio, ideo nec cōtradicendi ansam porrigo: Cum præterea proclive sit mihi ex plurimorum Doctorum scriptis , non infimæ notæ , comprobare, facultates omnes à me Theriacæ adscriptas ipsis nequaquam esse ignotas , quandoquidem ephemericibus suis illas inscripserunt, imo & Theriacæ plurimas dotes adsignaverunt quas silentio præterire volui, utpote experimento nondum comprobatas.

Id quoque censeo meum librum, cum in manus venire queat eorum qui Pharmaceutices artis rudes sunt , mancum fore & mutilum forte ab illis judicatum iri, nisi oblata esset descriptio virium & usus medicamenti compositi ex simplicibus adeo exquisitis , ac proculdubio animis illorum inductum iri desiderium noscendi ad quorum morborum curationem usurpari queat.

Id mihi perspectum , omnino fieri non posse ut omnibus ex æquo satiatisfat, neque ea spe animum lactavi , primus quippe mortalium id consequitus essem ; At vero cum præcipius scopus fuerit aliquid emittere quod in publicum bonum redundaret, spe sum fretus fore ut nonnulli rem me gratam fecisse non inficiantur , ac in proprium commodum laborem meum advocent: Interim dum succisivas horas impehdam complendo & perficiendo Operi , à me memorato initio istius Operis.

F I N I S T R A C T A T U S D E T H E R I A C A .

NOVA
EXPERIMENTA
circa
VIPERAM
FACTA,
a
MOSE CHARAS

GENEVÆ.
Sumpt. Joan. Ludov. Du Four.

1773

Georges Cuvier

1773

NOVA
DE VIPERA
EXPERIMENTA.

ubi

ACCVRATA CVNCTARVM ILLIVS
Partium descriptio,

VENENI EIVSDEM ORIGO
Variisque illius Effectus.

VNA

CUM REMEDIIS EXQUISITIS,
perita manu ex Vipera extrahendis, Tum ad curationem Morbiuum
ab illa infectorum, Tum plurimorum aliorum Affectionum.

OPERA MOSIS CHARAS,
DOCTORIS MEDICI.

Multa Patres olim, Nos plurima, plura Futuri
Invenient, Cupidis nec porta negata novorum.

АВСИ
АНДРІУ Д
ДАНИЛЯЧ

СУЛЮЯТОЙ СІЛЯНО
СІЛЯНОВОГО
СІЛЯНОВОГО

СІЛЯНОВОГО
СІЛЯНОВОГО
СІЛЯНОВОГО

СІЛЯНОВОГО
СІЛЯНОВОГО
СІЛЯНОВОГО

P R Æ F A T I O.

NON NULLIS proculdubio admirationis ansam præbeo, quod cum non pauci Autores celebres, tum olim tum hoc ævo, de Vipera scripserint, idem jam onus in me suscipiam, quo illi defuncti sunt, adeo ut omnis prærepta videatur aliquid conscribendi occasio: At vero si quis animadvertisat quot & quanta admiratione digna continear istud animal, nullus non concessurus est accuratissimo studio illud perscrutandum, neque ad id opus unicam diem sati esse.

Id quod eruditii Viri ex propriis observationibus nobis tradidere, etsi perfectionem non attigerit, utilitatem tamen præbet posteris, id quod eorum diligentiam subterfugit indagaturis: Auxilio illorum destitutus non usque adeo temerarius fuisset qui id muneric aggrederet, cuius gratia tria potissimum mihi animo observantur, unde proculdubio multum lucis mutuabitur historia Viperæ naturalis; Primo Examen plurimarum observationum ab antiquis emissarum, veritatis specie imponentium; Secundo, ut alias illis substituam, anteceßoribus nostris ignotas: Tertio, ut in Vipera, tot tantorumque malorum auctore, disquiram remedia adversus illius morsum specifica, hactenus inexplorata, idonea expugnandis plurimis affectibus periculi pepuli plenis, adversus cætera remedia pertinacibus.

Temerarium proculdubio meum est institutum, nec diffiteor me voti compotem nunquam futurum fuisse, utut impelleret perficiendi spes, subsidio quorundam Medicorum, & eruditorum & illustrium, à quibus lumen mutuatus sum, destitutum.

Nomen hoc inferre prohibet illorum modestia; id vero unumquemque scire expedit, illis non parvam partem rerum rariorum in hoc Tractatu occurrentium acceptam ferendam: Non tædebat illos ædes meas convenire, toto trimestri, observaturos accuratas dissektiones Viperatum, ex cunctis hujus Regni partibus accersitarum, morsus variis animalibus inflictos, ac corpora aperta statim ab obitu explorare, veram causam mortis indagaturos, ac tandem remedia conjecturis consentanea præscripturos, successu postmodum explorato.

In dissectione cunctarum dictarum Viperarum , disquirere libuit partes ab authoribus designatas , imo & in nonnullorum libris delineatas: Ex collatione vero naturalium oculis nostris objectarum , à nobis plures omisssas esse partes , notatu dignissimas , deprehensum ; suppositias quasdam inducetas esse ; plurimarum vero figurarū & situs viciose adumbratas, improbe, collocatas: Inductus fui ut aliquid perfectius molirer; Forte vero cum Dominus Bossius (cuius insignis in arte graphidos & sculpendi peritia omnibus perspecta est) conventibus nostris aliquando interesset, amicorum sedulus cultor, votis meis velle se annuere ultro testatus est : Cum vero plurima illi suppeditarent subjecta , designare ad veritatem illa voluit , ac demum æri insculpere istius animalis cunctas partes præcipuas, Paucis, nihil quicquam à me prætermisssum eorum quæ ad institutum meum facerent , votaque curiosorum ac eruditorum explerent.

Cum porro in more sit de materia aliqua dicturis, jam sæpius ab aliis retractata, eadem iterum recoquere , credidi me nihil absolum factum , si paulo latius aliquanto digrederer , ne Viperæ Anatome imperfecta obtruderetur, cuius non minus exhibenda fuere veræ partes, non exiguo numero occurrentes , quæ in notitiam antecessorum pervenire, quam recens à me exploratae, ipsis ignotæ.

Stylum non attingo , nec enim ab eo qui artem Pharmaceuticam profitetur expectanda est elegantia & puritas sermonis: Satis esse credi si nitide , ac citra obscuritatem cuncta efferrentur; neque quicquam, opinor , aliud à me quisquam præterea desideret.

Cæterum primus, ut censeo , Gallis Gallico sermone Tractatum de Vipera obtuli , quibus cætera idiomata ignota sunt proculdubio bene de me merebuntur , cum ex mearum observationum ignoratione plurima illorum notitiam subterfugerent , scitu alias non indigna: Ut vero exteris utiles esse queant hæ observationes Anatomicæ , operi præmissæ , Poëma Latinum subdere volui , eam in rem conscriptum , ad calcem libri adferendum.

ANATOMIE V I P E R Æ.

OBSERVATIONES GENERALES de hoc Animali.

C A P U T P R I M U M.

Esco cui fundamento innixi Antiqui qui de Vipera scripsere , aiunt in coitu marem fœminæ faucibus caput immittere ac semen effundere , in uterum illinc deferendum , in quo primo generarentur Ova , ac demum minores Viperæ : Fœminam autem ab ejusmodi semenis emissione titillatam Mari dentibus collum abscindere , eumque enecare ; Viperinos vero fœtus partui proximos uterum perforare , exitum quæsturos , adeo ut necem matri inferendo , patris enecti quodammodo vindices fiant.

Quandoquidem historia hæc , aut , ut verius dicam , fabula , neque rationi neque experientiæ consona est , ideo omnino illam repudiare cogor : Id enim assero Viperam , quæ in Serpentium est genere , revera ex mari cum fœmina coitu oriri , sed mediantibus organis naturalibus generationi dicatis , quorum descriptionem loco suo exhibituri sumus , huic animali cum cæteris omnibus communibus , imo majori quam in plerisque numero .

Discrepat Vipera à cæteris Serpentibus , non modo quod segnius serpat , neque in altum exiliat , sed præcipue eo quod illius fœtus in utero materno omnimodam perfectionem consequuntur , unde more solito vivi prodeunt : At ex opposito fœminæ inter cæteros Serpentes oviparae sunt , quibus incumbunt , & ex quibus ut excludantur curant , vel Soli exponendo , aut in propriis latebris .

Plurimorum animis infedit hæc opinio Viperam truculentissimam esse & infestam , adeo ut crudelitatis emblema referat , sed revera ipsi impo-

nitur, nunquam enim proteruit & ferocit nisi lacessita fuerit; tunc enim in rabiem agitur morsusque acutissimos infligit; at vero nequaquam vel homines vel bestias, nisi in excadescientiam acta fuerit, morsu impedit; Si forte contigerit ut humi stratus quis morsu invasus ab illa fuerit, proculdubio inopinenter aut conculcata fuit, aut oppressa, alias nunquam dentes illi infixisset.

Atque hæc forte occasio fuit cur Annibal is stratagema ad votum sucesserit; cum projicienda curavit pluri ma vasa fictilia Viperis oppleta, in naves Regis Pergameni, quo cum dimicaturus erat, quod partim ab effractura vasorum lassæ ac offensæ fuerint Viperæ, ideoque ad mordendum concitatæ quicquid illis obviam fuit; Partim ad conspectum horum animalium, intra naves hic illic serpentium milites conturbati fuerint, ad pugnam minus ideo dispositi.

Vipera nihilominus aggreditur & interficit animalia quæ in escam illi cedere debent, cujusmodi sunt Cantharides, Scorpiones, Ranæ, Mures, Lacertæ, aliaque similia animalcula, quæ integra ab illa deglutiuntur, sed prius majoribus dentibus enecta; minima in ventriculum immittit, majora partim in ventriculo, partim in œsophago recondit.

Vix perfecta potest fieri concoctio in Viperæ ventriculo, tum quod calor non ut par est in eo concentratur, ratione insignis hiatus occurrentis in faucibus, ad quas pertingit œsophagus; Tum quia non sufficiens suppetit humidum à quo juvari possit fermentatio & alimentorum digestio: Neque tamen id prohibet quin succus, ac animalculorum ingestorum maxima pars, ad singulas corporis partes alimenti illarum causa deferratur; at vero id plurium tantum dierum spatio perficitur, quo tempore excrementa, & in alimento superflua, ad intestina amandantur, quorum partes maxime crassæ per fauces expelluntur.

Id à nobis recens observatum in maxima parte corporis Lacertæ, quam vomitu exclusit Vipera, duodecim postquam ingesta fuit diebus, in qua à me deprehensum in capite & pedibus anticis, ac partibus finitimis, quæ commodum in ventriculo Viperæ situm naœtæ erant, sola fere superfuisse ossa; maximam vero trunci partem, pedes posteriores, integrumque caudam, vix immutata fuisse, & codem fere in statu ac si ea ipsa die ingesta fuissent, sicuti ex figura quam cælari curavi, id manifestum futurum est; Illud vero omnibus admirationi fuit quod partes quæ ventriculum subingredi non potuerunt, in œsophago restantes, tamdiu citra ullam immutationem pellis immorari potuerint, et si subditæ livorem contraxisserint, effectus, proculdubio veneni à morsu inficti.

Viperæ vitam plurium mensium decursu citra alimentum trahere posse sunt

sunt, statim vero ac captæ sunt quidvis fastidiunt, solo aëre inspirato contentæ: Etiamsi vero Lacertarum, cum sui juris, avidissimæ sint, id tamen à me observatum conjectas lacertas vivas in doliolem, quod Viperarum viventium non exiguum numerum continebat, totis diebus & noctibus relictas, intactas tamen fuisse & impune evasisse.

Vipera substantiam obtinet viscidam & compactam, tardissime & vix dissolubilem; Cutis squamosa, quæ illam adversus aëris injurias tuetur, efficit ut spiritus massæ corporeæ tam arcte cohærent, ut vix ab hac divellantur; atque observare licet ipsos per plurimas horas in capite, ac cunctis trunci partibus permanere, etiamsi hic pelle exutus fuerit, exenteratus, ac in frustilla divisis: quamobrem motus & inflexio diutissime perseverant; Caput à trunco divulsum mordere tamen valet, morsumque non minus perniciosum infligere ac cum Vipera integritate partium corporis gaudet; Ipsummet vero Cor, è corpore evulsum, à cæteris visceribus extricatum, per aliquot horas pulsifica vi nihilominus adhuc pollet.

Unde colligere datur Viperam, ex partibus adeo arcte unitis constanter, in qua spiritus tantæ perfectionis occurunt, in homines posse transfundere id quod perfectissimum, tamque insigni copia obtinet; quamobrem nullus admirationi locus si remedia ex corpore ipsius petita tam insigni efficacia polleant.

Vipera paucissima excludit excrementa, quinimo nec fœtentia, cum quæ à Colubro emittuntur fœteant, urinam adservatam & corruptam referentia; Neque etiamnum adnotare nobis unquam licuit, tignum illum odorem reserando vasa quibus concludi solent Viperæ vivæ, nisi forte quæpiam mortua occurrat, eaque corrupta; me quod spectat, nunquam injuriam intulit corruptus aër quem emitti aiunt à reclusis illis vasis.

Viperæ nunquam terram effodiunt, latebras quæsturæ, sed ut plurimum inter lapides delitescunt, aut ædificiorū ruinas; inter quas non raro magno numero congestæ & conglobatae occurunt; sereno tempore, tubos querunt & densas herbas.

Bis ut plurimum in anno coeunt, primo scilicet mense Martio, alvo fœtus quadrimestri aut quinquemestri spatio gestantes, qui perfectionem adepti ex ordine prodeunt, per uteri emissarium solitum, neque exiguo numero, videlicet ad viginti usque & viginti quinque: In exitu secum abstrahunt exiguum membranam, ab umbilico pendentem, nempe secundinam, quam mater paulatim lingua divellit, prout utero elabuntur.

Viperæ pellem quotannis exuunt, imo aliquando autumno; quo fit

ut non immerito quidam crediderint inditam esse vim Viperis vires cōservandi eorum qui illas præservationis aut curationis causa adsumunt, easque quasi innovandi.

DESCRIPTIO VIPERÆ,

De partibus primo in conspectum venientibus,

CAPUT II.

De Viperæ figura aut forma exteriore,

SECTIO PRIMA.

Vipera mares & fœminæ, in Gallia notæ, cum adultæ sunt međio suo corpore crassitiem pollicis adæquant; In fœminis vero, cum fœtus maturos gerunt, crassior est truncus: Ut plurimum bipedalem attingunt longitudinem, imo nonnullæ illam excedunt; Caput, quod depresso est, circa extremitates partis superioris, quasi limbo reflexo exaltatur, qua in re à Colubris differt, quibus ille ambitus retusus est & depresso, caput autem acuminatus & angustius, respectu reliqui corporis.

Vipera caput integrum pollicaris est longitudinis, in vertice septem vel octo lineas latitudinis habens, Demum sensim declinando latitudo quatuor tantum aut quinque est linearum; Circa oculorum regionem; altitudinis, aut crassitiei adsunt tantum duæ lineæ & semis.

Collum in maribus plerumque quam in fœminis crassius est, in nonnullis tamen, quando gravidæ sunt, contrarium deprehenditur, adeo ut marium collum crassitie superet.

Cauda in his semper & longior est & crassior quam in fœminis, continens quippe utraque mēbra generationi dicata, atque in illorū intervallo intersunt duæ exiguae vesicæ, longiusculæ, receptaculi semenis vicē præbentes, in molem majorem caudam attollentes: Longitudinis quatuor circiter transversos digitos obtinet, in fœminis autem tres tantum; Caudæ summa pars in maribus versus principium magnitudine collo fere proportione respondet & in acutum definit, non secus ac in fœminis: Neutrius pungit, neque ullum ibi venenum deprehenditur.

DE PELLE VIPERÆ.

SECTIO II.

Nulla Vipera occurrit, cuius pellis unicolor sit, quippe semper variata, fundum autem colore sat dissimile est, modo enim candidat, modo subrubescit, alias cineritij est coloris, alias flavi, alias ferruginei; Fundum hoc perpetuo distinguunt maculae nigrae, aut saltem reliqua parte multo magis fuscæ, quasi quosdam characteres varios aut notas numerales exhibentes, intervallis non multum inæqualibus distinctas, sibi è regione correspondentes præsertim parte superna corporis & in lateribus: Maculas quoque obtinet caput, sed duas inter cæteras insignes, cornuum figuram fere referentes, inter binos oculos enatas, expansas & adductas versus verticis ambo latera, quarum aliquando unaquæque quatuor aut quinque linearum est in longitudine, semilineæ autem in latitudine: Media parte, qua ambobus his cornibus opponitur, occurrit macula lenticulæ magnitudine, sarissæ cuspitem referens; atque hæc quasi prima & præcipua est cunctarum dictarum macularum, & ut sic dicam primipila earum quæ per longitudinem dorsi excurrunt.

Pellem universam contegunt squamæ, quarum maximæ, validissimæ & plurimum insignes totam partem inferiorem corporis occupant, nonnullæ capitis partem infimam. Magnitudo & robur requirebantur, illa enim parte Vipera minime omnium valida est, qua nequaquam tueri se potest; demum basin quasi & firmamentum præbent, ac propemodum pedum munere funguntur quibus serpat, ac corpus hinc inde circumferat; Grandes hæc squamæ chalybis colorem perpetuo referunt, ab extremo uno ad alterum, à colubrinis eo discrepantes quod maculae flavæ perpetuo illas distinguant: Si recedendum, aut subsistendum, expanduntur squamæ & sibi invicem quasi insibulantur: Extremitas majorum harum squamarum filo quasi quodam annexa est extremitati aliarum quarundam squamularum, universum corpus cooperientium; Quæ infra sunt caput, in latitudinem versus ambas maxillas expanduntur: Minores sunt, angustiores ac molliores quam quæ ventrem subtus vestiunt; in alias minores squamas desinentes, quarum beneficio universa capitis pars subdita contegitur, quæ ordinis initium ducentes versus extremitates anteriores, illum ad latera earum exportiunt, usque ad maxillarum fundum.

A colli initio ad caudæ principium, tot numerantur squamæ quot vertebræ; cum porro unaquæque vertebra utrinque adnexam habeat costam, unaquæque squama utroque suo extremo occurrit acumina-tæ parti utriusque, clypei fere munere & sustentaculi fungens: Utrin-que quoque pertingit ad finem ordinis unius minimarum squamarum quæ totum reliquum corpus investiunt; videturque eum in finem col-locari ut eas excipiat: Minimæ illæ squamæ miro ordine sibi invicem attexuntur, ac mutuo sibi superincumbunt, unaquæque illarum quasi semicirculum versus sui extremitatem refert: Ordines semper oblique dispositi adparent, sive oculos conjicias à lœva ad dextram, sive à dex-tra ad lœvam, pari fere modo ac ordines tegularum vel laminarum ar-dosiarum tecta tegentium, in semicirculum cæsatrum, quibusdam in locis familiarium: squamæ illæ magnitudine variant pro ratione ma-gnitudinis partis integendæ; symmetria enim ubique ad amissim ob-servatur, ad majores squamas proportione servata, quæ ordinibus se-quentibus inferiori parte conjunguntur, Observare etiam licet supra has squamas, ac per universam dorsi longitudinem, plurimas lineas di-rectas, easque distinctas, recto filo protensa à postica capitis parte ad extremam usque caudam.

Squamæ infra caudam sitæ, ab initio ad finem usque divisæ sunt, coniunctæ tamen adparent, & in medio ordinatæ symmetria miranda ex jucunda, quarum magnitudo sensim imminuit prout & cauda.

Capitis curem contingunt etiam squamæ exiguae, ad rostri extremitatem extrosum inflexam, imo & deinceps circumcirca ad oculos usque, porcelli rostri in morem.

Foramina tantum sex in pelle Viperina deprehenduntur, maximum est gulæ, cætera sunt ambarum narium, binorum oculorum, postremum in imo ventre situm est, in se comprehendens non modo intestini fo-ramen, vacuandis excrementis dicatum, sed & præterea ea quæ ad partes genitales spectant, tam in maribus quam fœminis: Foramen hoc occludit prostrema squama è maximis, in formam semicirculi promi-nens, quæ cum ad infra deprimitur, referatur coitus tempore, sicuti & cum Viperini fœtus prodituri sunt, ac cum Viperæ fæces excernunt; Os hiat & clauditur ad animalis arbitrium; Nares semper sunt patulae: Oculos claudunt palpebræ, pro necessitate concidentes aut elatae: Nullum Auditui patet foramen, cui sensui natura nares destinavit.

Viperæ squamosam hanc cutim bis in anno exuere solent, altera subtilis latente, formam jam adepta, elegantiam majorem illico ostentante, coloremque eo qui priori inerat: Recens quoque eaque insensi-biliter subnascitur, reparatura jacturam illius quæ nunc investit cum abscelle-

abscesserit, adeo ut nullo non tempore Vipera duplici cute amicta incedat, utraque vero, etiamsi squamis obsita, pellucida tamen si ad lumen explicata fuerit.

Externa hæc descriptio sufficiens futura videtur iis qui solummodo discrimen Viperarum à cæteris Serpentibus disquirunt; at vero descriptio anatomica cunctarum partium quæ cuti subjacent, multo plus emolumenti allatura est, magisque iis necessaria qui desiderio tenentur cognoscendi quid revera probi quid improbi Viperæ insit.

DE PARTIBVS CAPITIS VIPERÆ,

C A P U T I I I .

De Rostro & Naribus.

S E C T I O I .

IN TIO ducto ab extremo capite, obvia fiunt Rostrum & Nares; Prius constituitur ex osse partim cartilagineo, in ambitu musculis quibusdam instructo, quorum origo alibi querenda, comites etiam habentium quasdam venulas necnon & arteriolas; Os istud præterea investit cutis squamosa, sicuti diximus, in limbum extrorsum reflexa in extremitatibus.

In utroque latere duo meatus observantur, Nares constituentes, quantum unaquaque obtinet aperturam, vel foramen exiguum & rotundam ad dextram & laevam, parte anteriore, cum nervo proprio, à parte cerebri antica usque ad illarum orificium derivato, quorum beneficio odoratus sensu fruuntur.

Conducunt etiam iidem meatus excipiendis duobus nervulis, quorum uterque ex parte Cranij laterali prodit, ad Nares Audiendi facultatem deferens: Cartilaginosum istud os circumcirca variis angulis donatum est, articulis distinctum mediantibus validis ligamentis intus sitis, ac circumcirca partem cavam & anteriorem cranij; neque tamen id prohibet quin utcunque flexible sit in isto articulo.

DE CRANIO.

SECTIO II.

Cranium excavatum observatur parte sui anteriore, cavaſque illa cordis figuram refert cum os à roſtro divellitur: Partes duas acuminatas obtinet, os iſtud ex parte amplexum: Partem illius supernam ambit exiguis limbus, coronidis in modum prominens, utroque latere emarginatus, qua parte ſiti ſunt oculi, illorum orbitas effingens: quarum pars posterior in acumen vergit, proportione respondens anticæ parti.

Universum Cranium quoad omnes partes ſubſtantia est admodum compactæ & duræ: Tribus ſuturis præcipuis donatum eſt parte ſuperiore, una quam vocare licet Sagittalem, per longitudinem dividentem partem ſupra oculos ſitam: Secunda Coronaria dici poteſt, transversim cranium dirimens pone duas orbitas; Tertia autem id iterum diſtinguit iuxta spinæ initium.

In ſuperficie partis superioris Cranij observabilis Cordis forma accurate efficta, in medio ſita; cujus basis proxima eſt ſuturae quam coronariae nomine inſignivi, cufpide versus Cranij partem posteriorem vergens, tertia ſutura dirempta.

Occurrit & alia inſignis Sutura, cunctas partes laterales & infimas Cranij ambiens, cujus ope hoc in duo corpora diſiſibile eſt, ſuperius unum, alterum inferius: Postremum hoc inverſum dorſum refert, in longum protenſum, interiori parte excavatum, vomeris figuram exhibens, alis ad latera inſtructum, cujus cufpis protenditur infra interſtitium oculorum: Postica autem pars ad palati uſque fundum deſcendit, parte interiori obtinens cufpidem monticuli inverſi forma, infra vergentem.

Cunctarum Cranij Suturarum compages adeo arcta eſt, tamque firmitas oſſium eſt nexus, ut ab invicem diſimere admodum difficile ſit, multoque diſſicilius partes citra fracturam diſellere, niſi Cranium in quopiam liquore elixatum fuerit.

DE CEREBRO.

SECTIO III.

Subſtantia Cerebri in Vipera in quinque præcipua corpora diſtincta appetat, quorum duo priora rotunda ſunt & oblonga, unum quodque magnitudi-

magnitudinis & figuræ grani seminis cichorij: Situm obtinent per longitudinem inter utrumque Oculum; atque ex his corporibus prodeunt nervi Odoratorij: Tria reliqua partem Cranij medianam occupant, infra supra memoratam cordis figuram: Unumquodque illorum corporum magnitudine accedit ad granum seminis lithospermi, pyriforme utcunque; cuspide vergente ad partem capitis antican; Ex illis corporibus duo sita sunt in parte superiori per longitudinem, utrinque obversa: Tertium aliquantulum minus situm habet inferiorem in utriusque medio, potestque Cerebelli nomine donari.

Medulla spinalis unū idemque corpus cū hoc postremo constituere videtur, etiā si peculiarem sibi locum in Cranij parte postica vendicet: Substantia paulo candidiore prædicta est, ac molliore corporibus de quibus modo à nobis actum, magnitudine exigui grani tritici: Ex illo deducitur corpus ejusdem substantiæ in longum productum, ac recta linea transversim cunctas vertebrales dorsi pervadens in caudæ extremitatem definit.

Corpora cerebri Viperini investit tunica sat crassa, non parum adhærens, quam duram Matrem vocare licet: Colore est nigra, quo fit ut nonnulli Auctores, quibus cura non fuerat disquirendi quid sub illa membrana delitesceret, pronuntiaverint Cerebrum Viperinum atri esse colores: Infra duram hanc matrem unumquodque Cerebri corpus donatum est tenuissima membrana obvolvente, quod Piam matrem forte dixeris.

Interstitialia quædam corpora hac dirimentia occurunt, quinimo & in medullæ spinalis corpore, quæ pro ventriculis haberi possunt; nec dubito quin, si subjectum majusculum foret, observabilis esset maxima pars eorum quæ in majoribus animalibus deprehendere licet.

DE OCVLIS, AC PRAE CIPVIS PARTIBVS AD eos pertinentibus, & de iis quæ Auditui subserviunt.

SECTIO IV.

OCULI Viperini admodum vividi sunt, obtutus illis fixus & audax: Prædicti sunt nervis, musculis, venis, arteriis, pupilla, humore crystallino, Tunicis utea, cornea, palpebris; quoad cætera, non multum abludunt a partibus oculorum cæterorum animalium.

Nervi omnium manifestissimi sunt optici, qui ortum ducentes pone utrumque oculum, sibi invicem occurunt, ac per latera armantur cerebelli initio, figuram literæ X exhibentia; postmodum ab invicem

diducti corpusculum hoc à lateribus cingunt; ac ad initium spinalis medullæ hos excipientis vergunt.

Exiguitas cæterarum omnium partium cum harum difficile reddat examen, ac præterea cum nihil singulare deprehendere liceat, ex mea sententia, quandoquidem illarum disquisitio admodum foret difficilis, inutilis quoque esset amplior suscepta descriptio.

Ambo corpora Cerebri superiora utrinque à parte sui lateralí antica depromunt exiguum nervum, qui perterebrato Cranio inseritur secundum longitudinem partis temporalis utrinque, ubi glandulis salivatis conjugitur, de quibus verba facturi sumus; atque illarum comes infra oculum vergit, ubi in duos ramos dividitur, quorum præcipuus os si inseritur, ac Narium meatui, facultatem auditricem illuc delaturus, Minor autem ad dentes caninos derivatus, in illis definit, sed prius ex se plurimis diffusis ramusculis.

DE OSSIBVS CAPITIS CRANIO de articulatis.

SECTIO V.

EX utroque latere superiori mediae partis cordis, à me supra memoriati, superiori Cranio insculpti; occurrit exiguum os depresso, sesquilineæ circiter longitudinem obtinens, articuli in modum sed valide connexum, quod eidem Cranij lateri adhærens, ad partem usque illius posticam pergens, novo articulo alteri ossi plano conjungitur, longiori & validiori, cubitum quasi ibi efformans: Postremum os hoc inferius tendit, validaque insertione interiori extremo maxillæ inferioris adnectitur; ad cuius articuli medium pertingit maxilla superior, ibique coarticulatur, sed non adeo valido nexu, quia prædita est aliis articulis, quibus inferior destituitur: Ossa hæc, quæ clavicularum fere vicem obtinent, maxillis fulcimentum præbent, atque ad earum constrictiōnem & diductiōnem utiles sunt, coadjuvantibus musculis & nervis, à Natura provida concessis.

Reperitur quoque in unoquoque extremo productiori orbitæ officulum quoddam teres, longitudine circiter duas lineas cum semisse obtinens, cuius articulus validissimus est, una cum radice dentis canini, cuius alteri extremo arctissimus etiam nexus est cum medio maxillæ superioris, tum fulciendæ illius gratia, tum exterius producendæ una cum majori dente, cum sursum adducitur mordendi causa.

Maxilla superior antica facie in duas dividitur partes, distinguitur autem

autem mediante osse cartilaginoso rostri, quo utraque extremitas utrinq; desinit & connectitur per articulum: Ambæ hæ maxillæ multo magis introrsum vergunt quam inferiores, majores autem dentes extra ordinem debitum siti sunt, & ad earum latera, extrorsum vergentes ac minimum vicem præstantes: Ex unico osse ambæ constant, decem circiter linearum longitudinis.

Maxilla inferior bipartita etiam est anteriori parte, hæ maxillæ invicem connectuntur beneficio musculi ipsas diducentis aut contrahentis ad nutum animalis; nullo alio accidente articulo præter eum quem adduximus, videlicet extremitatis internæ cum clavicula è cranio deducta; & extremitate interna maxillarum superiorum.

Unaquaque istarum maxillarum ex duobus constat ossibus circa medium maxillæ articulo conjunctis, anterius supra & infra inferius complectititur, eoque loco versus externam partem flexible est cum Vipera morsu quidpiam impeditura est, in extremo versus interiora tantillum reflexum, atque unico huic osse dentes inferiores infixi sunt.

DE DENTIBVS.

SECTIO VIII.

Intr Antiquos insignis fuit dissensus quoad numerum Dentium majorum quibus prædicta est Vipera; plurimis censentibus hac parte fœminam marem superare, atque ex numero ampliori magnorum dentium indicium sexus desumi debere: Studium adhibui & diligentiam in rei disquisitione, plurimumque Viperarum gingivas patienter scrutatus sum; omnibus vero rite pensitatis nullum unquam mihi occurrit discrimen in utroque sexu, sed modo plures modo pauciores à me deprehensi: Forte quidera obviam habui utroque in latere duos majores dentes fixos, juxta se fitos tum in maribus tum fœminis; sed in maxima utriusque sexus parte unicum utrinque fixum offendit, circumdatum plusquam media sui parte in altitudine, tunica vel vesicula sat densa, turgida succo flavescente pellucido, mediocriter fluido: atque intra hanc vesiculam, medio in succo, infra majorem & præcipuum dentem, seriem aliam dentium inæquali ordine sitorum deprehendi, inæqualis etiam longitudinis, cum alijs aliis emineant: omnes sunt aduncti, quos observare mihi licuit modo binario numero, modo quinario, imo senario & septenario ex eodem latere, infra unum eundemque dentem intra eandem cystin.

Majores hi Dentes occupant solummodo partem superiorem, ad la-

tera siti & extra animalis maxillas , ubi propugnaculi quasi munere funguntur; in longitudine duas circiter lineas obtinet, adunci, albi, concavi, ubique fere diaphani & usque ad cuspidem, tamque accutissimam: Versus radicem plurima adsunt exigua foramina quibus cæteri dentes infixi hærent; Dentes hi plerumque secundum maxillæ longitudinem jacent, cuspis vero eo demum momento se exserit quo mordendi desiderio Vipera tenetur , tunc enim temporis illos erigit , atque una cum maxilla superiore extrorsum protrudit, ab osse educta , quod uno extremo circa sui medium articulo jungitur , altero radici majoris dentis.

Succus Flavus, vesicula contentus , non modo conduit humectandis ligamentis, iisque idoneis reddendis flexilitati dentium, sed & præterea illorū nutritioni, atque incremēto illorum qui illic consiti sunt tanquam in seminario , atque ut sic dicam tanquā dentes in subsidium præcipuorum adparati , sive à conatu aliquo deficiant , sive sponte excidant.

Cunctæ maxillæ , infernæ & supernæ , instructæ sunt dentibus aduncis , cavis, diaphanis & tenuibus , cuiusmodi etiam sunt majores dentes canini, sed magnitudine his multum inferiores sunt : Numerus non omnino certus est , sive Natura modo plures modo pauciores generet , siue præ tenuitate fragiles evadant : Non multum differt numerus superiorum à numero inferiorum : Octo ut plurimum Dentes unamquamque maxillam muniunt , sed aliquando novem , decem , imo & undecim in unaquaque maxilla à me deprehensi : Qui magis prominent iidem paulo majores sunt quam ii qui altius sunt infixi , imo sicuti inferiores sit respondent dentibus caninis supra illos positis , circa extremitatem utraque ex parte obtinent dentem, paulo majorem omnibus illis qui in aliis maxillis occurrunt, alium præterea à latere minorem, in extremitate partis intus recurvæ.

Maximum in dentibus & maxillis Viperarum adest discrimen à Colubrinis , Coluber enim caninis donatus non est: at vero etiamsi in illis maxillæ omnino non secus ac in Viperis anteriori parte distinctæ sint, has tamen numero maxillarum superant , quatuor enim donantur maxillis superiobus , duabusque inferioribus , ex superioribus duas sitæ sunt secundum longitudinem , ac juxta labii marginem , & munimenti quasi vicem præstant reliquis duabus maxillis , eodem loco sitis sicuti in Viperis : Præterea à me numerati tredecim dentes in unaquaque maxilla inferiori , viginti autem in singula maxilla superiori interna , adeo ut à me observati fuerint nonaginta duo dentes in unico Colubro , qui cuncti omnes adunci erant , tenues , cavi , albi & diaphani , non secus ac in Viperis.

*DE NERVIS, VENIS, ARTERIIS, AC
Musculis Capitis in genere.*

SECTIO VII.

Nervi capitis Viperini maxime conspicui sunt, primo à nobis superius memorati, scilicet Odoratus, Oculorum & Auditus; adsunt præterea ii qui Gustui destinantur, is quem Vagum appellant, qui postmodum in partes omnes vitales & naturales diffunditur præter eos qui è medulla spinali elapsi per universum corporis habitum diffunduntur; Sunt & alii Nervi plurimi ex parte cerebri inferiori orti, cranium perforantes; Ratione vero eximiæ tenuitatis arduum est ipsos ad insertionem usque persequi.

Sed & præterea insignis Nervus adparet è cranio emergens, pone nervum auditui dicatum, in interstitio relicta exigua apophysi in cranio; Is per longitudinem claviculae descendens excurrit ad maxillam inferiorem, cuius medio inseritur, demum ad illius interiora pergit, ac diffunditur in singulos dentes illi adfixos.

Arteriis quoque & Venis donatum est Caput, quæ ex Corde & Jecore ortum ducentes, in sexcentos ramos dirimuntur, cuius singulæ illius partes irrigantur.

Plurimis quoque Caput instructum est Musculis, ad latera & infra Cranium, ut & circa claviculas ac maxillas, tum superiores tum inferiores, quorum usus est non solum explendorum gratia Cranii spatiorum vacuorum, ac contegendorum ossium inibi articulo junctorum, sed & præterea causa motus partium omnium illo gaudentium, cui rei nervi suum symbolum conferunt.

DE GLANDVLIS SALIVARIBVS IN VIPERA

SECTIO VIII.

Cum Antiquorum opinio, qui veneni Viperini sedem in felle constituebant, è quo ad gingivas usque excurreret mediantibus vasibus fictitiis, verisimilitudine meo judicio omnino careret, explodendam illam censui, ac rem disquisitione singulari explorandam, veritatem consequendi gratia.

Demum observationes singulares ea de re à Domino Redy, Nobili Florentino emissæ, Viro eximiis dotibus suspiciendisque ubique notis.

simo , mihi , sicuti & cunctis in quorum notitiam & examen devenierunt , vise sunt non modo ratione consonae & possibles , sed præterea in sententiam Viri Illustris , candore & eruditione illius fretum , me pertraxerat : Illi confisus , citra ullius periculi metum , non semel sed saepius , vel Viperinum ori indidi , nec non succum flavum , in vesiculis gingivis adfixis contentum , ac utrobique verum à me deprehensum id quod ab illo observatum ; animadversus videlicet intensus amaror , insigni acrimonie in felle conjunctus : In succo autem flavo gingivarum , salivæ saporem fere insipidum , nec multum absimilem saporis qui inest oleo amygdalarum dulcium .

Insignes illæ qualitatum in utroque succo differentiae , opinionem mihi fecerunt non exigui quoad materiam discriminis , nec non circa singulorum originem , ac suspicio illico incidit Viperam forte vasis salivariis præditam esse , cuiusmodi in homine ab aliquo tempore deprehensa sunt , ac variis animalibus , adeo ut præmissis plurimis disquisitionibus , non sine summa sedulitate , comiteque patientia , in multis capitibus Viperinis : tandem à me observatae glandule , idoneæ generationi ac distributioni hujus succi ad gingivas : Remoto vero omni dubio , has ipsas demonstravi eruditis quibusdam Medicis , ex illorum numero qui interfuerant conventibus in ædibus meis haberi solitis : Idemmet rem exploratam & ulterius compertam habere voluere , atque sedulo instituto examine partium à me ipsis indicatarum , non modo veritati rem conformem observavere , sed præterea ab ipsis deprehensa exilia vasa majori numero quam quæ meis oculis se obtulere , quorum nonnulla , Venæ & Arteriæ , supra glandulas feruntur , alia vasa , videlicet Lymphatica , inferius decurrunt : Adeo ut , ex illorum sententia , constitueri audacter mihi licuerit , tanquam certas , & indubitate fidei has glandulas , quas describo , & Salivarium titulo dono , utpote probe ab ipsis agnitas , etiam si Dom . Redy de iis dubie tantum pronunciaverit , eo quod à se exploratae non essent , neque illarum descriptio à quoquam auctore ipsis vel mihi cognito occurrat .

Glandulæ hæ in quovis Viperino Capite occurrunt , tum in mare tum in fœmina ; Situm habent in utroque latere , ac juxta cranium , in parte postica uniuscujusque orbitæ , eandem altitudinem cum oculo servantes : Plurimæ sinnul deprehenduntur conjunctæ , quas Glandulas Conglomeratas recte dixeris , ex forma & colore sat manifestas , quo discrepant à vicinis musculis , ex quorum numero unus occurrit , qui Temporalis vocabulo indigitari potest , illas ex parte extremo suo contingens .

Glandularum illa congeries inibi obvia fuit magnitudine oculi proximi ; ac in longitudinem exponeretur : intra orbitam progreditur , infra

ac partim retro oculum : Unaquæque Glandula exili suo vase Lymphatico donata fuit, inde originem, tanquam ex exigua papilla dicens, succum in se contentum exonerans in aliud vas, sed amplius, quod per longitudinem harum Glandularum, sed infra decurrit, desinens in gingivæ vesiculam, medium articulum radicis majoris dentis pertingens, una cum cantho orbitæ productiore, & ossiculo quod altero extremo medio maxillæ superioris coarticulatur.

Præcipuum hoc vas, solitarium perpensum, specie quidem admodum exiguum est, sed quod revera quasi magnum quid in considerationem venire debet, quandoquidem in id confluunt cuncta exilia vase ex unaquaque Glandula emissæ ; onus deponens in vesiculam gingivarum, & ad eas transferens succum illum salivarem, viribus forte affinem & qualitatibus hominis Salivæ, aut plurium animalium.

Nervus in nares qualitatem suam Auditricem deferens, per aliquod spatum secundum has glandulas decurrit ; cujus etiam comites sunt, sicuti ante dixi; exiguæ venæ & arteriolæ.

Probe autem perpensa substantia, qualitatibus & situ harum Glandularum, existimatum frustra non fuisse illas conditas, sed in eum verosimiliter usum ut humiditates tum Cerebri tum Oculorum, partiumque vicinarum exciperent : Hanc vero ope illarum factam excretionem admodum utilem esse, quinimo & omnino necessariam partibus hos liquores excipientibus, tum humectandi gratia majorum dentium ligamenta, illaque flexilitati idonea reddenda quando Vipera morsui se accingit ; Tum irrorandi, & incrementum dentibus præbendi, quibus Natura situm dedit & collocavit in medio hoc succo.

Præterea seorsum examine facto utriusque, glandularum & succi, ex sapore judicio facto, à nobis idem omnino animadversus cum gingivarum succo, à Dom. Redy descripto, plurimum nempe ad eum accedens quem exhibit oleum amygdalarum dulcium, omnino amaritudinis expers, etiamsi deinceps levis acrimoniæ sensus in ore superstes sit, qualis ut plurimum in quavis saliva occurrit.

Minimas Glandulas, à Domino Redy in fundo vesicularum hunc succū continentium, observatas quod attinet, assero me non levi adhibito studio & diligentia eas disquisivisse ; speciem autem quandam glandularum occurrisse, ipsis vero dissectis aliud nihil præter exiguos quosdam dentes inclusos adnotasse, illis accensendos quos ante vocavi subsidarios, sed nihil me in iis deprehendisse glandulosum, vel quod accederet ad formam & substantiam vel qualitates Glandularum superius à me descriptarum.

Non sola Vipera ex Serpentum genere Glandulis salivaribus donata

est, à me enim illæ in capite Colubrino visæ, secundum longitudinem congestæ, situm obtinentes infra, ac proxime unamquamque maxillam superiorem externam, quibus munimentum præbent propemodum sicuti dentes canini Viperæ.

Animadversiones hæc, plurimis præterea experimentis à me factis corroboratæ, in libri serie adducendæ, impulerunt me ut Glandulis his Salivarium nomen imponerem, illisque genuinam succi istius flavi originem adscriberem, ad infamiam usque perperam descripti & agniti decantati, quippe qui nihil aliud est quam mera & innoxia Saliva, Hac vero spe fruor futurum ut qui sedulo & accurato examine, ductum meum sequendo, has Glandulas scrutati fuerint, uti & Gingivarum succum, in partes meas veniant.

*DE CAETERIS VIPERÆ OSSIBVS,
ac Partibus præcipuis inde deductis.*

CAPUT IV.

INsignis Ossium numerus qui in Vipera occurunt à perlustratione eorum quos continet caput, in solis vertebris & costis constituendus. Vertebræ initium ducunt in cranij parte postica, cui prima vertebra coarticulatur, cæteræ ex serie collocatae sunt, valido nexo mutuo conjunctæ, ad caudam extremam usque exporrectæ.

Vnaquæque Vipera, tum mas tum fœmina, centum quadraginta quinque Vertebris donata est, à fine capitis ad initium usque caudæ, ducentis autem nonaginta Costis, qui duplicatus est vertebrarum numerus, quarum unicuique binæ coarticulantur Costæ, una ex singulo latere, complicatæ, & partes tum vitales tum naturales complexæ; uniuscujusque cuspidi pertingente ad unum extremum majoris squamæ, infra ventrem sitæ, ambabus communis, adeo ut totidem occurrant majores squamæ sub ventre, enumeratione facta à fine capitis ad caudam usque principium, quot deprehenduntur vertebræ costis associatæ.

Sed præterea numerantur viginti quinque vertebræ à summa cauda ad extremam usque, quibus nullæ costæ cohærent harum vicem tenent pusillæ apophyses: harum magnitudo, uti vertebrarum, immunitur prout ad summam caudam accedunt.

Observabiles sunt quatuor insignes Musculi, validi & prolixii, è postico capite originem ducentes delati, duo ex uno quoque latere, ab apo-

apophysibus spinosis, unus juxta spinam, alter ad latus & paulo supra priorem, cui per longitudinem comitem se adjungit, ad extremam usque caudam.

Ad sunt præterea duo musculi magni, ejusdem cum prioribus longitudinis, vertebrarum interiori parti connexi, ab his à principio ad finem indivulsi, non secus ac superiores.

Ex utroque etiam latere obvij fiunt totidem musculi Intercostales quot vertebrae: eidem usui ac in cæteris animalibus conducentes, costas separantes, à radice ad cuspidem usque: Cunctis his musculis adso-cant se venæ & arteriæ, non secus ac majoribus.

DE PARTIBVS VIPERAE INTERIORIBVS.

CAPUT V.

DE LINGVA VIPERAE.

SECTIO I.

Lingua, quam Vipera vibrat extrosum, sæpiissimeque ac celerrime re- trahit, prima occurrit: Inter duas maxillas inferiores situm obtinet, constituta ex duobus corporibus carnosis, longis & rotundis, in cuspides acutissimas & admodum flexiles desinentibus: Contigua sunt ambo hæc corpuscula, secundum longitudinem sibi cohærentia, à radice ad duas circiter tertias partes longitudinis: Dimidia pars interna horum corporum colorem gerit carneum; altera dimidia, (illam subaudio que extra os sæpius exscritur,) colorem præbet nigricantem.

Lingua sesquipollicem prope longitudinis obtinet: Radix illius initium dicit circiter semipolllicis latitudine infra imas fauces: validissime adnexa colli inferiori parti, duobus corporibus tendinosis, duas vel tres lineas longitudinis obtinentibus.

Occurrunt præterea Viperæ quarum Lingua modo tribus modo quatuor cuspidibus prædita est, Cuspides has, quanquam creberreme vibret, nequaquam tamen illæ pungunt, cuvis innoxiae; ignaris tamen terrorem incutere valent: Hanc utilitatem præcipue Viperis præbent, dum inhiant animalculis quibusdam devorandis, Linguam obtegit va-ginæ quædam species ab extremo uno ad aliud.

DE TRACHEA ARTERIA ET DE PULMONIBVS.

SECTIO II.

ASpera Arteria situm habet infra & secundum universam linguæ longitudinem, velaminis parte anteriore quasi speciem illi præbens: Illius initium est in summis faucibus, ubi exhibit foramen ovale, sursum adductum, exiguo quasi rostro parte inferiore prædita: In sui exordio componitur ex pluribus annulis cartilagineis, mutuo sibi conexis, ad longitudinem circiter transversi crassioris pollicis exponreditis, ad latus dextrum Viperæ pertingentibus, ubi Pulmonibus obvij sunt; quo cū pervenere, soli conspicui sunt semi annuli inversi specie, qui utrinque conjuncti membranis quibusdam à Pulmone dependentibus (cui etiam ab uno extremo ad aliud adnectuntur, coadjuvante eodem Pulmone) respirationi conducunt, seriem & connexionem producendo ad quartam usque Jecoris partem, ipsi non secus ac Cor subdit.

Trachea arteria ad summum octo aut novem pollices longitudinis possidet; qua vero parte semi annuli desinunt, conjungitur membranae aërem allicienti & excipienti ad initium usque intestinorum, ubi sacci fere speciem, cuius fundum rotunda figura donatum est, exhibet.

Pulmo Tracheæ Arteriæ conjunctus, unum idemque corpus constituunt, situm ideo in latere dextro obtinet: Principium dicit ubi desinunt annuli integri Tracheæ Arteriæ.

Pulmo retis formam refert, lobis omnino carens, colore est ruber, admodum vivo & rutillo, substantia tenui, utcumque diaphana, & rugosa; mediantibus membranis annexatur parti superiori anulorum imperfectorum; septem octo pollices transversos in longitudine obtinet, ac fere semitransversum digitum in latitudine: Venis & arteriis ubique conspersus est.

DE CORDE ET JECORE.

SECTIO III.

COR & Jecur situm etiam obtinuere in latere dextro Viperæ; Ante Cor autem occurrit ad distantiam circiter tertiae partis transversi digitii, corpusculum quoddam carnosum, aliquantulum depresso, exiguum pisum magnitudine referens, aqua refertum: Corpusculum hoc situm habet infra Pulmonem sicuti Cor & Jecur; suspensumque detinetur

tinetur beneficio earundem membranarum : Vices forsan tenet Thy-
mi glandulæ , eosdemque forte in usus conditum.

Cor situm est ad distantiam quatuor aut quinque pollicum infra prin-
cipium Pulmonum ; magnitudine adæquat phaseolum aut exiguum fa-
bam : Longiusculum est, carneum pericardio circumbatum, quod con-
stituitur ex tunica sat crassa : Ventriculis duobus donatum est, uno in
latere dextro, altero in sinistro : foraminibus duobus quoque pertusum
est : Sanguis è Vena cava exiliens ventriculum dextrum subingreditur,
ac sinistrum subiens , ex illo per Arteriam Aortam egreditur , quæ sta-
tim in duos insignes ramos dirimitur , quorum unus ad partes superiores
migrat , alter infra oesophagum demersus , oblique delatus , postmo-
dum in plurimos ramos distinguitur , diffusos ad cunctas & singulas par-
tes , caudam etiam extremam .

Jecur Corpus est carneum , coloris rubri obscuri , situm semipollicis
distantia infra Cor, suffulcentibus iisdem membranis: Quoad longitudi-
nem & crassitatem inæqualitas quædam observatur : Maximum Jecur
quinque aut sex pollicum latitudinem natum est , latitudinem semi-
pollicis.

Componitur ex duobus insignibus lobis , quorum dexter protendi-
tur ad pollicis integrum latitudinem infra sinistrum : horum lobarum
utrumque irrigat Vena cava , quæ ambo hæc corpora secundum longi-
tudinem dirimere videtur , id quod revera præstat in dimidia parte in-
feriore , per illorum interstitium delata , ac in unum corpus illa conjun-
gens : Jecoris pars media superior continua est , neque citra dissectio-
nem dividi potest.

Truncus Venæ Cavæ in duos ramos distinguitur parte superiore ,
quorum præcipuus & maximus Cordi inferit ; alter infra Pulmones
meat , inde ad partes superiores : Eadem vena cava parte inferiore
in plures ramos diffinditur , ad cunctas partes inferiores distributos.

Nullum in Vipera occurrit Septum transversum , vel ulla densa tunica
transversim partes vitales à naturalibus dirimens : Nisi quis forte dixerit
tenuem illam tunicam , ex Trachea arteria derivatam , & Pulmone ,
ad intestina usque protensam , fundi facci effigiem quodammodo præ-
bentem , ejus vices quodammodo supplere.

*DE FELLE, DE PANCREATE, QVOD ANTIQV
Splenis nomine donavere.*

SECTIO IV.

CYstis fellea situm habet infra Jecur ad transversi digiti latitudinem, & ad ventriculi fundi latus versus sinistrum vergens: Forma & magnitudine propemodum refert exiguum fabam, plana sui parte sitam: Fellis color admodum est viridis, sapor valde amarus & acris, consistentia fere qualis in syrupo rite cocto.

In Fellis vesicula unicus obvius mihi fuit exitus, mediante exili vase, quod egressum ex interno latere partis illius superioris, à sui origine incurvum est, ac descendens, & adhærens, etiam à principio parti internæ istius vesicæ, postmodum dividitur in duos ramos, quorum præcipuus, & rectissimus, transmeans id corpus quod ab Antiquis quasi Lien habitum est, transit in intestinum à quo excipitur: Alter minor ramus, reflexus, ad Jecur remeare videtur, sed in plurimos ramusculos distinctus, oculos postea & discretionem subterfugit.

Animus non est hoc loco sententiam Antiquorum convellere de facultate venefica Felli ab ipsis adscripta, controversiam in alium locum transmittens, quo pro viribus tuebor hujus succi vim balsamicam, omnis omnino veneni expertem esse demonstraturus.

Pancreas, ab omnibus Auctòribus Lienis nomine donatum, situm est iuxta ac tantillo spatio infra fel, & in latere dextro Viperæ: pisi majoris magnitudinem attingit, substantia illius specie carneæ est, at revera glandulosa: Ex illius autem situ, qui est proxime & juxta fundum ventriculi, ac intestinorum principium, judico potius Pancreas esse quam Lienem: Controversiæ tamen decisionem illis concedo qui rem proprius pensitaverint.

DE OESOPHAGO ET VENTRICULO.

SECTIO V.

OEsophago initium est in imis faucibus, situs in latere sinistro, recta via progreditur ad latus pulmonis & jecoris, quo usque orificio ventriculi conjungatur: Ex unica membrana constituitur, molli admodum & extensili, quæ etiamnum ad duorum digitorum magnitudinem diduci & intumescere valet; Primus ille excipit cuncta animalia

à Vi-

à Vipera , beneficio majorum dentium occisa , atque integra deglutita; cui officio idoneus est tam vastæ capacitatis ratione , quam longitudo-
nis , quæ pedalis est.

Ventriculus contiguus illius fundo attexitur , atque unum idemque cum illo corpus constituere videtur ; multo tamen crassior est , instru-
ctus duabus validis membranis sibi mutuo intextis & cohærentibus ; Ob prædictam tunicarum illarum crassitatem ad eandem capacitatem si-
cuti oesophagus adduci nequit , vix enim pollicis crassitatem attingere
potest : longitudo est trium quatuorve pollicum : orificio satis qui-
dem patulum , sicuti & medium , at circa fundum in angustiam abit ,
plerumque arête constrictum , tunc tantummodo hians cum in intesti-
na excrementa amandaturum est : Tunica interna admodum rugosa
est quando inanis , in qua sœpissime occurunt plurimi vermiculi longi-
tudinis & crassitiei instar minimarum acicularum : Ventriculus ad latus
sinistrum situs est , sicuti & Oesophagus , fundum autem versus medium
corporis vergit , in primum intestinum se exoneraturum.

Longitudo & capacitas Oesophagi , ac latitudo introitus ventriculi ,
Viperæ indoli admodum consonæ sunt , quæ nihil commansum in ven-
triculum demittit , sed animalia integra in escam adsumit , modo ma-
jora modo minora : Si quando vero longiora occurrant ipsa ventriculi
profunditate , reliquum oesophago impactum hæret , quo usque ventri-
culus extraxerit ac in universum corpus amandarit succum partium
deglutinarum ; quas continere valuit ac postmodum illas excipit quæ
in oesophago hæserant ; at non exiguum temporis spatium ad id requi-
ritur , eo quod ventriculus nequaquam occluditur , neque sufficientem
calorem comparare potest ad citam concoctionis perfectionem .

DE INTESTINIS, RENIBVS, ET PINGVEDINE, & Tunica inferius sita, illas partes amiente.

SECTIO VI.

VIperarum intestina medio in corpore sita sunt , infra spinam dorsi ,
immediate infra fundū ventriculi : Tria tantū à me observata fue-
re , quorū prius , omniū angustissimū , Duodeno respondet ; Secūdum , quod
latius , plurimis anfractibus donatū , Coli nomine insigniri potest , Tertium
autem & postremum Rectum est , quod etiam latissimum est & directum ,
hians infra & juxta caudæ initium , ubi excrementis exitus patet .

Intestina ad latera habent Testiculos cum propriis vasis , tum in ma-
ribus tum in fœminis , cum duobus in his , uteri corporibus , de quibus

ectione sequenti verba facturi sumus : Occurrunt etiam Renes cum vasis ex illis prodeuntibus , comitibus venis & arteriis , sicuti & vasibus omnibus ad generationem comparatis ; neque his destituta sunt intestina.

Renes infra Testiculos situm nocti sunt , ex pluribus corporibus glandulosis contexti ; contiguis; per longitudinem & ex serie dispositis : Plerumque longitudinem duorum pollicum & semis obtinent ; latitudinem in parte convexa, utcunque tamen depressa, duarum linearum & semis: coloris sunt subrubri & pallidioris: In utroque sexu dexter sinistro altior semper situm possidet ; Donati etiam sunt ureteribus , per quos serum juxta extremitatem intestini excludunt.

Cuncta Intestina , Testiculi , & Renes obvolvuntur pinguedine al- bissima & mollissima, quæ liquefacta olei formam retinet : Observatur etiam in nonnullis Viperis aliquid pinguedinis juxta Cor , Pulmonem & Hepat , ac præsertim juxta fel , ac prope partem illam quam nonnulli Lienem vocant, alij Panreas.

Omnis has partes ambit & investit tunica valida , valide extremis costis adnexa, quæ pro Epiploo haberi potest si cum pinguedine perpendatur: Cum porro Vipera , quæ in Serpentum est genere , animalibus tantum imperfectis accenserî possit , nomine quopiam Tunicam hanc donatus non sum , arbitrium imponendi concedens me eruditioribus.

DE PARTIBVS VIPERAE , GENERATIONI DICATIS.

C A P U T VI.

De Partibus Generationis in Mare.

S E C T I O I .

VIpera mas duobus gaudet Testiculis , forma oblongiuscula, subrotunda , in longitudine aliquantis per depresso ; circa extremitates utcunque acuminati sunt ; Color albus est , Substantia glandulosa ; Longitudo inæqualis est , dexter enim longitudine pollicem excedit , sinistram vero brevior est , ut & paulo minor : Uterque vix magnitudine excedit tubulum pennæ , ex ala caponis majoris decerpitæ.

Situs illorum varius est , dexter enim incipit proxime & infra fel , sinistram vero initium dicit circiter octo lineis inferius quam dexter : Uterque suspensus est parte superiore , beneficio duarum validarum membra-

natum infra hepar orientium: pinguedine fere semper obsiti sunt, quo fit ut vix distinguantur & observentur, nam colore cum hac pinguedine conveniunt.

Ex medio quoque Testiculo, parte interna, obvium fit corpusculum longum & teres, solidusculum, imo paulo ipsa Testiculorum substantia candidius, infra vergens, per totam longitudinem ipsis appensum, ad extremitatem usque interiorem, pro Epidydumide haberi potest.

In uniuscujusque extremo conspicuum est initium exigui vasis, vari-
cosi, quod functionis ratione spermaticum vocari potest; aliquantis per
depressum, coloris candidissimi, sat pellucidi, plerumque semine tur-
gens, lactescenti succo simili. Vasis hoc sat fragile est, toto suo decursu
complicatum, formam plurium literarum S. simul conjunctarum refe-
rens, jucundissimo spectaculo; exinde descendit medium inter intestinum & renem, cujus ureterem comitatur ad foramen usque intestini recti, viam excrementis concedens: Comites quoque habet venas &
arterias ab extremo uno ad aliud, sicuti & Testiculi, desinuntque illius
anfractus paulo antequam pertingat foramen intestini.

Unumquodque amborum horum vasorum spermaticorum definit in proprium seminis receptaculum, è quibus duo vocantur Parastatae, si-
miles glandulis albis, unusquisque longitudinis crassitiae & formæ grani
seminis cardui benedicti: Glandulae hæ secundum longitudinem sunt
protensa, infra & mediae inter duas partes naturales, succo quodam
laetiformi semper turgent, omnino illi simili quem continent vasæ sper-
matica, à nobis modo descripta: Succum autem suppeditaturæ & eja-
culaturæ tempore coitus, semen intra se contentum, in canales ejaculatorios
transmittunt ambarum partium naturalium ipsis vicinarum.

Super hæc statuo illos qui ambo hæc seminis receptacula pro aliis
Testiculis habuere, hallucinatos esse: ratis eo quod duæ adessent partes
naturales, unicuique etiam suum adsignatum esse debere per Testiculorum;
at cum illorum substantia omnino dissideat à legitimis Testiculis,
quos modo descripsimus; functio autem illorum sit excipere non
generare, hos pro Parastatis solummodo habendos censem qui sensim
& paulatim semen admittant à Testiculis ad ipsos mandatum, quod ad-
servant, & in parato habent ad tempus usque coitus; uno momento
effecturi, & tempestive, id quod à vasis spermaticis æque cito expecta-
ri nequit, neque tam commode, ratione longitudinis & anfra-
ctuum.

Mas duabus membris naturalibus, omnino sibi similibus donatus
est, quæ divulsi seorsum efficiunt longitudinem caudæ animalis: Or-
tum ducunt ab extrema cauda sub qua situm adepti sunt secundum

longitudinem ac sibi proxima : sensim in progressu ampliantur sicuti & cauda, in cuius initium desinunt, exitum naæta æque proximum, & à latere sibi opposita, proxime intestini foramen, quod utcunque illa distinguit.

Uterque penis constat ex duobus corporibus oblongis & fistulosis, juxta se invicem sitis, circa summum in unum idemque corpus coenitibus, quod præputio suo circumcidatum adparet, muscularis donatum Eretoribus non secus ac in plurimis aliis animalibus.

Membra hæc interiori parte consita sunt plurimis aculeis, albissimis, durissimis, acutissimis & pungentibus, inibi infixis, quorum cuspis inæqualiter vergit, magnitudo autem & crassities conformis est loco membra naturalis in quo situm habent; adeo ut sicuti summa major est & crassior, ideo ejusmodi sint aculei; tantummodo prominentes & conspicui quando præputium, ipsos operiens, deprimitur, quo tempore scilicet animal coitui se accingit.

Membra hæc naturalia semper delitescunt, nunquam turgentia, & foras prodeuntia, nisi tempore coitus, aut captum animal comprimitur, ac per vim illa exprimantur; tunc enim utrumque eodem tempore æque fit manifestum, magnitudine scilicet nuclei dactyli, in longitudine duas tantum hujus partes depromendo; Illorum extremum omnino opertum appetit, ac circumcidatum his aculeis, sicuti cutis herinae; hi vero aculei recedunt & absconduntur intra præputium, quando compressio definit.

Exitum horum membrorum ambit musculus validus & crassus, cui cutis firmo nexo cohæret, adeo ut egerimè à se mutuo divellantur: Conducit & idem musculus dilatando & contrahendo intestino.

DE VIPERAÆ FOEMINÆ PARTIBVS generationis.

SECTIO IL

VIpera fœmina duos Testiculos obtinet, sicuti & mas, longiores tamen & crassiores, ac ejusdem figuræ; Situm naæti sunt ad latera & proxime fundum duorum corporum uterum constituentium: Dexter sinistro elatior est non secus ac in mariibus: Substantia & colore quoque admodum inter se conveniunt, Dexter pollicis circiter sesqui-longitudinem habet, duas autem lineas & semis in latitudine; in sinistro hujus aliquid deest: Gaudent Epidymide, vasis spermaticis femen in utrum.

in utrumque uteri corpus deferentibus, multo quam in maribus brevioribus.

Id nihilominus dixero hos Testiculos non perpetuo ejusmodi adparere in quibusvis fœminis: emaciatis præsertim & strigosis, vel ex morbo languidis aut diuturna incarceratione; illis enim Testiculi contrahuntur, breviores sunt, marcidi, non secus ac in illis quarum ova magnitudinem insignem jam adepta sunt: A me enim observatum Testiculos illarum admodum contractos esse & exsuccos, imo & inferius devolutos, etiamsi dexter sinistro clatiorem semper situm habeat.

Vterus principium sui dicit à corpore sat crasso, composito ex duabus validis tunicis, quod situm infra intestinum, eodem loco orificio suum natum est; amplum est, facile dilatabile, simul & semel excipiens, per idem foramen, utrumque maris Penem, in coitu corpus istud adæquat circiter unguis magnitudinem digiti mediocris; non procul à sui exordio in duas exiguae peras divisum, in fundo hiantes, à Natura generatas excipiendi gratia, & complectendi utriusque penis maris in coitu.

Tunica illorum interior plane rugis obsita est, eaque durissima; non secus ac quæ totius corporis, cuius meminimus, adeo ut eodem tempore & doleat, & jucunde fruatur titillatione aculeorum peni masculino infixorum.

Uteri principium querendum in ambobus his perulis, hincque in duo corpora is dividitur, quorum unumquodque ex suo latere ascendit, per Renum longitudinem, medium inter illos & intestina incedens, ad ventriculi usque fundum, quo loci mediantibus ligamentis suspenduntur, juxta Jecur enatis: fulcimentum præterea ex intervallis præbentibus exilibus quibusdam ligamentis à spina dorsi oriundis.

Bina hæc corpora conflata sunt ex duabus tunicis mollibus, tenuibus & pellucidis, sibi invicem commissis; Initium illarum situm est in fundo ambarum dictatum perularum, membrum utrumque masculinum complectentium, quorum semen utrinque excipiunt, ex quo ova generationem consequuntur, demum Viperini fœtus, à superveniente masculino semine ex Testiculis emissio.

Uterina hæc corpora facilime explicantur & ampliantur, adeo ut non exiguum Viperinorum fœtuum numerum continere valeant ad maturationis usque tempus: Contra quam nonnulli sentiunt quid Viperinum uterum ex unico corpore constare afferunt, medio in corpore situm, ac juxta decursum medullæ dorsalis, distincta vero adesse corpora, ova & Viperinos fœtus seorsum continentia.

Erroris vero ansam hinc deduco, quod cum vera hæc matricis cor-

pora admodum tenera sint, & pellucida, præsertim cum ab ovis inclusis turgescunt, aut Viperinis foetibus, habita non fuere, ex illorum sententia, pro legitimis uteri corporibus; Decepti fuere intestina in medio sita pro utero admittentes, quia sat crassa sunt & turgida, ac unum idemque corpus constituere videntur, una cum priori corpore uteri crasso, infra quod primi intestini initium connexum est & situm.

Non soli Viperæ Uterus in duo corpora uniformia distinctus est, æqualem ex utroque latere situm obtinentia, ac per longitudinem intestinorum illa dividentium dirempta, idem enim mihi in plurimis Colubris observatum, à me dissectis veritatis adipiscendæ gratia.

DE GENERATIONE ET NATIVITATE *Viperinorum fœtuum.*

SECTIO III.

EX accurata descriptione à nobis tradita partium generationis in Vipera, facile est se extricare à cunctis fabellis in libris quibusdam occurrentibus, quoad coitum Viperarum, & Viperinorum foetuum exclusionem, quæ recensere inutile est, ne Lectori tedium paretur.

Sat est novisse ab intromissione utriusque membra masculini in ambas uteri perulas, à nobis exaratas; Ex seminis ejaculatione utrinque & æqualiter facta in bina corpora uterina, perularum fundo connexa; Atque ex proprij fœminei seminis concursu, quod coitus tempore Vipera fœmina effundit, prius Ova formationem obtinere in utroque matricis corpore: Unumquodque illorum ambire exiguum tunicam, Imo cuncta in unoquoque uteri corpore contenta membrana communis involvi, quam revera Ovarij nomine donare possumus; Cuncta hæc proprio uteri corpore comprehenduntur: Ova in illo incrementum capessere, Viperos fœtus inibi conformatioem adipisci & perfectionem, Hos ex ordine utero egredi, eademque via qua semen masculinum viam sibi fecit; Vivos illis in lucem prodire, non secus ac plurima alia animalia, nulla necessitate superveniente quæ matri necem intentet.

Harum circumstantiarum veritatem testatam facimus, quod nobis probe perspecta sit, ab accurato examine cunctarum partium, diversis temporibus, ac in sexcentis subjectis; ab explorata & oculis obvia expansione & extensione amborum istorum corporum, etiam cum foetus Viperini perfectionem adepti erant, instante partu; Quod via libera nobis innotuerit per quam exitus illis esse debuit; Quod adstiterimus ipsi viventibus ipso parturitionis tempore, omnino illæsa Matre.

Superius à nobis observatum corpus Uteri Viperini dextrum plerumque ovis magis refertum esse & fœtibus, quam sinistrum : Ovorum numerum admodum inæqualem esse ; aliquando adesse viginti & vigin- ti quinque, aliquando dimidiam partem non adesse ; Viperinos fœtus in ipso ovo complementum & perfectionem adipisci ; Ibi collocari ac di-versimode complicari, modo omnino oculis jucundo ; Unumquemque in proprio ovo secundinæ quadam specie donari, ex umbilico illorum pendentis, per quam alimentum alliciunt ; Cum excluduntur, illam una secum abstrahere, etsi ex parte adhuc obvolvantur ; Matrem hos ab illa liberare & extricare, ac expurgare, à nativitate fœtus lambendo.

Etiamsi porro quanta licuit accurata diligentia à nobis descriptæ sunt partes omnes tum internæ tum externæ Viperæ, tum maris tum fœminæ, quo cuncta melius in notitiam veniant, Lectorem ad Tabulas subsecuentes remittimus, in quibus cædem partes, quas modo tradidimus, exhibentur, ad vivum depictæ & æri incisæ, addita Tabula-rum præcedentium explicazione, spe freti fore ut illi satisfactum fiat.

Lectorem monitum volumus, cum initio hujus Libelli depingi curaverimus binas Viperas, marem & fœminam simul copulatas, tempore coitus; ac porro quoad formam exteriorem corporis nullum discrimen insigne inter illas observare concessum sit, preter exiguum in cauda, cuius Figura seorsum exhibenda est Tabula secunda, existimavi nequaquam necessarium esse effigiem maris seorsum offerre, satisque mihi fuit, fœmina iconem exhibere quo tempore parturit, ac fœtus suos excludit, qui solus maxime consideratione dignus mihi visus est, figura videlicet exterioris ratione.

Neque etiam Lectori immoraturus est speculationi Viperæ in Tabula depictæ, quando Viperini fœtus in lucem prodeunt; nam preter symmetriam, qua ob-servanda fuit, exhibendæ etiam fuere parties quæ, me judice, maxime consideratione dignæ erunt, neque alio loco genuinam effigiem nactæ erant.

EXPLICATIO EORVM QVÆ CONTINET TABULA I.

- AAA.** Designat Viperam fæminam Viperinos fætus excludentem, infimam corporis partem prodentem, ubi conspicua sunt majores squamae, quibus ad serpendum utitur.
- BBBB.** Quatuor Viperei fætus, in unoquoque Tabulae angulo, involuti depicti, eodemque situ & positu quo ipsos vivos confleximus, & exitui proximos: Quorum duo involucro carent, alter propria tunica obvolutus; tercius secundinae portionem umbilico appensam trahit.
- CCCC.** Quatuor alijs Viperini fætus, intra circulum à Vipera efformatum; quorum unus serpere videtur, à secundina liberatus: Secundus hanc adhuc ex umbilico pendulam gerens: Tertius è la:ebra emergens ac secum secundinam trahens; eo videlicet in statu qui nativitati proximus fuit.
- DD.** Pars corporis Viperae fæmina infra ventrem dissecta secundum longitudinem, & supinæ, à loco in quo sita est vesicula fellis ad orificium usque uteri; collocata intra circulum quem Vipera integra effingit.
- E.** Fel.
- F.** Pancreas, à plurimis Lienis nomine donatum.
- G.** Fundum Ventriculi.
- H.** Principium Intestinorum.
- III.** Ova in ambobus uteri corporibus contenta, sed majori multo numero in latere dextro quam sinistro.
- K.** Portio postremi Intestini.
- MM.** Ambæ perule, contiguae principio amborum corporum uteri.
- NN.** Portio utriusque Renis.

EXPLICATIO EORVM QVAE EXHIBET TABULA II.

- AA.** Prima pars dimidiati corporis Viperae maris excoriati, supini, & infra ventrem dissecti ab uno ad aliud extrellum, coniuncti.
- BB.** Tracheam Arteriam
- CC.** Pulmonem.

Thymum

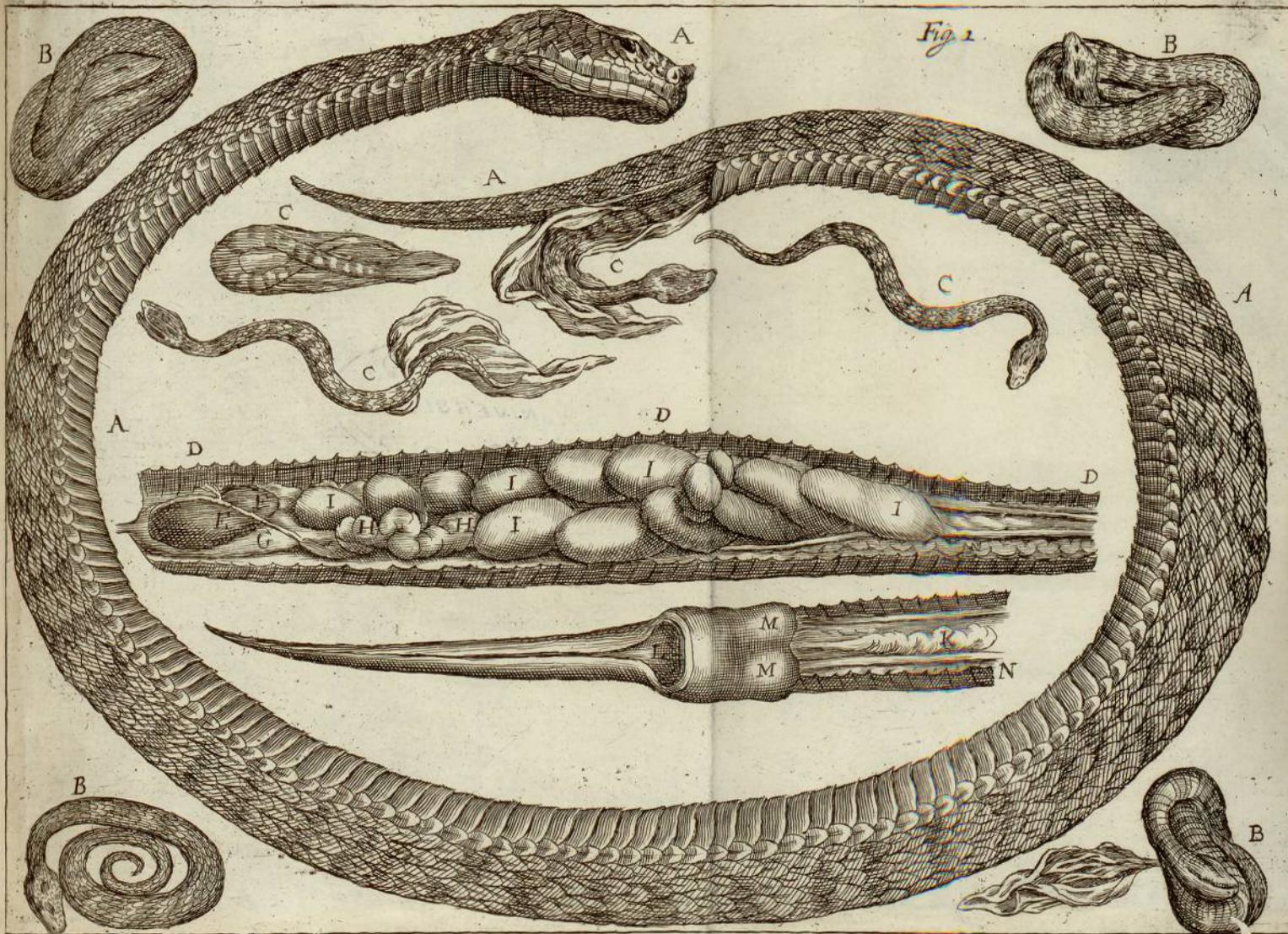

nprehens.

dinis,
vta.
codem

153 vca

Fig. 1.

EXP

AAA.

BBBB.

CCCC

DD.

E.

F.

G.

H.

III.

K.

MM.

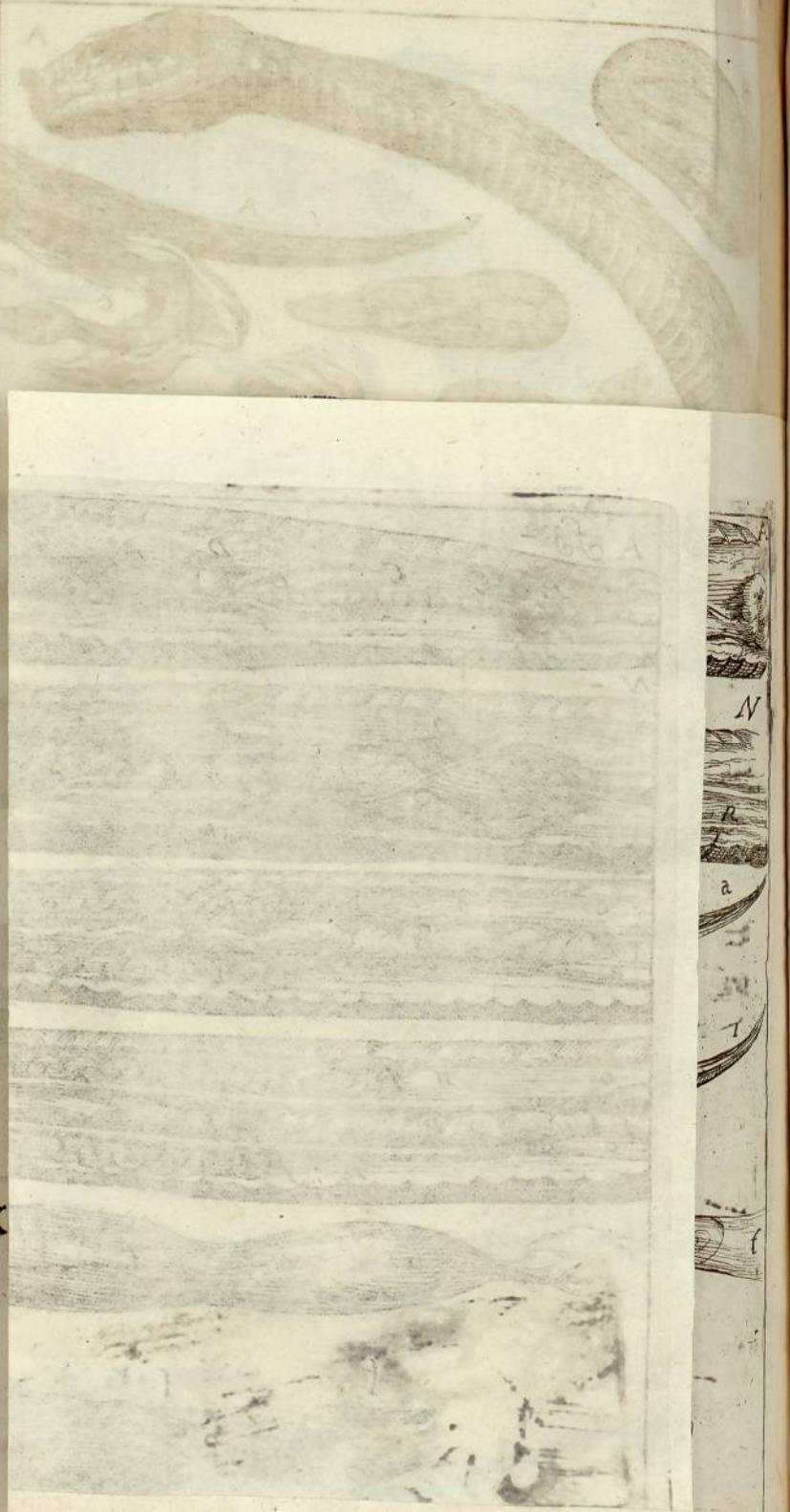
NN.

EX

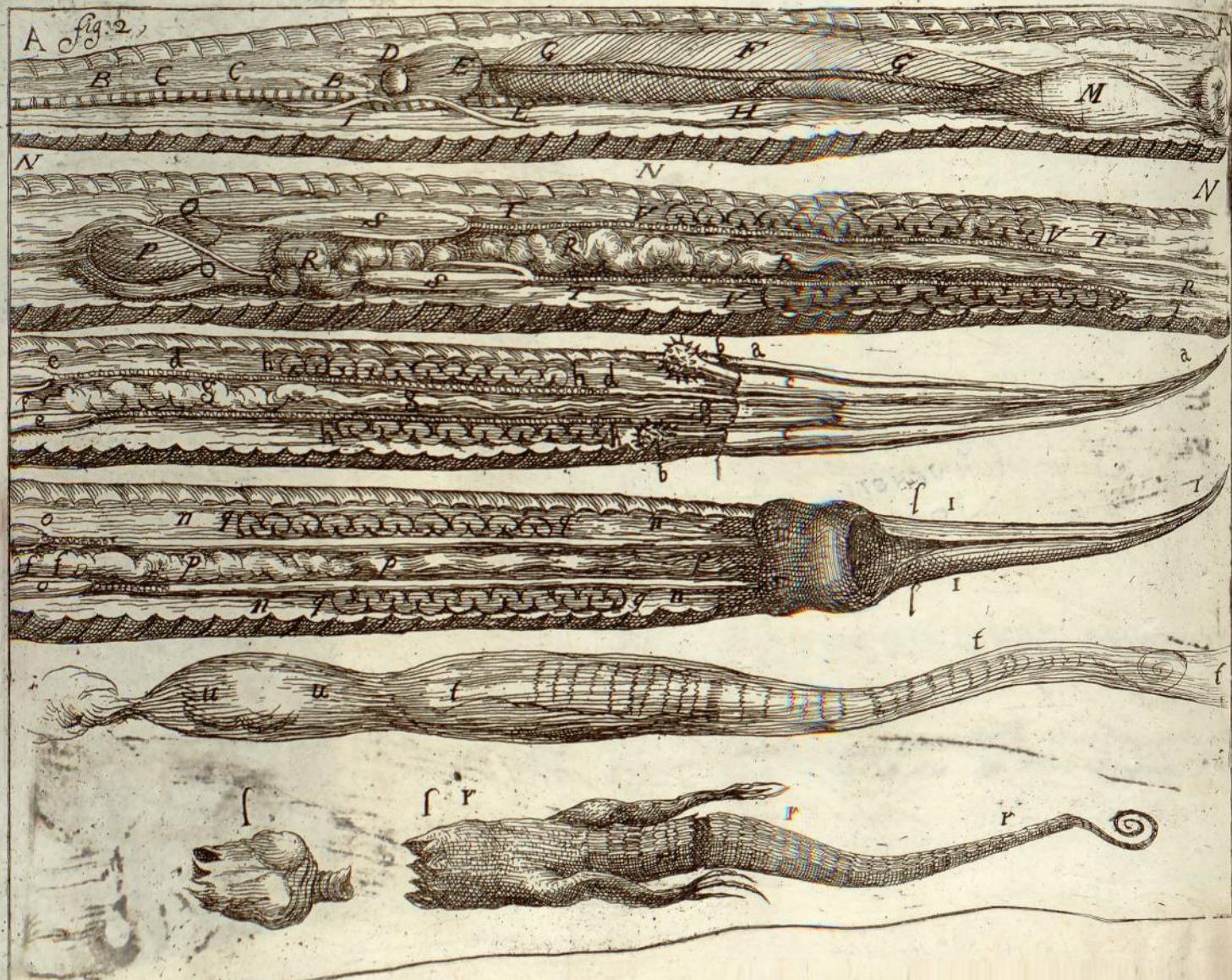
AA.

BB.

CC.

A c fig: 2,

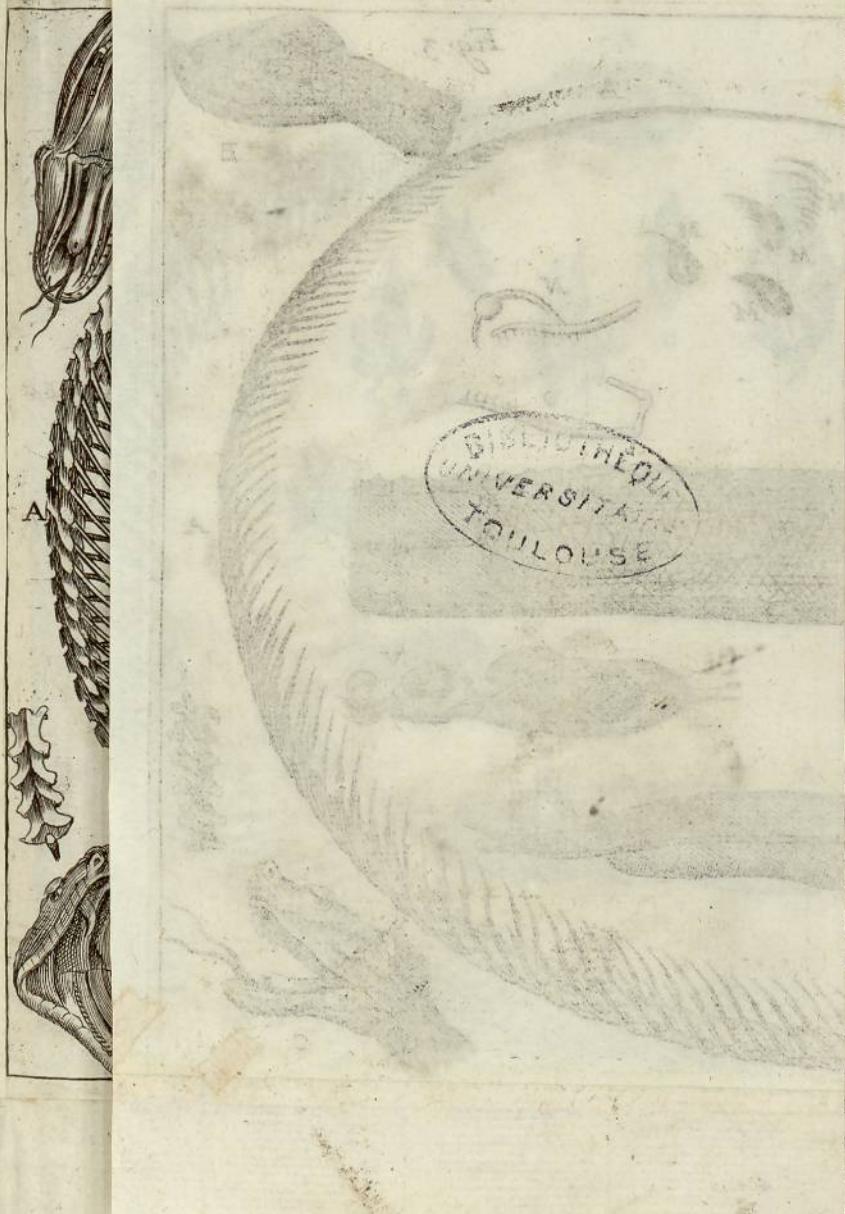

- D. Thymum glandulam.
- E. Cor.
- F. Hepar.
- G. Venam Cavam.
- H.H. Oesophagum.
- I. Ramum Arteria Aorta ascendens.
- L. Ramum Arteria Aorta descendens.
- M. Ventriculum.
- N.N. Alterum dimidiatum corpus, eodem quo prius in statu, comprehen-
dens in se.
- O. Fundum Ventriculi.
- P. Vesiculam Fellis.
- Q. Pancreas, vel si mavis, Lienem.
- R.R.R. Intestina.
- S.S. Testiculos una cum Epidydimide.
- T.T. Vasa spermatica,
- V.V. Renes.
- A.A. Maris Caudam, cui adnexæ sunt partes subsequentes.
- B.B. Vterque Penis, quo modo tempore coitus erumpunt.
- C.C. Ambo Parvula, aut Receptacula seminis.
- D.D. Ambo vasa spermatica.
- E.E. Ambo Testiculi.
- F.F. Ambe Epidymides.
- G.G.G. Intestina.
- H.H. Ambo Renes.
- I.I. Cauda faginea, cui adjunctæ sunt partes sequentes.
- L.L. Orificium uteri.
- M.M. Ambæ perulae.
- NNNN. Duo corpora uterina.
- O.O. Ambo Testiculi, una cum Epidydimidibus & vasis spermaticis.
- P.P. Intestina.
- Q.Q. Ren uterque.
- R.R. Maxima pars corporis lacertæ, ejusdem longitudinis & magnitudinis,
qua per vomitum exclusa fuit à Vipera jam ante plures dies capta.
- S.S. Reliqua capitis pars, & crurum anteriorum ejusdem lacertæ, eodem
egestorum tempore.
- T.T. Oesophagus, in quo cohibita fuerat pars maxima corporis lacertæ.
- V.V. Ventriculus qui excepérat, & paulatim ad se alllexerat substantiam re-
liqui corporis predicti animalis.

EXPLICATIO CONTENTORVM TABULA III.

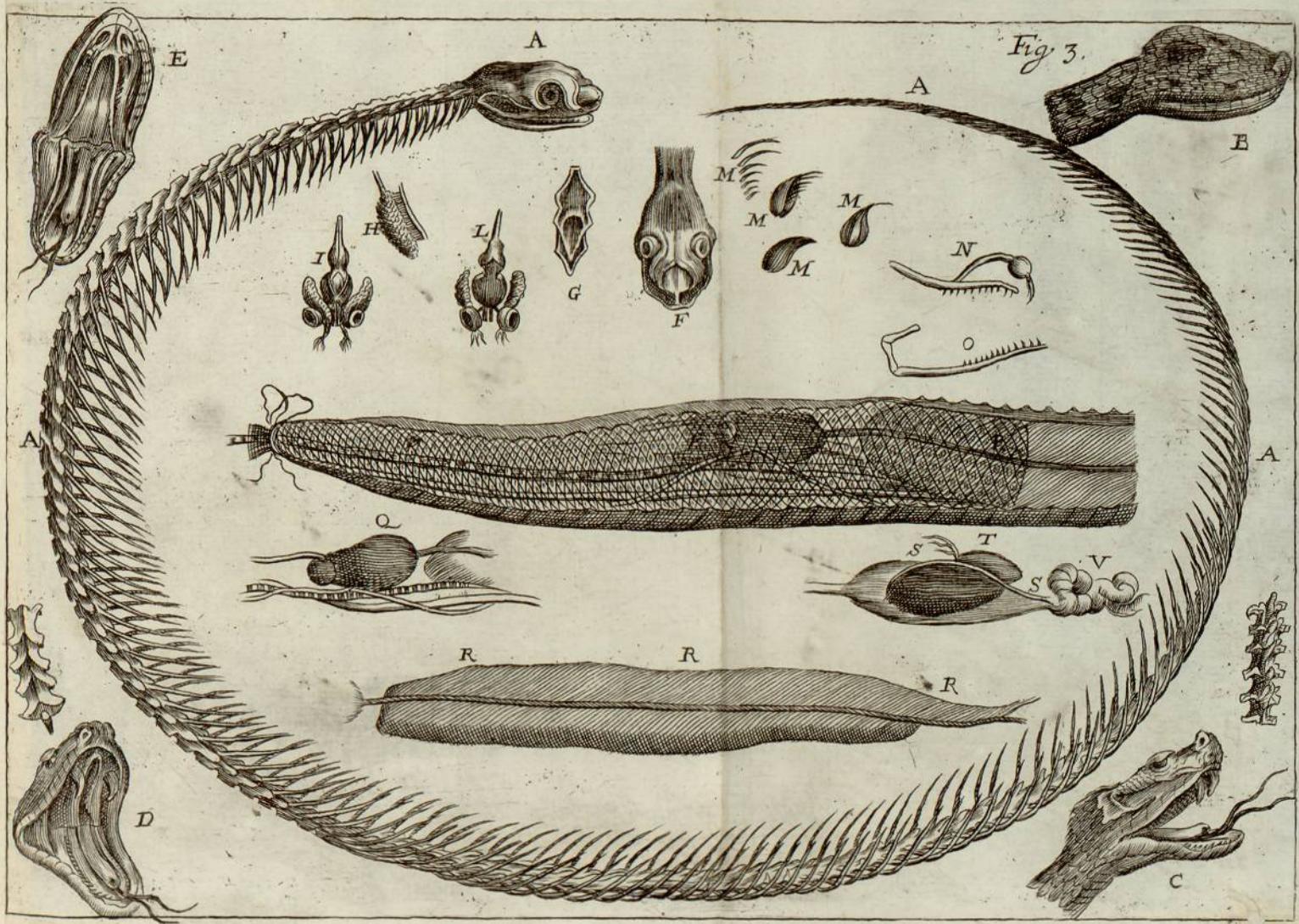
- A. *Sceleton Vipere integrum.*
- B. *Caput , cui os occlusum , cum colli parte depictum.*
- C. *Caput, cuius os ex parte hiat, parte laterali excoriatum , ubi occuruntur Glandulae Salivares , una cum vasis Lymphaticis , supra majores dentes.*
- D. *Caput collo nudatum, ore patulo designatum.*
- E. *Aliud caput sine collo magis hians, cunctas partes interiores distincte exhibens quæ depingi possunt , quarum notitia erit facilis ex lectio ne locorum ubi de illis agitur.*
- F. *Cranium Vipera integrum.*
- G. *Pars inferior istius Crani ablata.*
- H. *Glandulae salivares Conglomeratae, una cum vasis propriis Lymphaticis depictæ , naturalibus paulo maiores quo melius innotescant , quam quam exilitas concedit.*
- I. *Eadem Glandulae Salivares , Oculi ambo cum nervis eorum opticis Cerebri corpora quinque ; Cum medulla spinali, una coherentia , Cranio liberata, superna facie depicta.*
- L. *Eadem corpora conjuncta, sed facie inferiori exhibita.*
- M. *Varij Dentes maiores, quidam solitary, alijs intra vesicam reconditi: alijs quibus adstant dentes subsidiarij , inferius intra eandem vesiculam infixi.*
- N. *Maxilla superior, Ossiculo cuidam coarticulata , quod altero extremo coarticulatur radici majoris dentis.*
- O. *Maxilla inferior, ex duobus ossibus constituta, coarticulata ossi inferio ri claviculae cubiti in morem inflexæ, deductæ ex parte lateralí postica crani.*
- P. *Pulmo una cum Aspera arteria extra corpus.*
- Q. *Cor intra pericardium.*
- R. *Iecur in duos lobos divisum mediante vena Cava.*
- S. *Vesicula Fellis, una cum vase succum in intestinum deferente.*
- T. *Pancreas, à quibusdam pro Splene acceptum.*
- V. *Intestina.*

EXPE.

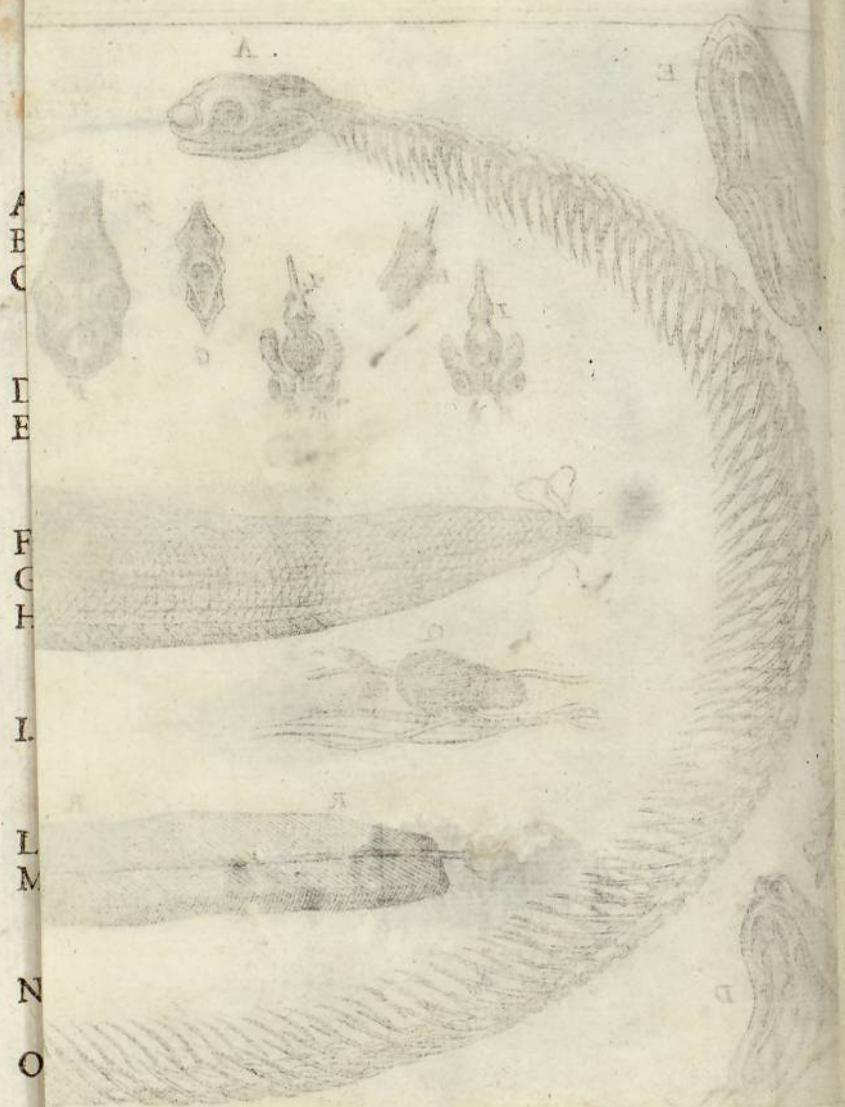

bere credidi, quippe quod non solum primum occurrit, sed unicum quod plurimas easque magis singulares observationes, quam quæcunque aliae subsequuntæ sunt, exhibuit.

Prædictus Nobilis, vigintquinque annos natus, fortuna duce in ædibus meis fuerat, quo momento quinquaginta aut sexaginta Viperæ allatae fuerant; videndi desiderio lacesito satisfactu-

S. Vesicula Fellis, una cum vase succum in intestinum deferente.
T. Pancreas, à quibusdam pro Splene acceptum.
V. Intestina.

EXPE.

EXPERIMENTA CIRCA VIPERAM FACTA.

CAPUT PRIMUM.

MORSVS HOMINI A VIPERA *Infictus.*

ANNO 1668. mense Junio, Viperarum viventium, marium & foeminarum, insignem numerum adferendum curavi, desiderio satisfacturus discendi quicquid Vipera probum vel improbum in se continet: Plurimi & curiosi & eruditi, ac inter hos nonnulli Medici, quorum familiaritate utor, doctrinæ singularis acutissimique ingenij, quotidie ædes meas adibant, adstituti experimentis, & ingenij perspicacia opem collaturi.

Primus conventus statim mali & funesti fuit hominis, ab inexpectato infortunio: Nobilis quidam extraneus, experimentorum testis futurus, curiositatis pœnas luit, maximam enim partem savorum symptomatum, à morsu Viperæ metuendorum, expertus est; experimentumque, nobis invitis obtulit cuius circumstantiæ nimiopere insignes quam ut id suppressi debeat comites fuere: ac statim à limine id proferri debere credidi, quippe quod non solum primum occurrit, sed unicum quod plurimas easque magis singulares observationes, quam quæcunque alia sequuntæ sunt, exhibuit.

Prædictus Nobilis, vigintiquinque annos natus, fortuna duce in ædibus meis fuerat, quo momento quinquaginta aut sexaginta Viperæ allatae fuerant; videndi desiderio lacesito satisfac-

rus, ex doliolo Viperam eduxi; neque conspexisse satis illi fuit sed & illam arripuit, ac quadrante circiter horæ manibus detinuit, circumgyrationes & circa manum ac brachium convolutiones passus, quamquam mordendi tentigmis in Vipera nulla adessent indicia; funiculo tandem collum adstrinxit, ac suspensam cute nudavit, imo exenteravit, viscera scrutaturus: Nec mihi dubium quin statim morsu tunc impetus fuisset si Viperam in iram incitasset, sed quod mitius cum ea actum fuisset, alioque aëre quam in doliolo inclusa, in quo diutius incarcerata fuerat, grata frueretur, funiculum injici passa est, neque damnum intulit prohibente constrictione.

Postridie idem eventus non adfuit, cum enim hora solita in ædes meas convolasset, unam mensæ irrepentem animadvertisit, diutius ante tenaculis adprehensam, ira excandescensem: manu arripere voluit, quamquam omnes deterrent, quod pridie præ temeritate insolita periculo proximus fuisset; Vix arrepta Vipera caput mordendi causa reflexit, ac uno è majoribus dentibus aduncis, partem lateralem internam pollicis dextri, paulo supra unguis exortum, morsu impedit; In superficie exiguum admodum foramen animadversum est, tantillo rubore perfusum, neque ictus aliter se obtulit quam is qui ab acicula fieri solet, nec profunde adactus adparebat: Neque supra, neque in ambitu exigui illius foraminis, ullum plane vestigium succi illius flavi, quem continent vesicæ, circa majores dentes sitæ, se exhibuit, qui supra vulnus coefundi solet cum alte morsum impegit Vipera: Illico nihilominus subortus est dolor, nec tamen tunc temporis intumuit digitus, tumore aliquot demum post horas se prodente, sicuti in serie dicturus sum.

Ere visum fuit partem scarificationibus pertundere, ac validis ligaturis superiorem partem constringere, tum coercendorum gratia effectum veneni, tum in subsidium ipsius partis læse; æger vero ad sensum nequaquam præbuit, malum levius ratus quam ut ejusmodi auxiliis opus esset; vix tandem scarificationes alias admisit, ac postmodum præterea passus est, proxime locum ictum, admotionem spathulae ferre, calentissimæ, iteratisque vicibus igni admotæ, id quod præstitum conservandorum gratia pororum hiantium, ac evocandi, eaque via particulam veneni, morsu induci, exhausti, Interim ægro ex semicyatho vini drachmæ duæ Theriaces exhibitæ sunt.

Intra brevius quam semiquadrancis horæ spatiū, à morsu inflido, debilitatem aliquam animadvertisit æger, ac cathedram poscit: pallor statim vultum obsidet, Pulsus minimus evadit, creberimus ac debilis, imo intercisis: Symptomata dicta consequuntur motus convulsivi, cum totius corporis rigiditate, maxime colli ac musculorum capitis: Eodem tempore

tempore molestum sibi esse insignem in regione umbilici dolorem conquestus est; frigus extrema occupat, quinimo & ipsum vultum qui universus madore frigido perfusus adparuit; Labia intumuerant, præser-tim inferius.

Eodem tempore, urgentibus & fævientibus circa umbilicum doloribus, ac reserari alvum animadvertens, surrexit, sed exclusis aliquot excrementis in leipothymiam incidit, ac ore non modo adsumptam Theriacam exclusit, sed & quævis in prandio ingesta, concoctionis ad-huc expertia: In subsidium accurrimus, tantaque debilitate occupatum videmus, ut nequaquam cubiculum, unde descenderat, repetere valuerit: Cū vero debilitas pulsus & parvitas perstaret, frequentia & inæqualitas, leipothymiae vero crebro instarent, cum perpetuis sudoribus frigidis, ex communi eruditorum consilio data est drachma una Pul-veris Viperini ex aquis Theriacali & Cardui benedicti; superimposito cordi & ventriculo grandi epithemate ex Theriaca, sed ore adsumpta vomitu expulit: Nonnemo Antidotum Orvietanum præbuit, remixtam novo Pulveri Viperino, non secus etiam exclusam, rogans lecto imponeretur ac de aliis auxiliis cogitaretur.

Interim nunquam neque judicium neque sensus externi defuere, sed mente semper valuit, etsi summa adesset virium debilitas: Orvietanum autem ægerrime adsumperat, antidoto illi nequaquam fidem adhi-bens; sed annuens solummodo votis quorundam, quos veneratione pro-sequebatur, pharmacum hausit.

Cum præurgente vomitu remedia ad partes principes nequaquam deferri possent, tempestivus admodum usus est usus salis volatilis Vi-perini, quippe qui totus volatilitate gaudens, admodum idoneus est qui citissime ad cunctas corporis partes diffundatur, etiam diffitissimas; ex quo æget & citius & convenientius auxilium experturus esset, quam ex quibusvis aliis remediiis crassiori substantia donatis, quæ cum statim ac corpus subingressa erant exploderentur, nequaquam de potentia in aënum à Ventriculo deduci potuerunt, neque vim in partes egenas dif-fundere.

Dissoluta ergo fuit drachma una salis illius volatilis Viperini in aquis theriacali & cardui benedicti, exhibitaque est circiter quarta pars istius misturæ; hanc ad aliquod temporis momentum cohibuit, postea portio-nem vomitu exclusit, plurimo phlegmati admodum viscido remixtam; Postmodum ejusdem misturæ eadem quantitas exhibita fuit, ad ex-iguum temporis intervallum conservatae, demum rejecto id quod in ventriculo superstes esse potuit, sed semper multa pituita comite, Ejus-modi mistura nihilominus ex intervallis data fuit, etsi ventriculus neu-

tiquam contineret: Nonnulli etiam injecti Clysteres, sedandorum gratia dolorū & vehementium & pertinacium, circa umbilicum hærentium.

Labiorum tumor perpetuo ingens fuit, Pulsus pravus, sudoresque fri-gidi, uti & leipothymiax pertinaces fuere, at vero à diutino & obstinato fali volatilis Viperini usū vomitus tandem repressus, octavamque do-zin continuuit, exhibitam quatuor circiter à morsu inflicto horis: Symptomata exinde remittere visa sunt, algor corporis sensim recessit, calori naturali locum cedens, qui quinque circiter horis à morsu omnino emi-cuit; Pulsus redivivus fit, æqualis & validus, sed aliquanto citatior.

Circa noctis horam decimam sævissima symptomata desiere: For-tunam prosperam in infortunio expertus est æger, quod citum & tempe-stivum auxilium præsto fuerit, Illius lateribus semper adstiti donec le-thalia accidentia omnino disparuerint, Tunc in proprium hospitium delatus fuit; illius illuc usque comes fui, cubiculoque impositus fuit; at-que ex consilio Medicorum, qui frequentes interfuerent quamdiu malum urgebat, concinnavi misturam ex drachma una confectionis Hyacin-thinæ, tantundem Kermesinæ, uncia una syrapi è succo limonum & unciis quatuor aquæ cardui benedicti, in tres dozes divisam, exacto quoque trihorio exhibendas: Naribus olfacienda objiciebantur mala citria, ac ex intervallis taleolæ faccharo aspersæ ori indebantur: Juscu-la ex carnibus consummata adsumebat; usus pro Potu ptisana ex deco-cto radicis scorzonerae & rasuræ cornu cervini parata; cui parum syrapi è succo limonum remiscebatur; Tantillum etiam vini porrexerunt; ad-dita confectione Kermesina, modo jusculis, modo potui præscripto.

Hoc vero animadversione dignum quod quamdiu sæva accidentia perdurarunt, nulla in dito animadversa immutatio, citra quamvis intumescientiam, quæ demum sedatis symptomatis adparuit; Interim dolores circa umbilicum pertinaces fuere, etsi aliquantis per mitiores: Eapropter Medici crebriorem usum Enematum præcepere: Tensio ali-qua in abdomen adnotata, at citra tumorem; albescet lingua, ne-quaquam arida, Oculi concavi erant, non fulgidi, pallebat vultus, su-perstite labiorum tumore.

Digitæ intumescentia noctu in universam manum diffusa est, ideo non semel sed iterato inuncta fuit ex oleo Scorpionum Matthioli composto, commixto aquæ Reginæ Hungariae, nihilominus tamen tumor postri-die ad brachium usque diffusus est, comite dolore & rubore, incremen-tum manifestum sumentibus: Ex Medicorum consilio admoti Fœtus ex decocto radicum Angelicæ, Imperatoriæ, Carlinæ & Aristolochiæ, additis summitatibus Scordii, Centaurii, Absynthii, Hyperici & Cala-mentiæ in vino albo factæ, pergendo iterum in usu inunctionum olei

Scorpionum

Scorpionum Matthioli, non dimisso prædicto Fotu.

Etsi hæc omnia accurata diligentia peragerentur, effectus tamen votis non respondebat, Æger cibum fastidiebat, imo contigit semel ut assumptum Jusculum vomitu excluderet, sed pertinax hic nequaquam fuit; Pergebat interea in usu eorumdem remediorum, internorum & externorum, sicuti & alimentorum; Sed etiamsi quoad partes interiores perbelle se habere assereret, pulsus æqualitate donatus esset, à naturali nequaquam dissimilis, sitis nequaquam illum vexaret, nullus calor esset molestus, uti neque dolor manifestus in quapiam corporis parte, qui tamen umbilicum occupaverat obstinatus erat, tumore, dolore & rubore manus ac brachii incrementum perpetuo sumentibus, imo à tertia die humerum ejusdem lateris invaserunt, ad axillam vergentes, universam mammam partesque circumcisas, quinimo & ipsam Jecoris regionem, etsi continuus esset usus fotuum & inunctionum ex oleo scorpionum Matthioli.

Omnibus his perpensis, ac præterea præsente anni tempestate calidissima, metus subortus est ne gangræna succederet; Ac judicatum quandoquidem remedia externa, ex arte præscripta, successu carent, ad interna configiendum esse: quamobrem ex Medicorum consilio, circa vesperam tertiae diei, exhibita est drachm. una radicis Contrayervæ in pulverem tritæ, in aquis cordialibus dilutæ, addita æuali dozi confectionis Kermesinæ: sed nullum decrementum observatum est neque ruboris, neque tumoris, neque doloris, quin potius intumescens in latus sinistrum vergere videbatur.

Omnibus iterum ad examen accuratum deductis, necessarius omnino visus est usus prioris remedii interni, quod præsentissimum attulerat auxilium, videlicet Salis volatilis Viperini, Matutinum tempus erat quartæ diei à morsu: Exhibita ergo fuit semidrachma Salis volatilis Viperini, remixti unciis quatuor aquæ cardui benedicti, rite cooperto corpore ad sudoris provocationem: Remedium votis nostris respondit, non enim solum copiosissimo sudore perfusus fuit Æger, sed & opem manifestissimam percepit, sublevatus omnibus molestiis quæ ante urgabant: Circa Umbilicum dolor fere omnino remiserat, labiorum tumor, & qui regionem jecoris obsederat, infra mammam subsederant; humeri autem, brachii & manus, una cum dolore & rubore manifeste imminuebantur.

Ex his opinio nata est cætera non levi negotio dissipatumiri, capropter postridie mane ægro eadem dozis Salis volatilis Viperini porrecta fuit, cui sudor uberrimus etiam successit; Umbilici dolor exinde evanuit, humeri intumescens nulla adfuere vestigia, quæ in brachio toto &

manu superstes erat non obscure decrevit, una cum rubore & dolore.

Ne vero quidpiam mancum superesset, etiamsi æger insignem opem ex prædictorum usu percepisset, die sequenti tertia & qualisque dozis ejusdem Salis oblata fuit, quia & denique quarta postridie illius die ieiunata est; adeo ut istius remedii beneficio omnis intumescens cum rubore & dolore brachii, manus, ipsiusque digiti omnino disparuerit, cui solum exiguum Emplastrum admotum est, cicatricis inducenda gratia incisionibus per scarificationem factis, quæ tertio aut quarto die succedit, quare exitu è domo prohibitus non fuit æger, qui ad solita officia rediit, quasi nunquam à Vipera iactus fuisset.

Quibus historia hæc offeretur, si cunctas circumstantias probe perpendent, varia & inopinato ingruentia symptomata à morsu Vipera subsequuta, efficacemque remediorum vim ad ea debellanda usurparum, ii proculdubio amplam segetem naçuri sunt ingenium exercendi, iidemque judicium latiri sunt non abs re me accurato studio indagasse cunctas & singulas Viperæ partes, quo illarum notitiam consequi possem, atque effectuum inde oriundorum: experimentorum insignem numerum in singulis partibus suscipisse quavis data occasione; ac postmodum studium adhibuisse in præparatione remediorum admirandorum ex hoc animali eriendorum.

Effectus plane stupendus fuit Salis Viperini volatilis, quod cohibus, superavit, expugnavit veneni tyrrannidem adeo savam in calorem nativum, cunctasque partes præcipuas, proculdubio alias opprimentum, extinguendum à veneni prædominio; Miranda est ejusdem Salis efficacia, vis penetrabilis & energia, quod illi veneno obviam ivit, idem ex partibus corporis dissimiliissimis expulit in quibus sedem fixerat, fere inexpugnabile, illudens quippe remediis generosissimis: Hæc inquam, cuncta nos in admirationem pertrahere possunt; nemo enim, ut censeo, mala à Vipera metuenda, quæ unicuique facillime declinare licet, non concessurus est multo inferiora esse remedio ex eadem Vipera desumendo, non modo utili curationi mortuis ab ipsa inflicti, sed etiam sexcentorum affectuum obstinatiorum & ad quævis remedia rebellium. Ut jam missas faciam plurimas elegantes præparationes ex Vipera cruentas, tradendas sub finem experimentorum nostrorum.

EXPERIMENTA MORSVS VIPERAЕ,
in diversis animalibus tentata.

CAPUT II.

Experimenta in Canibus facta.

EFFECTUS non vulgares animos hominū varie percellere solent; curiosi ad causæ illorum pervestigationem incitantur; etiam si vero nunquam non illa præcedat, notitiam nihilominus subterfugeret, imo & existentia illius dubia foret; nisi effectus prius se prodidissent.

Cum ergo tractandam suscepimus naturam veneni à Vipera morsu inficti, spe fruor nemini improbatum iri si initium experimentorum meorum duxerim allatis exemplis illius effectuum: Ne vero tedium Lectori pariam, allatis cunctis experimentis quæ in meis ædibus suscep-ta sunt, anno postremo aut præsenti, illa solum exempla coegi quæ communicatione maxime digna visa sunt, institutoque nostro promo-vendo maxime contulerunt, ac curiosorum animos maxime explere valent.

Maxime notatu dignum experimentum tentatum in Cane, cuius labium inferius morsu à Vipera icatum fuit, ira percita: Canis illico com-motionem insignem præ se non tulit, sed paulatim molestus adparuit cum maxilla intumescentia: paulo post vomitus ingruit postremi alimenti adsumpti, ac aliquot excrementa alvina dejicit: Oblatus deinceps pa-nis, caro, & aqua potanda, quæ intacta reliquit, decumbebat citra ge-mitus, locus morsu imperitus lividus factus est, livore etiam infra collum se propagante, pectorisque regionem, sicuti & intumescentia; Obiit tandem, sed quadraginta demum ab inficto morsu horis; Abdomen ne-quaque intumuit, nec in toto corporis habitus præter intumescentiam & livorem partis demersæ, circumfitorumque locorum, quidpiam singulare observare nobis licuit.

Canis ab obitu dissecatus fuit, In truncо venæ cavæ nonnihil sanguinis coagulati deprehensum est, observatumque reliquum sanguinem circumstantem, in corde & ubique, colorem obscurum contraxisse, admodum improbae consistentiæ, utpote cuius fibræ dissolutæ erant & corruptæ: In ventriculo oblatus oculis color ad fuscum vergens, at idem manifestior in mesenterio & intestinis: Nec in corde, nec Jecore, pulmonibus aut liene immutatio quæpiam se obtulit, partes e-

*EXPERIMENTVM ALIVD IN CANE,
demorso à Vipera in Aure.*

Vulavit canis statim ac morsum persensit, imo ululare non desit per semihoræ spatiū, ululatus & gemitus postmodum desit: Locus morsu impetus livorem contraxit, & intumuit: Vomitus nullus adfuit, sed fæces aliquas naturales dejectit: Canis mors citius obrepit, successit enim hora vicesima quarta à morsu.

In toto corporis ambitu nihil singulare se obtulit visui, præter livorem & intumescentiam partis afflictae ac vicinatum; Dissecto vero cadavere eadem omnia quæ in priore cane à nobis observata; In hoc nullus quidem sanguis concretus animadversus, neque in corde, neque in vena cava, nec aliis in locis, sed obscurum ille induerat colorem, vi-
tiosæ omnino consistentiæ, ad coagulationem vergens.

Aliud Demorsi Canis exemplum.

Admodum est Vipera excandescens rostro extremo Canis; ululavit is morsu impetus, sed cito quietior factus est, locum demorsum vel lambens, vel pede admoto confricans per vices, nequaquam decubuit, dictis occupationibus intentus, ultiroque citroque cubiculum perambulans: Locus affectus livore quodam infectus fuit, sed non intumuit; exiguoque elapsso tempore cibum & potum adsumpsit non secus ac si demorsus non fuisset, Livor paulatim recessit, neque quicquam præterea incommodi persensit canis.

Exemplum Catuli à Vipera ieci, & occisi.

Catulus septem vel octo dies natus, iecitus fuit in tibia à Vipera laceras, Illico à morsu in ululatus erupit, nec desit ululare quam mortuus, hora circiter una à morsu obiit.

Pars demorsa livida erat & tumida, sicut in cæteris; dissectus vero nihil singulare intra corpus exhibuit præter livorem quendam in ventriculo & intestinis, & obscurum colorem sanguinis, in substantia depravata, uti in prædictis cunctæ enim partes internæ illæsa adparuerent.

Aliud Canis morsu impetiti exemplum.

Obtulimus & Viperae excandescentis dentibus alium Canem, qui imo ventre lassus fuit; illico is in ululatus erupit, sed protinus desinentes.

Locus affectus admodum intumuit & lividus factus est; intumescentia & livore protinus circa cunctas partes naturales diffusis; Objecto potu saepius fruebatur, sed alimentum respuebat; diuque in hoc statu vixit, nequaquam deteriore deinceps facto.

Biduo post, quo de re certius nobis constaret, duobus in locis dentes infigi curavimus juxta priorem locum commorsum: Ululavit iterum & diu, tumore augmentum capiente, fere per universum abdomen propagato, sicuti & livore, sed deteriorem successum res non habuit, quādoquidem licet cani saepius linguae ope vulnus abstergere; interim aquam alabebat, ac tandem cibum admittebat, adeo ut citra aliud quam Lingue subsidium omnis tumor & livor quintiduo aut sextiduo exacto nulla sui vestigia reliquerint: Cane ad pristinum statum, eundemque quem ante morsus obtinuerat redeunte.

Exemplum Canis cui Lingua demorsa.

Multum nobis negotium exhibuit hic canis, diutissime enim collusus est antequam Linguam extruderet, profundo tamen morsu impetus fuit à Vipera ira percita; Illico is in ululatus maximos erupit, dissitas aures ferientes; in quibus perrexit, corpus mire commoven- do & contorquendo per semihora spatium, quo elapso interiit.

Protinus illum dissecuimus; etiamsi vero cor, jecur & pulmones cum liene nihil preter naturale ostenderent, lingua tamen ingenti livore affecta erat, universum mesenterium maculis nigris conspersum, quarum plurimae magnitudine lentem excedeant, sub quibus sanguis conglutatus delitescebat; Ventriculus & intestina colore quam in cæteris canibus obscuriora erant; Sanguis nigerrimus erat, concretionis initium intra cor induens, & cavam venam; quoad cætera aderant notæ consi- stenti & sanguinis depravati & dissoluti.

A postremo hoc experimento non parva nobis accessit utilitas, aper- te quippe nobis indicatum, & quasi digito, effectus veneni à Vipera induci: Et conspicuum nobis factum id partibus principibus præsertim non insidiari, quandoquidem in illis nulla unquam deprehensa immu- tatio vel alteratio, sed præcipue innotuit id sanguinem impetrere, quip-

pe cuius *ausum* & substantiam corruptit; concretionem illi inducens, vel partes ab invicem disgregans circulationem liberam interturbat, ac eodem tempore spirituum per universum corpus diffusionem inhibet; quos partibus nobilibus subtrahit, quapropter puro sanguine destituuntur, illas antea irrigare solito, unde indirecte & per accidens labem patiuntur, à privatione scilicet spirituum & probi succi quo sustentantur & vivunt.

A nobis præterea observatum veneni à Vipera morsu impresi effectum pendere potissimum à natura loci morsu afficti, ac magnitudine venarum aut arteriarum quas dens attigit; Canis enim lingua cum referita sit venis & arteriis, nequaquam admirandum si ad illarum occursum, inibique viam patulam & brevem noctum venenum, ad victoriā de animali commorso reportandam, citissime effectus apparuerint, morsque citius quā in aliis successerit, in quibus exilia vasa & flexuosa affecta fuere, adeoque via angustior ac minus compendiosa, proindeque longior; etiamsi tandem successerit mors, quæ maturius accidisset occurrente via liberiore.

Judicium quoque ferre licet ex effectibus veneni morsu à Vipera canibus prædictis inflicti, postremo præsertim, vomitum, vehementesque dolores in regione umbilici obortos Nobili, cuius historiam attulimus, ortum duxisse partim à sanguine coagulato, vel ad concretionem ver gente, ideoque non ut decet circulari motu traducto, Partim quod spiritus, sanguinis in hujus circulatione comites, in via impedimenta obvia habentia, illam vi sibi parare conabantur; ideoque cum vis inferatur partibus lateralibus in itinere faciendo, atroces dolores iis in locis obortos esse, ægro adeo molestos; quorum vehementiam etiam intendere valuit sanguis, proculdubio extra vasa majora coagulatus; forte hinc inde conspersus macularum specie in mesenterio, vel aliis locis, non secus ac in canis cadavere obvius fuit.

Judicium quoque ferre licet sudores frigidos, spasmos, & crebras lei popschias ægro contingentes, non aliunde ortum duxisse quam ab intercepto commeatu solito spirituum in partes principes, ac inopia probi purique sanguinis illas irrigare soliti.

Successum remediorum Nobili prædicto præscriptorum, & usurpatorum quod attinet, quæ nostra hac de re sit sententia in serie experimentorum dicturi sumus, præmissis prius validis demonstrationibus quibus illam fulciamus.

Canes autem quod spectat, qui vulnus lambendo curationem adepti sunt, optimum, meo judicio, & efficax id fuit præsidium ad exterius evocandum venenum, idque à progressu ulteriori ad interiora prohibendum;

dum; Illorumque opinionem plane amplectore , qui censem si is qui morsu fuit impetus , aut si quis intima amicitia illi conjunctus ore ad moto valide & diutissime partem suxiset , sanationem adipisci licuisse, dummodo à dentibus Viperinis insigne quodpiam vas impetitum non fuisset , qua de causa veneni progressus ad interiora suetu potior fuisset.

Id quoque apud me ratum spiritus illos suctione prolectos & evocatos , suggenti innoxios fore , tum quod infracta illorum fuerit vis à prægressa actione , tum quod desint tunc idonea organa per quæ peragi possit actio, ac vis illorum deferri,Dentes scilicet Viperini.

EXPERIMENTA MORSVS VIPERARIVM. in Columbis & Gallinis facta.

Experimenta in hujusmodi animalibus tentata non parum etiam nobis emolumenti peperere ad rite dignoscendum effectus morsus Viperini, qui utrobique fere similes conspicui fuere.

Viperæ lacestæ objecimus columbum & pullum gallinaceum , utrumque ex ordine , sed uno fere eodemque tempore , partem maxime carneam exponentes , pectoris scilicet infimam partem; In utroque animali illico deprehensa insignis cordis palpitatio, eaque creberrima, incrementum perpetuo sumens , adeo ut & pullus gallinaceus & columbus intra semi horæ spatium interierint.

Illico novacula illis admota est,ac in utroque nonnihil in corde & vena cava sanguinis concreti deprehendimus , reliquum vero sanguinem nigrescentem , ad coagulationem tendentem , dissolutum quasi & corruptum : Cor autem & Jecur, cunctæque partes internæ & externæ naturalem exhibebant colorem , riteque erant constitutæ, si exiguum livorem excipias, demorsum locum ambientem.

Idem nobis observare non semel licuit in plurimis gallinis & columbis ; at vero intempestivum non fuerit enarrasse diversum successum in duobus columbis observatum , simili morsu & eodem loco impetitis à Vipera irritata.

Priori Theriacæ drachmæ dimidiæ circiter pondus deglutendum dederamus , illico ante quam Viperæ obtruderetur , Posteriori autem columbo nihil à nobis oblatum : Prior ultiro citroque per cubulum discurrebat tanquam omnino illæsus , posterior autem breviori quam semiquadrantis horæ spatio interiit.

Priorem iterum Viperæ objecimus, cuius crus morsu iustum fuit, exinde paulatim invaletudinis notas exhibuit, ac tandem semihora post in-

terit; Locus primo morsu impetus à nobis observatus multo magis lividus quam in columbo, qui intra horæ quadrantem obiit, imo plus quam in illo femoris loco qui postremo demorsus fuerat.

Ideoque pronuntiavimus spiritus excandescentes, cum interiora corporis penetrare nō valuerint, quod à Theriaca defensa fuissent, in exteriōra solum vim suam exseruisse ac circa locum morsu impetum, ubi loci coagulatus fuerat sanguis, unde exortus lividus color: At vero spiritus, ejusdem indolis, cum in altera Columba nihil obviam habuerint quod obliteret, effectum esse ut penetralia corporis adire valuerint, prætermisso & quasi neglegētim habitu loco per quem introitum naēti erant.

Neque nobis mirum fuit quod Theriaca, quæ valide obtundet valuit spiritus per priorem morsum intromissos, posterioribus per semi-horæ tantum spatiū par esse potuerit, ac tandem manus vietas dare coacta fuerit, hostiles quippe vires insignes erant; à priore autem conflitu infracta, posteriorum invadentium spirituum impetum sustinere non valuit.

Viperarum etiam dentes oblongi, non semel, iisque profunde adashi fuere canibus, columbis, & gallinis, quidam ex mortuarum ore educti, alij ex viventibus; Nonnemo etiam eorum qui coetui intererant caput Viperæ mortuum manibus versans, proprium digitum admoto majori dente, pungere voluit, id quod & præstitit, erumpente postmodum sanguine: Libuit quoque mihi unum manui mēx adigere, idque tam alte ut fragmentum dentis inhæserit, ac ultra semihoræ spatiū illi impactum fuerit; Sed nullibi ulla veneni indicia vel vestigia, aut malii, præter id quod inductum fuisset ab aciculæ punctura vel rei ejusmodi adfuere.

Columbæ etiam partem carne maxime refertam plumis nudavimus, utraque autem manu deductis Viperæ maxillis, majores dentes illius eriendo, utramque maxillam simul compressimus intermedia carnea illa parte, adeo ut dentes profunde alte illam pervaderent, ac succus flavus gingivarum subire posset vulnera à dentibus inficta; A nobis eodem tempore deprehensum sanguinem è vulneribus prodire, ac succo flavo illic infuso sese commiscere.

Comparaveramus tum temporis exiguum *lapidem colubrinum*, coloris opaci & prope nigri, exterius lucidi, formæ rotundæ & depresso, magnitudine adæquantem monetam quinque assibus estimatam, sed tribus partibus crassiorem; quem morsui illico adplicuimus, sanguine & succo flavo simul commixtis foedato; Adhæsit vulneri lapis, neque in columba quicquam immutatum adnotavimus; unde ratum forte habuimus

buisseimus id lapidis efficaciam esse adscribendum, quem nunquam non mortum Viperæ & quorumvis serpentum expugnare afferunt, nisi aliquot retro diebus similis lapidis periculum fecissemus in columba, eodem in loco commorsa, quæ tamen quadrantem post horæ interiit.

Ideoque judicium tulimus rem novo experimento esset confirmandam; cum vero in nostra potestate prior ille lapis, qui columbo salutifer esse visus est; Item alter similis, quem Dominus Hispaniæ Legatus Medico suo concrederat, curavimus à Vipera lacestata duos columbos æqualiter adultos & pingues morsu impeti, unumquemque in loco deplumi; Sanguis ex unoquoque morsu manavit, sed succus flavus vix fuit conspicuus: Eodem tempore uterque lapis utriusque columbo admotus; illico vero morsui adhæsere, sed insimul, eodem momento in utroque columbo insignis cordis palpitatio deprehensa, eaque cœrerrima, quam consequuta est utriusque columbi mors, eodem tempore contingens atque intra quadrantis horæ spatium.

Disquisimus etiam utrum venenum, quod in sanguinem tam efficaciam agit, malitiā aut pernitientiam suam imprimere valeret partibus solidis, aut nobilibus animalium morsu affectorum; quæ statum naturalem omnino integrum nobis exhibebant; Columbum à morsu enectum obtulimus feli macilentæ, quem suaviter ingessit, ac postmodum alios devoravit, necnon & gallinas, à quorum esu pinguefacta est, nedum graviter aut lethaliter affecta.

Illud quoque exploratum habere voluimus num una eademque Vipera, uno eodemque tempore varia ex ordine animalia oblata morsu necare valeret, ac num venenum posset exhaustiri, adeo ut animalia postremo ista immunitatem obtainere possent.

Eapropter quinque ex serie columbos uni eidemque Viperæ demordendos obtrusimus, à nobis incitatæ in iram toties quoties unus offerretur Columbus; Omnes hi brevi tempore enecti sunt, imo id à nobis observatum postremo istum primum interiisse.

Sanguinem quod attinet, ac cunctas partes tum internas & externas, idem prope status fuit qui prioris columbi morsu enecti.

Varia experimenta à nobis modo enarrata sensim nos compellunt, ut quæ sit mens nostra de veneno Viperino, ejusque Enip̄ēz̄ enuntiemus: Ac tempes̄ livum hoc ipso loco rem tradendam esse censemus, cætera, ea que potissima experimenta allaturi, in confirmationem eorum quæ proposuimus.

DE VENENI A VIPERA MORSV INFICTI
indole, Ejusque efficacia.

C A P U T I V .

Antiqui quorum mentem occupaverat opinio nullam non Viperae partem Veneni esse participem , illarum examen oscitante suscepereunt : Cum vero illis perspectum esset Viperæ iracundiam non parum conferre veneni augmento , ratis in felle iram illius sedem habere , illic quoque venenum domicilium suum naestum esse censuerunt ac animo finxerunt saporem fellis , summe acrem & amarum , illius perniciem innuere ; Venas autem & arterias , juxta vesiculam felleam sitas , quarum ductum ad oris interiora persequi facile est , nequaquam illis dissimiles quæ reliquum corpus perreptant , infra & supra fel , canales esse , vel tubulos aut ductus , à Natura data opera effictos , per quos succus felleus in gingivas deferretur ; Ab hoc autem succo deducenda esse cuncta lethalia symptomata , imo & ipsam mortem .

At vero iisdem perspectum esse debuisset hanc Viperæ excandescientiam in felle nequaquam latere ; Fel sexcentorum aliorum animalium sapore ad Viperinum admodum accedere , veneni tamen plane expers esse : Venas & arterias , fellis regionem peragrantes ; inde originem ducere visas : atque ad gingivas propagatas , quin & singulas corporis partes , vasa esse alij usui quam convehendo sanguini destinata , ortum à felle non deduentia ; neque succum , quem neutiquam admisere convehere posse : Fellis saporem nullatenus obvium esse gustui in omnibus fictitiis illis vasis , uti neque in flavo gingivarum succo , aut toto reliquo corpore , supra fellis locum , Ac demum rite explorata fellis vesicula unicum vas utcunque consideratione dignum occurrere , idque admodum exile ; quod exortuni , sicuti præmonuimus , ex latere interno partis superioris cystidis felleæ infra vergit , nedum ad supera viam affectat , in primum intestinum se exonerans , cuius rei descriptionem superius attulimus , Tabula etiam figuram exhibente .

Prætermisis vero ejusmodi principiis adeo infirmis , ac perperam stabilitis , cum experimentorum non exiguis numerus nobis suppeditetur , quibus innitimus , asserimus Fel Viperinum veneni omnino expers esse , quin potius in illo delitescere vim balsamicam , expurgativam , pluribusque usibus idoneam : Nullum vas reperi quod ad vesiculos succum proprium deferat , majores dentes ambientes . Succum flavum inibi conten-

tum, quoad omnia à succo felleo dispare, hoc uno similes sūt quod veneno omnino destituantur, Succum hunc flavum congeri & generationem obtinere in glandulis salivaribus, à nobis superius descriptis, Hunc in Dentium vesiculis per vasa lymphatica deferri, ex prædictis glandulis oriunda; Succum illum puram & meram esse salivam, cuius usus jam superius à nobis traditus: Succum porro hunc nihil quicquam conferre veneno à morsu inficto, quandoquidem ori inditus, & deglutitus, sicuti non semel periculum fecimus, neque homini neque cæteris animantibus quicquam detrimenti adfert; quinimo & hiantibus ulceribus impotitus, ac incisuris cuti infictis, illum adfricando, ac sanguini commiscendo, omnino impune id peragitur.

Etiam si vero aliter sentiat summi ubique judicij Vir, præsertim in iis quæ Viperam spectant, adstruens se experimentorum munitum esse multitudine, nostris è diametro adversantium; Cum prædictus Vir, undequaque, nec immerito celeberrimus, cuius eruditio & fides nemini suspecta est, ideo rem ad accuratius & pensiculatius examen deducere animus fuit, ac reiteratis experimentis ulterius adhuc confirmare, in quibus nulla unquam discrepantia aut dissimilitudo animadversa, pro quorum veritate stamus, evidentissima & à nemine concutienda argumenta allaturi.

Ulterius porro adstruimus nullum omnino venenum in quavis corporis Viperini parte delitescere, imo nec in ipsis majoribus dentibus; nisi Vipera vivens fuerit, & nisi morsum comitentur spiritus excandescentes; qua excandescientia absente morsus nequaquam Jethalis est, qui neutquam perpendendus & aestimandus quam ex vulneris profunditate & angustia, cuiusmodi à dente infligi solet & acutissimo & oblongo, & tenuissimo, vix in ullo alio similiter deprehendendo.

Quoad prædictas circumstantias insignis experimentorum numerus à nobis suscepimus, eruditos nos præsttit, quandoquidem à nobis observatum discriminem admodum insigne inter morsum Viperæ laceffitæ, & inter morsum Viperæ cuius dentes compressis maxillis per vim adigebantur, imprimendo majores dentes corpori cuiuspam animalis, quandoquidem à coacta hac & invita actione potius coercentur illius spiritus quam ut impellantur, cui rei ut liberum sit animal, non invitum, requiritur; spiritus porro illi depromi nequeunt & extra ferri quin phantasia & ira Viperæ prius immediate præcesserint atque eos impulerint; Ejusmodi enim mordendi ratio, quæ fit per constrictiōnem maxillarum, ac impressionem dentium, vel immersionem in aliquod animal, etiam si maiorem copiam succi flavi in partem demorsam exprimat quam cum ipsa Vipera sui juris & laceffita mordet, nullum tamen consectarium ha-

bet verendum symptoma, non secus ac vulnus simplex curationem obtinens; cum aliud mors consequatur, nisi mediis convenientibus hæc occuperetur.

Veneni ergo effectus quod omnino spirituum indolem resipiat, adiunctumque suam exferat solummodo prout spiritus plus aut minus irritantur aut compelluntur, ac prout viæ magis aut minus liberæ occurunt, non immerito illum spiritibus excandescientibus adscribimus, quandoquidem illius nullum vestigium neque reale neq; imaginatione fictum in partibus sensibus obviis adeat manifestum: Ut vero sententia nostra hac de re ampliore confirmationem obtineat, hic mentem nostram apertam volumus quoad actionem horum spirituum irritatorum.

Spiritus hi ab ira quam concepit Vipera incitati nocti vias aut foramina à dentibus inficta innato motu feruntur; cum porro illis insitum sit semper ulterius progredi, ac pervadere, viam vi semper sibi faciunt, progressu majori aut minori pro facilitate aut difficultate obviis; quo sit ut mortuum multo majus consequatur periculum si dentes insignia vas attigerint, quam si in solam carnem impegerint, aut venas vel arterias capillares.

Hinc sit ut Spiritus Viperæ irritati, occurrentes sanguini & spiritibus, intra vascula animalis mortuæ impetiti contentis, hos compellant vimque faciant viam adepturi; ac confusione inducta particulis ex quibus sanguis constituitur, concretionem huic inducant, aut perturbationem à qua circulatio solito præpeditur motu, quapropter spirituum in partes principes communicatio, à quibus harum subsistentia & vita dependet, coërcetur: Quam spirituum inopiam & interceptionem casus illarum & ruina subsequitur; aut quia in arce propria, vel loco maxime spiritibus instructo à dictis spiritibus impugnatæ fuerunt, & ab iisdem inquinatae; vel potius, quia hi spiritus Viperini vias occupavere, & interclusere, per quas sanguini & spiritibus commeatus liber esse debet.

Inferimus ergo Viperæ phantasiam, irritatam ab idea vindictæ quam sibi finxit, motum quendam inexplicabilem spiritibus conciliare, atque vi impellere per nervos eorumque fibras, versus dentium cavernas quasi infundibulum, exinde in sanguinem animalis demorsi defensi mediante foramine ab iis inficto, unde emergunt cuncti effectus, quorum rationem & causas disquirimus.

Cæterum, sententia fuit quorundam in provocatis his spiritibus latere arcanam quandam aciditatem à qua coagulatio inducatur sanguini, illiusque circularis inhibeatur motus, unde subsequantur lethalia symptomata.

At cum Acidum illud in ipsa massa sanguinea generationem obtineat, re potue-

re potuerit ab ipsiusmet partibus quæ disgregationem & dissolutionem passæ sunt , cum à veneno infectæ fuere , & corruptio ipsas invasit (sicuti id in laeti contingit , quod sponte acescit & corruptitur etiam nullo acido illi remixto) Eapropter necesse non est acidum coagulatoria vi præditum disquirere , in spiritibus Viperinis , qui gustui exploratori & judici occurrere non possunt : vel ea potissimum ratione quod acidum istud insitum potuit habere in animali demorso generationem , adeo ut frustra sit illius natales in Vipera statuere , quasi exinde manaret .

Utut vero sit , id ultro concedendum est irritationem hanc intra phantasiam aut spiritus Viperinos conceptam , maximam & potissimum esse causam efficaciarum & penetrabilis vis veneni Viperini ; qua absente effectus adeo stupendi , cujusmodi varia à nobis allata sunt exempla , nequam orientur .

Neque etiam Vipera inter animalia sola morsu lethifera est , quæ in rabiem aliquando transeunt si in iram concitata fuerint ; Fidem faciunt canes , lupi , quinimo & homines ipsi : Ne vero extra oleas divagemur , morsus serpentum , quorum species est Vipera , majus aut minus periculum invehit pro varia spirituum indole , ac potissimum vehementia excandescientia in iram .

Videtur Cleopatra olim hujus rei probe gnara fuisse , cum necem sibi intetatura , duos Aspides sibi adsportari acuravit , quasillo cum fructibus quibusdam conclusos ; illos acu aurea , ex capillitio deprompta , compungens , illico brachium dextrum objiciens uni Aspidi ; sinistram autem mammam alteri ; non inscia , (sicuti tradit auctor non incelebris) superbiam & feritatem innatam illorum animalium satis non esse quo illa fine potiretur , sed præterea necessariam esse illam puncturam ad spiritus irritandos , ideoque subsequeretur lethalis morsus .

Eadem proculdubio est morsus Aspidum & Viperæ ratio , cui & id insitum est ut non modo facilime in iram excandescat , sed & ipso irritationis momento celeritate insigni morsu impetatis , unde summa subtilitas & impetus illorum spirituum arguitur , originem præbens efficaciarum & viribus veneni .

Observare etiam licet in distillatione corporum Viperarum , corpora ex illis admodum subtilia , summa penetrandi vi donata elici , majori proculdubio copia , (servata magnitudinis proportione ,) quam ex quovis alio animali .

Nihilominus tamen neque impedimentum à spiritibus venenis irritatis occurrens , & diffusum in spiritus animalis morsu impetiti ; neque coagulatio aut confusio à veneno sanguini inducta , tam insignis efficaciarum sunt quin remediis specificis insuperabilia sint , aut animal pristinæ va-

letudini restituī valeat, sed oceumbere necesse habeat, Id quod in serie variis adduetis exemplis comprobaturi sumus, ac demonstratur quo pacto remedia præpotente spirituum illorum vi superiora fiant.

*EXPERIMENTA DE SVCCO FLAVO, IN
Vesiculis majorum dentium contento, In variis
animalibus suscepta.*

C A P U T V.

A Scopo proposito nequaquam devij, cuncta ad amissim explorandi, in experimentis perrexiimus: ut vero succi illius Flavi indoles & qualitas probe nobis innotesceret, quē permittiosum esse omnes statuunt, sex Viperis irritatis, seorsum, iteratisque vicibus, unicuique objecta est panis taleola, quoisque hæc probe & omnino connutrita, cunctum succum flavum in gingivis sex dictarum Viperarum contentum exhaussisset, cani jejuno & famelico eodem tempore devorandam exhibuimus panis buccellam, qui inde non majus percepit detrimentum quam si panem aridum devorasset, ejusmodi succo nequaquam imbutum.

Non semel etiam pullis gallinaceis & columbis obtrusimus panis frustula eodem succo madida, asserimus vero nullum è dictis animalibus male ideo habuisse.

Nec absuit in me temeritas prædictum suicum ori ingerendi, id quod, iteratisque vicibus, pluribus testibus, à me factum, faucibus neque ante neque post adsumptionem collutis: Nonnulli etiam Medici eundem degustare non abnuerunt, tum saporis deprehendendi gratia, tum ut de illius innocentia nobis constaret; id vero compertum esse volo neque mihi neque illis quidquam noxæ accidisse.

Quia vero nonnulli censuerunt suicum illum, eo modo degustatum, ac ingestum ab hominibus aut animalibus, quovis vulnera aut ulcere in ore carentibus, aut ventriculo, revera quidem impune adsumi, rem vero omnino aliter se habere si comes adesset morsus, ac subiret foramina à dentibus inflictæ; quinimo prædictum succum ulceri inditum, vulnera, aut superficiariæ etiam exulcerationi, si vel tantillum commiseretur sanguinis, tunc lethiferam vim exserere, ac proculdubio effectum tribus aut quatuor horis postquam vulneri affictus est edere, non minus in homine quam quibusvis aliis animalibus, ne uno quidem excepto, capropter plurimis experimentis incumbere necesse credidimus.

Ac primo id adstruo , priorem me periculum subiisse , quo tempore aphthæ quædam proprium os infestabant , qua de causa salivam crux infectam animadverte , nulla tamen observata à me acrimonia vel calor insolitus.

Experimentum quoque factum in Columbo , cui infra aliam vulnus infliximus , & in femore uno eodemque tempore: Utrique dictorum vulnerum succum flavum immisimus , eductum è gingivis duarum Vipera- rum efferatarum ; demum columbis cutem utrinque adduximus , ne quid succi elabi posset , ac totus coerceretur fasciis , vulnera colligando: Hoc vero tanquam certissimum damus Columbum plane incolumem evasisse , imo à nobis in exteriori vulnera femori inficto , succi coagulati guttam conspexisse , formæ rotundæ , qui eundem colorem servaverat ac cum fuit inditus , in ambitu vero sanguinem vulneris exsiccatum , nec diu post utrumque vulnus ac sponte fuisse adglutinatum.

Ejusdem quoque succi experimentum à nobis tentatum in Fele , à no-
bis data opera in femore vulneratum , nullum vero hinc detrimentum sequutum est : Nec alias eventus adfuit , isque reiteratus in gallis galli-
naceis aliisque columbis , sed eodem semper successu , nulloque dam-
no.

Idem experimentum ter diversis temporibus suscepimus in Cane , ea-
propter ad aurem in profundo læso , quo nequaquam illius lingua per-
tingere poterat , nihil vero sinistri evenit.

Sed & hoc inferre licet experimentum , quam lethalis sit effectus spi-
rituum excandescientium , in malo consortium nequaquam advocate suc-
co flavo : Iteratis vicibus ori unius ejusdem Viperæ intrusimus panis te-
nue segmentum , maxillis tamen supra id compressis , id quod tam repe-
titis vicibus à nobis peractum , ut non modo succus omnino exhaustus
sit , sed etiam ipse sanguis è gingivis manare inciperet ; Eodem tem-
pore Viperam in iram concitavimus columbique partem maxime car-
neam mordendam objecimus : A nobis equidem observatum effectus
veneni mortu inficti non eadem celeritate pervasisse , quandoquidem
columbus sesquihora tantum à mortu interiit , sed præterea se nobis ob-
tulere dentes Viperini mica panis obducti præ mortuis frequentia , qua-
propter Vipera alte satis venenum inferre non valuit , ideoque , semi-
obstruētis dentium poris , maximam spirituum lassitudinum partem com-
meatum invenire non potuisse , adeo ut columbi obitus tam celeri pede
non obvenerit , nihilominus tamen hunc intervenisse absente succo fla-
vo , omnino ante exhausto .

*EXPERIMENTA CIRCA FEL, OVA,
Intestina, Capita & Sanguinem Viperæ suscepta, in
diversis animalibus.*

C A P U T V I.

NON semel pluribus Canibus Felibus Viperarum Fel oggessimus modo cysti illæsa , modo diffissa , alicui liquori commixtum , modo numero senario , modo denario , modo duodenario unica vice , quæ animalia impune semper evasere , uti & Pulli Gallinacei & Columbi qui id ingesserant , imo & à nobis vulnerati , sed id Fel balsami vicem obtinuit , vulnera quippe citius ad consolidationem deduci visa sunt : Adeo ut jure merito Fel plane veneno carere pronuntiare ausim , sicut & Succum Flavum , de quo superius à nobis scriptum , quem hic prætermittimus , ne actum agamus : Astruentes Felli inesse facultates plane singulares .

Idem pronuntiare audemus de Utero & Ovis Viperinis ac universis Intestinis , quorum copiam non semel objecimus devorandam canibus & felibus , imo nonnulli furtim illa arripuerunt & ingesserunt , sed nullum unquam inde discrimen subierunt ; Quin expertum habemus , cum aliquando Felē admodum macilentum objecisset Viperæ in itam admodum concitatæ , qui mox ingesserat ova , uterum , ac cuncta Viperæ intestina , morsum (ictus autem fuerat in auris parte densissima) fere fuisse irritum ; solumque exiguum tumorem conspicuum , cum modico livore partis quæ mortuæ impetita erat .

Canibus etiam ac Columbis , non semel sed sæpius , capita Viperarum devoranda curavimus , mox dissecta & adhuc viventia , forficibus tantum demptis acuminibus majorum dentium , ne in transitu per galam hæc læsionem pateretur , aut parres interiores animalium quibus intrudebantur , sed in ejusmodi animalibus nihil singulare à nobis observatum fuit .

Confirmationem præterea disquisivimus num Vipera devorata ab animali , quod mortuæ ab illa ante impetum fuisset , medelam inde acciperet ; leviter torrefieri iussimus caput Viperæ , cui adnexa erat collis potio , transversi digiti latitudine ; , recens à corpore resectum , ac canem mortuæ Viperæ excandescentis objecimus , ter ab illa in aure istum , adeo ut sanguis è tribus locis mortuæ læsis manaret , illico vero illi obtrusimus caput & collum , nidorem emittentia & calentia : Canis famelicus

melicus, qui nec dum trium morsuum effectum experiri poterat, caput protinus arripuit, dentibus id contrivit ac deglutiit; postmodum diutius præstolati sumus, dubii num triplex morsus prævalerer capiti & collo deglutitis: præter aliquem livorem, modicunque tumorem circa loca demorsa exortum, intra triduum aut quatriduum sensim evanescentes, nihil aliud contigit.

Tripli quoque morsi affligi canem curavimus eodem loco: caput ejusdem Viperæ quæ illum momorderat absecutum, nequaquam tostum, porrexiimus devorandum, quod canis abnuit neque attigit, etiamsi ab aliquot retro horis nihil alimenti adsumpsisset; Idem caput postmodum in mortario probe conteri curavimus, ac per vim in fauces canis intrudi, eodem tempore loca demorsa sanguine ejusdem Viperæ madida confricantes; successim expectavimus, qui non alias fuit quam quod caput dictum coctum & contritum, coadiuvante, si ita visum fuerit, sanguine Viperino, demorsis locis admoto, eodem effectus ac præcedens prodidit, prius leviter tostum, quandoquidem non gravior pœna canem adfixit hunc quam priorem; quippe qui postea æque vegetus & hilatis ac ante fuit.

Si ambo hæc experimenta contigissent priusquam Nobilis extraneus ictus à Vipera fuisset, de illius Salute multo minus anxijs fuissimus: Satis tamen fuisse arbitror quod declinare illi licuerit pernitiosos morsus Viperini effectus, à quæsis mediis ex arte & methodo, ac remediiis eorum palato arridentibus qui à carne Viperina sincera & citra adparatum forte abhorserent.

PLVRIMA ALIA EXPERIMENTA CVRIOSA de Vipera facta.

C A P U T V I I .

Quod non multa fide ampleteremur id quod plurimi Auctores tanquam certum tradidere, caput Viperinum contritum, morsuque à se inflictui admotum illum curare, Experimenti gratia columbi partem multa carne donatum, accurate prius deplumen Viperæ exposuimus; postmodum hujus resectum caput, contritum, & loco demorsa admotum manu comprimi jussimus.

Viperæ quoque viventi caput abstulimus, leviter torrefecimus, demum contrivimus, & calens adplicuimus alteri columbo novissime eodem in loco demerso, exploraturi num à calore & nidore, vi ignis excitato, capitis partes amplius referatæ, spiritibus autem li-

berioribus redditis , actionem melius perficerent ; sed utrius Columbo & que infelix fuit exitus , ambo enim semiquadrantis horæ spatio à morsu inflito interiere.

Horum dissecto corpore occurrit nobis , non secus ac in prioribus , sanguis ater , ex parte concretus , semicorruptus , tum in corde tum majoribus vasis : hoc vero à nobis observatum minori livore infectum fuisse partem demorsam ; qui solus verisimiliter effectus fuit capitum dicto modo contusorum , quæ ulterius efficaciam suam proferre non valuerant.

Neque eadem ratio est , ut hoc obiter dixerim , ictus Scorpionis , qui contritus , & parti admotus , antidotum ex se præbet & vulneri medetur , cuius rei hæc tradi potest ratio , Quod eum Scorpionis venenum non adeo præcipitis sit actionis , neque tanta celeritate partes internas pervadat , spiritibus è Scorpione contuso emissis tempus concedatur quo commeatum inveniant , ac venenum immisum convenient , illi se adficiunt , postmodum evocent : At vero venenum Viperinum massam sanguineam protinus inficere , ac partes ab hac irriguas ; id quod in Nobili nostro extraneo manifestum fuit ; cui tum denum dolores & tumor in brachio suborti sunt cum cætera symptomata præcessere , contra quam in Scorpione observamus , cuius venenum , antequam ulterius pervadat , prius actionem exercit in parte icta , excitatis stupore , algore totius corporis , tensionibus , aut etiam inflammationibus doloribusque intensissimis , ex testimonio Auctorum qui de Scorpione scribunt , & eorum qui ab eo iicti fuere .

Veritati consentaneum omnino deprehendimus id quod à Domino Redi traditum , de effectibus Essentiæ Tabaci erga Viperam ; Perfusa scilicet hujus cute , acu trahente filum hac essentia madidum , filo in cute relieto , breviori quam quadrantis horæ spatio interire Viperam , atque æris instar hanc indurescere , nec diu post mollescere & flexilem fieri , quasi jam à biduo integro enecta esset .

Id quoque experimento didicimus , tantillum Tabaci in funem contorti , immisum & detentum intra os Viperae ; fumum item ejusdem Tabaci , faucibus insufflatum , eundem effectum inducere , sed non ita celerem ; ab iis vero omnibus suscitari convulsiones , insolitasque retractiones in Vipera , quas mors tandem excipit : At vero etiamsi cunctæ partes motu careant , cor tamen per semihoram adhuc vibrare .

Hoc præterea experimento confirmatum ab eodem Tabaco , vel illius Essentia , enecati Colubros non secus ac Viperas .

Dubius vero sum idemne effectus in aliis animalibus observabilis fuerit,

rit, quandoquidem trajecta acu, cum filo adnexo, eidem Tabaci es-
sentiæ immacerato, per cutem inferioris ventris Canis, protinus hic
in ululatus insignes erupit, per semiquadrantem horæ durantes, maxi-
ma inquietudine comite, modo ingryum ambulabat, modo de-
cumbebat modo exsurgebat, interim susque deque alvum exonerabat
excrementis solito liquidioribus prodeuntibus : Alimentum fastidie-
bat, sed identidem ad potum redibat, postmodum vomitu tentabatur;
at vero deterius nihil postea accidit, sensimque ad pristinum statum
rediit.

Viperam aspere incessivimus, atque provocavimus ut aliam Viperam
dentibus impeteret, quam data opera dentibus alterius juxta admove-
bamus, etiamsi vero illa hiaret, ac morsui se accingere videretur, coer-
cebat tamen se, neque dentes imprimebat alteri, quamobrem illos
compressis maxillis egomet impressi, demorsa vero Vipera detrimenti
nihil exinde percepit.

A nobis tamen adnotatum Viperam, cui essentiam Tabaci deglu-
tiendam præbueramus, tenaculis adhuc collo apprehensam, in se ipsam
dentes convertere; at cum essentia prædicta proculdubio Viperæ lethi-
fera esset, obitus illius nequaquam adscribendus fuit ejusmodi morsui,
verisimiliter effectui motuum convulsivorum, ab Essentia Tabaci indu-
ctorum.

Vasi vitro Viperam vivam immisimus, ac simul tres grandes Scorpiones vivos, quos toto quatriduo inibi inclusos detinuimus, quo exa-
cto non alio in statu cuncta dicta animalia deprehendimus quam quo
imposuimus: Etiamsi nonnulli autores adstruam animalia ejusmodi simili
incarcerata mutuam sibi inferre necem; Vipera tamen Scorpiones,
non secus ac Lacertas enecat, plurimaque alia animalia ut inescam sibi
veniant; at vero id solum contingit quando sui juris est, non vero si ca-
ptiva fuerit, tunc enim ab alimento abstinet.

Experientia quoque nos docuit Vespam nequaquam invadere Viperam, neque aculeum hujus capiti infigere, neque ab illius lateribus dis-
dere priusquam extincta sit, contra quam nonnulli Authores sentiant.

Plurimi Autores scripto tradidere cuncta remedia, quæ vocant Ale-
xipharmacæ, Viperis lethifera esse, facultate omnino contraria, ejusque
veneno opposita: Ne in dubio versaretur animus, Viperæ sorbendam
porrexit Theriaces semidrachmam, aquæ cardui benedicti remix-
tam; illa seorsum recondita, nulla immutatio à nobis animadversa,
præterquam in cutis superficie, quæ ad aliquod tempus cruento ma-
dida adparuit, at vero & agilior visa est, & ad mordendum paratior.

Quid vero in Viperam spiritus vini præstare posset etiamnum tentavi-

mus, drachmam illius circiter unam faucibus Viperæ infudimus, quæ illico admodum perculta visa est, miris modis sese contorquens, at cum hæc sensim remittere animadverteremus, æqualem quantitatem iterato exhibuimus, à qua non eadem commotio inducta, sed postmodum pene immobilis substitut, ab hoc spiritu in tantum inebriata ut se mimortua jaceret; Eo in statu toto fere trihorio persistit, sed tamen motus illi restitui incepit pristinam statum recuperanti, ac, sicuti prior, agilior & morsui quam ante magis idonea visa est.

Conjecimus etiam viventem Viperam in lagenam spiritu vini ferre oppletam; inharantem autem illam observavimus, modo per imam, modo per medium, modo summam lagenæ partem, ac tota hora coliculæ antequam suffocata interiret.

Viperæ quoque faccharum per vim intrusimus, ex parte pulverisatum, ex parte in aqua dissolutum; cuncta ad aliquod temporis spatum continuit, postmodum vomitu exclusit; secretam vero illam, successum prostatentes, post viginti quatuor horas interemptam nocti sumus.

Non semel sed saepius in os Viperæ inspuimus, imo etiam jejuni, sed exiguo post tempore Viperæ salivam nostram vomitu expulere, neque quicquam damni illis accessit, etiamsi nonnulli authores scribant tabe Viperam occupari: sin id forte contingat, causa non salivæ adscribenda est, sed abstinentiæ, & mœtori à diuturna incarceratione industo.

Apud plurimos scriptum extat, sicuti jam superius adnotavimus, Viperam insigni antipathia fraxinum odiisse; adeo ut si vivens Vipera circulo conclusa fuerit, cuius pars dimidia ex foliis fraxini constructa sit, altera ex accensis carbonibus, Viperam ad ignem proprius acesuram, etiam cum combustionis periculo, quam ad folia fraxini; sed constructo à nobis circulo integro ex fraxini foliis, cuius diameter tripedalis erat, impositaque illius medio Vipera, hæc protinus sese infra folia abscondidit.

Quamdiu in ædibus meis Viperas vivas habui, plurimæ mulieres prægnantes ædes meas convenere, nonnullæ videndi desiderio alie incogitantes, quæ ideo horrore & timore concussæ sunt, sed nulli finisti quid contigit, nedum abortum ulla fecit, id quod nonnulli authores intrepide tradunt; id forte fortuna contigere posse non diffiteor in mulieri quapiam admodum pusillanimi, constitutionisque teneræ & mollis, quam minor occasio percellere valet, & id malum induceret; at vero nequaquam generalis regula exinde statuenda est.

Non raro Viperas, tum mares tum fœminas, quo loco siti sunt parastatae compressimus, aut vesicæ semen concludentes, infra scilicet

caudam

caudam, ac juxta foramina generationi destinata, id quod tamdiu, tamque arte prestitimus, ut inde prodierit liquor albus, sed nunquam à nobis observatus odor penetrabilis, neque fœdus, sicuti neque cum lancetta prædictas Parastatas pertudimus, etsi admotis naribus odorem deprehendere satageremus: At vero è diametro hoc repugnat nonnullorum Doctorum assertioni.

ANIMADVERSIONES GENERALES

*circa ea quæ per Experientiam à nobis
deprehensa sunt.*

CAPUT VIII.

QUOD magna animi attentione Experimenta à nobis superius tradita peracta sint, ut & illa quæ silentio involvenda credidimus, ideo nulla occasio prætermissa est omnia accurate pensitandi; nec sine animi oblatione cunctos effectus, qui se nobis exhibuerunt perpendicularimus, ad amissim consideravimus, ac demum causas omnes indagavimus, animadversiones nostras addituri.

Morsus Viperæ Nobili extraneo inflicitus primus omnium uberrimam nobis suppeditavit materiam, exinde enim veneni indolem adepti sumus ab effectis, qui levissimæ causæ soboles esse videbantur, cum morsus integer non fuerit, unicus quippe dens impressus fuerat, qui nequidem alte penetraverat; cuius periculum nequaquam intendere videbatur succus flavus à gingivis emissus innocentia nec enim illius nobis innotuerat.

Nihilominus sœva & lethalia symptomata affatim instabant, interea dum indesinens vomitus remediorum efficacia obstabat, cum moram in ventriculo nequaquam traherent, adeoque nec vim ad diffusa loca & affecta diffunderent: Neminem latebat subtile quid admodum, celerrimæ activitatis ac generosissimum, in prædicto veneno latere, nec alia suspicio animo observari potuit quam quod intra spiritus id continetur, etiamsi neque illius perspecta esset natura, neque qua ratione aut via effectum ederet, neque quas partes aggrederetur constaret.

Id tamen concedendum in tam præcipiti casu, unde tam insigne periculum imminet, omninoque singulari, atque in tanta remediorum usurpandorum contra indicatione & correppugnantia, nihil tempestivius occurere potuisse quam exhibitionem Salis volatilis Viperini; cum enim causa morbifica summa tenuitate esset prædicta, admodum

penetrabilis, remedium ejusdem genii disquirendum erat; quod ipsum conveniret, illi se adjungeret, ad corporis peripheriam id abducentur & compulsurum, per vias quam huic patefecerat.

Præterea vomitus nequaquam interruptus, auxilium citissimi effeatus quod & eo ipso momento actionem suam perficeret exposcebat, aut saltem quod iteratis vicibus, & repetitum, absolveret id quod uno iectu non valeret.

Felix successus qui exceptit usum salis volatilis Viperini, præstantiam hujus nobis manifestam fecit, ac quo dominio supra malignitatem horum spirituum valeret ostendit. Nec non animis nostris desiderium induxit rationem tenendi qua tam generosos effectus producit; atque adeo explicate illius naturam tradendi, ut nemo menti nostræ refragari in posterum audeat.

Ex nostra ergo sententia, sal istud qualitate sua subtili, volatili & penetrabili, admodum idoneum est dissolvendis sanguinis coagulationibus, ac disgregandis partibus jam fixis aut concretis, ut ita dicam, unde deducenda est inordinatio & confusio illius motus, quem in Nobilis dicti sanguine observare licuit, pristino statu dicti salis operstituto; redditoque eo pacto ad partes spirituum libero accessu & commeatu, quo destituebantur.

Censemus etiamnum sal istud volatile, cum primum illi fuerit implicare se tumultuantibus his spiritibus, ejusdem quippe utraque indolis, illis nullo negotio associatum fuisse, hosque ad ambitum corporis impulisse, per poros cutaneos exterminando, unaque, sed illo duce, egrediendo per semitam ipsis sale præparatam.

Ligaturæ supra partem commorsam institutæ, scarificationes, ac spatularum ab igne carentium prope partem afflictam adplicationes, sufficietes videbantur coërcendo impetu spirituum horum tumultuantium, illisque per hæc foramina foras evocandis, ac progressu ulteriori inhibendo.

Exhibitio autem Theriacæ, Pulveris Viperini, & similium, conducere videbatur illis extrapellendis; id quod proculdubio consequi licuissest si modo in ventriculo moram traxissent: Insignem quoque efficaciam præbuissent Epithemata ex Theriaca Cordi admota & Ventriulo, nisi efferatorum spirituum actio adeo præceps fuisset, hac demum exinde progressus illorum ad interiora nimius.

At vero Salis istius volatilis usus omnino prævalere debuit (id quod & contigit) cunctis remediis; quæ enim deinceps, & intermedia accessere, subsidiarii tantum ut sic dicam milites fuere, duci suo adstites

cujus-

cujusmodi fuere confessio Alkermes & de Hyacinthis , admodum idoneæ corroborandis partibus principibus , sicut & syrpus è succo limonum , decoctum radicis scorzonerae ac rasuræ eboris.

Mali Citrii segmina quæ , ex quorundam sententia , acore suo concretioni sanguinis incrementum præbere debuerunt , eo demum exhibita fuere tempore quo Sal volatile coagulationem illam dissolvit: Emolumentum vero præbuere ventriculum crebris & perpetuis vomitibus infraictum corroborando , aciditate vero grata appetitum fugitivum revocando; coctionem alimentorum juvando , corundemque in partes exhaustas distributionem : Adde quod malo Citrio vis inest specifica adversus venenum Viperinum , si fides authoribus adhibenda qui illius scripsere historiam , cardiaca præterea & partibus principibus amica.

Inunctio partium tumidarum ex oleo Scorpionum Matthioli , Aqua Reginæ Hungariæ , & admotio Fotuum alexipharmacæ vi præditorum , auxilium insigne afferre debuisse videbantur ; sed rerum series apertum fecit à solo sale volatili expectandam fuisse spirituum horum tumultuantium sedationem & profligationem , illique soli victoriæ palmam defendam.

Experimenta deinceps à nobis in non exiguo diversorum animalium numero suscepta , ampliorem nobis suggestere notitiam effectuum veneni Viperini , partium quas id aggreditur , illarum quibus parcere videatur , et si tandem & illæ fatiscant.

Quæ maxime consideratione digna erant in medium attulimus , atque à nobis nonnullæ animadversiones productæ quoad varios canes morsu afflictos à Viperis ; at vero explicandum supereft , quamobrem & qua ratione partes Viperæ deglutitæ cohibere & superare valent venenum à morsu illius inductum.

Statuimus ergo cunctas Viperæ partes sale volatili præsertim gaudeare & abundare , quod beneficio distillationis partim solitarium supereft , partim forma spiritus donatum , qui revera aliud nihil est quam sal in nonnulla phlegmatis portione dissolutum : partim Olei specie , quod iterum nihil aliud est quam sal parti unctuosæ Viperæ remixtum.

Affertimus porro in concoctione , quam obit ventriculus , partium Viperæ ingestarum , idem sal volatile , in illis contentum , secerni & distingui , ac deinceps ad partes cunctas , ejus ope indigas diffundi , si præsertim non exigua portio dictarum partium ingesta fuerit , quo sufficiens prædicti salis quantitas adesse queat ; hinc nemini dubium esse debet quin sal istud effectum omnino similem illi quem expertus est Nobilis morsu impetus ab exhibito sale volatili depromat.

Nisi quis existimaverit idem sal volatile , partibus corporis Viperini deglutitis inexistent , quod ejusdem sit cum efferatis spiritibus indolis , hos ad se pellicere , atque ex illa unitate & conjunctione qualitatem illorum malignam retundi , ac ea ratione superari ut animali demorsivim inferre nequeant : At vero , ex mea sententia , hoc explicatio me ulteriore indiget , fundamentis parum solidis innixum.

Porro , ut spero adsensus nobis dabitur , inter plurima tentata experimenta , id quod in quinque Columbis successive morsu affectis , ab una eademque Vipera , unaquaque vice lacerata , quorum postremus morsu impetus prior obiit , cum ad summum excanduisset iram Vipera , quo tempore succo flavo maxime exhausta erat : Item experimentum Columbi commorsi à Vipera , quæ crebro objecit panem dentibus prius attriverat , imo ad profusionem usque sanguinis , quo succus omnis abscederet ; subsequentे nihilominus Columbi intentu : Experimenta inquam hæc partim manifestum faciunt succum flavum ad venenum nihil conferre ; partim spiritus hos tumultantes , coadjuvantibus foraminibus à majoribus dentibus effictis , solitariam & genuinam esse lethi causam.

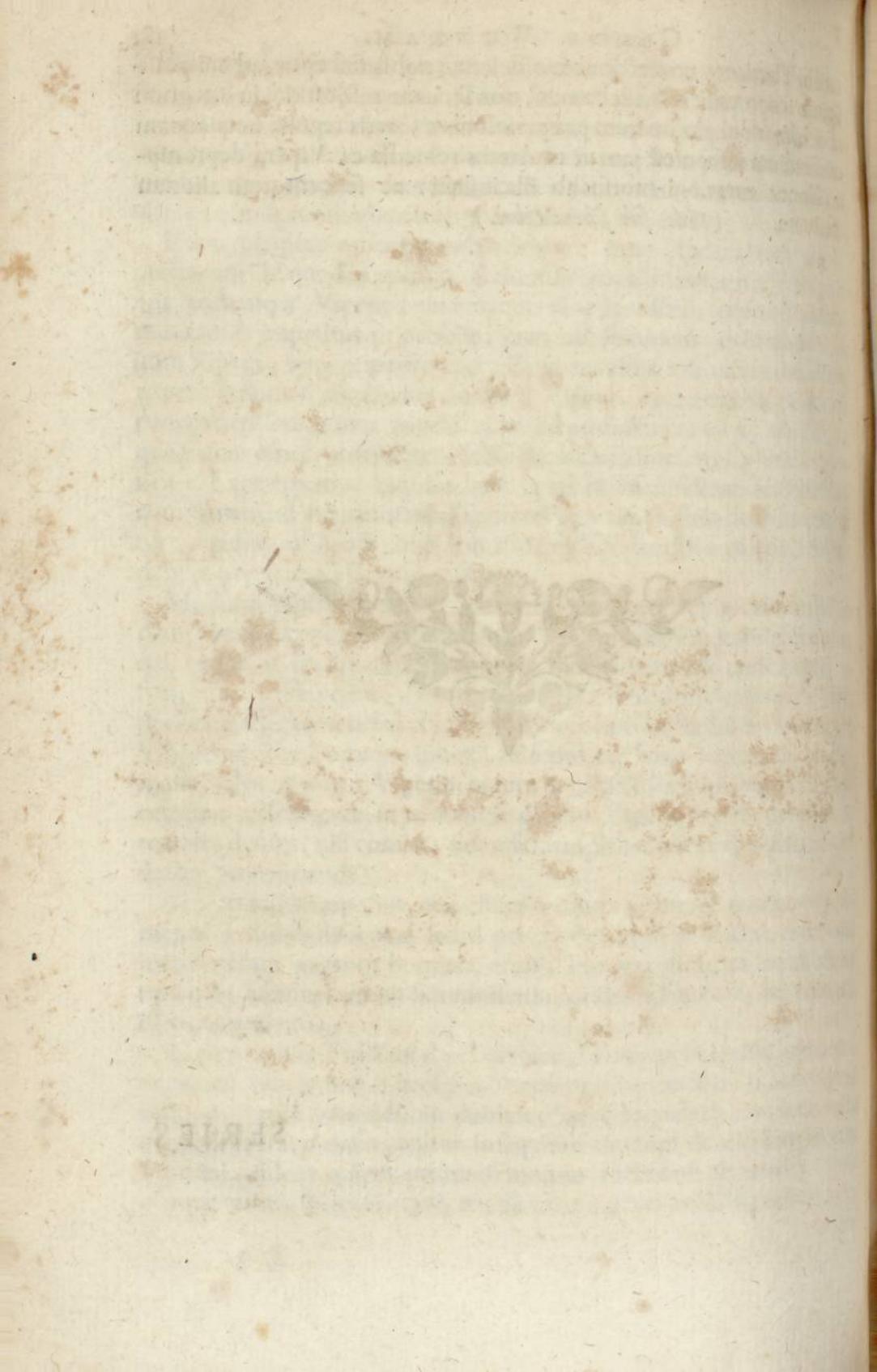
Morsus à Vipera nequaquam in iram provocata factus , cuius maxilla comprimebantur , ac dentes Columbi corpori per vim imprimebantur , qui multū etiam succum flavum comitem habuit , nullo tamen verendo symptome subsequuto ; sicuti & punctura ab iisdem dentibus , è capite viventis Viperæ eritis inficta ; vel iis qui adhuc infixi hærent capiti Viperæ mortuæ , omnino innoxii , ulterius rei hujus veritatem confirmant , adeo ut veneni Viperini natura & causa solis spiritibus excandescientibus adscribenda sit ; omnes in genere Viperæ partes , quinino & maiores dentes (nisi comites sint efferati spiritus) veneni expertes audacter pronuntiandi .

Scopus mili propositus non est ad examen adducere cuncta experimenta à nobis suscepta , sicuti priora de morsibus facta ; tum quia hæc superant captum hominis artem Pharmaceuticam profitentis , tum quia animus tantum fuit morsuum causas disquirere , ac remedia illis conyentientia .

Cæterum si in Tractatu de Theriaca , à me nuper emisso , quedam occurrant non omnino consona iis quæ modo protuli de hujus veneni actione , venia proculdubio dabitur , quandoquidem nondum mihi concessa fuerat occasio penitus indagandi naturam & effectus morsus Viperini , fidem quippe probatissimorum authorum sequito ; Quacunque tamen ibi loci à nobis emissa sunt , neutiquam Viperæ preparationi

rationi Theriaces confectionem officiunt, à nobis suscepτæ, ad cui potissimum scopo tunc intendebamus, non secus ac restitutioni in integrum ac reformationi plurimarum præparationum, artis regulis nequaquam conformium, superest jam ut tradamus remedia ex Vipera deprompta, idonea curationi morsus ab illa inficti; ac sexcentorum aliorum affectuum. (*Vide sub finem Libri.*)

S E R I E S

NOVORVM

EXPERIMENTORVM

CIRCA

V I P E R A M

S V S C E P T O R V M ,

Cui addita est

DISSERTATIO DE NATURA ILLIUS VENENI;

Respondens Epistole à Domino FRANCISCO REDI, Nobili Arezzino,

Conscriptæ ad Dominos BourdeLOTIUM & MORUM,

Editæ Florentiæ anno 1670.

AVTHORE MOSE CHARAS.

С Е Г И

И Я О В

М У О Т И З М І Л Э Х

И Я С

И А Я Б И

Л О Т Т О С Т У

И А И Ч И Н Т А Г О Т Т А Д

И А И Ч И Н Т А Г О Т Т А Д

И С Ч А Й А З О М

SERIES RECENTIVM EXPERIMENTORVM

CIRCA

V I P E R A M S V S C E P T O R V M.

SEntentiam à me emissam de natura veneni Viperini firmis rationum momentis stabilitam credideram, & adductis non paucis experimentis, validis argumentis confirmatis, à me publici juris factis, cum Parisiis sparsim increbuit Epistola à Domino Redi conscripta, qua sententiam meam impugnat.

Cum vero insignes ipsius dotes inter eruditos non infimum illi locum adsignent, non defuit epistolæ fides, plurimorumque animos alio hæc pertraxit, quinimo & illorum quibus mea ante sententia adriferat, quam & jam ambabus ulnis amplexi videbantur.

Apologiam meam suscipere illico licuisset, atque refellere quæcumque prædicta Epistola adversus me continet, quod & validissima & plurima suppetant argumenta per quæ tueri licet, ac veritati esse consona ostendere quæcumque libello meo inserui: At vero satius esse credidi responsum in ver usq; proximum distulisse, quo recentibus susceptis experimentis, omnibusque ulterius confirmatis, nova face accidente veritate, omnibus res deinceps illustrior evaderet.

Ex hac ergo Experimentorum serie cuivis conspicuum futurum est me neutiquam ejerasse priorem sententiam, quin potius pertinacius adhuc illam tueri atque amplecti.

Hic vero ingenue profiteor, cum Libellum meum publici juris feci, in hunc potissimum scopum me intendisse ut quam accuratissime à me revera comperta exponerentur; Dominum Redi (quem debito cultu

veneror, ob raras & insignes dotes, à cuius benevolentia & amicitia me non omnino alienum esse existimo) nequaquam incessiterem aut impeterem, adeo ut nunquam in mentem venerit ut ipsum provocam ad librum meum impugnandum, nec cogitatio inciderit futurum ut meam tutelam adversus illum aliquando susciperem; Calamus tamen aduersus me strinxit, neque Epistolæ copiam ulla tenus mihi fecit, etiamsi plurimos & Parisienses & extraneos illo honore afficerit, imo à nonnullo commercio literatio inter nos inita, cuius rei testimonium exhibere in promptu est.

Imo vero & id iterum sincero animo assero, cum contradicendi quibusdam capitibus prioris illius Epistolæ ablata esset occasio, id me invitum fecisse, cum ut mihi temperarem rei natura nequaquam concederet, nisi proprios sensus impugnare voluisse, & quæ oculis meis plurimorumque aliorum testium obversabantur in dubium revocare; Quin & id sincere profiteor, pedem referre me esse paratum, atque ejerare quæ protuli, illi adsensum daturum, nisi omnino mihi constaret veritas eorum quæ protuli, plane ipsius sententia repugnantium.

Præmissis his denuntiationibus, cum mihi compertissimum sit, tum ratione duce, tum pluribus experimentis recentissime susceptis, à menil in medium allatum esse quod veritati plane consentaneum non sit, mearum omnino partium esse ratus sum à partibus illius stare, illam pro viribus tueri; coque ja zo de publico bene mereri; ostendendo per quam difficile futurum ut quicquam prodeat quod illam labefactare queat.

Controversiæ cardo inter me & Dominum Redi in hoc potissimum vertitur, Quod ex illius sententia in succo flavo, in vesiculis gingivarum contento, sedem & domicilium revera habeat venenum Viperinum: Revera succum prædictum ore adsumptum nequaquam beneficium esse, at vero à moribus qualitatem deleteriam consequi, quos infligit Vipera quamdiu vita fruitur, imo & illos quos plurimis ab obitu illius diebus impingere licet, dummodo interveniat succus flavus: Eundem illum succum, sive ex Vipera vivente, sive mortua elictus fuerit, nunquam veneni expertem esse si vulneribus intromissus fuerit, commixtusque sanguini animalis læsi; sive quis illum in usum duxerit liquidum, sive exsiccatum ac postea contritum, Sine discriminé vero cuivis animalium generi perniciem intentare vulneribus illorum inditum.

Me quod attinet, cum ex prædictis articulis illum solum admittere queam quo succi flavi ore ingesti innocentiam statuit, Cæteros vero respuens, edico Venenum Viperinum aliam sedem non obtinere quam in Efferatis Spiritibus: Succum Flavum tum Viperæ vita fruentis, quini-

mo & ad summum excandescētis ; tum desuntx, aut recens aut jam-pridem , in se nihil venenati continere , neque morsu communicatum; neque interius adsumptum , neque vulneribus inditum neque sanguini remixtum, nec denique quolibet modo usurpatum , Nulli omnino animali lethiferum esse aut injurium ; idque puram putam Salivam esse, eamque innoxiam.

Litem præcipue dirimet facti veritas , et si & dilucidationem obtinere queat ab argumentis validissimis : Absit vero ut Dominum Redi suspectæ fidei Virum , quoad experimenta à se facta, pronuntiem, etiam si publici juris , sicuti mea, facta nequaquam fuerint ; ac forte aliquid objici queat quoad mortuum formalem rationem , aut succi flavi explorationem ; Famæ Vir est illibatae ac firmius stabilitæ quam ut labes illi inferri aut concuti queat , hac vero parte maxime mihi timeo ; Interim contrarium apud me stat illis quæ in suo libro profert ; quæ autem illi oppono adeo dilucide adparent in meis experimentis , tum prioribus tum posterioribus ; tam iis quæ solum coram quibusdam curiosis suscep-i quam illis quæ in publicis conventibus facta sunt , præsentibus plurimis Doctoribus Medicis, aliisque viris his in rebus oculatissimis, ut omnino fieri nequeat ut veritas harum rerum amplius velo obtegatur , hujus Disceptationis præcipui' fundamenti.

Nemini mirum esse debet , si cum Dominus Redi experimenta sua suscepit ex mandato & sumptibus Potentissimi Principis , non minus rerum novarum avidi quam liberalis animi, nullo negotio Viperas comparare potuerit, omne animalium genus, ac majori multo numero quam mihi cōcessū fuerit, qui omnia proprio nutu suscep-i & tentavi, propriisq; sumptibus , unico desiderio incitatus verum à falso dignoscendi; illis vero parcendū credidi quando voti compos factui sui & veritatem adeptus sum, omnibus porro adstribus satisfactum à sufficienti experimentorum uniformium numero.

Si enim Domino Redi satis fuit deglutiendum præbere succum flavidum unico homini , unico anati , unico hoedo , ut inde pronuntiaret illum haustum esse innocuum , majori experimentorum numero non adducto, nequaquam in me insurgere debet, ac vitio vertere quod curiositatim meæ limites æquos præfixerim , at pluribus circa unam eandemque rem experimentis tentatis, quam ipse confiteatur à se suscepta fuise, sicuti id conspicuum est in priore ipsius Epistola paginis 17.& 18.

Iniquam ergo mecum expostulandi captat occasionem : Viris Illustribus libri mei opificium adsignans in sua Epistola , quod multitudine experimentorum observationes meas de Vipera , priore ipsius Epistola anni 1664. enarratas, non stabiliverim.

Deerat inquam ipsi occasio hac parte me vellicandi cū ipsum prævium habuerim, ac eadem illa Epistola quædam protulerit, ac pro compertis hæc haberí voluerit, quæ ulteriorem experimentorum numerum nequam exposcebant cum ea quæ in libro meo tradita sunt suscepturna essent.

At vero id certissimum affero multo plura quam quæ enarraverim à me facta fuisse, Nec latebat ipsum sub finem paginæ 23. prioris epistolæ hæc verba contineri.

E quel veleno schizza tutto fuora, se non al primo, al meno, al secondo morso, si che il terzo (è più volte l'ho esperimentato) non è velenoso.

Sin venerationis gratia scriptorum Viri, tantopere celebris, credidi inter cetera experimenta à me suscepta, ab expositis dentibus unius ejusdemque Viperæ, una quaque vice in iram provocatæ, quinque ex serie Columbis, omnibus interfectis, imo posteriore citius cæteris occubente, illis fuisse acquiescendum, vix credo hac parte Domino Redi ansam præberi me incessendi.

Priore Epistola, quin & postrema, afferuerat Venenum Viperinum in succo Flavo larem suum fixisse; Venenum id omnino exhaustum primo, vel saltem secundo morsu; ac sæpius à se experimento comprobatum tertium morsum plane inefficacem esse: Adeo ut si mihi compertum fuerit totum succum flavum esse exhaustum in secundo morsu, secundo columbo inficto: Sin deinceps me præsente tres alij columbi occubuerint ob novos morsus ab eadem Vipera inflictos, quæ priores duos morderat, nunquam inducar ut credam merito mihi succensere Domum Redi quod ad ulteriora experimenta non perrexerim.

Quinimo & ipse æquus mihi esse potuisset, si libuisset, ultro concedendo me plura quam ratio postularet præstissem; Ac deinceps necessitatem mihi incubuisse aliorum quam in succo flavo venenum disquisiendo; quandoquidem, ipsomet teste, amplius non concurrebat is in tribus posterioribus morsibus; ac postremi tres Columbi æque citam morte, imo citiori quam duo priores perempti fuerant, quorum interitum succo flavo adscribere potuit.

Sin mihi nequaquam licuit, uti neque Domino Redi, in toto Viperæ corpore, quampiam partem oculis obviā, aut palpabilem, quæ venenosa fuerit, nancisci quæ merito veneni sedes haberi debeat, ac legitima causa obitus, tres postremos morsus subsequuti, cur mirum illi visum fuerit si illam disquisiverim, & naëtus sim, in spiritibus excandescentibus, ac basin disquisitionis meæ constituerim, Experientiam & Rationem?

Porro cum potissimum scopum, eumque unicum, experimentorum
meorum

meorum instituendorum mihi proposuerim, desiderium intime retum harum veritatem adsequendi, à me vero pagina 31. posterioris epistolæ observatum fuerit Dominum Redi optare ut porro recentia experientia fuscipiam circa instantias mihi objectas, ut certius de omnibus mihi constaret, acquiescendum illi esse credidi, id oneris mei & Ejus gratia fuscipiens.

Postremo enim Majo mense, in Elaboratorio chimico Horti Regij, coram ducentis aut tercentenis testibus, tam Medicis quam aliis viris, oculatissimis, & periti, & fide dignis, ex plurimis Viperis viventibus, ex Delphinatu, & variis Pictaviensis agri locis ad me transmissis electa à me fuit Vipera fœmina, maxima, eaque vivida, etsi ex loco sat diffuso deducta, cujus diductas ambas maxillas sedulo abstergi curavi, iteratisque vicibus, (exhauriendi causa cunctum succum flavum, in gingivarum vesiculis contineri solitum, qui & ad partes vicinas diffundi potuerat) ope lintei tenuis quo manubrium scalPELLi involutum fuerat: Postmodum ejusdem Viperæ collum volsellis apprehendi; ad iram ipsam provocavi, caudæ extremum dentibus comprimendo, ac per vires collum volsellis, quibus apprehensa, atque illico, eosque ex ordine, quinque columbos vivos, ac duos pullos gallinaceos commordendos objeci, pectoris partem maxime carnosam exponens, irritata unaquaque vice Vipera.

Data quoque opera sex columbos aut pullos gallinaceos vulneravi variis in locis coram uniuerso coetu, quibus iuimisi guttas succi flavi, eductas è vesiculis aliarum Viventium lacestitarum: Hos & illos distinete collocavi, Coetus vero una circiter post hora dimissus est, qua nec dum elapsa quinque è prædictis columbis, aut pullis gallinaceis, intersesti reperti sunt; alij vero duo superstites post horam circiter intere.

Columbos autem & pullos gallinaceos quod attinet, quos vulneraveram, plagis autem affatim succum flavum immiseram, impune illi evasere; si excipias livorem quendam in parte læsa manifestum, cuiusmodi vel sola læsio inducere potuisset, nequaquam in partes veniente succo flavo.

Biduo post in conventu eosdem & columbos & pullos gallinaceos vulneratos exhibui, proba frumenta valetudine, vulneribus inflictis proptermodum sanatis, in quibus tantillum livoris supererat.

Eadem porro animalia aliis in locis vulnerare decreveram, succū flavū vulneribus immissurus: Nonnulli quoq; infundendum suadebant cuipiam dictorum animalium succum flavum, eadem ratione qua celebrari solet transfusio (diversis in Europæ locis) sanguinis extranei in hominis alicu-

Manus huic propositioni non illibenter dedi, susceptaque istius suci intromissio in unum dictorum Columborum qui biduo ante vulnerata fuerant: Medicus & duo Chirurgi operam navaverunt in isto Columbo, tum incisionis gratia, tum ligaturae vasorum maxime conspicuorum in ala dextra, sed adeo insignis contigit sanguinis effusio in columbo ut mors cita illius subsequuta sit; Quamobrem pronuntiavi Columbum ex sanguinis effusione interiisse, nequaquam à succi flavi immissione, ideoque necessarium esse ut unus Chirurgus, è coetu electus, alias susciperet operationem in aliquo quopiam prædictorum animalium quæ biduo ante vulnerata fuerant, in quibus etiamnum succi flavi periculum factum fuerat.

Ilico ergo operatio instituta est in pullo gallinaceo, qui non modo salvus evasit, sed & postridie, ac diebus subsequentibus ab iis omnibus qui coctum componebant visus fuit incolmis, non secus ac cætera animalia quæ iteratum vulnus perpessa erant, rursumque succum flavum experta erant, etiamsi alia quam transfusionis via.

Non diffiteor tamen è Columbis qui bis fauciati fuerant, unum exi-
guo à lèsione tempore interiisse, repertum in fornace fictili, conclusa,
admodum calente, alteri contigua non absimili, quo tempore distilla-
ri curabam spiritum & oleum Tabaci; cuius interitus adscribendus
fuit penetrabilibus vaporibus inter distillandum viam sibi facientibus,
aut immodico fornacis calori, qua conclusus fuerat, adeo intensa ut
manus illius vehementiæ impar esset; adde quod cum suo fornax instru-
cta esset operculo, nullus fere aëri introitus pateret.

Cum porro Domini Redi fama plurimos fautores & adprobatores
sibi conciliaret Lutetiæ Parisiorum, à me deprehensum est nonnullus
qui conventui interfuerat, in dubium revocare num succus flavus perpe-
tuo innoxius foret? Cum vero tunc temporis domi alerem quatuor ca-
nes variæ magnitudinis, author iis fui, imo suasor, qui maxime
hæsitabundi erant, aut instituerent, aut institui curarent succi flavi in
venas immisionem, juxta transfusionis regulas, experimento facto vel
in omnibus canibus, aut saltem uno: At vero etiamsi acriter instarem,
nemo rem aggredi ausus fuit.

Hæc ratio recusandi allata est, quod prædicta animalia justo robu-
stiora essent quam ut prædictæ operationi imparia essent, illique suc-
cumberent, quandoquidem pullus gallinaceus, in quo instituta fuerat,
ac bis succum flavum admiserat, lethum evaserat, sicuti & cætera ani-
malia quæ saucia fuerant uno eodemque cum illo tempore, in quibus
quo-

quoque iterato succi flavi periculum factum fuerat; Quamobrem asseveranter enuntiavi in me nullam moram esse, nec per me stare quin ad alterum experimentum fieret transitus, Eos qui coetui intererant rogans ut prædictorum adstantium detractionem, tanquam ad sensum innocentiae succi flavi pronuntiarent.

At vero cum hæc mihi nequaquam satisfacerent, in subsequentem diem negotium distuli, pollicitus alia animalia, minoris quam canes magnitudinis; quo succi flavi innocentia amplius in aperto poneretur, iteratas in saucias partes instituendo illius infusiones.

Columbos tunc sex natus sum, duosque felinos catulos; imo id consequutus sum à Viro, quem addictissimum Domino Redi noveram, ut ipsem et incisiones faceret, ac succum flavum ex proprio arbitrio impuneret; Incisiones pro libitu instituit, imo ipsem et cutim in ambitu vulnerum à se infiectorum diduxit, & tam alte, ut cohibere me nequierim quin subridens edixerim plura ipsum quam Dominum Redi præstare, scuti ex illius literis constaret, in quibus ait *Boni esse pastoris tendere non deglubere.*

Catellorum felinorum unus ictus fuit in auris parte cartilaginea, nullo sanguinis apparente vestigio circa locum demorsum, atque is evasit; Alter multo minor, qui notitiam subterfugere non poterat ob colorem nigrum & aures ademptas, data opera læsus fuit in summa colli parte postica, ac in vicinia loci ubi desinit os Occipitale; Cutis à carne in vulneris ambitu divulsa fuit, utraque ex parte in confinio partis anterioris colli; Succi autem flavi in utroque latere tantum impositum fuit, ut & in vulnere quantum libuit: Demisso capite jacebat felis, præsterim ratione doloris quem patiebatur, ex parte enim vivus ex coriatus fuit: nec minoribus afficiebatur doloribus in duobus aliis locis; in quibus itidem & fauciatus fuerat & excoriatus.

Affidentium nonnulli jam adversus me stabant, causaque me casum pronuntiabant, inevitabilem quippe esse felis mortem: nequaquam tamen ille interierit, etsi pussillus & matri subductus; exactisque vigintiquatuor horis coetui salvus & in columnis oblatus fuit, etiamsi neque uberioribus admotus fuisset, neque ullum oblatum alimentum tota illa temporis intercedepine.

Id vero notatu dignum est, Felem illum restitutum viro cuidam Religiosos ad quem pertinebat, adultiorem autem factum, etiamnum hodie exhibere cranij partem posteriorem nudatam in vulneris sede, nihilominus tamen, præter carnium privationem, & cutis nonnullis in locis abscessione ubi deglubitus fuerat; plane hilaris erat, gesticulationibus simiarum æmulis insignis.

Postremi sex Columbi, uno eodemque tempore vulnerati; in quibus succi flavi efficacia tentata fuerat, etiamnum in medium prodiere, adservari iterum per quinque aut sex dies una cum aliis columbis & pullis gallinaceis, iterata vice ante fauciatis, quos inter fuit is in quo suscepta fuerat transfusio: Ii denique occisi fuere, tosti & in hilari coetu comelti, immo composito ex eorum nonnullis qui laesioni intererant, quorum palato sapidi visi sunt.

Inter cuncta haec experimenta periculum etiamnum facere volui num capita Viperarum, non ita pridem occisarum, non resecto collo, nec ablato succo flavo, necare valerent animalia dentes illis, vi adprimendo, diductis & compressis maxillis: Tentavi id in columbis & pullis gallinaceis, dentes Viperarum quantum altissime licuit; adigendo; eum quoque in effectum adhibui Viperas integras, quas mortuas in doliolo natus eram vivis intermixtas; at cuncta haec peracta sunt nullo animalium ictorum damno, ne dum quopiam interempto.

Silentio hic prætermitto plurima alia experimenta meis in ædibus peracta, coram variis Medicis, cuncta in hoc convenientia quod succi flavi innocentiam apertam faciant, veneni autem præsentiam in spiritibus excandescentibus demonstrent.

Neque tamen subticere fas est quid tres juniores Medici præstiterint, quibus de experimentorum meorum veritate omnino constabat; tum quoad succi flavi innoxiam vim, quam morsuum absque præsentia spirituum laceffitorum inflictorum, Ii certatim sibi à Vipera mortua suo succo flavo donata, curarunt digitum morderi, tam alto vulnere ut cunctis sanguis emanaverit, sed nullum aliud detrimentum passi sunt præter id quod à punctura aciculae expectari debet.

Majori proculdubio experimentorum numero sententiam meam confirmare licuisset, nisi mihi jam constaret in mei gratiam ipsum Dominum Redi plurima perfecisse, opinionem meam corroborantia, nominatim autem id quod pagina 26 propriarum observationum memorat.

Si morì un pollastro morsicato da una Vipera, alla quale io aveva tagliata la punta di denti, e fatto bello studio schizzar fuora delle guaine quel mal liquore che vi sta nascosta.

Cum enim, ipsomet confidente, obierit pullus gallinaceus eo quod à Vipera commorsus fuerit, cui summitates dentium resecti fuerant, studio adhibito è gingivarum vesiculis succum flavum omnino absterrat, quem improbi liquoris nomine indigitat, & genuinum veneni domicilium constituit, neque mihi neque illi licet pulli gallinacei obitum abscribere absenti succo vel dentium cuspidibus, quos ipse abssecue-

rat; Adeo ut una mecum confiteatur necesse est solos maleficii accusandos esse spiritus Viperæ ira percitos, eoque pacto in hoc mihi consentire, videlicet Venenum Viperinum nequaquam crassum esse & materiale, sed invisibile & ad spirituum indolem accedens.

Ut vero iterum innotescat Dominum Redi incogitanter in meam sententiam descendisse, eandemque confirmasse; eodem vero tempore sibimet non consentire, sed aperte contradicere, posteriori epistola primam Propositionem destruendo, nempe *Totum Venenum Viperinum primo, aut saltem secundo morsu, effundi; tertium vero veneni omnino experitem esse*, id quod se saepe saepius experimento verum deprehendisse afferit; Occurrunt hæc illius verba pag. 33. 34. & 35. posterioris epistolæ.

Sul principio di maggio scelsi una Vipera femmina delle più grosse, e rigogliose, e le feci mordere nella coscia destra, a un per uno dieci pullastri, de quali il primo, il secondo, ed il terzo, morirono quasi subito: il quarto parue solamente stesse di malavuglia; ed che i quinto egli altri tutti non solamente non morirono, ma non ebbero male alcuno: E pure ogni volta, che la Vipera mordeva, se le dava grandissima occasione d'incollarirsi a suo dispetto, ogni d'insuriarsi.

Nel Mese del Guigno replicai l'esperienza con cinque anitre domestiche fatte mordere da una sola Vipera dalla quale feci mordere, immediatamente dopo tre piccioni torraivoli: La prima anitra ferita morì in tre ore, la seconda in cinque ma l'altre non morirono: Egli bon vero, che morì il primo piccion torraivolo, non già gli altri due ultimi: Di dodici piccioni grossi una volta ne morirono solamente quattro, ma il giorno seguente di dodici altri ne morirono fino in sei: Di cinque conigli ne rimasero morti tre.

Diversa hæc experimenta, è diametro repugnatio primæ assertioni Domini Redi, proculdubio viro ingenii non adeo astuti confusionem illatura essent, Primo enim testis est ex decem pullis gallinaceis, ab una eamdemque Vipera demorsis, tres priores illico lethum obiisse, quartum autem leviter ægrotasse: Testis idemmet, ex quinque anatibus, ac tribus columbis, successive ab unica Vipera demorsis, primos duos anates mortuos esse, una cum uno columbo è tribus, qui etiamnum demorsus fuerat post morsu impeditos quinque anates.

Semel in illius conspectu ex duodecim columbis commorsis quatuor interficti reperti sunt: alia vice ex duodenario numero media tantum pars superstes fuit: Ex quinque etiam cuniculis commorsis duos solum mortem evasere.

At vero satis demirari nequeo quod cuncta hæc experimenta à priore sententia ipsum dimovere nequaquam potuerint, aut saltem ut animo penderet & dubius teneretur efficerent; Nec dubito, quin numerus a-

nimalium intersectorum major futurus fuisset, si morsus aliis locis quam femoribus inflicti essent: nam præterquam quod ossibus donata sunt, nervis & tendinibus, à quibus obtundi possunt aculei dentium ipso primo morsu, musculi præterea femorum viscidi admodum sunt, quamobrem glutine quoddam obducuntur mordentis Viperæ dentes; pori eorum ex parte obturantur; imo à prædicta viscositate præpediti potest liber introitus dentium in subsequentibus morsibus; ac proculdubio id magis ac magis expectandum à reiteratis morsibus.

Imo neque demiror anates non & que cito peremptos fuisse ac pullos gallinaceos aut columbos, aut minorem illorum numerum periisse, nam præter superius à me adductas rationes, illis & cutis, & ossa, ac cunctæ aliæ partes multo duriores sunt, minusque dentibus Viperinis perviae quam carnes pullorum gallinaceorum & columborum; In quibus omnibus præterea nullus mihi commodior locus tentandis experimentis videtur, quam pars pectoris carnea, in qua neque nervi neque tendines, imo nec ossa proxima occurunt, imo neque visciditas quæ in femorum musculis reperitur.

Experimenta nihilominus prædicta, ab ipso Domino Redi peracta, hunc, si bene jūdico, compellere debebant ad primam assertionem ejerandam; Sin vero præterea pertinax est in sententia, succum flavum legitimam esse veneni sedem, credat is necesse est illius inexhaustam esse originem, novumque in unoquoque morsu protinus succedere; vel si à sententia discedere velit, nec venenum amplius in succo flavo constituere, incumbit illi necessitas aliquod aliud subiectum excogitandi cui id affingat, nisi meam amplecti voluerit opinionem, meque imitatus venenum in spiritibus excandescientibus constituat, quandoquidem illud incassum disquirit in succo flavo, jam profligato post secundum morsum, sicuti ipse asserit; qui manifestius adhuc abesse debet cum data opera sedulo abstulit vesiculas gingivarum Viperæ cui pullus gallinaceus expositus fuit, morsus vero exitiali tacto.

Etiam si Dominus Redi hodie palinodiam canere paratus esset, & à pristina discedere sententia, assereretque succum flavum necessario in omnibus morsibus Viperinis occurtere, etiamsi id plane sit impossibile, opinio tamen illius nunquam inhæsura est animis illorum qui occupati se non patiuntur, quibus prima & postrema mea experimenta cognita sunt; quos inter etiam, adsunt eruditissimi, qui examine prius instituto glandularum salivarium, quarum historiam (postquam explorata mihi fuere) ipsis tradideram, præterea observavere exilia vasa lymphatica, majori numero quam quæ antea se mihi exhibuerant; Perfectis vero posterioribus Domini Redi litteris, animi ancipites esse voluerunt donec nova mea experimenta in publicum prodirent, &

quibus in priore mea sententia omnino obfirmati fuere.

Nam, ut hoc præterea me (multis præsentibus, variis temporibus & locis , plurimis in coetibus, quinimo & in dissertationibus apud Dominum *Bourdelotum* habitis) non semel deglutisse succum flavum è vesiculis gingivarum non paucarum Viperarum viventium , admodum excedentium depromptum , sed semper impune , ne minima subsequita noxa, non secus ac contigit venatori Viperarum Domini *Redi* ; Id alta voce enuntio omnibus , à succo flavo , nullo unquam tempore , nullo loco , nullum animal unquam interemptum fuisse , ex iis quæ à me sauciata fuere , aut data opera sauciata vidi , quorum vulneribus succus ille flavus immissus fuit , etiamsi calens adhuc elicitus è vesiculis gingivarum Viperarum viventium ad iram provocatarum , tantum abest ut succus Viperarum vita defunctarum idoneus fuerit necando cuiquam animali.

Id etiamnum assero nullum unquam caput Viperinum mortuum , si-
ve Vipera integra fuerit , aut solum collo donata , etiamsi succus fla-
vus copiosus adesset , detrimentum vel leve intulisse vel hominibus vel
brutis morsui impetitis.

Succus flavus à me ingestus coram coetu in ædibus Domini *Bourdelotii* habito, in memoriam mihi revocat epistolam Domini *Traperii*, Viri admodum curiosi, sinceri & periti Pharmacopœi , Aquis Borboniis ad dictum Dominum *Bourdelotum* scriptam : publice lectam , in qua hæc inter cætera habentur ; Anno 1630. à se captam fuisse Viperam , cui dentes aduncos resecuisset , hanc peragitavisse ; biduo aut triduo exæsto vultui illam admovisse, leviter comprimendo , morsu labrum ipsam impetrivisse , insigni dolore excitato , quamobrem illam abjecisse in terram ac indignabunde pedibus contrivisse , Labrum & vultum intumuisse , factam fuisse ligaturam , exhibitam sibi fuisse Theriacam eandem loco demorso adplicatam,circa locum affectum emersisse exiguam vesicam , ex qua disrupta prodiert duæ tresve guttæ liquoris , colore ex flavo nigrescentis , vultum autem mensis spatio insigni pallore suffusum fuisse.

Si quid circa hoc experimentum sentiam scrire quis aveat, illud prius enuntio omnibus dictis me assentiri , imo addo nihil contigisse quod dissentiat à principiis à me constitutis, quæ etiamnum adhuc amplector, Etiamsi enim Viperæ absenti fuissent majores dentes , qui integri altius pervalet , ac commiscuissent sanguini proculdubio D. *Traperij* Viperæ spiritus irritatos ; minorum tamen dentium apices resectos non fuisse, quos eodem in conventu exhibui , una cum cæteris partibus vicinis, in fauibus Viperæ viventis ab eodem Pharmacopœo qui commorsus

fuerat ad Dominum *Bourdelotum* transmissæ : quorum minimorum dentium ante hac descriptionem tradidi , quinimo & figuram ; necnon & maxillarum superiorum & inferiorum quibus infiguntur , sicuti id conspicuum est in Anatome Viperæ à me conscripta, sectione de Dentibus, Tabula tertia.

Etiamsi vero minoribus illis dentibus desint & longitudo & crassities majorum , eadem tamen iij donantur figura & materia, ossæ enim sunt, adunci , concavi, diaphani & acutissimi , adeo ut spiritus excandescentes illorum interiora pervadere queant, tanquam exigua infundibula, ac poros illorum transmeare non secus ac majorum : at vero altius subire non valent , prohibente scilicet paritate dentium quominus foramina ipsas carnes attingant, cutem tantummodo pervadentes.

Porro , ad examen adducens cætera symptomata D. *Traperio* molesta, ab inficto hoc morfu , cuiusmodi in epistola enumerantur , nihil in illis non verosimile , aut quod fidem excedat deprehendo : Etiamsi enim spiritus excandescentes introitum naæti essent per foramina à minoribus dentibus inficta, carnes tamen nequaquam attingere & subite potuerunt ; neque commisceri sanguini , quod foraminibus requisita profunditas deesset , adeo ut vires suas solummodo in locis subcutaneis exercere valuerint , unde consequuta est labij intumescientia & vultus pallor, ad mæsem integrum fœdatus; quæ symptomata proculdubio protinus cessissent unicæ dozi salis volatilis *Viperini*, cuius ope spiritus excandescentes in auras discessissent , in spatiis subcutaneis subsistentes, denegato ulteriori ad interna progressu.

Vesiculam in vicinia loci demersi obortam quod attinet, ac guttam unam vel alteram liquoris fusci qui exinde prodiit , nihil aliud is fuit quam paucum serum , inibi congestum , ex partibus vicinis derivatum, productam per compressionem à ligatura factam ac contusionem à dentibus & maxillis tempore morsus inductam , nequaquam interveniente succo flavo, qui præterquam quod innoxius est , subire nequissit adeo exilia foramina.

Cum tot experimenta præcesserint , cui meas superaddidi animadversiones, tam circa succum flavidum quam spiritus Viperæ lacefitos, vix animo concipere possum quomodo omnia animalia , de quibus meminit Dominus *Redi* ad unum, ne unico quidem superstite, ab immisso succo flavo in vulnera, ab Eo dictis animalibus inficta, necnon per morsum capitum amputatorum, aut Viperarum integrarum , imo jam à pluribus diebus mortuarum interierint: Nimis multa in contrarium mihi suppetunt experimenta, cum plurimis testibus, quam ut in dubium mea revocare velim & à priori sententia discedere.

Quo vero ex iis quæ protuli, veritati omnino consentaneis, cuius oculi testimonium perhibent, in utilitatem publicam aliquid redundet, officij mei esse existimo animi sensa quoad hæc depromere, ac ita obviam iis quæ contra afferri queunt, imo objectiones mihi met fin gens.

Succum ergo Flavum quod attinet, dico nihil ex se agere posse quam pro propria natura, materiae dispositione, ex qua id constat, ac juncta activitatis vi: Sic, exempli gratia, in aqua fluvialili nemo deprehensurus est saporem, facultates, neque partes ex quibus vinum constat, nec enim inebriandi vis illi adest; Neque in eadem occurrit vel acrimonia, vel penetrabilitas quæ urinæ inest, neque color aut felis amaritudo: Spiritus vini à parte aquæ, qua cum commixtus erat, liberatus, cuius præsentia vinum prohibebat à solitis sibi effectibus, multo tenuior est, ac generosior ipso vino è quo eductum est: Sal urinæ volatile majori proculdubio penetrabilitate donatum est ipsa urina, qua ante sublimationem obvolvebatur: Ne vero ex re ipsa egrediar, Sal volatile Viperinum admodum dissidet à carne & ossibus Viperæ è quibus eductum fuit; quod minima etiam quantitate exhibitum momento temporis majorem effectum editurum est, tum odore tum penetrabili vi, quam à decupla portione materiæ è qua extractum est, intra plurimum horarum spatium expectare liceret.

Serum biliosum, acre, falsum & spirituosum, quod generationem familiarem habet in corpore, subitaneas oculorum inflammationes gignis, maxillarum & genarum tumores, gingivarum, faucium plurimorumque aliarum partium, sicuti etiam pustulas, erysipelata, quin & gangrenam ipsam, cuncta vero hæc vi partium id componentium, ac activitatis propriæ efficacia; At vero phlegma crassum & viscidum, nihil simile editurum est, quod Naturæ aliter quam proprio pondere, frigore aut tenacitate molestum esse nequit: Phlegma, inquam, propria indole nunquam celeris erit actionis, neque ullum alium effectum editurum est quam admodum segnem, naturæ illius consentaneum, angustis limitibus circumscriptum.

Ex his infero Succo Flavo neutiquam innatum esse ut ad partes dissatas commeat, in iis effectus vehementiæ & efficaciæ veneno Viperinò congeneres pariat; Affero præterea salivam viscidam, lentam & pene insipidam, insignes progressus exiguo temporis spatio perficere nequam posse: Ac demum impossibile esse substantiam ipsius pervadere posse foramina à dentibus Viperæ inficta, exilia admodum, quæ visum fere effugiunt; neque eandem dentium foramina subire posse, nedum illorum poros transmeare, si hæc illi ineunda sit via.

Dico iterum, etiamsi totus dens forte obductus esset succo illo flavo, quo tempore morsus infligitur, à cute animalis commortis, quinimo & ipsa carne, si eo usque penetraret, extra morsum cohiberi, ac penetrationem præpediri, Porro quamvis id præstare idoneum esset, requiri præterea locum receptioni idoneum, viam patentem per quam excurrere illi liceat, nec non insigne temporis spatium quo ad partes remotas deferri queat: Addo & hoc, etiamsi eosque penetrasset (si modo id illi licet) nunquam ab illo expectandos esse effectus alios quam quos Natura concessit.

Porro si Succus iste Flavus generosæ cuiquam actioni adendæ idoneus esset, proculdubio is vel omnino vel ex parte manifestus foret cum deglutitus est & in ventriculum intrusus; ubi loci à calore, vel terum omnium necessiarum concursu ad illius fermentationem, si modo materiae aptitudo adesset, de potentia in actum deduci deberet: In transitu enim ventriculi & intestinorum inficeretur chylus ac veneni naturam indueret, una per vasa lactea, ac Thoracica, (bonis avibus ab Illustri Dom. Pequeto, reperta) ad cor cum sanguine in reditu deferenda, qui subjectum est & materies in quam peculiariter venenum Viperinum tyrannidem suam exercet hæc via inquam, & compendiosior est, & facilior, & amplior ea quam dentes parant, prædicto Succo admittendo nequaquam idonea.

Porro dico, si succus iste Flavus ejusmodi esset qualem finxit Dominus Redi, hunc ori inditum, ac in ventriculum demissum, locis quos pertransit, & iis in quibus moram traheret, efficaciam suam notas alias esse impressurum, si præsertim salia quæpiam arsenicalia contineret, quæ proculdubio citissime se exsererent vel sapore vel effectibus; Interna quicunque ex sapore de succo flavo judicium ferre intendent, vel eundem ingerere, nullam unquam malignitatem, intensam vel remissam deprehensi sunt, neque in ore neque in ventriculo, nec alia quamvis parte.

Ex præcedentibus ergo colligo lin prædicto succo flavo nullam particulam latere à qua dissolutio aut coagulatio inducatur, vel vis ulla cuiquam corporis nostri substantiae inferatur; Nec illi adscribendam qualitatem ullam manifestam vel occultam, ex qua colligi queat vim prædictam illi insitam esse.

His superaddo, nominatum succum, utut insipidum & salivarem, non minus insigni flavedine in quibusvis Galliae locis indui quam in Italia, ac utrobique similes esse debere qualitates, aut saltem non absimiles.

Neque quicquam favet sententiæ Domini Redi si quis dixerit ex varie-

varietate locorum & climatum , aut forte alimentorum ; exoriri posse immutationem naturæ Viperatum , ac inde deducendum manifestum discrimen quod hæc vel illa experimenta intercedit ; Etiam si enim diversitas quædam occurtere possit in aliis subjectis , in hoc tamen nullum invenire datur.

Etiam si porro discrimen aliquod forte dabitur , omnino impossibile est naturam succi flavi , ac spirituum , omnino permutari ; quandoquidem succus flavus in Gallia cunctas exhibit notas quas D. Redi nactus est & descriptis in succo flavo quem suppeditat Italia.

Ipsæ præterea nostrates Viperæ , nullo interveniente succo flavo , & que cito necant ac Italicæ , Id quippe satis esse existimo si in succo flavo , aut spiritibus lacesitis , observari possit remissior quispiam gradus , aut intensior , in Gallia vel Italia .

Hoc enim ab infinitis experimentis mihi compertum est , cunctas Gallicas Viperas , utut diversis in locis captas , ac sæpe totis ducentis milliaribus à se dissitis , veneno omnino simili pollere , parilique ratione interficere .

Ex quibus colligo impossibile esse discrimen , quod Italicas Viperas & Gallicas intercedit , alicujus esse momenti , quandoquidem Delphinalitus , Galliæ Provincia , unde plurimæ educuntur , montibus distinctus est , non secus ac Italia , Pedemontio finitus est , Italiae principio ; etdemque in Delphinatu in ultimis ejus confiniis plurimæ gignuntur Viperæ ; ac tandem cunctæ Viperæ , exinde advocandæ ; semper succo flavo admodum innoxio donatae sunt , et si intenso colore donato .

Id revera dico Viperatum quas ad perficienda mea experimenta in usum adduxi , tum priora , tum posteriora , maximam partem Delphinatum mihi suppeditasse , quas ideo cæteris prætuli quod ut plurimum illis majores essent quas ex Pictavensi agro arceſſebam ; ac ex illis , ea quæ quinque priores columbos momordit , de quibus libro priore meorum experimentorum , illa præterea quæ morsu impetiit septem postremos columbos aut gallos gallinaceos , ex Delphinatu petita erat , quin & ex maximis quas comparare licet .

Nec è re fuisset dentem aliquem Viperinum , è capite evulsum usurpare , nedum eundem mica panis abstersisse , eo scopo ut enecaret quodpiam animal illud hoc compungendo , quandoquidem dentes , quorum comes est succus flavus , à capitibus mortuis divulsi , nequaquam damnum inferre valent ; quin nec viventium Viperatum , nisi concursus adfuerit spirituum effratorum : Sin quandoque abstergendi causa cunctum succum flavum vesicularum , usus sum modo mica panis , modo linteo tenui , id solunmodo in Viperis viventibus

à me tentatum est, demonstratum videlicet necem à succo flavo nequam deducendam, sed à solis spiritibus lacesitis, mediante morsu intima corporis subeuntibus.

Neque etiam illud singendum Viperam dum mordet lacerare, nisi forte à valida, & digitis facta dentium in aliquod animal impressione illico violenter abstraheretur, comprehendendo illam manibus; Non inquam, id statuendum Viperam proprio instinctu mordentem, insigne aliquod foramen relinquere, quod succo flavo viam patefaciat; alte enim tantum dentes demergit, quos illico retrahit, non minori negotio quam felis infixos unguis.

Neque præter duo exilia foramina quicquam deprehendere est, quæ à carne etiamnum retusa adparent, ac vix oculis distinguere daretur, nisi vel à morsu concitatus dolor, aut symptomata subsequi solita, aciem oculorum proprius admotorum efflagitarent.

Neque porro id unquam observatum fuit venenum parti demorsæ adhærere, aut vitium à partis necrosi aut gangræna quapiam succedente initium ducere: id enim si foret, venenuni autem in limine subsisteret, multo expugnatu facilius esset: Id quoque ab experimentorum numero mihi constat, nunquam venenum in loco per quem viam sibi fecit subsistere, sed citissime venas subire, sanguini commiscendum si potissimum per morsum liber satis commeatus patefactus fuerit.

Non me latet postmodum excitari verenda symptomata, morsum concomitari solita, ac tandem mortem induci si citissimum defuerit auxilium; Unde liquido constat omnino requiri ut venenum ejusmodi indolis, nactum sit facultatem admodum penetrabilem, multum ab illa diversam quæ in succo flavo adparent, omni energia destituto ac mobilitate insigni.

Inutilem quoque is navaret operam qui suetu in loco demorso uteretur, ea spe fretus se succum flavum, qui subire nequit, elicere posse; Etiamsi vero id subsidij genus nequam improbem simili in casu, mihi plane perspectum est quod ab illo suetu expectandum sit, videlicet evocatio partis spirituum efferatorum, qui per morsus foramina viam naclii erant: Id quoque mihi notum auxilium specificum ore adsumptum utilius multo fore.

Frustra aliquis mihi objiciat semen animalium, quod quanquam viscidum perpetuo perficit propagationem speciei propriæ; Idemque hic forte expectandum, ut scilicet succus flavus in locum demorsum venenum deferat; Nam præterquam quod semen pars est purissima ac maxime omnium in animali elaborata, hoc præterea plurimis spiritibus turget; sed præterea necessarius est concursus plurimorum mediorum

tum ad illius intromissionem , tum receptionem , tum & ad fœtus formationem & perfectionem : Præterea enim requiritur insignis spirituum confluxus ex parte matris ; succus proportione respondens ac nutritioni illius ac incremento idoneus , sufficiens ad totius complementum.

At vero succus flavus , solummodo habendus est pro excremento , ex glandulis salivaribus expresso , ad quas è cerebro & partibus finitimi transmissus est , spiritibus autem cum orbus sit , ac quavis energetica vi , deficiant præterea viæ ad illius introductionem satis patentes , ac locus moræ idoneus .

Etiamsi vero & introitus , & locus moræ commodus illi concederentur , multo amplius tempus requireretur quam semini , de quo verba feci : Sed posito requisito hoc tempore , cunctisque ante dictis circumstantiis , nunquam quicquam perfectum ab illo exspectandum est , sponte quippe interficeret , nullo effectu observabili superstite .

Siu aliquis objiciat in prædicto succo flavo delitescere posse spiritus idoneos & naturæ illius congruos , ac proculdubio hos efficaciam veneno imprimere , quæ ipso mortuis tempore emergat , Ac vero illo è vesiculis educto , aëri autem exposito , spiritus illos evanescere , quamobrem omnis agendi vis intercidat .

Respondeo , prætermisis iis quæ fuse adtuli illius innocentiam demonstratus quomodo cunque usurpatus fuerit , ipsum Dom. Redi nunc renuere , sicuti jam ante innui , statuit enim succum flavum Viperarum mortuarum , imo jam à pluribus diebus , quin & exsiccatum , venenum tamen citra spirituum concursum inferre , cum vulneribus intromittitur .

Sed præterea ex plurimis experimentis mihi certo innotuit ad mortum mortem subsequi , nequaquam interveniente succo flavo , cum hic accurate abstersus fuit ; Præterea neminem latet id spiritibus innatum esse ut perpetuo motu agitantur , adhærescant , & ferantur ad partes quæ maxime illis turgescent , potissimum sanguinem .

Est & hoc observandum spiritus , veneni deductores , non ejusdem esse indolis cum iis qui una cum sanguine animalis circumferri solent ; ipsos non uti hos illis adhærere , neutros vero affinitate aliqua conjungi cum succo flavo , qui merum est excrementum ; At vero spiritus , de quibus mihi sermo , eo ipso momento generari quo Vipera vindictæ iram concipit ; neque illis opus esse concursu succi adeo lenti & viscidi , nullomodo idonei qui comes illorum esse queat , vel dentium poros imperceptiles transmeare , quos soli dentes pervadere apti sunt , uti nec ullo modo viam nancisci per foramina à dentibus inficta .

Paucis, sciendum nequaquam insitum esse succo crasso, lento & viscido ut efficaciter agat, penetret ac rapido motu feratur ad partes corporis maxime dissitas; at solum substantiis spirituum naturam resipientibus innatum ut ulro citroque libere commeent, quod corporeis non concessum. Soli illi spiritus, ελαφρίον corporis οeconomiam concutere valent; Ab iis circulatio sanguinis libera præpeditur, tonusque ejus destruitur: Ab illis spiritus tum animales tum naturales intricantur, excursa usque ad partes solitus inhibetur: hæc denique unica causa animali morsu afflito lethifera esse sole.

Si quis forte objiciat admodum difficile esse succum flavum adeo accurate exaurire quin reliquæ illius aliquæ supersint, ac forte tantillam illius portionem demorsis locis inferri; Atque iterum hoc adversari sententiæ Domini Redi, ac ex prima suarum assertionum contrarium evinci? Respondeo glandulas salivares, etiamsi multiplices sint, minores tamen esse, ac nimis angustæ cavitatis quam ut sufficientem succi flavi copiam capere valeant; id vero solum à majoribus animalibus expectandum esse, majoribus glandulis salivaribus aliisque partibus crassioribus donatis, etiamsi vero justa & proportione respondens copia expectanda esset, id compertum esse volo impossibilitatem introductionis istius succi (præter illius innocentiam manifestam redditam) satis esse ad istius objectionis repulsionem.

Hoc tamen in gratiam Domini Redi dixero, apud me dubium non esse succum hunc flavum, utut salivaris naturæ & excrementitiæ suum salem volatilem proprium obtinere, non secus ac cæteras Viperæ partes, cunctas animalium partes, quin & cuncta horum excrements, ac proinde quidpiam spirituum indolem retinens continere: sed addere quod ejusmodi substantiæ, spiritibus donatae, nunquam maleficæ sunt, præterea nimiopere materiæ intricatae sunt, ac intimius quam pareat commixtae; neque effectus nonnisi seorsum edere idoneæ, id quod solum ab intensiori calore expectandum, ac in vasis in eam rem indicans.

Statuo ergo, accedente artificis industria, ex succo isto flavo genuinum sal volatile erui posse, imo citra ullum additamentum, vel alterius materiæ commixtionem: Nec argumenta deesse per quæ probare liceat ejusdem illum esse indolis cum cæteris Viperæ partibus, ac tandem abesse ut venenis accensendus sit, illorum efficacia instructus, quin potius idoneus statuendus & viribus pollens quibus superare valeat cuncta symptomata à morsu Viperino metuenda, à me adscripta solummodo spiritibus Viperæ efferatis.

Quandoquidem igitur à Domino Redi exsiccatus fuit, seorsumque reposi-

depositus succu flavus ducentarum quinquaginta Viperarū , atq; illi nullo negotio majorē copiā comparare licet, Sal illud extrahat, comprobatur ea quæ à me adducta sunt ; Sin labori parcere velit , quod graviora obstant negotia , sufficientem ad me transferri curet quantitatēm , quam in illius gratiam lubentissime præparaturus sum, non modo ea ratione demonstratus succi illius innoxiam indolem , sed & beneficium inde emanaturum , quanquam latens.

Exspirationem quod attinet , aut anhelitum biliosum Viperæ quod spectat , quem suspicari forte quis poterit succo flavo conjungi , indeque hunc veneficam indolem sibi comparare , censeo fucum hic fieri , atque solum spiritus irritatos accusandos , constanter quippe assero naturalem Viperæ anhelitum semper innoxium esse , utut biliosa statuatur , Nihil foetidum ex illius faucibus erumpere , uti neque ex cunctis illius intestinis , vel partibus excrementorum eductioni dicatis ; Viperas hac præsertim nota à Colubris discriminari , quod horum & excrementa , & partes hæc excipientia foetidum exspirent odorem , graveolentiam corruptæ urinæ referentia , cum in Vipera nulla odoris insuavitas observabilis sit : Spiritus veneni delatores tota natura differre ab anhelitu è pulmonibus prodeunte , Nulla adfinitate aut commercio conjungi cum humore bilioso , Hos solummodo ipso irritationis momento generationem obtinere : ac tandem omnino inutilem esse concursum succi flavi excrementitij & inutilis , quem perperam in scenam adducunt , in id solummodo utilem ut tueatur viam per quam spiritibus irritatis via facta fuit.

Ut vero amplius innotescat quam impossibilis sit anhelitus concursus , ac porro nihil unquam ad veneni naturam constituendam hunc conferre , hoc in testimonium prodeat experimentum , Caput Viperæ amputatum , pulmonibus destitutum , ac quovis cum felle commercio , è quo nullus omnino anhelitus emanare potest , imo succo flavo plane orbū , morsu tamen necem inferre quamdiu vita adhuc supereat , si lacescitum fuerit , non secus ac morsum Viperæ integræ & viventis.

Communicationem præterea objiciendam , quæ forte intersit succo flavo & felleæ vesicæ , ob caloris aliquam similitudinem , præterquam quod mea de his sententia Domini Redi menti admodum consona est ; ac ab utroque æqualiter comprobata est innocentia succi in cystide fellea contenti , & utique demonstratum nullum existere vas per quod succus iste flavus in gingivarum vesiculos deferri queat , è quo constituantur succus flavus ibi occurrens , Ac tandem à nobis unanimi consensu impugnatos fuisse antiquorum errores circa fictitium hunc meatum.

Veritas eorum quæ in medium attuli nullo negotio manifesta sit lignum offerendo succum flavum felleum, qui intensi amaroris & summæ acrimoniarum esse deprehenditur, etiamsi plane innoxius sit.

Id etiam apertius demonstrari potest dissectione facta unius aut plurium Viperarum, in quibus, ut neque in serpentibus, ac quibusvis aliis animalibus, ullum unquam observabile est vas bilem istam à vesicula fellis ad gingivas deferens, cum solummodo occurrant venæ & arteriæ vero sanguine referuntur; nec dubitandi ulla occasio superfetetur si lingua judex adfuerit, nihil enim præter sanguinis saporem solutum deprehendere dabitur.

Sed & præterea rei certitudo illustrior futura est, si ad gustus testimoniū referatur quicquid ē corpore Viperæ prodit, cui caput absentum est, neque enim ullus amaror linguae obvius est, neque alius sapor præterquam sanguinis; Et porro, cum late demonstraverim succum flavum non aliunde quam ex glandulis salivaribus originem ducere, descriptionemque illius admodum accuratam tradiderim, superfluum existimō plura de hoc in medium afferre, quicquid de eo scripsent antiqui, quicquid Neoterici in adversum allaturi sint.

Jam ut transitus fiat ad spiritus Viperæ irritatos, quos veneni veram & unicam esse sedem constituo, nulla (ut existimo) impellente ratione, sententiam meam impugnat Dominus Redi, cum Viperæ imaginacionem ad partes concurrere affero, aut ideam vindictæ, ad generationem prædictorum spirituum.

Liceat huc inferre id quod ait *Helmontius* Libro cui titulus; *Tumulus Pestis*, Non modo ideam & phantasiam terroris produci in interiore Archeo hominis peste correpti, sed & Bufonem, cui cum homine (ex ipsius assertione) odium innatum est & perpetuum, cum se captum animadvertisit, ex pede posteriore alterutro suspensum, mortique proximum, terroris ideam & plantasiam concipere ex hominis conspectu, qui crebro oculis illius obvius fit, quem tanquam hostem capitale habet: Addit præterea candem ideam, aut terroris imaginationem, quam Bufo hac ratione concepit, in ipso formare conceptus & qualitates, etiam à morte permanentes.

Idem præterea iubet ex illius cadavere, ubi extintus est cum his terroris ideis, commixto partibus ex illo prodeuntibus, addita cera hac excipiente, effigi Trochiscos, qui vel interius adsumpti, vel gestati, vel admoti facultate polleant curandi, quin & à Peste præservandi, vi specifica mortificando & obtundendo terrorem quem hominis Archeus interior de hoc malo conceperat.

Quandoquidem hæc Helmontij sententia plurimorum eruditorum
ac ju-

ac judicio pollutum animis infedit, quinimo & illos induxit ad accuratam Bufonum præparationem, qualem docuit Tractatu prædicto, à me ipso susceptam desiderio plurimorum præstantissimorum Medicorum satisfacturo; plurimi præterea mihi noti sunt qui non levem fiduciam ejusmodi præparationi adhibeant, continuo secum prædictos Trochiscos, quamdiu Pestis imminebat metus gestantes.

Ex mea opinione, generatio spirituum irritatorum, quos adscribo idex & vindictæ imaginationi à Vipera conceptæ, cum inique se trahari se animadvertisit, multo plausibilius excipienda est, ac multo dilucidius animo comprehenditur, sicuti & ingressus spirituum per foramina à dentibus inficta, eo quod hæ apertiones non modo profundæ esse solent, sed etiam quia dentes, qui cavi sunt, infundibuli quasi vicem præstant ad immissionem horum spirituum morsus comitum, è quibus postmodum in corpore demorso emergunt stupendi vindictæ effectus, à Vipera conceptæ, irritatæ à perpresso malo.

Horum autem spirituum per cavos illos dentes eo prodivior est, quod in unoquoque extremo dente conspicuum est foramen, quod quantumvis exiguum, oculorumque aciem fere effugiens, microscopij tamen auxilio obvium fit; id ipsum enim non ita pridem in oculos incurrit plurimorum qui conventibus publicis interfuerant, imo Domino Redi addicissimorum.

Quid vero reposituri sunt quoad terroris imaginationem, & vim coactivam, ut ita dicam, quæ eidem Bufoni inest erga Mustelam, quæ ad conspectum abominandi istius animalis, si & ab eodem visa fuerit, certo anni tempore, sed perpetuo æstate, necessitate insita compellente, Bufonem ad aliquod tempus cursu circum ambit, quovis momento stridulam vocem emittens, quasi auxilium implorans dum animal illud hiante ore jacet immobile, sed hæc postmodum diu eluctata, tandem efficacia ejusdem phantasæ fauces dicti Bufonis subire iisque se immergere cogitur.

Res extra omne dubium posita est; variis in Galliæ notis notissima, quam & propriis oculis olim videre licuit: Tum porto temporis à rite explorata, quæ me in admirationem pertrahebat, harum idearum eximia efficacia, tum à mustelæ phantasia manantium, tum à compellente necessitate ut Bufonis fauces subeat, meo satisfacturus desiderio eo ipso momento Bufonem interfeci, ac salutem mustelæ concessi, protinus aufigientem, libertati assertam ab extincto hoc animali, cuius interitum consequuta est extinctio earundem idearum, quibus adeo crudele in illius voluntatem concessum fuerat imperium.

Ejusmodi effectus nequaquam adscribendus videtur neque salivæ,

neque ulli parti Bufonis materiali, quandoquidem mustela hunc insito odio aversatur, illiusque fauces invita tantum subingreditur: Adde quod Bufonis saliva, quæ proculdubio, dum in ore illius versata est obvia fuit, inefficax omnino fuit, mustela quippe occiso animali fuga illico saluti suæ consuluit, Impellit ergo necessitas ut horum omnium causa in spiritibus disquiratur.

Quid vero oppositus est Dominus Redi exemplo canis rabidi, qui in perturbatione universalis sensuum ac functionum solitatum, nihil aliud quam internectionem molitur, nihil aliud pensi habens quam ut cunctos obvios homines, quin & dominum proprium, necnon & cætra animalia sibi occurrentia morsu impetat ac ad idem infortunium adducat? Si cani huic rabido ipsis potestas easdem ideas, eandemque phantasiam, quæ ipsum male habet, transfundendi in animalia quæ morsu invadere potest, quinimo & ipsum hominem, et si alia omnino Anima & Natura præditum, etiamsi vel solam cutis superficiem attigerit extremis dentibus, imo & obstante vestium multiplicitate, salivam cohibere & abstergere idonea, quæ dentes inviscaret & in consortium criminis adduci potuisset, id quod tempestive admodum agnovit *Hæmontius* eodem Tractatu? Si, inquam prædictus canis in se potestatem habet transferendi malum quo laborat in quodvis animalium genus, quod ex traduce propagari queat, imo in infinitum usque, ne una quidem excepta specie, Cor inquam, incredibile illi visum facit Viperam morsu suo transfundere posse spiritus suos irritatos in corpora hominum aut animalium sibi obviorum? Spiritus, adhuc, hos lethiferos esse posse animali morsum passo? Id ipsum vero perficere accidente conturbatione & corruptione quam universæ massæ sanguineæ inducunt, quandoquidem non obscure illius circulationem inhibitent, ac communicacione n & commeatum spirituum naturalium, ad cunctas corporis partes defterri solitorum? Cum præterea non tam longe deferantur ac ijs quos emitit Canis rabidus; cuncta quippe animalia ab illo demorsa, quovis veneno carent, communicari apto vel mediante morsu vel alia via quamdiu vita fruuntur; Imo etiamnum mortua illa impune contredicere liceat, quin & in escam adducere.

Ad hæc dico, si verum fuerit hominem, qui quovis tempore eadem saliya iisdemque dentibus donatus est, qui neque acutivel adunci sunt, aut sicuti in Vipera conformati, gangrenam tamen inferre posset, quin & mortem morsu accersere, per iram inflito; Etiamsi idem, imo minor morsus ab eodem homine nequaquam ira percito factus, nullum à se verendum symptomata relinquat, curationemque instar vulneris simplicis admittat, minime cuiquam mirum esse debere, neque impossibile.

sibile Viperam , cui dentes longi & acuti , quæ irritationis suæ potestatem & efficaciam celeritate morsus demonstrat , si quando lacescita morsu aliquem invaserit , lethales effectus spirituum excandescendum exserere .

Quodnam vero judicium ferendum est de i^ctu Tarantulæ , utut levis fuerit ? An dixeris illum carere idea & imaginatione prædicti animalculi , quandoquidem adeo valida & tenax est hujus impressio , adeoque diversa in iis qui ab illo i^cti fuere , ut ipsi sensus & spiritus mirum quantum pervertantur , qui vel induant ejus indolem mobilem & inquietam ; hinc ut certis temporibus & designatis ad tripudium continum i^cti adigantur , imo plurium dierum spatio durabile : superstite autem ab i^ctu veluti fermento quodam pertinaci earundem idearum , iidem effectus quotannis redivivi fiunt , ac , si fides authoribus , quamdiu vita fruitur Tarantula , ac donec eadem idea per mortem illius extinctæ fuerint .

Etiamsi vero nequaquam dubitem quin Domino Redi perspecta sint plurima exempla eorum qui Tarantulæ i^ctum experti sunt , quandoquidem Italia horum animalculorum admodum ferax est , huc tamen illustratus sum exemplum cuiusdam militis Neapolitani , à quadrieanio pedestri militiæ hic adscripti .

Miles hic , cui commilitones Tarentini cognomen indiderunt , quia à Tarantula i^ctus fuerat , hodierna adhuc die in legione Regia Ruscino-nensi conscriptus est : Hic quotannis , statis temporibus , videlicet circa vicesimam diem mensis Iulij , experiebatur effectus i^ctus antequam in Galliam se reciperet inflicti , de tempore recidivæ præmonitus biduo vel triduo ante : Statim vero ac i^ctus idea ad illum gradum evectæ erant qui effectum inducere aptus esset , tripudium incipiebat , ac musicorum Organorum melodiam citra interruptionem expetebat , sumptus in illius gratiam facientibus Ducibus Castrensis : Ad concentum saltabat indelinenter & numeros , citra defatigationem , & anhelitus resumptionem , idque toto triduo ; imo cibum & potum adsumens mensuris observatis ; summa anxietate occupante si musicae interceptio contingere vel uno momento ; idque vel maxime si intervallum diutius aliquanto protraheretur , lividus enim toto corpore fiebat , leipothymisque crebris prehendebatur : In ipso tripudio gaudebat manibus enses versare nudos , quos identidem aliis immutabat : Speculorum præterea intuitus arridebat , inspecturus num lapida saltaret , Adstantium numerus gratus erat , quibus , ne se desererent , cheirothecas extorquebat , vitas vel alia obvia ; quæcumque arripuerat sollicite ad quartam usque diem adservans , quo tempore tripudij desiderium omnino evanescerat : Præteriorum omnium memor erat , quoscumque adstiterant agnoscebat , sigillatim

ac citra errorem unicuique restituens quæ surripuerat, etiamsi vel mille adfuissent spectaculo: Anni reliquum postmodum, ac totum inter paroxysmos spatium sine tripudij cupidi: transigebat: Natura in-dole taciturnus erat & melancholicus, obtusi ingenij, in tripudium nequaquam proclivis, vel natura idoneus qui id tamdiu produceret: militem hunc in anniversario hoc tripudio millenarij viderunt, præsertim anno proxime elapso 1670. in castris Regiis, quem & ipsa maiestas Regia conspicere voluit, ac proinde Aulicus comitatus: Id quod in illius commodum tantopere cessit ut hoc anno à paroxysmo liber fuerit, cuius imminentis metus animi perturbationem insignem inferebat; quandoquidem eo tempore castra alio transferebantur, veritus quippe ne organa musica deficerent invadente affectu.

Cum porro istius animalis ictus, etiamsi minimus, non multum dissimilis illi quem infert exigua musca, non obstantibus intermediis tibialis vel vestibus, non minus efficaciam suam exserit in corpus quam in animum illius qui ictum exceptit; tam diutinas & validas impressiones relinquit, ac tam verendos paroxysmos advocat, Cui causæ, quofo, diversi illi effectus adscribendi sunt, nunquid ideæ vel phantasie animalis ictum infligentis, aut illius qui ictus fuit?

Nulla compellit necessitas ut huc adducantur effectus ideæ, aut phantasie gravitarum mulierum, aut Iacobi ovium: Sat multa me dixisse arbitror ad constitutionem possibilitatis ideæ aut phantasie vindictæ in Vipera, ad formationem spirituum irritatorum, quo in id veneni efficacia omnino transferri queat, excluso plane succo flavo.

His positis, nequaquam mirabitur Dominus Redi, si cum Chimicæ arti addictus sim, quam etiamnum publice profiteor in Horto Regio; ac quotidie operam navem secretioni partium spirituofarum à corporeis, mixtorum anima carentium; cum porro deprehendere non valuerim in mixtis corporeis & sensibilibus genuinam causam productorum mirandarum & tanta celeritate præditarum, quæ in morsu Vipera viventis & anima præditæ observantur, hanc spiritibus adscribendam crediderim: Illa probe perspecta, à Domini Redi partibus descivrim, ac publici juris fecerim id quod mihi hac de re exploratum fuit.

Neque tamen hoc multum me commovet, quod cum Domini Redi animum occupet præsentia rerum corporearum, sententiam suam tam pertinaciter tueatur; quandoquidem ratione habita præparacionum, quæ omnino subjacent arti quam profiteor, nec imperite, substantias spirituosas respuit, eas videlicet quæ illius palato non arrident, materiales

materiales tantum & corporeas amplexatus , que minimi sunt momenti , minorique copia occurunt , attamen , ipso judice , præstantissimæ habendæ sunt , Quæ hac de re scripsit occurunt sub finem paginæ 76. ac initio paginæ 77. prioris observationum illius Epistolæ; hæc sunt verba.

In queste mie naturali osservazioni ho conservato gran quantità di Vipere, facendone alla giornata uno strazio grandissimo , e per cavar, come si dice , il sottil del sostile , ho sempre messe da banda , e conservate tutte le loro carni , e l'ossa , che secate in forno e poscia al fuoco vivo con longo , e faticosissimo lavorio abbruciate , e ridotte in cenere , con acqua di fonte , riho lavato il sale e purificaciolo , e ridottolo quas in cristalli &c.

Quibus cognitæ cunctæ partes è quibus corpus Viperæ constat , iij proculdubio in admirationem pertrahentur quod Vitum subactissimi iudicij , ac tantæ eruditioñis , subterfugerit potissimum & præstantissimam Viperæ partem in sale volatili consistere ; ac idemmet Sal proculdubio auras petitum esse , ac omnimodo consumptum , iti à præparatione , aut potius destructione , quam molitus est Dom. Redi , Sal Viperinum educturus .

Iisdem conspicuum futurum est quando scopus illi fuit , sicuti inquit , subtile ex subtili elicere , contrarium omnino evenisse , ac subtile in fugam conjecisse , in nihilumque deduxisse volatile , & potissimum , crassius solum , fixum & quod minoris est momenti obtinendo : Iidem quoque iudicium laturi sunt superevacaneum fuisse laborem ab ipso suscep- tum , atque negotium quod sibi peperit , fructum irritum & inanem percepturo : Ac sane satius ipsi fuisse silentio procedendi modum involvere quam in publicum emittere .

Via quam insit proculdubio antiquis adprobata fuisset , quos latebat cuncta animalia sale volatili abundare , paucissimum vero fixum nacta esse : Præparatio autem ab illo tradita , nequaquam ardua , dictis temporibus magis artifisset , præsertim apud Italos , quam diurna illa & tædi plena Salis Viperini , tanto apparatu suscipi solita , de qua sententiam meam protuli , verba faciens de remedii è Vipera eductis .

Et hoc quoque præsentio non multum utilitatis redundare posse in Dominum Redi , quod sibi adscripserit primam detectionem & inventionem Glandularum Salivarium , à me repartarum in ambobus lateribus temporum Viperarum , tum marium tum foeminarum , & descriptarum , quarum etiam veram effigiem in Anatome mea Viperæ exhibui : Neque enim fidem facturus est illis qui lecturi sunt initium page 44. prioris Epistolæ observationum , in qua hæc habentur .

Se non istimassi à vergogna scriversenz'altra riprovacio , che mi passa per

la immaginazione ; direi forse , che quel liquor giallo non per altra via mette capo nelle sopra nominate guaine de denti , che per quei condotti salivali nuovamente ritrovati dal celeberrimo Tomaso Vartono , & in questa corte da Lorenzo Bellini , giovane dotto , & di grandissima espettatione nostrata in altri animali fuori della specie dell' Uomo , e particolaramente ne i cervi , e ne i picchi ; oltre que sotto al fondo di quelle guaine vi sono due glandule da me in tutte le Vipere ritrovate : Non fate però capitale di questo mio pensiere , perche potrebbe essere una chimera , come chimera credo &c.

Vix concipio quomodo Dominus Redi postquam verba fecit de ductibus salivaribus , quasi de re quæ imaginationem tantum subibat , ac solum possibili , hoc est , nequaquam perspecta , ultro confitendo indecorum sibi futurum si de re quapiam conscripturus esset nondum explorata , amicum hortando , ad quem scribit , ne cogitatam tantum pro re ipsa accipiat , addens rem forte chimericam esse ; quod vocabulum illico repetit : Vix , inquam , capio postquam hæc scripsit cur adsumat sibi gloriam inventionis Glandularum Salivarium , ac ductuum illarum comitum , addit enim paginis 55. & 56. prioris Epistolæ , de succo flavo verba faciens .

E questo veleno altro non e , che quel liquore che imbratta il palato , e que stagna in quelle guaine che con prono i denii , non mandattovi dalla vesica del fiele , ma generato in tutto quanto il capo , e tramezzo forse alle guaine per alcuni condotti Salivali che forse metton capo in quelle .

Ubi vocabulum , forte , bina vice repetitum , clare ostendit Dominum Redi de Ductibus Salivaribus verba facere tanquam de re dubia , nec dum sibi probe comperta : Etiamsi porro objiciat illos prius sibi quam mihi in mentem venisse (qui examini Viperarum tantummodo aliquot annis à concrispta priore ipsius epistola incubui ,) Id quodà se conscriptum occasionem & ansam porrexisse dictos ductus indagandi , ac glandulas succum flavum illuc deferentes , Opinionem sibi innatam generationis illius succi in toto capite , impulisse me ad disquisitionem glandularum Salivarium ulterius & altiori in loco quam inferiore fundi vesicularum , Nec demum dubium apud me sit quin ipsem in glandulas illas legitimas incidere potuisset , si disquisitionis tedium non respuisset , Quandoquidem operi manum non admovit , cur ipsi molestum est quod laborem , quem subterfugit ; in me suscepimus , nec defuerit successus ? Neque ullo jure ille negaturus est me primum repertorem fuisse , descripsisse , ac effigiem exhibuisse nativam ambarum Glandularum Conglomeraturum Viperæ , una cum omnibus adsitis vasis , tum generationi , tum delationi succi flavi in vesiculos majores dētes ambientes dicatis .

Ea quod attinet quæ de me Dominus Redi effert , personam inducens Auctorum quibus librum meum adscribit , à me verba *infra fundum* translata fuisse , & posita pro , *in fundo* vesicularum gingivarum , ac me frustra disquisivisse duas exiguae glandulas , quas afferit in cunctis Viperis à se repertas , Dum verba Js solummodo lambit , ego rem manu teneo , idque ratum volo me accuratissima indagine non solum inquisivisse in totum vesicularum fundum , sed etiam ubique *infra* illarum fundum , neque tamen à me deprehensam fuisse ullam glandulam , neque magnam neque minimam , neque quicquam quod colore glandulam referret , vel ad illarum figuram quoquo modo accederet , sed solum minores dentes subsidiarios , de quibus memorato loco verba à me facta sunt.

Id vero plane adstruo nullam repertum iri glandulam neque in fundo neque *infra* vesicularum fundum ; atque *infra* fundum nihil aliud occurrere præter os cartilagineum , quod rostro Viperino figuram conciliat , Duo extrema actita amborum ossium prominentium cranij , cui ambo majores dentes valide adnexi sunt : Odoratus meatum , Auditus , Venulam exilem , uti & Arteriolam , Nervulum , Musculi cujuspian extremitum , ac Duo extrema canalium Salivarium , in glandulas desinentium ; quæ sat aperte demonstrat anatomes descriptio à me institutæ.

Postmodum autem Dominus Redi ipsemet ostendit impossibile esse ut laterent glandulæ *infra* vesicularum fundum , quandoquidem hæc habet pagina 38. posterioris Epistolæ.

Ne i poteva mai scrivere que fossero collocate nel fondo delle guaine , se mi era immaginato , che il liquor giallo scorgasse in esse guaine dopo aver corso per i condotti salivali , che pur m'immaginava potessero aver' origine , o connessione con quelle due glandule da me vedute , le quali perciò bisognava , che necessariamente fossero in situ un poco lontanetto dalle guaine , e non nel fondo di esse.

Cum enim dicat rem se hoc modo percepisse , succum scilicet flavum eursum suum instituisse per meatus salivares antequam in vesiculos se exonerarent , non occurret illi via sat producta , neque distantia conveniens ut opus sit longis meatibus ab inferiori fundi parte usque ad vesicularum fundum , Opus enim fuisset solummodo exiguo foramine in eodem fundo ad excipiendum succum prodeuntem ex duabus exilibus glandulis de quibus ipsi sermo.

Ipsemet vero ostendit se non posse tueri existentiam exiguarum ambubarum illarum glandularum *infra* fundum , quo loci jacere illas ait , quandoquidem nunc adstruit illarum situm in loco à vesiculis paulo re-

motiori, quo nancisci illi liceat in harum interstitio spatum conveniens vasis per quæ decurrere debet succus ille flavus.

Addit quod omnino fieri nequit ut duæ exiles glandulæ suppeditent quæcumque succum flavum quem exhibent vesiculæ, quandoquidem ambæ glandulæ conglomeratae, à me deprehensa in duobus Temporum lateribus, ac pone orbitas oculorum Viperæ, vix tinaquæque circiter guttam effundere potest intra viginti quatuor horarum spatum, postquam vesiculæ probe expressæ fuerunt.

Porro, nec hoc inconspicuum est ex iis quæ afferit Dominus Redi priore Epistola, ipsum nequaquam constituisse Glandulas salivares, (quem revera situm obtinent,) in ambobus temporum lateribus, neque proxime cranium, quandoquidem afferit id quod phantasia tantum concipiebat; videlicet caput Viperinum hunc flavum succum non nisi per ductus quosdam salivares transmittere; Si enim aliter sensisset, mentionem tantum glandularum injecisset, aut saltem sermonis initium ab his duxisset, antequam de meatibus verba faceret, Unde dilucide adparet ipsum ea ratione Naturæ ordinem fere pervertisse; Nam cum Glandularum situm juxta Cranium consti-tuere debuit, ac demum quem obtineant ductus Salivares ostendere, ab his enarrationis initium dicit, statuens eos immedieate à cerebro succum illum deducere, ac in gingivarum vesiculas infundare; Ambas autem Glandulas, quas singit, situm nactas esse inter extremitates horum ductuum ac vesicularum, fundum, etiam si illæ omnino absint, ac præterea illarum præsentia plane inutilis foret, quippe cum illæ idoneæ sunt exsugendis & absorbendis humoribus cerebri circūsitarumq; partiū ac in vesiculas gingivarum per tabulos illi officio dicatos transmittendi.

At vero vicissim cum Dominus Redi mihi succenseret, quasi fundum vesicularum dixerim, dicturas partem fundo illarum instratam, Lingua He-truscæ, sicuti ait, minus peritus, Id ipsum in eundem retorquere possum, videlicet non ut decet percepisse, nec rite explicavisse vocabula Gallica à me adducta, Cum dicat sub finem paginæ 35. & initio pag. 36. ejusdem posterioris Epistolæ.

Sovra di che gli Autori delle novelle esperienze affermano, che tali glandule da me nominate egli non l'anno mai potute vedere, ma che in lor vece ne anno trovate due altre, le quali appellano salivali, e scrivono di esse in cosi fatti sensi à carte 29.

Neque enim in universa serie eorum quæ transcribere voluit ex meo Libro, quod ad hanc rem pertinet; neque quod reliquum sectionis à me conscriptæ de Glandulis salivariibus, legendo obvium habere poterit quod dixerim à me repertas duas glandulas; Glandulas revera dixi: qui enim

enim pure Gallice loquutus fuerit , discimen insigne constituturus est inter has propositiones, *Duae Glandulae*, & simpliciter *Glandulae*.

. Cum porro in descriptione Glandularum , dico illas Situm nactas esse in ambobus Cranij lateribus, deinceps addo plurimas minimas adesse simul conjunctas , quas vocare liceat Conglomeratas, Ac postmodum *Glandularum congeriem* adduco , tantum abest ut de una vel altera Glandula verba fecerim, sicuti à Dom. Redi traditum.

Cum vero spe fretus, patrociniū ulterius causæ suæ nanciscendi postrema sua epistola unumquodque vocabulum sigillatim perstringere voluit, & solummodo eam libri mei partem excutere , in qua generice loquor, utpote sibi minimum adversa, in sectione nempe ubi de Glandulis salivatis, Ostensurus ego Glandulas à me repertas multum discrepare, imo alias omnino esse à duabus minimis de quibus verba feci, Incumbere mihi necessitatem credidi ex meo libro exscribendi ea quæ parum sibi conducere ratus est, Eadem enim sectione , pagina 30. de Glandulis Salivaribus sic dissero.

“ Glandulæ hæ in quovis Viperino Capite occurunt, tum in mare tum
“ in foemina; Situm habent in utroque latere, ac juxta cranium , in parte
“ postica uniuscujusq; orbitæ, eandem altitudinem cum oculo servantes;
“ Plurimæ simul deprehēduntur conjunctæ, quas Glandulas Conglome-
“ ratas recte dixeris , ex forma & colore sat manifestas, quo discrepant à
“ vicinis muscularis, ex quorum numero unus occurrit, qui Temporalis vo-
“ cabulo indigitari potest , illas ex parte extremo suo contegens.

“ Glandularum illa congeries inibi obvia fuit magnitudine oculi proxi-
“ mi; ac in longitudinem exorrecta: intra orbitam progreditur, infra
“ ac partim retro oculum: Unaquaque Glandula exili suo vase Lym-
“ phatico donata fuit, inde originem , tanquam ex exigua papilla du-
“ cens, succum in se contentum exonerans in aliud vas, sed amplius,
“ quod per longitudinem harum Glandularum , at infra decurrit, desi-
“ nens in gingivæ vesiculam , medium articulum radicis majoris dentis
“ pertingens, una cum cantho orbitæ productiore, & ossiculo quod altero
“ extremo medio maxillæ superioris coarticulatur.

“ Præcipuum hoc vas, solitarium perpensum, specie quidem admo-
“ dum exiguum est, sed quod revera quasi magnum quid in considera-
“ tionem venire debet, quandoquidem in id confluent cuncta exilia va-
“ sa ex unaquaque Glandula emissæ; onus deponens in vesiculam gin-
“ givarum , & ad eas transferens succum illum salivarem , viribus forte
“ affinem & qualitatibus hominis Salivæ , aut plurium animalium.

“ Nervus in nares qualitatem suam Auditricem deferens, per aliquod

« spatiū secundū has glandulas decurrit; cuius etiam comites sunt, si
« cuti ante dixi; exiguae venae & arteriolae.

« Probe autem perpensa substantia, qualitatibus & situ harum Glandularum, existimatū frustra non fuisse illas conditas, sed in eum
« verosimiliter usum ut humiditates tum Cerebri tum Oculorum, partiumque vicinarum exciperent: Hanc vero ope illarum factam excretionem admodum utilem esse, quinimo & omnino necessariam partibus hos liquores excipientibus, tum humectandi gratia majorum dentium ligamenta, illaque flexilitati idonea reddenda quando Vipera
« morsui se accingit; Tum irrorandi, & incrementum dentibus praebendi, quibus Natura situm dedit, collocans in medio hoc succo.

« Præterea seorsum examine facto utriusque, glandularum & succi,
« ex sapore judicio facto, à nobis idem omnino animadversus cum gingivarum succo, à Dom. Rede descripto, plurimum nempe ad eum accedens quem exhibet oleum amygdalarum dulcium, omnino amaritudo dinis expers, etiamsi deinceps levis acrimoniae sensus in ore superstes sit, qualis ut plurimum in quavis saliva occurrit.

Possim hic addere ea quæ attuli de Glandulis Salivaribus Colubrorum, qua in re à Viperinis dissideant, atque hoc inferre opinionem conceptam me primum utique illarum fuisse repertorem; At cum prolixior repetitio tardum forte illatura esset; ij porro qui dilucidationem ampliorem expeterint, repetere id queant ex reliqua Libri mei sectione à me notata, exscribendi labore supersedebo.

Interim nemini ex sermonis mei decursu obscurum futurum est, ab accurata prædictarum Glandularum descriptione à me tradita, ac partium finitimarum, illas non phantasias tantum partem esse: Situs illarum admodum dissipitus à parte inferiori, quin & lateribus fundi vesicularum gingivarum, aperte ostendit illas neque sitas esse *nel fondo*, neque *sotto ad fondo* earundemmet Vesicularum, sicuti Domino Redi visum fuit: Insignis vero illarum numerus manifestum facit alias omnino esse à duabus exiguis Glandulis de quibus verba facit, quæ etiam omnino visum effugient.

Lectorem rogo accurate perpendat eas quæ à me compertæ sunt, quarum effigiem exhibit Tabula tercia, Tum in regione Temporum capitis abscti, notati C, in qua illarum figura & situs ad vivum depinguntur, cuiusmodi adparent antequam exemptæ fuerint, Tum intra ambitum sceleti Viperini, eadem Tabula depicti, quo loco easdem exhibeo quoad faciem tum anteriorem tam posteriorem, è capite eductas, ac medianis propriis ligamentis postica oculorum parti corporibus cerebri adnexas.

Accuratam illarum notitiam , prægresso non levi labore , addeptus sum , sedulaque & patienti disquisitione : Nec mihi satis fuit diuturna scrutatio in fundo & infra fundum vesicularum girivarum , sed ut mihi obvia fierent istæ glandulæ , cute spoliavi & dissecui infinita Vipera- rum capita , industria & levi manu ; nec quicquam à me prætermis- sum ad rectam disquisitionem ; quinimo plurima capita in pauca aqua leviter elixari curavi , tum ut mihi manifestæ fierent variæ Cranij sutu- ræ , tum ut rite cunctæ partes ab invicem diducerentur , sed & potissi- mum ut conspicua evaderet forma & connexio harum glandularum , quo integras illas & illaceras eximere liceret , connexas adhuc ocalis & variis cerebri corporibus , quibus medulla spinalis adhæret ; Tum etiam ut postremæ hæ partes integræ in potestatem meam venirent , cu- jusmodi depingi curavi .

Hi labores , studia , curæ , quæ felix exceptit successus , proculdubio Domini Redi animum invidia liberare debent , ac invitus ille concedat necesse est me primum repertorem fuisse glandularum istarum saliva- rium , una cum vasis illis adnexis ; De me enim judicium ferre debet , nequaquam invido animo ergo ipsum me teneri ob plurimas res elegan- tissimas ab ipso compertas , aut quas in posterum comperturus est , animum curiosum ulterius provehens .

Hoc unicum , credo , superest , ut Domino Redi satisfactum eam , tum quoad fluctuantem animum circa vim & potestatem salis volati- lis Viperini , ad curationem morsuum à Vipera infictorum , tum quoad instantias ab ipso allatas adversus mea experimenta de capite & collo Viperæ in curatione canum ab ea demorsorum ; quæ etiamnum non inefficacia credidi ad curationem hominum ejusmodi veneno infec- torum .

Quoad facultatem & vires salis volatilis Viperini , nihil aliud oppo- nit & requirit quam inducias sibi concedi ad præparationem Chymi- cam istius Salis , ac tempus quo experiri liceat illius facultates .

Afferit vero se non semel periculum fecisse capitis & colli Viperini , ac se animadvertisse , primo , Quod cum in antecessum obtrusisset duobus canibus è magnorum genere , unicuique caput & collum unius Vi- peræ , ac postmodum illos exposuisset dentibus duarum aliarum Vipera- rum , nequaquam interemptos fuisse : Cum similiter duos alias canes magnos mordendos curavisset , qui neque caput neque collum Vipera- rum deglutiérant , nec illos quoque mortuos fuisse .

Addit deinceps , cum pullo gallinaceo ingerendum dedisset caput unum Viperinum , duo autem capon , ac rabiei Viperæ exposuisset , utrumque paulo post mortuum fuisse .

Ait etiam cum postridie adparari curasset capita Viperina , illa per vim in gulam duorum catellorum intrusisse ; minimo autem femur juxta inguen demorsum fuisse , alterius autem linguam , utrumque vero obiisse.

Se idem experimentum tentasse tradit in octo pullis gallinaceis , duobus feitis junioribus , duobus cuniculis parvis , ac sex columbis , nec non loco demorsu africando Sanguinem Viperinum . Quinimum sex dictos columbos morsu impetitos fuisse à capitibus Viperarum ante plures dies occisarum , cuncta vero animalia demorsa extincta fuisse.

Ac tandem se duos columbos toto triduo aliisque carne & juscule Viperarum , qui postmodum demorsi eodem modo interierint hoc irrito auxilio.

Prædictis omnibus experimentis oppono easdem responsones genericas quas Dominus Redi adduxit mea repulsurus , quæ occurunt pagina 16. posterioris illius Epistolæ , quando inquit Viperam minori negotio necare morsu exigua animalia quam majora ; Mortem citius a tardius subsequi pro magnitudine aut parvitate animalis demorsi , ac prout locus affectus plus aut minus venis vel arteriis gaudet : Si plurimus Sanguis ex loco isto effluxerit , animal nequaquam mori , imo neque gravia Symptomata suboriri ; Imo nonnunquam fieri ut id lethum evadat , quanquam molesta accidentia supervenerint eaque lethifera , id quod soli Naturæ robori adscribendum sit.

Quod ambas alias propositiones universales spectat , ab ipso allatas de immissione succi flavi , eas huc inferendas esse non credidi , tum quia illi plane adsensum non præbeo quoad rei possibilitatem , ac alio loco hac de re quid sentiam proposui , tum quod ad rem præsentem nihil faciunt ;

Satius vero & tempestivius existimo huc adduxisse duas alias universales propositiones , ac illas opposuisse iis quas infert Dominus Redi , statuendo Morsum magis aut minus periculosum esse , non modo proportione loci morsu afficti , sed etiam majoris aut minoris Viperæ exandescientiarum quando morsum inflxit , ac prout dentes altius aut magis superficiarie partem subierint .

Atque ut singulatim hæc attingam experimenta , dico ; Canes , quos commorderi curaveram , unumquemque terna vice , sanationem vero adepti sunt deglutito capite & collo Viperino , è medicorum fuisse genere , imo infra mediocre : Admodum difficile esse certi quid constitueret in maximis , quos ad experimenta adhibuit Dominus Redi ; neque in iis qui caput & collum Viperinum absorpsérant , neque in iis quibus

quibus exhibita non fuere, 3. Cuncta alia minora animalia quæ in usum adduxit, videlicet pullum gallinaceum, caponem; columbos, pullos gallinaceos, catulos minores, feles ac cuniculos, ex se satis validum robur non obtinuisse quo ad aliquod temporis spatium spiritibus irritatis obsistere valerent, ac fructum ex remedio perciperent, illum præsertim cui lingua commorsa fuit.

Illud enim apud me ratum nullum animal, grande vel parvum, si à Vipera in iram graviter percita morsu in lingua impetum fuerit, mortem effugere posse, quodcunque demum auxilium præsto fuerit, ratione nempe nervorum, venarum & arteriarum quibus lingua prædita est; ac demum quia spiritus excandescentes viam patentem & liberam nacti pro viribus effectus exerunt, tanta vehementia, celerique efficacia, ut nullibi subsidium quærendum sit.

At vero in quovis morsu, curationem non respuente, nunquam non ad auxilium configio, sperandum ex capite, collo, corde, jecore, imo plurimi aliis partibus ex Vipera petitis, ea præsertim quæ mortuum inflxit; ad curationem scilicet animalium quibus sufficiens suppetit robur, quo ad tempus veneni efficaciam obsistere valeant, ac præstolari hujus remedijs effectum.

Imo neque ipsum hominem ex hoc censu excludendum crediderim, si præ cæteris in usum ducantur partes ejusdem Viperæ; quæ mormodit potius quam alterius Viperæ, major quippe sympathia & consensus cum spiritibus irritatis, qui exinde prodierunt, adesse debet.

Quam in rem non absconum fuerit enarrasse id quod accidit in Elaboratorio Regio Parisiensi, dum postremis meis experimentis incumberem.

Juvenis admodum eruditus, perfectionem utriusque artis Pharmaceuticæ ambiens, sed præsertim cursum meum Chymicum sestatu, adstabat mihi in maximo cœtu medius, die secunda qua suscepta sunt mea Experimenta; Nonnullis præmissis, dum de his colloquor, me imitatus, sed inscius, manu Viperam apprehendere satagit, ac caput complecti, nequaquam adhibitis cautionibus requisitis, nam laxius Viperam detinens hæc se retorquet, ac profunde alterum è majoribus dentibus circa medium partis superioris digitii indicis sinistri imprimuit.

Id cum à me animadversum fuisset, primo timorem ex animo excutere adlaboravi, ac ut auxilia necessaria admitteret hortatus sum; Cum multam adhiberet fidem iis quæ tanquam vera adstruo libro meo, qui illi saepius perleatus fuerat, sponte dixit, si modo necessarium indicarem, deglutiturum se caput & collum Viperæ à qua ictus fuerat; Animos addens ad auxilium propero, carbonibus enim imposita caput & collum,

superficialie tosta , calentia dentibus attrivit & deglutiit , teste universo conventu : Exhibui præterea cor & jecur eodem modo tosta , quæ nec respuit.

Postmodum afferui cuncta hæc restitutioni in integrum satis forte futura, at vero quo certior effeatus prodiret , non inutile fore si præterea sal Viperinum volatile adsumeret , ne quid intentatum relinqueretur ac prætermitteretur simili in casu , securitatis majoris gratia ; cum persertim res mihi esset cum juvete mihi charissimo , cuius valetudinem prosperam pro vitili semper procurabo.

Illico ergo illi exhibui quinquaginta circiter grana salis illius volatilis, in quatuor aquæ uncii diluti, securum postmodum esse jubens : Juvenis conventui nequaquam valedixit , neque ante exiit quam dimis-
sus fuisset cœtus , sed solummodo captandæ liberioris auræ gratia . Postmodum duas circiter horas impendit tum in Horto Regio , tum in Elaboratorio , quo temporis spatio levis cardialgia sed fugax , accidit.

Cum vero zdes repetiisset , & mensem accumbere paratus esset , de more , inhibui , satius esse dicens assumeret iterum dozin salis prædicti volatilis , id quod præstitit tam fausto eventu , ut postridie , à largioni prandio , conventum sicuti pridie adierit , mirantibus quotquot testes fuerant morsus inflicti , Ab eo tempore prospera semper usus est sanitatem.

Etiam si porro morsus profunditas major adpareret quam in Nobili Germano , prima die qua Experimenta mea inchoavi commorso , nulla tamen verenda ut in illo emersere symptomata , à me descripta libro meo ; nullus quippe alias vexavit dolor quam qui à morsu excitatus , imo neque ulla successit febris : E vulnera tantum guttae aliquot sanguinis extillavere , beneficio nempe ligaturæ à me in summa digitæ parte factæ , qui nequaquam intumuit , eodemque modo curatus est ac si acicula compunctus fuisset , nullo adparente cicatricis vestigio , né dum gangrena , aut eschara , quas plurimi subsequuntas metuebant.

Res cum in vulnus abierit , insigni testium numero comprobata , nemini in dubium venire debet , neque ipsi Domino Redi ; cui potius admirationis causa exhibetur , quod omnium simul concursus factus fuerit , ut veritas rerum quæ libro meo traditæ sunt in apertam lucem veniset , quarum partem insciatus est , de aliis suspensum tenere voluit iudicium.

Si tamen arcana illi essent remedia & efficaciora & tutiora , ad curationem morsuum Viperinorum plurimum , omnes illi debebunt si publici juris fecerit , lubentissime autem ex animo experta à me remedia expono.

Verba hic facturus non sum de variis circa Viperam experimentis, à peritissimis quibusdam Lutetiae susceptis, non modo ab omni crimine succum flavum vesicularum gingivatum liberantibus: sed & eodem tempore (quæ mea est sententia) venenum spiritibus irritatis ascribentibus. Fidem majorem illorum ore prodeuntia conciliatura sunt, mihi vero utiliora quam si ipsem in vulgis emitterem: Plurima enim curiosorum animos expletia ibi occurunt; majoris apud illos efficacie quam si à me exirent: Sed nec quicquam detraхи volo gloriae ipsis debitæ, neque mihi adsumere gratiarum actiones illi referendas.

Sermoni huic fidem impositurus, cum Domino Redi in universo corpore Viperæ veneni nullum aliud occurrat subjectum quam succus flavus; quandoquidem, quod mearum erat partium, comprobavi recentia mea experimenta, ac ipsius votis satisfeci, sufficienterque innocentiam succi flavi Viperarum Gallicarum tuitus sum; Insignis analogia quæ illi intercedere debet cum succo flavo Viperarum Italicarum, ac verisimilitudo manifesta à solis spiritibus irritatis deducendam esse mortem morsum subsequentem; Tandem cum Viperæ Gallicæ & que cito interficiant, nec dissimili ratione qua Italicae, nequaquam concurrente succo flavo, Censeo Dominum Redi operæ pretium facturum, si, quod illius est officii, expectationi publicæ satisfacturus, dimisso omnino succo flavo (cujus patrocinium deserere cogitur) studio adhibito incubuerit disquisitioni cuiusdam novi subjecti quod non minus conveniat Viperis Italicis quam Gallicis; in quo eadem adsit materiae dispositio, eadem agendi efficacia & celeritas, ac cui revera competit titulus genuinæ sedis Veneni Viperini, unde postmodum non immrito spiritus efferatos à scena excludere possit, eadem ratione qua succum flavum illinc arceo: Sin vice versa contingat nullum ipsi occurrere veneni domicilium, vix credo in posterum locum dari ut opinioni conceptæ porro insistat, ut nec meam ulterius convellat.

Dissertationi huic valedicturus dicam, opinioneum dissensum inter me & Dominum Redi in rebus maxime essentialibus, venenum Viperinum spectantibus, iterum observari posse in eodem dicto animali; Quo enim magis ab hoc abhorrere se afferit, illudque aversati, uti apparet pag. 39. posterioris ipsius Epistolæ, Eo contra magis me illud aestimare, amplecti, ac libere contrectare, explorare, præparare profiteor. Nec enim pro meritis offerre queo præstantiam qualitatum & virium quibus à Natura donatum fuit istud animal, uti nec remedia ad miraculum extollenda, quæ ex illo deduci solent: quibus rebus

commotus, & olim & nunc Viperam optimo jure unam ex præcipuis Medicinæ columnis nuncupare soleo.

Nec forsitan Dominus Redi judicaturus est sermonem (qualis iste est) inexcultum, & incomptum, inter fornaces & carbones conceputum, quorum præsentiam ab aliquo tempore familiarem habui, aliunde quam à me proficiisci: Proculdubio judicium latus est si peritiores manum calamo admovissent, & argumenta aëgutiora allata fore, & climatum magis stylum ac comptiora verba: citationes porro Graecas & Latinas nequaquam defuturas, tum ad robur argumentorum, tum ad voluminis complementum & ornatum.

At vero etiam si inter me & Dominum Redi dissensus fuerit, natus ex opinionum varietate, immensa tamen illius merita semper exultrus sum, procul ab omni invidia & præjudicio; vel eo maxime nomine quod Librum à me editum non omnino illi improbatum video, quippe qui in manus venerit Viri & oculatissimi & celeberrimi, qui dignatus sit paginas integras ex eō, rotidemque verbis, exscribere, eundem & legere & perlegere, eidemque responso emissō celebritatem conciliare, maximam sane, quod vir acuti ingenii, fama super æthera notus, ipse met manum opere admoverit: Eapropter admodum gloriior ac plurimum me illi eo nomine debere confiteor.

Etiamsi porro futurum esset ut experimentorum varietas, robur argumentorum ab eo allatorum, vel fama quam inter eruditos occupavit apud omnes prævalerent, Victoria quæ ipsum maneret non minus in me redundaret quam si experimentorum meorum veritas, quam fulciunt rationes à me allatae, æquispodium dedisset, aut forte etiam sententiam & scripta Viri adeo illustris superasset.

R E M E D I A

E

V I P E R A

D E S U M P T A.

1
A
R
E
A
L
E
G
I
C
H

REMEDIA E VIPERA DESUMPTA.

DE VARIO DELECTV PARTIVM

Corboris Viperae.

C A P U T I.

IN Universa rerum Natura nihil occurrit cui potiori jure alimenti simul & medicamenti titulus adsignari queat quam Vipera; quandoquidem & que optimam nutrimentum praebere potest & praestantissima medicamenta. Revera in toto illius corpore nullam invenire est partem quae non undequaque utilitatem praestet, e qua artifices uale quidpiam non eliciant. Potissimum autem inter illas discernere in hoc situm est, quod una pars alia compactior vel laxior est.

Attamen sicuti in cunctis animalium corporibus invenire est partes quasdam aliis praestantiores, eadem quoque distinctio inter Viperæ partes observari potest, si præsertim in escam venire debeant; aut in pulvrem deduci, ore postea adsumendo seorsum aut aliis medicamentis commista.

Simili in casu solum Cor, Jecur & Truncus uitripandarent, Corpus scilicet interaneis liberatum, capite & cauda truncatis.

Neque tamen existimandum ab assuniptis Capite & Cauda discriminis quidpiam intiminere, quod in illis noxiun quidpiam latiter, quo ceteræ corporis partes immunes sunt; At vero electio sit Cordis, Jecoris & Trunci, utpote praestantissimarum partium, quæ & præser-
tim in usum veniant ex iis animalibus quæ in pabulum hominis sedunt.

Illis porro qui carne Viperina, cocta & adparata tanquam alimento uti voluerint, licet inter edendum ossa separare & relinquere; Sin eadem dentibus attererent, & una cum carne deglutirent, proculdubio simile, quinimo validius carne nutrimentum suppeditatura essent; A nobis enim dilucide in distillatione ostensum ossa eandem quain carnes de se promere substantiam, imo & uberiori copia.

Iisdem de causis à truncō ossa divellenda non sunt, in præparatione Pulveris Viperini, vel eo præsertim nomine quod eo pacto facilis corpus subhecant.

Potest & commodissime adparari caro Viperina cum propria pinguedine, non secus ac si adjiceretur butyrum aut pinguedo aliorum animalium; Quinimo & curis ipsa, si ita visum fuerit, coqui potest & utiliter esitari, at fastidium citius cæteris partibus præcipuis à me modo memoratis pareret.

Præparationes Chymicas quod attinet, nulla non Viperæ pars in usum advocari potest, quinimo neque ipsum ventriculum, neque intestina, modo rite mundata sint à vermicibus aliisque excrementis seclusa velim;

Neque præterea præstantiæ discrimen aliquod affert sexus distinctio, etiamsi maximā Auctorum pars solas foeminas in usum duxerint; quin potius mares illis prætulerim si ova alvo gestaverint, eaque grandia, illo quippe tempore nimiopere exhaustæ sunt, ovorum generationi & incremento omnia concedentes.

Quoad anni Tempestates, venationi illarum & usurpationi idoneas, ver & autumnus æqualiter mihi arrident; Usurpationis enim tempus potissimum perpendendum ab iis qui illas alimenti vice adsumpturi sunt.

Accurata vero debet esse diligentia in electione Viperarum grandiorum, obesarum, vividarum & agilium; captas diutius quam par est non adservando, quotidie enim macilentæ fiant & strigosæ præmœro, tum alimenti defectu quod incarcerať respuant.

Neque præterea discrimen statuo inter Galicas; quas hæc vel illa Provincia suppeditat majoris aut minoris æstimans, Pictavienses enim iis quas profert Delphinatus nequaquam inferiores sunt, aut quas mitit Lugdunensis ager vel alia quæpiam regio.

Locus ratione tantum copiæ in considerationem venire debet, vel ob illas comparandi facilitatem, nec enim in locis maritimis occurunt, qui soli ab Auctoribus improbatū fuere, ratis carnem Viperarum, dictis in locis captarum, sitim inducere, ratione videlicet falsi alimenti quo utantur.

D E V S V P A R T I V M V I P E R A E
*Sive in Alimentum venire debeant, Sive
 Medicamentum.*

C A P U T I I.

INter Authores qui de Vipera scripsere plurimi afferunt in variis orbis regionibus non paucos, quin & nationes integras Viperis tanquam alimento usas esse, imo & hodie in escam admitti, adeo ut in conviviis magnatum etiam sumptuosis, illæ tanquam ferculum exquisitum & suavissimum venerint.

Necnon occurunt qui in exemplum adduxere populos usu carnis Viperinæ animas diutius producentes, quin & ad C X L. annum; vivaces: Inutile esset hoc testimonium Antiquorum eam in rem attulisse, curiosorum est Authores evolvere: Id solum satis nobis est afferuisse plurimis, variis in regionibus, usum earum familiarem esse; sive veteri de more, sive appetitui indul turis; sive ex consilio eruditorum Medicorum, qui si ex arte præscriperint inde insignes prodeant fructus.

Neque etiamnum apud me dubium quin usus crebrior apud nos foret si Viperæ dotes probe essent perspectæ, ac ex plerorumque animis excuti posset terror & antipathia naturalis adversus hoc animal: Sapor enim carnis Viperinæ plurimum ad cum quem Anguilla exhibit accedit; quamobrem quibusdam in regionibus Viperæ Anguillarum montanarum nomine donantur, imo in illis quam in his sapor gratius arredit; Nonnullos novi quibus cum perspectæ essent intimæ Anguillæ partes, animi gratia, cum aliis convivis, gratæ illis epulæ fuere, ac palato mire arriserunt.

At qui id genus edulij respuant & aversantur, iis media commoda occurunt per quæ viribus frui possunt, neque tamen horrorem concipere qui fastidium pariat: Licet enim caponibus, gallinis, & pullis gallinaceis carnem Viperinam escam præbere, per tenuia frustra divisam, quæ nequaquam respuant ejusmodi animalia, quin avide ingestura sunt: produeto vero aliquandiu ejusmodi nutrimento, proculdubio facultas Viperina in corpora prædictorum animalium migratura est, quæ non secus ac alios capones esitare licet, gallinas aut pullos gallinaceos, quorum sapor palato gratiior futurus est, quod ipsa caro Viperina sapida sit.

Neque præterea dubium quin Viperæ dotes & qualitates in corpora

ejusmodi animalium commigraturæ sint, quandoquidem sexcenta alia prostant, quorum caro non modo refert vires sed etiamnum saporem rerum quæ in alimentum venere: Caro avium baccis juniperinis vescantium, Earum item quas solæ olivæ alunt, non modo nutrimenti qualitatibus prædicta est, sed etiam sapore & amarore donata est, adeo aliquando intenso ut vix edulis sit.

Iis in regionibus ubi Bombyces alantur, observare est quo tempore educantur, mensibus scilicet Maio & Junio, ova à gallinis exclusa, Bombyces hos existantibus, saporem illorum & odorem exhibere, non secus ac earundem carnem: quo sit ut qui deliciori sunt palato Gallinas scorpium nutriti curent & aliud nutrimentum præberi.

Hanc in rem observare licet morem usitatum exhibendi Nutrici remedia quæ infantes admittere nolunt, quo vis illorum è corpore Nutriciae in aluminum commigret: Cum & non raro adnotatum fuerit infantis lotum odore infectum esse medicaminum quæ nutrix usurpaverit.

Forsitan quis sibi singat in animalia commeare non posse utiles partes rerum ingestarum, quin simul & semel pravarum, una concurentium impressiones remaneant: Imo quis non inepte obsecrat lacertas, scorpiones, cantharides, aliaque animalia quæ Viperæ præda sunt, illius corpori inurere debere pravas qualitates sibi insitas, ac inter cetera cantharides vim causticam qua donantur.

At vero cum experientia testimonium nobis præbeat innocuum esse corpus Viperæ (his non obstantibus) idemque præstantibus dotibus præditum esse, argumentum inde contrarium elicetur, prædictæ opinioni adversarium, inde enim constat ventriculum animalium in probum succum transmutare, ac subigere omnes improbas qualitates latentes in rebus quas excipit & admittit, illas concoquendo, utiles autem qualitates assimilare & convertere in propriâ substantiam animalis à quo fuere deglutitæ, quo sit ut propemodum hoc aliam induat formam, aut saltem maximam partem probarum illarum qualitatum sibi adsumat, ac eximie idoneum fiat illis in alia animalia transferendis quorum ventriculum subit, in eo concoctionem adepturum.

Addimus præterea plurima prostare exempla rerum, quæ hominis ventriculum subingressæ lethiferæ essent, nihilominus in pabulum cedunt quorundam animalium, quinimo illa impinguant, hæc demum salubre alimentum homini præbent, Ejusmodi sunt helleborus & cicuta totumnicib[us] & capris in alimentum venientia, imo pinguefacientia, deinceps commodum alimentum homini suppeditantia; id quod à Lætio optime observatum, sic canente.

*Præterea nobis veratrum est acre venenum;
At capris adipes & coturniculus auget,
Quippe videre licet pinguefcere sâpe cicuta,
Barbygeras pecudes homini qua est acre venenum.*

Illi autem qui nequaquam à carne Viperina abhorrebunt, adsumant, cor, hepar & truncum, quæ probe abluta, ut sapiant varie adparati curabunt.

Caveant tamen illi ne additione aromatum calorem intensiorem carni concilient, à pipere præsertim abstinendo; tantillum tamen herba cuiuspiam aromaticæ inspergere licet, cujusmodi sunt thymus, scutellum, & similes; vel pauxillum nuscis moschatæ aut cinnamomi, sapotis solum exaltandi gratia.

Declinandus etiam est antiquorum error, Viperas flagellantium & in terram impellentium antequam necarent, ne ab hac irritatione improba quædam qualitas corpori illarum inuratur, cui nullum plane infustum est venenum.

Neque etiamnum juscum cui incoctæ sunt Viperæ abjeciendum, cum in id virium maxima pars transfusa sit.

Nec præterea perspecta est mihi ratio ob quam quantitatibz limites præscribendi sint, vel usurpandi temporis; id enim ex mali gravitate deducendum, corporis adsumentis constitutione, ac eorum temporeamento qui id genus remedij admissuri sunt.

Etiam si posso Viperam medicamentum eximiaæ efficacia esse nostrum, quæ in usum præsertim veniat ob partes medicamenti vi imbutas, nihilominus tanquam si alimentum adsumpta fuerit, nullum à carnis ilius esu imminent periculum, vel ab haustu juscum pauciori aut majori quantitate sumpti.

Modica quoque salis aspersio requiritur, quibus vero sal Viperinum fixum suppeteret, id commode iij in usum dederent: Posset & volatile usurpari, si major efficacia ab esu carnis Viperinæ experienta sit.

Vires carnis Viperinæ quod attinet, ex relatione sexcentorum Authorum, quorum sententiam fulciunt ratio, veritas & plurima experimenta comprobant, insignes illas esse audemus asserere, neque in tota rerum Natura ullum reperi animal quod tot tantisque suppeditat: Neque admiratio nos tenet quod antiqui in suis Hieroglyphicis roties Viperam depinxerint, ac varijs temporibus numismata Vipera insigni-

ta cuderint, designatur rem in publicum commodum cessuram & privatum, ex hoc animali proculdubio sperandam.

Ex Viperae quippe usu caloris nativi conservatio, intra mediocritatis terminos expectanda est, illius si à norma abierit reparatio & restitutio in integrum, præstantissimum illa præbet alimentum, concoctionem promovet ope caloris qui justo intensior non est; senectam removet vitam producendo, insita vi universis corporis habitus & probam corporis constitutionem fovendo; Quo sit ut plurimi existimaverint Cervos, non feras ac Aquilas, ab instinctu naturali, Viperas obvias deglutire, inde que deducendam esse causam prolixioris illorum animalium vitæ.

Adscribitus præterea, nec immerito, Viperae vis Innovativa, ac si ita dicere licet)juventutem revocandi, quam occulte demonstrat, eo quod quotannis repetitis vicibus pellem exuit, seipsam innovando, recenti inducta cute,

Hac conjuncta partibus subtilibus, ex quibus constat Vipera, ac ejus intuitu vivido & intrepido, testimonium perhibent non abs te ab Authoribus adsignatam illi fuisse vim oxydoramicam & visus roborticem.

Inest etiam illi vis omnino singularis universum corpus expurgandi, ac potissimum massam sanguineam; expellendi ac per poros cutaneos ejiciendi cuncta supervacanea; quamobrem inferre licet admodum utili esse curationi cuiusvis Scabiei, Impetiginis, Herpetis, Erysipelas, Morbillorum, Variolarum, quinimo & Lepræ si productior illius fuerit usus.

Neque tamen assensum præbeo historiæ à Galeno allatae, dicenti vinum in quo unica Vipera fuerat suffocata sufficiens fuisse sanationis affectus, qui generosiorum remediorum usum eluit.

Ex Vipera etiam, dissipatis quibusvis impuritatibus, excussisque quæcunque habitum corporis & cutem inquinant, expectanda decoratio & pulchritudo corporis: Eapropter non paucæ matronæ Italicæ Viperis tanquam familiari cibo utuntur.

Phthisicis eximium auxilium affert; sanguineæ massa puritatem conciliando, ac cunctis partibus, spiritibusque libere functiones solitas ob-eundi libertatem, ut & facile commeandi concedendo: utilis etiam est iis quibus diuturnitas morbi alicujus squalorem & marcorem corpori induxit, aut quos febres lentæ ad summam maciem deduxerit.

Neque etiam desunt auctores nonnulli qui asserunt ab illius usu morbum Venereum superari & extingui posse; cui rei non parum conduceder adsentior, etiamsi forte omnimoda curatio sperabilis non sit.

Vis illius expurgatoria, alexiteria conjuncta, aptitudinem illi imperitum

titur eximiam è corpore quodcunque Veneni genus eliminandi , quinimo & ipsam Pestem, ac cunctos morbos contagiosos & epidemicos.

Reluctatur etiam cuivis putredini , ut plurimum origini & fomiti plerorumque morborum ; quo fit ut illius usui affueti affectibus illis obnoxij non sint, nisi vitæ genus enorme adfuerit , à quo commodum è Viperæ expectandum destruatur.

Plurima alia affectuum genera, quos carnis esus abolere potest , recentere primum esset , sed supervacaneum id esse existimavi ; quandoquidem virtutes generales à me enumeratae satis esse queunt , usum defletendo ad plures affectus speciales quibus conducere potest ; Capite nihilominus proxime sequenti traditurus sum usus & facultates partium Viperæ, tanquam alimentum usurpatarum, citra majorem adparatum.

DE VIRIBVS PLVRIMARVM PARTIVM

Viperæ, Nec non de usu illarum Medico.

CAPUT III.

VIRES QUAS CARO VIPERINA IMPERTIRE IDONEA EST IIS QUI HANC UT ALIMENTUM ADSUMUNT , PROCLUDUBIO IN CONSIDERATIONEM ADDUCI DEBENT , AT PRÆTEREA ALIA DOTES ILLI CONCESSÆ SUNT ; FED NE QUICQUAM SUPERFLUUM HUC INFERATUR , PRÆCIPUAS TANTUM ATTINGAM , QUARUM MAXIMAM PARTEM EXPERIMENTO COMPROBATAM HABEMUS.

Hoc compertissimum est Caput Viperinum, leviter tostum & deglutitum , morsui ab eadem inficto mederi : A parte corporis, vel trunci, corde & hepate , idem effectus expectandus est: Experientia & Ratione ducibus hoc ipsum nobis innotuit , quare casu aliquo urgente utilissime prædicta in usum adduci possunt.

Admotio Sanguinis Viperæ morsui ab ipsa facta , ac Capitis contriti omnino contemptim haberi non debent , uti neque interaneorum applicatio ; atvero his exterius admotis fidendum non est , neque sanitas integra ab iis sperabilis est: tenuitas scilicet, subtilitas & velocitas spirituum cum venenum ad interiora citissime deducant , remedia interna specifica adjicienda sunt quæ ab intro ad extra id repellant: Imo commodissime reiterari potest adsumptio & deglutitio capitis, cordis, hepatis , aliarumque Viperæ partium , nullo metu ne nimia quantitas sit noxia , nullum enim ab his partibus imminent detrimentum , utilium effectuum perpetuo authoribus.

Adversus etiam quodvis veneni genus præsentanco sunt auxilio, dum-

modo mature ingesta fuerint , sive interius adsumptum id fuerit , sive ab extra communicatura , ut & cunctos affectus epidemios & contagiosos.

Plurimi Authores perhibent caput Viperinum collo adpemium facultate specifica donatum esse Anginam curandi , cunctoque Faucium affectus . Cerebrum autem pellicula quapiam involutum de collo etiam pendulum ; maxime conferre infantium dentitioni , Dentiumque eruptioni : Alij eundem effectum adscribunt grandioribus Vipera dentibus , Assensum daturi esse nonnihil res experimento nobis esset competita : at vero cum haec remedia euporista sint & facile parabilia , à quibus nihil noxæ metuendum , periculum illorum faciat qui voluerit.

Nonnulli præterea tradidere Jecur Viperinum ingestum arcere à mortui tum Viperam tum quodvis serpentis genus , ac pulverem Viperinum idem praestare posse ; Non tamen illorum animalium ferocia , ut quis se exponat , fidem dictis attribens , authores sanctas : Id solum ratum habemus Jecur degluticum mortuum Vipera personaro posse , Cor itidem ejusdem Carnem , ac ceteras partes quas ante attigimus ; sed præterea condusere facilitati partus mulierum , uti & anguillarum jecur.

Pellis Viperina viribus cassa non est , nam additum quod parturi mulierib[us] admodum juvare creditur , si femori dextro circumligata fuerit , singulari oratione facultate praedita est adversus omnes morbos cutaneos : Etiam si ceteræ partes comedant eundem effectum praestare valent , nihilominus tamen , ne quid intentatuni abiret à nobis experimento compertum canum vectustam scabiem perfecte sanare , coctam vel crudam devorandam illis obtrudendo : Ex signatura etiam conscientie licet maculas , quibus constat est pellis Viperina , infectiones à scabie impfectas in cute designare , aut si vis etiam Lepram , à squamis evidenter demonstratas , tacite virtutem illarum innuentes.

Crediderunt nonnulli Fel Viperinum admotum mortui mederi , atid fidem nostram supererat , sicuti & id quod ferunt de capite contrito ; at conditare solammodo existimamus vulneri permorsum inficto non fecus ac ceteris vulneribus , quippe cui insignis sit vis detergendi , expurgandi & ad cicatricem deducendi.

Non parum etiam confert idem Fel Viperinum affectibus Oculorum , præferti suffusionibus ac maculis , tantum abest ut noceat interior usurpatum , aut exterioris admotum.

Pinguendo Viperina insignibus dotibus pollet , nam præterquam quod admodum idonea est in condimentis carnis , cui destinata , sicuti iam ante traxmonium ; non parvam etiam opem fert drachma unius pondi

pondere adsumpta in morbis epidemicis , venenum propulsando.

Eadem quoque admodum idonea est in partu muliebri faciliter redendo , ac dissipandis Tumoribus fauces obſidentibus , exterius inunctione facta : Podagricis etiam non leve auxilium præbet , articulorum nodos emolliendo & discutiendo.

Quosvis Tumores duros & vetustos resolvit & dissipat , quinimo & illos qui soboles sunt huis veneræ ; Eapropter *Ioannes de Vigo* illam commisuit Emplastro quod nomine proprio insignivit.

Valet etiam ad Ambusta , Pustulas cunctasque affectus cutaneos , ac tandem mire opitulatur Nervorum affectibus , & membris Paralyſi tentatis , imo etiam Suffusionibus .

Possem & plurimas alias facultates hoc inferre , quas Authores cæteris Viperæ partibus adscripsere , sed illas silentio involvo , quod experientia confirmare non licuerit.

D E P V L V E R E E T T R O C H I S C I S Viperinis.

C A P U T I V .

Non quotidie occurunt quibus eſus carnis Viperinæ omnino conduceat ; Ij porro quibus conferre potest non semper in eum propensi sunt , Adeo ut omnino necessarium sit in promptu habuisse remedia cito , tuto & jucunde effectum depromentia in ægri gratiam .

Insignes Viperæ virtutes cum Medicis nequaquam ignotæ fuerint , præterea cum non semper liceat ægri captui se adcommodare , ideo in eo adlaborarunt Medici ut varias præparationes nancisci liceret , circa quas antiqui non parum aberratunt ; Sin illorum methodo insisterem voluerimus in præparatione Pulveris & Trochis corum , proculdubio vis Viperæ præcipua elaberetur nobisque excideret , sola inutili superstite .

Rati enim hi in carne Viperina perpetuo superesse venenum , id beneficio cuiuspiam dextræ præparationis eliminandum censuere , Viperam ideo vasi fistili inclusere , luto id circumduxere , postmodum Furno commisere ab exempto pane , inibi derelinquentes donec caro Viperina in pulverem deducta fuerit .

Ea autem in præparatione pars carnis optima Salis volatilis domicilium in auras discedit .

Plurima etiamnum remedia ex hoc pulvere concinnavere, cōmixto aliis medicamentis, variisque formis donavere, quas recensere inutile esset, satis quippe nobis erit hic proposuisse unicam præparatiōnem Salis Viperini, rationi innixam, in qua videlicet omnes Viperæ facultates concludentur, paratu facillimam nec ægris incommodam.

Exeunte Aprili, aut inchoante Maio, assume Viperarum, matium & foeminarum, quantum placuerit; elegantur magna, crassæ & agiles; dimissis foeminis quarum ova in magnitudinem increvere, demum selector modo sequenti adparentur.

Dimissa flagellatione, & quacunque irritatione, forficibus amputentur Caput & Cauda; interanea quævis eximantur, seorsum repositis Cordibus & Jecoribus, Pinguedinem ad usus recondendo; Eluant Trunci, Corda, & Hepata aqua limpida, postmodum vino albo, demum linteo mundo abstergeantur; Cordibus autem & Jecoribus suo truncu redditis, cui facile cohærebunt, colligentur singuli trunci filo crassiori in extremo, ac demum extra radios Solares aëri penduli expellantur, inibi relinquendi donec plane exsiccati fuerint, id quod tridui aut quatridui spatio futurum est: deinceps in exigua frustula dividantur hi trunci, ac in majori mortario æneo contundantur, pistillo ferre, cuncta per incerniculum densius trajiciantur, ad usus futuros condenda.

Genuinus hic est Pulvis Viperinus, in quo cunctæ Viperæ partes latent, cui guttulas aliquot olei cinnamomi adjicere licet ad odoris gratiam.

Nonnulli hunc Pulverem præparaturi, dissecandos præcepere in frusta truncos Viperatum, una cum Cordibus & Jecoribus cucurbitæ vitæ immittendos; hanc superposito capitello cooperiri, luto obducí, deinceps cum Recipiente Balneo Mariæ moderato imponi; hinc ope ignis toto triduo producti elici phlegma Viperatum, cuius comes futura sit quæpiam portio Salis volatilis, seorsum adservato hoc liquore; Id postea quod ex cucurbita eductum fuerit in Pulverem conteri, quem Viperini pulveris nomine donant.

Sed præterquam quod Methodus hæc tardium parit, ac Maris Balnei ignis insufiens est. Ulis volatilis quantitati debitæ pellendæ, cum nondum à subjecto suo id liberatum est; attamen iusto validior si sit, cum aliter nequeat fieri quin insensibiliter aliqualis portio ejus abscedat, in Pulvere postmodum desiderabilis, quinimo dissipabilis, & ab aqua secedere prona, quæ neque semper cum Pulvere exhiberi potest; adde quod Viperæ intia cucurbitam nimiam exsiccationem contrahere possunt, quinimo & ex parte torrefacti: Ideo censemus non immerci-

præparationem nostram huic anteferendam, quippe quæ & facilior est, & citra ullam destructionem, aut alterationem inducā in partibus Viperæ utilibus, quicquid illi humidi supervacanei inest absunt.

Isti tamen methodo ex parte insistere licet, si Aquam Viperinam optimam quispiam sibi comparare voluerit, at vero tunc ignis Balnei intensior esse deberet, distillationem breviori multo tempore perficiendo, interim sedulo cavendo ne ignis sub finem intensior fiat, ne Aqua empyreuma contrahat; Deinceps necesse est eductas partes Viperæ, in cucurbita residuas, Retortæ vitreas, rite luto obductæ indere; hanc Furno Reverberii imponere, Recipiens probe luto munitum accurate conjungere, accenso igne per gradus adiuncto, sub finem intensiore reddito, eliciendi gratia salis, spiritus & olei volatilium, quæ beneficio ignis Balnei sursum evehī nequeunt, secernendorum & rectificandorum, sicuti in serie ostensi sumus.

Tum portio salis hujus volatilis, probe rectificati adsumenda, in aqua distillata diluenda, sedulo in lagena vitrea, accurate obturanda, recordenda, utpote remedium præstantissimum; cuius dozis major aut minor esse poterit pro conditione adsumentium, ac pro re nata, & indigentia, & prout plus aut minus salis volatilis inditum fuerit.

Articulum hunc quod attinet, è re esse credidi illos admonere qui distillationi subjiciunt Capones aut Perdices, segmina carnis Vitulinæ, aut alias Animalium partes, in Alembico vitro, sicuti in more positum est; ad id vero operis adhibent ignem Mariæ Balnei, vel Cinerum, aut Arenæ, hos ope ignis moderati fere nihil aliud elicere posse quam phlegma inutile; qui cum intensior reddi nequeat quin Aqua prolicita empyreuma redoleat, illos multo meliorem successum experturos si hac in re procederent sicuti modo innui de eductione aquæ & salis volatilis Viperini; ac præterea si comitem adjungerent aquæ distillatione prolectæ sal volatile animalium distillationi expositorum, in quo potissima virtus sita est.

Qui hunc laborem, subterfugunt, satius multo abstinebunt ab usu aquarum stillatiarum nequaquam illas agris porrigendo; sicuti in more positum est, quandoquidem nullis viribus præditæ sunt, omni efficacia destitutæ, nisi hanc à sale volatili animalis contraxerint.

Trochicos quod spectat, perperam etiam ab antiquis excogitati sunt, nec magis industriam sapient quam Pulvis: Ut enim missam hic faciam flagellationem (de qua alias) ipsis familiarem, non modo pla-

ne inutilem , sed etiam noxiām , Paucis dicam , Decoctionem ab ipsis institutam corporis Viperini , in aqua cum sale & anetho , quosque caro ab ossibus abscederet , postmodum una cum juscule abjiciendi , Præparationis carnis Viperæ nomine indignam esse , è quin potius destructionis voce indigitandam , quandoquidem in jusculem potissimum facultatem deponebat ; quod ulterius vires , additione inutili panis , infringerentur , cuius quintæ partis adjectio siebat ad quater tantum carnis , quæ proportio et si minima adpareat , medium tamen partem constituebat , quandoquidem quatuor unciaë istius carnis , cum uncia autem panis (qui adeo aridus imponitur , ut ponderi illius nihil decedat) binas tantum Trochiscorum uncias efficiunt quando arefacti sunt.

Hac fusius Tractatu meo de Theriaca deduxi ; cum vero error illorum manifestus sit , amplius hic excutiendus non est ; uti nec argumenta illorum ad examen deducenda cur elixatione utantur , emendantur malignitatem carnis fictitiam ; ac ab ossibus hanc liberaturi , quæ , illorum ex sententia , improba erant , aut saltem inutilia , attamen præstantissima sunt ; Illorum rationes prædicto tractatu sufficienter improbatæ sunt , sed amplius per ea quæ hoc libro à nobis enarrata sunt.

Etiam si porro non semper necesse sit Trochiscos Viperinos præparare , siquidem illis carere facile est , cum nihilominus utiles esse queant , & ut nominis fama superstes sit.

Accipiatur tantillum gummi Arabici , albissimi & purissimi , conteratur hoc in pulverem , infundatur in vino optimo malvatico , ad dissolutionem integræ , vinum autem sufficenter imbutum sit : Accedat postmodum Pulvis Viperinus præparatus ratione ante dicta ; contundatur & commisceatur sufficieni quantitatæ vini istius malvatici gummi , in mortario marmoreo , pistillo ligneo ; cuncta in pastam solidiusculam deducantur , ex qua effingantur Trochisci , magnitudinis & figuræ pro arbitrio , in umbra exsiccati cribro impositi .

Innui supra Trochiscorum horum præparationem non esse necessariam ; si enim paratus fuerit Pulvis , ex qua concinnantur , in omnes usus hunc venire posse , Eo vero vitio Pulvis laborat quod diutinam ad servationem non admittat , si præsertim vas quo continetur accurate obturatum non fuerit ; quinimo artificio quodam præcavenda est vermiculorum generatio , cum Trochisci hoc nomine commendandi veniant , quod compaciiores redditи ab addito vino malvatico , ac constrictione partium pulveris , illos non ita cito aër pervadat , ac proinde in corruptionem tardius deducantur .

Vsus tum Pulveris tum Trochiscorum æque præstantissimus est , &

Tro-

Trochisci usus tempore in pulverem conterendi sunt: neutrorum sapor est ingratus, donatorum omnibus facultatibus quas carni Viperinæ ad-signavimus, cui nihil aliud decessit ab exsiccatione extra radios solares facta, quam humor supervacaneus, qui superstes corruptionis author fuisset.

Exhiberi possunt ex aquis cardiacis, jusculis, vino, aut decocto quopiam idoneo; vel in bolos deduci additis syrupis, conservisaut confectionibus cordialibus; vel concinnari cum saccharo tabellæ.

Præcipuæ illorum dotes sunt expurgatio, reseratio, penetratio, ad ambitum corporis expulsio cuiusvis veneni, humoris corrupti, supervacanei; ac commodissime in usum adduci possunt ad infinitos morbos, nullo improsperi eventus metu: Illis enim singulare, quod perpetuo juvent, nunquam noceant; Dosis est à scrupulo uno ad drachmam unam aut duas: Cuivis ætati convenient, sexui, quovis tempore.

DE SALE VIPERINO ANTIQVORVM.

CAPUT V.

INTER quamplurimas præparationes Salis Vipetini ab antiquis traditas, in illorum monumentis repertas, omnium celeberrima illa est, quæ creberrimo fuit in usu, insigni plurimorum remediorum congerie adaucta, Salis Theriacalis titulo donata.

Ab examine autem instituto fastosæ istius præparationis, mirum nequaquam nobis visum fuit quod Authoris cuiusdam celeberrimi adplausum non meruerit, quandoquidem juxta artis regulas & methodum, uti nec cæteræ, concinnata fuit: Prædicti authoris super hac re judicium, subactissimum, in adsensum omnino nos perrahit; A Calcinatione enim omnium ingredientium solum sal fixum superstes erat, paucissimis viribus præditum: In Viperis quippe, sicuti in omnibus animalibus, paucissimum reperire est sal fixum, cum vice versa plurimo volatile turgeant, citissime à calcinatione exaltando, quo cum simul vis præcipua ac maxime essentialis animalis abripitur.

Malo quoque consilio quatuor assuebant Viperas, additis 40. libris salis marini, aut gemmei, sicuti quibusdam visum, adjecto simplicium medicamentorum insigni numero, comburebant; opinione frèti his salibus & carbonibus non exiguum fieri virium accessionem: A calcinatione enim suscepta in vase fictili luto obducto, operculo suo minto, quibusdam tamen in locis perforato, sal volatile quatuor prædicta-

rum Viperarum in auras citissime discedebat: quod quamvis superfites fuisset (id quod nequaquam concedimus) ac semi uncia illius adfuisset (quæ quantitas excedit id quod quatuor maximæ Viperæ suppeditare valent) quid hoc ad quadraginta salis libras, ac plurimas carbonum libras? rivulus est Oceano commixtus; Sal fixum quod attinet, ex qua-
tuor Viperis semiscrupulus vix expectandus.

Illud quoque ratum Salia, tum marinum, tum gemmeum à calcina-
tione nequaquam consumi sed semper superesse: At vero si sal Ammo-
niacum usurpatum fuerit vulgare, pars salina urinosa & volatilis, qua-
sal istud constat, proculdubio in auras discessura est, non secus ac sal vo-
latile quatuor Viperarum, sola superstite parte salina fixa salis Ammo-
niaci; nonnullis partibus terrestribus commixta, illa scilicet quæ in di-
stillatione obvia est, postquam quicquid salis volatilis inerat impulsu &
eduictum est; è qua postmodum, mutato vase & ignis gradu, elicimus
spiritum acidum, illi non absimilem quem è sale marino mediis prope
iisdem abstrahimus.

Artificibus quoque non ignotum herbas, ligna, ejusmodiq; materias, si
illarum calcinatio suscepta fuerit in vase fistili luto obducto, & cooper-
to, etiamsi operculum foraminibus quibusdam pervium sit, perpetuo
forma carbonis nigerrimi occurtere, quantuvis vehementem ignem ex-
perta fuerint: Neque sal hinc abstrahi posse quin iterata accedat calcinatio
in vase reserato, Postmodum facta incineratione non difficilem
fore salis separationem, instituta elixivatione & filtratione.

Hanc in rem adduci potest exemplum calcinationis imperfectæ,
quam Natura ipsa in terræ visceribus perficit, circa Solsticium æstivum,
in extremitate radicis nonnullarum plantarum, ac nominatim Arte-
missiae & Plantaginis; quo in extremo, ignis internus subterraneus; aut,
si mavis, ignis à Sole transmissus, efficacia sua, etiamsi terra circumdet
& ambiat (quæ erga radicem idem præstat quod vas fistile luto obdu-
ctum erga Viperas & alia mixta una cum his conclusa) id extremum
comburit ac in carbones transmutat, at nunquam incinerationem in-
ducit: Non semel id à me experimento comprobatum est, quippe ob-
vius fuit exiguis carbo in extrema radice harum plantarum, tempore à
me superius designato.

Hinc, etiamsi sal fixum simplicium additorum carboni intersit, satius
proculdubio fuisset, ac artis regulis magis consonum, hos carbones om-
nino calcinasse ac in cineres deduxisse; ex his abstraxisse sal, ac depurasse
ad usus necessarios, quam partem crassam, terrestrem ac inutiliem
horum carbonum prebuisse.

Prædicti tamen Antiqui sali huic calcinato putatitio, addidere pulve-
rem

rem plurimorum simplicium alexipharmacā vi donatorum , quæ cum uſtione nequaquam deſtruī valeat , hæc transfundī potest ac commēare in ſal , quinimo & ſolitaria illa ſimplicia maximam partem utiliū ſuarum qualitatū illi ſuppeditare valent : Atque ab hiſ præcipue id ſal Theriacalis denominationem deducere potest ; id quod perperam Vi- peris adſcribendum foret , quandoquidem per calcinationem potiſſima illarum virtus periit.

Hæc ſalis Theriacalis præparatio manifestum facit priſcos illos Au- thores ſtudium non adhibuiſſe in diſquirendis partibus internis ē quibus mixta condita ſunt , neque rite perspectam fuifſe illis naturam veneni Vi- perini , veritis veneni impressionem à ſumo ex calcinatione exhalan- te , etiamsi nullum metuendum eſſet , quandoquidem nullum Viperæ in eſt , ſicuti à me demonstratum : Etiamſi vero odor , tum ē Viperis , tum ē ſimplicibus emiſſus quamdiu combustio peragitur , moleſtus ſit , nihil tamen venenosum ſubeſt.

Cum notitiam antiquorum diſtorum effugerit natura Salium qui- bus Vipera donata eſt , hinc errorem maximum illi erravere , calcina- tioni videlicet ſubjicientes Viperarum oſſa , ex iis verum ſal Viperinum educere conati , in cuius poſſeſſionem nequaquam venire illis licebat , quippe quod per calcinationem in nihilum deduxerant.

Primus hic error in alium deduxit ; Paucißimum enim ſal fixum cum naſti eſſent , ac ſpe excidiſſent , nonnulli quibus neque honos neque pro- bitas curæ eſt , eo nequitiæ devenere ut oſſibus illis calcinatis copiam non parvam ſalis marini adjecerint , hoc diluerint , ac plurimæ aquæ commixta ſimul coxerint , filtrarint , coagularint ; ficitium hoc ſal pro genuino Viperino immodo pretio vendentes .

In illorum vero gratiam qui æquiori feruntur animo , ac probitati stu- dentes diſquirunt ſal gratum quod in uſu quotidiano venire queat , ex- hibitus ſum rationem adparandi ſal Viperinum , eximiarum viriū , cuius præparandi ratio facilis erit , uſu vero commodiſſimus .

Accipientur trīginta ſex Viperæ maximæ , ſelectiſſimæ , qui- bus cauda & caput amputentur , cute ſpolientur , exenterentur , ac trun- cūs à viſceribus liberetur ; hic probe eluatur , una cum corde & he- pate : hæc ſimul decoquantur in aquæ Pintis vel ſextariis decem , do- nec omnia perfectum coctionem adepta ſint : colentur deinceps ac ex- primantur partes Viperæ , quæ proculdubio maxima viriū parte ſpo- liata occurrent , quam in jufculum tranſfuderunt : In hac decoctione diſ- ſolvantur ſalis marini libræ quatuor , hæc demum accurate filtre- tur , coaguletur , crystallifetur , ſi libuerit , iſtud ſal , quod album occurret , im- prægnatum plurima Viperarum virtute insuavis ſaporis expers , in uſu advo- candum non ſecus ac ſal vulgare .

Hoc vero indicium erit partes clixatas & expressas maximam virum partem decoctioni communicasse , neque tamen omnino hanc exuisse, ac tantillum superesse, præsertim in ossibus , Quod si incerniculo hæ instratae fuerint, exsiccatæ, ac ex Retorta distillatae, abstrahere licebit, præsertim ex ossibus, sal volatile & oleum, at vero minori copia quam si prægressa non esset distillatio.

Quod si quis expetat sal Viperinum pluribus præditum virtutibus, cui Theriacalis cognomen imponere licet , eadem esse debet quæ prius processus ratio , sed dimisso sale marino, adjicienda esset æqualis quantitas salis educti è plantis alexipharmacæ vi & theriacali donatis, cujusmodi sunt radices Valerianæ, Imperatoriaæ, Angelicæ, Mei ; Folia Scordij, Centaurij minotis, Cardui bœnedicti , ac similium ; Hoc sal revera priori insuavius est sed vires præ illo singulares & eximias obtinet, in usus extraordinarios adducendus.

Hujusmodi salia vitibus quidem prædita sunt , diutino usci accommoda, prius præsertim , at in sale volatili eximium quid & singulare latet; Insignes sunt illius dotes & proprietates , ac quasi in compendio præstantissimæ Viperæ qualitates absconditæ latent : De illius præparatione mox verba facturi sumus , ac insimul de Phlegmate, Spiritu communiter sic dicto, & Oleo volatilibus, illius comitibus, ut & de sale fixo , in Retorta restibili , terrestribus partibus commixto ; De viribus & usu postmodum acturi.

*DE SALE VOLATILI VIPERAE, DE EIVSDEM
Sale Fixo , ac aliis partibus distillationis bene-
ficio Separabilibus.*

C A P U T V I .

Publici juris hic facimus præparationem nostram Salis volatilis Viperini , eo lubentius quod hoc inter elegantissima & præstantissima artis medicæ præsidia reponamus: Nonnulli revera Authores hic jam propalaverunt , sed nemo prior accuratius descripsit ; mihi quippe in votis fuit ut unusquisque sibi comparare possit , juxta hanc methodum, remedium quod plurima alia efficacia superet, ut ne quid amplius addam : Spe duciur futurum ut sincera nostra procedendi methodus omnibus grata sit & accepta ; Sin cuiquam non arrideat, iis solum qui suorum alias participes fieri ægre ferunt; vel arcani voce aut mysteriis involvunt.

Accipiantur solum Trunci, Corda & Hepata Viperarū, vel si omnia in usum venire velis, adjungantur capita, caudæ, cutis, ac in genere cunctæ Viperatum partes; è quibus sedulo eximantur omnia excrementa & lumbrici, sicuti & ova, quæ fœminarum uterus gestare solet: Minoræ æque ac majores Viperæ, mares ac fœminæ cujusdem sunt præstantiæ, uti & sal ex omnibus corporis partibus extractum.

Scotsum in umbra exficcari cura cunctas illas partes, frustillatim postea divide, ac conjice in Retortam vitream probe luto munitam, hanc collo tenus adimplendo: Collocetur medio in Furno reverberij, proportione illi respondentे: Imponatur tegmen idoneum, clauso spiraculo; commissuræ accurate luto obducatur, Dein ignem admove gradu initio levissimum, per bihorium illo in productum; adeo ut Retorta paulatim incalefacat, phlegma autem stillare incipiat in subditum Recipientis: Augeatur demum ignis ad secundum usque gradum: Tegminis spiraculum foramine factō aliquantis per respiret, ac perge in hoc ignis gradu per duas horas: de hinc auge ampliori concessio tegmini spiraculo, per bihorium adhuc continuando ignem, quo spatio temporis elapsō ultimus gradus concilietur, tegminis spiraculo omnino referato, ignem urgendo donec ex Retorta nihil amplius prodeat, ac Recipientis obscuritatem contrahat tantummodo à sale volatili contento, lateribus illius adhaerente, versus fundum ac parti superiori.

Tunc vasa sponte refrigerescant, quin & Fornax, postmodum luto spoliandum Recipientis, in quo obvia erunt Phlegma, pars Spiritus nouine donata, Salvolatile & Oleum commixta, præter partem salis volatilis, summæ parti forte adhærescentis vel Recipientis lateribus, seorsum, sed dextera manu, secernendam, eo in statu, si lubet, adservandam; Sal istud volatile, iste Spiritus & Oleum tam insigni vi pollent ut nullæ nares valeant vehementiam illius tolerare.

Quicquid in Recipiente occurret effundatur in Cucurbitam vitream, amplam, excelsam, inferiore parte latam, sensim versus orificium in angustum vergentem; illi capitellum vitreum adaptandum erit, cuius corpus in altitudinem aliquam abeat, latitudinem, ac formam obtineat capitis mauri, angusto autem donetur orificio, proportione Cucurbitæ respondentе: Juncturæ sedulo occludantur papyro & amylo; imponatur cucurbita Balneo arenæ, ac huic ad materiæ altitudinem immergatur: Rostro capitelli admoveatur exiguum Recipientis, eadem ratione lutandum; Accendatur infra ignis modicus, curando ut & arena & Cucurbita paulatim incalefacant, quem tantillum intendere licet, sed solum huc usque ut sufficiat impellendo & sursum evehendo sali volatili, quod extricatum à partibus corporis Viperæ, facile

ascendit; superna id petitum est, ac interius universum capitellum investitum, instar nivis crystallinæ: In sublime quoque portio nonnulla spiritus efferetur, qui revera aliud nihil est quam pars salis volatilis, secum nonnihil phlegmatis abstrahentis, in exiguum Recipientis influxu, cuius portio etiam concretionem ibi adeptura est.

In ignis regimine cura perpetua esse debet: Utut enim modice augeantur, phlegma una cum parte olei ascendit, à quibus sal dissolvitur ac fulvum colorem contrahit; quo sit ut rectificatio iterata sucienda sit; sed si accuratum adfuerit ignis regimen, ubi animadverteris Capitellum plurimo sale instructum, quod albissimum & crystallinum se offeret: id decrustandum erit & amovendum, aliud illico priori substituendo capitellum; Sal quam citissime fieri poterit & dextere removeatur, in lagenam vitrea densa recondendum, cuius orificium ejusmodi sit ut salid subire queat, ac accurate occludi, alias sal auras protinus petitum est.

Idem interim ignis gradus fovendus infra cucurbitam, cum vero nihil amplius volatile sursum efferri deprehenderis, ab opere desistendum; sal collectum ex alembico detrahendum, una cum priori custodiendum.

Arena autem frigefacta cucurbita removenda, decantando id quod superfites est in capax infundibulum vitreum, interius papyro filtrationi destinatae investitum, id vasi cuiquam idoneo imponendo: Quicquid phlegmatis inheret chartam transmeabit, innatabit autem oleum quod transmitti non potuit; id per infundibulum in lagenam infundendum erit in inferiori parte extremitate fusi chartam pertundendo, vel alio quam instrumento.

Quibus postrema & accuratior salis hujus volatilis rectificatio attendet, fine potituri sunt hac ratione procedendo.

Accipiantur Eboris ad albedinem calcinari libræ duæ, in pulverem subtilem deducantur, commisceantur unciis quatuor prædicti salis; cuncta in novam cucurbitam conjiciantur, ejusdem cum priori forme; demum alembicus cœcus illi aptandus erit, luto incrustandus, vel cuius rostri extremitas accurate occlusa sit (neque enim ullus hic est illius usus, quod nullum sperabile sit phlegma; adde quod etiam si quidpiam illius esset restibile, ebur calcinatum, cum corpus sit aridum, nec non spongii forme, id proculdubio absorbebit, ac continebit, una cum parte oleaginea, si quæ forte sali volatili commixta fuerit) infra cucurbita ignis moderatus accédendus, iisdem adhibitis ut ante cautionibus: Sal protinus in sublime feretur alembico adhæsurum, ubi absoluta sublimatione Crystallorum forma obvium fiet, nivis instar candidum, adservardum & recondendum in lagenam, sedulo occludenda ad usus: Sal hoc ratione

ratione rectificatum empyreumatis nullius particeps est, solo donatum odore gravi & penetrabili ipsi insito.

Forte quibusdam artificibus improbanda veniet accurata rerum omnium demonstratio, in præparatione & rectificatione istius salis observandarum; Hæc non in illorum gratiam conscripta sunt, at eorum solum qui cum illam non calleant addiscere non dèdignantur: Sincere & candide illis obtulimus vera media nobis familiaria & usitata, quæ & ad usum revocare possunt, præparando & rectificando Salia partium cunctorum animalium.

Ii qui artis Chymicæ omnino rudes non fuerint, hoc loco sat multa adepturi sunt, quo nullo alio magistro manum operi admovere queant, id quod & nos præstimus & quotidie observare solemus: Neque interim molestum esse debet si nobis hac in re quædam occulta sint, utpote quæ neque verbis exprimi queunt, neque recte concipi, præterquam ab iis qui diu in artis, operibus versati sunt: Ingenio pollentes, qui nostram procedendi rationem ad examen revocaturi sunt, vel etiam ad experientiam provocaturi, animi nostri candorem deprehenderent, ab impetrato successu eorum omnium quorum spem facimus ab explicata præterea manum operi admovendi & perficiendi facilitate.

Iis nec non methodus nostra Retortam collo tenus adimplendi commodior videbitur quam tertiam partem illius inanem relinquendi; ex quorumdam præcepto, ad distillationem ossium, cornuum, ac aliарum partium animalium siccarum; quandoquidem artis periti viam illam solum ineunt erga materias quæ colligescere possunt, à quibus Retortæ rupturæ metus imminet, aut per rostrum effusionis si plus nimio adimpta fuerit: at vero in materiis siccioribus, ejusmodi sunt Viperæ, cornua, ossa animalium, lapides astacorum, calculi & similia, satis est collum vacuum esse, quo concedatur exitus partibus è materia subjecta elevandis, ac in Recipiens derivandis.

Iudem quoque animadversuri sunt methodum nostram oleū cōmīstum reliquis substantiis finendi, si quando separatio instituenda sit in sublimatione & rectificatione, intempestivam non esse, quandoquidem oleum ut plurimum plurimi Salis volatilis particeps est, quod illud deserit, ac postmodum in rectificatione evehitur.

Arbitramur etiam hujusmodi præparationem multis aliis anteponen-
dam esse, tedium & confusionem inducentibus, parum artis regulis consonis; ac præsertim rectificationi, quam nonnulli suscipiunt addendo phlegmati spiritum salis, parti spiritus nomine donatæ, ac sali volatili; qui nedum sal rectificat, illudque purius & melius reddit, quin natu-
ram corruptit; cum enim in alembicum illud evehere deberet, & sum-

mam Cucurbitæ partem, (id quod futurum speravere postquam phlegma ad superna delatum est) spiritus salis ipsemet ascendit insita forma donatus , odore, colore, & sapore, superstite in fundo sale, quod illic quodammodo coagulatum obvium est, præditum sapore & qualitatibus spiritus salis, sed cui duæ partes ponderis deceperunt.

Id genus hominum, cum libros construant ex consarcinatis partibus, hos infarciverunt plurimis præparationibus sibi ignotis , nunquam ad experimentum deductis : nam prætermittendo (intactis cæteris) in hujus præparandi ratione , media omnino necessaria , quibus deficientibus irritus evadit labor , pollicentur eventus impossibiles , atque, ut fert adagium, aratrum bobus præponentes, sali huic fixitatem , quod sublimare in animo habent , inducunt ; seque ipsos cachinno peritorum exponunt.

Cum enim initium ducendum esset à rectificatione salis volatilis (monentibns peritoribus ; à quibus præparationem hanc mutuat fuerant , ad sublimationem & separationem, hac ratione , cæterarum partium) processus rationem celantes de industria, id quod potissimum est & maxime necessarium truncavere ; ac statim à limine methodo ad fixationem observandæ institere, sublimationem ex ea sperantes ; minime perpendendo à perverso hac ratione Naturæ motu successum quoque contrarium expectandum.

Mitto præterea iniquam illorum procedendi rationem, addendo tepida libram unam , & admiscendo substantiis in Recipiente occurrentibus , peracta prima distillatione ; supplementum quippe est non sol im inutile sed onerosum phlegmatis , cuius omnimodo separatio tentanda.

Porro etiam si portio hujus salis , in Curcubita superstitis , volatilitate postmodum iterum donari possit, id commiscendo cuipiam sali lixiviali , sublimationemque procurando , id iterum citra novam ponderis jacturam accidere non potest , eamque insignem , neque ideo sapor gravior sperandus quam ejus quod ex arte rectificatum fuerit , juxta methodum à nobis modo traditam : Salia quippe lixivialia , cum novam quasi illi animam adflent , odorem non minus gravem & insuavem quam qui priori inerat conciliant.

Liceat & his addere , usum cucurbitarum excelsarum , angusto collo donaturum , huic rectificationis speciei multo aptiore esse quam matratorum quibus prolixum est collum ; id enim nobis usu compertum est phlegma liberius recidere , sal autem volatile facilius sursum eveni & purius , ope nostrarum , quarum figura initio libri exhibenda est ; ubi etiamnum occurrit Alembici figura, sicuti & Retortæ ac Recipientis, pro prima distillatione.

Eitam si

Etiam si porro iidem, qui ipsos arguendi occasionem præbuere, veritati reclamantes asseruerint sale fixo carere partes animalium, ostensurus sum id revera illis inesse; ac ut in usum cedat id quo Vipera donatum est.

Accipe id quod in Retotta superstes est, vulgo vocant Caput mortuum, forma & colore carbonis obvium; calcinetur id in fornace, impositum vasi fictili aperto; aut, si sumptibus pariere velis, in furno sigulino, quoad cuncta albescant & calcis formam adepta fuerint, Accurate contere, ac elixari cura in non mediocri aquæ copia, quæ sali admittendo & dissolvendo par sit; hanc filtra, evapora & ad consumptio nem deduito: In fundo occurret sal coagulatum, et si exigua quantitate, prorsus ut ex quinque libris ossium Viperæ rite calcinotorum tres solūm salis fixi unciae mihi superstites fuerint.

Sal hoc sapore acerrimo & penetrabili præditum est, lixiviale & quoad plurima simile sali fixo Tartari: In filtro eminebit pars terrena, omnibus viribus cassa, quam revera Caput mortuum dixeris: Quo pacto obtinere dabitur plegma, spiritum vulgariter sic dictum, sal volatile, Oleum, sal fixum, & Terram, ad quæ cunctæ Viperæ partes, separationem instituendo, deductæ fuere.

DE FIXATIONE SALIS VOLATILIS Viperini.

CAPUT VII.

ETIAMSÌ Sal volatile Viperinum, sincere dicam, nihil molestum in se contineat præter odorem gravem & penetrabilem, qui si qui id ore excepérint ad pondus aliquot granorum, nulla alia læsione afficiantur quam odoris insuavitatem, nequaquam tamen pertinaci, sed fugaci, superstite postmodum in ore sapore false gratissimo, cuius comes est odor nequaquam displicens, Nihilominus plurimi, quos odor ille penetrabilis percellit, primo in hoc sale se prodens, ac præterea ægre ferentes citam illius dissipationem nisi summa cura custoditum fuerit; ideo fixitatem illi inducere adlaborarunt, ac ab odoris gravitate vindicare.

Sed minime perpendentes odorem istum exulem omnino fieri nequaquam posse quin virium aliqua pars decedat, à fixatione autem alienam induci naturam, cum satis esset optime instituta rectificatio, cuius beneficio, quantum licet, excutiatur odor à foris veniens, per vehementiam

primæ distillationis contractus , illius naturam plane destruxerunt, atque in eo id effecerunt quod in moscho ac ambra grisea contigeret si grato odore, quo prædita sunt exuerentur , vel colocynthide, si amaror illi excuteretur, non secus ac in quamplurimis mixtis , quæ natura propria privantur si vel minima illa componentium pars dempta fuerit.

Statuimus ergo (præmissa rectificatione salis illius volatilis , qualem ultimo loco indigitavimus) optimam & tutissimam præparationem forte omnem omnino prætermissee, satisque esse ea conditione prædictum adsumere ; etiamsi tamen commisceeri queat rebus ægrorum palato aridentibus, aliisve remediis , à quibus illius naturæ nulla alteratio inducatur , neque de viribus neque de qualitatibus quidquam detrahant.

Si in sale fixo Viperino facultas esset coercendi & fixandi volatile , omnino adprobanda esset hujusmodi fixatio , cum enim uno eodemque tempore generationem obtinuerint, ac in uno & eodem subiecto hæreant , nulla discordia inter utrumq; intervenire potest, quin potius mutuas ad conservationem tradere potius possunt operas : adhac una eademque generatio, atque inter utrumque necessitudo in uno eodemque subiecto, impedit quominus se invicem destruant , efficitque ut nequaquam volatili fixum vim inferre vel intendat vel queat ; Revera , etiamsi simul illa commiscueris , ac fixi quantitas quintuplo aut sextuplo volatile supereret ; quinimo simul moras necesse queant, ambo tamen æque pertinaciter indolem propriam & facultates tuetur, ignis beneficio ab invicem separabilia, quovis tempore quantum viribus & qualitatibus discrepant ostendere apta nata.

Nihil tamen obstat quin salia dicta commixta adsumere liceat, fixum autem tunc à volatili subtilitatem mutuetur , quamobrem viscera facilis pervadat ac vasa , obstrukiones potentius solvat ac referet, impuritates in corpore obvias per alvum aut vias orinarias expellat ; Ac vice versa sal volatile , auxilium præbente fixo , auferat & per poros cutaneos extrudat , aliasve vias , humorum partes crassissimas ac maxime viscidas , quæ forte actionis illius celeritatem & subtilitatem subterfugissent : Quos in fines , si casus occurrat , ambo salia confundi queunt, dimissa fixatione impossibili.

Sed præsertim fixatio salis illius volatilis, per calcem instituta, ex articulicentia operatio plane salis destructiva habenda est ; ideoque maxime omnium declinanda , quippe quæ non solum odorem, saporem & salis qualitates aufert, sed & in alienam plane transfert naturam, propriam illi inducens lapidificatione inducta.

Fixatio salis istius volatilis , beneficio spiritus salis , etiamsi destruc-

ctionem illius moliri videatur, ac naturam alienam inducere, quippe quæ odorem & saporē salis volatile excutiat, minus tamen quā quævis alia improbanda est; eo quod spiritus salis, servata virtute innata sibi aperiendi quævis viscerum obstrunctiones, dum actionem in sal volatile exserit, partem hujus virium induere potest, sibiique adsumere, illam præsertim quæ cum in actione consentit, una expellendo per lotij vias, aliasve, humores contumaces & viscidiſſimos: Si cuiſcopus fuerit illis per dictas vias exitum patefacere, commode modo ſequenti adparare poterunt.

Commisceantur quatuor unciæ Salis volatile Viperini optime rectificati, additis quatuor aquæ unciis; conjificantur in cucurbitam vitream non humilem, stricti orificij, ad fundum latam & depreſſam; Orificio illius adponatur infundibulum vitreum, cuius canalis extremitas anguſtissima ſit: ambitus orificij cucurbitæ luto obducatur: adeo ut nulla alia apertio pateat quam extremitatis infundibuli: demum per hanc viam infunde, paulatim & guttatim, ſpiritum salis optime rectificati ſali volatile; Pugna illico inter utrumque ſuborietur, unde fugax ebullitione ſubsequutura eſt: Pergendum in paulatina ſpiritus ſalis instillatione, ſed viçibus repetitis, definente videlicet ebullitione; quin per intervalla concutienda erit cucurbita, toties hæc repetendo quoties tandem quævis agitatio definiat; à ſpiritu autem ſalis ſal volatile quodammodo fixatum fuerit & mortificatum.

Tunc cucurbita imponatur Capsulæ arenæ immersæ, Alembicus illi adaptetur luto obducendus (etiamſi initio nihil ad id impellat) igne leno abſtrahatur tota humiditas ſpiriti ſalis inexiftens ac ſali volatile, quæ fere ſaporis experts proditura eſt: Producatur adhuc ignis, cum vero ſaporem ſpiritus ſalis exhibuerit id quod exſtillat, aliud ſubſtituatur Recipientis, intende paulatim ignis gradum, non tamen violenter, quo uſque nihil amplius per diſtillationem prodeat, ſal autem in fundo cucurbitæ ſuperſtes aridum omnino factum ſit, coloris cineritij.

In Recipienti occurret ſpiritus ſalis ejusdem ſaporis & coloris, iisdem viribus quas ante iuſtificationem in ſal volatile præditus: at vero nulla portio ſalis volatile neque in alembicum neque in ſummam Cucurbitæ partem eveni occurret, id quod nonnulli persuadere conati ſunt, deſtituti experientia quam adſtipulantem habemus.

Sal cineritium, in fundo obvium, ſat parva occurrit quantitate, duæ enim fere partes è tribus illi deceſſere, ſapore eſt accerrimo, pungente, omnino alio ab eo qui ante fixationem inerat, à ſpiritu ſalis quodammodo conſcriptum.

Licet deinceps iſtud ſal in aqua diluere, hanc filtrare, ac ad pellicu-

Iam usque evaporare ; quæ cum refrixerit, in fundo deprehendetur exigua salis quantitas in formam crystallorum concreti : Aqui supernatans decantanda , salis abstrahendi gratia , exsiccandi , aëri aut radiis Solari bus exponendo , vel etiam igni modico : Neque negligendum erit Sal in aqua supernatante remanens ; partem illius in vapores resolvendo, crystallisando, ac sicuti prius exsiccando.

Non omnino quidem necessarium est infundibulum , cucurbitæ impositum luto investire , quo tempore spiritus salis sali volatile Vipero affunditur , à me enim observatum quo momento spiritus salis in sal volatile agit , nil præter phlegma sursum evehi , virium imo & saporis, omnino expers , etiamsi iidem , qui erravere in pluribus circa rectificationem salis volatilis , metuerint jacturam spiritus volatilis , existentiam solam in illorum imaginatione obtainentis : Luti autem obductio à me proposita , eo tantum fine tradita est ne quis in opinionem veniret partem salis volatilis hac via exitum affectasse.

Etiamsi porro Sal hoc volatile fixatum videatur , ac in fundo Cucurbitæ ejusmodi se offerat peræcta distillatione; illius tamen quædam portio priorem induit indolem , ac volatilitati redditur si sali tartari remixtum fuerit , aut cuiquam alteri sali lixiviali , ac una committantur vasi sublimatorio.

Salia enim hæc lixivialia, cum propria indole adversa sint spiritibus acidis, hæc ab iis mortificantur, & redunduntur, ac conjunguntur, salia volatilia dimitendo , quæ à spiritibus acidis depressa & quasi fixata fuerant ; quicquid vero salis volatilis inerat huic sali , specie tenus fixo, sursum candida forma evehitur, eodem fere sapore donatum, iisdemque qualitatibus ac sal volatile rite rectificatum.

Insignis tamen ponderis in illo deprehenditur imminutio , profsus ut plus cōmodi accedat ad servasse in statu quo prius fruebatur ante postremam hanc sublimationem : maxima vero utilitas ex hoc speranda quod agnoscamus fixationem à spiritu salis peræctam , etiamsi aliam quodammodo induxit naturam salis volatili , ac qualitatem diaphoreticam sub diuretica abdiderit , non tamen omnino illam immutatam fuisse, quandoquidem nonnulla ejus portio priori formæ ac viribus restitu potest.

Istud sal, ea ratione fixatum , præditum est vitibus spiritus salis concentrati, at vero robur adeptis à commixtione illarum quas mutuatum est à sa'e volatili.

Si quis humores corporis supervacaneos per lotij vias , aut alvum solum exturbare intendat , id iis adparare licet ac utiliter in usum ducere : qui vero sal volatile rite præparatum adhibere voluerint , cuius

naturæ nulla alteratio acciderit, aut actio perturbata ab accessione fixationis, proculdubio effectus manifestiores, sensibusque magis obvios deprehensuri sunt, minori etiam assumpta dozi.

DE VIRIBVS SALIS VOLATILIS VIPERINI,

*Et utilitate cæterarum partium, ope distillationis
abstractarum.*

C A P U T VIII.

SAL Volatile Viperinum perpendendum venit tanquam Sol, tum inter partes quæ ope distillationis sursum evehuntur, tum inter eas quæ in Retorta superstites sunt; nulla quippe earum quæ superiora petierunt ipsis non debet maximam illarum quas obtinet virium: sicuti nulla earum quæ superfuere non illius ope indiget, hac destituta inutilis.

Phlegma, quod prius evehitur, secum semper illius portionem quan-dam astrahit, qua privatum viribus cassum esset; Id quod Spiritus no-mine donant, accurate loquendo Sal volatile vocandum, cui in distil-latione tantillum phlegmatis à quo dissolutum, se adjunxit, formamque spiritus indidit, sicuti ex rectificatione id manifestum evadit, quo in o-pere pars illa salina volatilis secernitur, ascendit concrescitque, for-mam albam & crystallinam adsumens, relicto in fundo Cucurbitæ hu-more, à quo immutata fuerat illius natura, qui nihil aliud est quam Phlegma.

Occasione data asserimus id quod plurimi authores ἀνέλογος spiri-tum volatilem Cranii humani dicunt, Cervini, cæterarumque partium animalium, aliud nihil esse quam Salia volatilia, phlegmati remixta, à quibus postmodum ope rectificationis sejunguntur.

In Oleo etiam virtus desideraretur nisi sal volatile id sibi adsumeret, maximamque hujus partem comprehendenderet, id quod in rectificatione manifestum est; si enim mensura aut pondere expenderetur oleum priusquam remisceretur iis qui in cucurbita reliqua sunt, rectificationi destinata; trutinæ iterum imponeretur postquam universum sal eve-stum est, proculdubio insignis quantitatis imminentio observaretur, quinimo & virium, quippe cum pars maxima salis volatilis, quod in distillatione illi comitem se dederat, inter rectificandum sursum abstra-ctum est.

Eadem ratione qui Oleum, rectificationis gratia ab aliis partibus c-e-gregant, coque solum ad usus externos utuntur, vulnera, aut ulcera,

vel hyperfarcoses absumendas, ii vires illius probe non perspectas habent, dotibus enim multo insignioribus præditum est, de quibus hoc ipso capite verba facturi sumus.

Sal fixum in Retorta superstes, parti terrestri commixtum, etiam si salibus lixivialibus accensendum sit, vixque aliis qualitatibus insignitum sit quam quæ in Sale Tartari deprehenduntur, aliquid tamen naturæ salis volatilis participat.

Qui vero ilsti sali vim causticam adscripsere, eam consequuti sunt, etiam non perspecta illius natura, cum illam adsignarent partibus malignis quas Viperæ ad singebant; at vero id omnino ex salium lixivialium natura deducendum.

Porro sal hoc fixum, ore adsumptum, potioribus multo viribus donatum erit si sal volatile illi remixtum fuerit: Neque prohibet caustica facultas quin tuto, ex liquoribus convenientibus dilutum, ac cum fructu usurpari queat; non secus ac plurima alia salia volatilia.

Parti terrestri nihil consideratione dignum insitum est, nec immerito capititis mortui nomine designatur, postquam sal fixum illi ademptum est, Adeo ut cunctæ partes quæ per distillationem sursum promoven-
tur, non secus ac illæ quæ ad ascensum ineptæ sunt, effectæ, nulli usui, absente sale volatili, aptæ censi re debeat: Huic ergo jure merito præci-
puas vires quæ in Vipera delitescunt tribuimus.

Substantiæ similitudo quæ sali Viperino cum partibus spirituosis corporis nostri intercedit, comite tenuitate & penetrabili vi qualitatum, id præstant ut tenore virium concurrente, agendi autem omnimodo con-
cessa libertate, cunctos depromat effectus sibi insitos, ac pervadat, nul-
lo obvio obstaculo, abditissimas & maxime dissitas corporis partes.

Id illi innatum est, ut quanquam tanquam supremus & dom. agat, nihil obvium habens quod imperio suo obstatre valeat, non tamen qua-
si viator operationem non exerceat, aut vastator, quin potius loca quæ pertransit instaurat: Etsi porro celerrimæ, & præcipitis propemodum fit energiæ, illæ tamen functiones tam rite constitutæ sunt, tam probe directæ, ut nulla non pars corporis illius efficaciam experiatur; nun-
quam non effectum id depromat, ac perpetuo in commodum partium, commeatum illi concedentium.

Cum porro caro, cor, jecur, aliæque Viperæ partes; tanquam alimentum, aut medicamentum adsumptæ, pluri-
morum morborum curationi conferre possint, insignesque effectus edere, nemini dubium esse debet hoc sal, (prædictarum partium subtilissimam & efficacissimam) sublimius quiddam & generosius in se continere: Id vero apud me ratum si omnibus probe esset perspectum,
futurum

futurum ut medicina universalis haberetur, præparatio illius studio adhibito institueretur, cerebroque præscriberetur, nec sine eventu in curatione sexcentorum contumacium morborum , qui illam ut plurimum respuant.

Ut rectum iudicium feratur de effectibus quos edere valet sal hoc Viperinum adsumptum , ejus agendi ratio cognoscenda est ; aperit videlicet , incidit , attenuat , penetrat , ad superficiem corporis impellit , ac per poros cutaneos quasvis superfluitates & corpora extranea , per hanc viam exitum moliri solita ; quamvis corruptionem emendat , Naturæ amicum & convenientissimum est , quam juvat & corroborat , aptitudinem illi conciliando expulsioni non modo per habitum corporis , sed etiam per alvum , vias urinarias , ac quævis corporis emundatoria , humorum excrementiorum Naturæ molestorum .

Eo sit ut mirandos effectus producat sexcentis in casibus , infinitos affectus expugnando , aut saltē admodum mitigando , quin etiam pertinacissimos & ad quævis remedia rebelles , cuiusmodi sunt Apoplexia , Lethargus , Convulsio , Paralysis , plurimisque alij morbi , quorum cerebrum fons & origo statuitur .

Mirum etiam auxilium præbet in affectibus Thoracis , exempli gratia Syncope , Palpitatione Cordis , Asthmate , Pleuritide ; nominatim autem expedit ac reserat obstrunctiones Jecoris , Lienis , mesenterij , aliarumque imi ventris partium ; Abscessus internos nascentes absunit , ac discutit ; internos Dolores , quorum causa est abdita , sedat , à spirituum tumultu deducendos : concoctionem juvat , massam sanguineam expurgat , illiusque in universum corpus distributionem promovet resolutionem ac concretionem illius præcavet .

Qua ratione , cuivis corruptioni obviam eundo , convenientissimum est in quavis febre illius sobole , ac præsertim per periodos reduce , nominatim autem Quartana ; mira etiamnum præstat in uterinis affectibus , cunctas Infectiones Cutaneas emendat , quinimo & ipsam Lepram : Potissimum autem specifica & singulari vi valet adversus cunctos morbus & idus venenosorum animalium , quævis venena , modo corrodendi vi prædita non fuerint : hoc in casu illico configiendum est ad emetica , aut unctuosa & leniendi tivavi prædita ; quibus præmissis præstantissimos edit effectus .

Singulariter autem Pestem impugnat , ac quosvis morbos contagiosos & epidemicos , cuiusmodi sunt Rubiolæ , Variolæ & similes : Paucis ex inductionibus , quas infinita pepererunt experimenta , nobis comperta , variis temporibus ocurrentia , nos compellunt ad enuntiandum Vires illius expectationem omnem & spem superare : Qui vero ad dicta

à nobis animum adverterint, illi transitu ad alios affectus factio, in quam plurimis aliis experimenta suscipere possunt, quorum enumeratio prolixior tardio futura esset.

Huc obiter inferendum est experimentum insigne, observatum in Nobili quodam, qui jam à mense dolore vehementi & continuo torquebatur quem crebræ exasperationes excipiebant, in parte dextra media frontis, non procul à tempore; Locum dolentem (adeo angusto circumscrivebatur spatio) contegere potuisset apex digiti, absente rubore, tumore, duritie; dolor nihilominus, quasi puncto determinatus, in vicinas partes diffundebatur, adeo ut Nobilis masticandi potentia privaretur, imo vix illi os pateret juscule forbendo; dolor quippe hinc mirabile exasperabatur, etiam si fames urget.

Medici, quorum cura se commiserat, plurima in solarium illius ex cogitaverant, præsertim autem sanguinem è venis pedis & brachij eduxerunt, crebris purgationibus corpus exhauserunt; frictiones colli institutæ fuerunt & suminorum humerorum; adfixæ cucurbitulae, comite alta scarificatione, vesicatoria & hirudines pone aures admota; Referata fuerat arteria temporalis, emissæque decem aut duodecim unciae sanguinis arteriosi, foramine postmodum per cauterij admotionem obducto; Genetosa etiam hidrotica exhibita per plurimos dies, mane & vesperi, sudoribus ubertim scaturientibus: Imo æger, proprio instinetu, in doloris summa vehementia, unum è dentibus superioribus sibi evelli curavit, omnis labis expertem, sive fretus futurum ut causa doloris illac exitum moliretur; Cum porro auxilia omnia essent irrita, dozis unica salis volatilis ex vino data, momento temporis dolorem sustulit & extinxit, unde non minor admirationis causa assidentibus exhibita quam gaudij ægro: Casus hic omnino stupendus, quavis ratione potior, vires & efficaciam salis hujus volatilis cum apertissime indicet, ulterius nequaquam pergendum est in enarratione illius effectuum.

Supereft jam ut Olei vires attingamus, in distillatione una cum sale volatili sursum evesti, cuius etiamnum portionis particeps est: Odo-
ris gravitas frequentiorem illius usum prohibet; quo sit ut illi qui præparationem Olei suscipit sæpe numero satius sit solius salis volatilis, ipsius comitis, extractioni incumbere, addita rectificatione, quam id tale adservare; raro quippe cum occurrant ægri qui id non præ odo-
ris & saporis insuavitate fastidiant; odor ille adeo intime impressus est ut nulla rectificatione elui possit.

Id vero compertum volumus, si quis nequaquam ideo abhorreat, inter remedia externa vix artem medicam generosius & efficacius obtrudere posse, dummodo adhibitum in usum fuerit dum proprio

Sale volatili adhuc turget; Aperiendi enim vi præditum est, attenuandi, incidendi, resolvendi, detergendi, ac miro modo mundificandi; Experimento frequenti nobis cognitum, à crebra inunctione, comite simul salis volatilis usu interno, admirandos effectus observari in partibus Paralyysi tentatis, motu destitutis, quin etiam arefactis à negato spirituum & alimenti influxu.

Spongiola, hoc oleo imbuta, pyxide foraminibus pertusa, gestata, naribus crebro admota, pestilenti tempore commodissima est, infectum aërem arcendo, cerebrumque corroborando, ac partes principes, Olfactu etiam utile est, internis naribus inditum, temporibus innunctum, urgente paroxysmo epileptico, aut vertigine, aut si vapores cerebrum oppleant vel pituita; exitum quippe illis procurat potentissimeque discutit; In affectibus Hystericis præsentissimum est præsidium, vermes quoscunque enecat; quo in casu guttas aliquot ore sumendas exhibere licet, ex vino vel alio liquore, juscule &c. Inungendo regionem orificij ventriculi.

Hoc Oleum quasvis Contusiones externas sensibiliter discutit, nec non conductit internis, potissimum autem capitis: Tumores & durities resolvit, exitum concedens attenuatis humoribus & transpirationi factis idoneis per poros cutaneos: vel crassioribus concoctis & ad suppurationem deductis laudabilem.

Deterget etiam & mundificat quævis ulcera, ac cunctos affectus cutaneos sanat, imo pertinacissimos, dummodo remota fuerit causa interior, Quibus in affectibus effectus illius præterea & celestius se produnt & manifestius, si robur accesserit usu interno salis volatilis, à quo præsertim expectanda præcipua olei efficacia.

Illud occasione data dicturi sumus antiquis summo in pretio fuisse Oleum Viperinum, ab ipsis præparatum diversimode; alij enim infusione utebantur, alij Viperarum decoctione in Oleo; Sin justa adfuisset propria Viperarum ad Oleum; Si humor necessarius accessisset, ac methodo quadam rationali usi illi essent, ab istiusmodi oleo laudabiles expectandi fuissent effectus, ac calculo nostro id adprobaremus, Lectorem illuc remittentes.

Cum porro ejusmodi in præparationibus, quas exhibent, nihil methodo consonum reperiatur, unicam huc inferre lubet, quam artis legibus conformem esse credimus.

Adsumantur exeunte Maio, vel inchoante Junio, duodecim grandes Viperæ recens captæ, unaquaque illarum in septem vel octo segmina dividatur, conjiantur in vas fistile optime vitreatum, capacitatis convenientis; affundantur illis olei olivarum libræ tres, vini albi libra una

Imponatur ollæ operculum, lento igne cuncta ebulliant ad humoris consumptionem, cuncta coalentur, valida manu exprimantur Viperæ, Oleum ad usus custodiendo.

Interea ne metus inanis, sicut antiquos occupet, à vaporibus exolla exsurgentibus sibi caventes dum elixantur Viperæ, hæc enim, sicut jam præmonuimus, nullo omnino infectæ sunt.

Oleum prædicto modo adparatum revera non obtinet vires easdem & qualitates quæ oleo stillatitio insunt, modo à me memorato; Inunctione tamen plurimum valet in cunctis affectibus cutem foedantibus, nervorum contractionibus, rheumatismo, plurimisque aliis affectibus.

DE RATIONE IN VSVM DVCENDI *Sal volatile Viperinum.*

C A P U T I X.

ETiamsi non liceat singulatim tradere modos omnes in usum adducendi Sal volatile Viperinum, uti neque cunctos affectus quibus conductit enumerate; nihilominus utcunque satisfacturi illis qui usurpandi rationem exoptant, in compendium contracturus sum ea quæ à Medicis quibusdam, qualitatum & proprietatum istius Salis apprimegnarorum observata fuere quotidie id magno ægrorum commodo præscribentium.

Id à limine noscendum, saporis admodum penetrabilis causa, id nequaquam solitarium exhibendum, atque ideo commiscendum esse, alias cuidam alimento, exempli gratia juscule, ovi vitello, pomi assi pulpæ, gelatinæ aut alicui condito, alias, & potius medicamentis, atque hæc iterū sexcentis modis porrigi posse, partim quidem deducendis ex conditione humoris ægrique constitutione, sed præsertim peritia, industria & prudentia Medici.

In Salis enim hujus exhibitione requiritur non levis Medici sagacitas & doctrina, qui illius efficaciam & vim dimetiri norit; qui cunctorum affectuum ideas & causas accurate didicerit ac in praxi versatus sit, quo, urgente necessitate, cum fructu illud præbeat, & in morbis quibus conferre potest; cui tempus & occasio idonea ignota non sit, Ex arte id commisceat & opportune iis rebus à quibus illius naturæ nulla alteratio inducatur; actio nequaquam pervertatur, ac tandem indicationi occurrenti satisfaciant.

Ideo

Ideo non minus comperta esse debet Medico legitima & methodica Salis præparatio : Ejusdem efficaciam notitia & qualitatum, quam idea morbi, conditionis, temperamenti & constitutionis æ gri, nec non exhibendi salis rationis, remixti alimentis aut medicamentis adpropriatis, occasionisque & temporis commodi id porrigi, quo expectatus eventus ad sit, qui defuturus non est si circumstantia omnes prædictæ observatae fuerint.

Ne porro iis, quibus familiaris non est illius usus, præter spem & votum finistri quid accidat, ac salis viribus contrarium, id monuisse & novisse volumus, ab Acidorum intensorum commixtione præsertim cavendum esse, ac potissimum spirituum, cujusmodi sunt Salis, Vitrioli, Sulphuris, aut similiūm, à quibus fixaretur, abolereturque illius actio.

Ne ergo in illius usurpatione ulla occurrat difficultas, id adsumere licet remixtum aquis distillatis, vel ptisanæ aut decoctis morbi indoli convenientibus, sicuti & Julapiis, Emulsionibus aut Potionibus diversimode compositis, videlicet ex confectionibus, aut pulveribus, aut syrups, extractis, aquis stillatitiis, simplicibus aut compositis, & similibus: Remiscetur necnon tabellis & opiatibus, diversimode compositis, pro morbi natura & Medici scopo; commiscetur purgantibus diaphoreticis, diureticis, aperientibus: Commiscetur sali fixo Viperino, vel aliis à quorum natura non abhorreat; usurpatur ex vino aut quibusdam aquis mineralibus.

Cuivis sexui convenit, ætati, quovis tempore, quavis hora, procul ab alimentis, pro morbi indole ac Medici scopo: Pluribus vicibus in die si libet, adsumi potest, imo & noctu, quin & diutius protrahi potest illius usus.

Dosis quod attinet, admodum varia illa est, pro vehementia morbi, ætate, temperamento ac æ gri indole; & si semel aut plures usurpandum fuerit; Minor enim debet porrigi illis qui non semel sed iterato, una die adsumere necesse habent; quin in illius usu ad intius pergunt, quam iis qui semel tantum assumpturi sunt.

Satis est quandoque illius grana quatuor præbuisse, sex, octo, decem, aut duodecim, sed quibusdam in casibus dozis ad viginti & vigineti quinque grana exporrigitur, etiam semidrachmam, quinimo & hanc completam; sed hic summa prudentia & sagacitate opus est, qua absente sal istud, utut præstantissimum, effectus omnino Medici scopo & agri expectationi dissentaneos producturum est.

*VARIA REMEDIA, AVT COMPOSITIONES,
quibus Sal volatile basin præbet.*

CAPUT X.

NEQUAM à me suscepta esset descriptio virium aut usus salis volatilis Viperini , aut Fixi , ut & Olei in sublime per distillationem enecti , si Opus meum in gratiam solum eruditorum Medicorum conscriptum esset, rerum omnium notitiam callentium , ac præsertim partium è Vipera deducendarum : At vero illis gratificaturus qui illarum rudes , aut omnino , aut ex parte, duce indigent , præsertim in exhibitione salis volatilis, colophonem libro huic imponere volui, propositis Præscriptionum formulis , ac præcipuis compositionibus, quibus sal volatile Viperinum basin subministrare potest , apud authores non obviis, effectus tamen huic sali dignitate respondentes edituris.

Cum porro me non lateat plurimos curiosos , apud quos Vipera in commendatione est , præparationes domesticas confidere ; juxta præscriptiones quibusdam in libris obvias , alias ad artis normam concinnatas , alias ab illa devias , Illis communicaturus sum Elixir Viperinum, insignium virium, saporis grati, facile parabile , corruptioni nequaquam obnoxium.

*Bz. Corda & Hepata Viperarum , in umbra exsiccatorum ac pulverisatorum
N. xlviij.*

Cinnamomi optimi drach. ij.

Caryophyllorum crasse contusorum drach. sem.

*Conjiciantur omnia in lagenam vitream densam & solidam , hemina-
rum (pintarum) circiter duarum capacem , Illis affunde.*

Aqua Reginæ Hungarie.

Melisse ana. libr. j.

Florum Arantiorum.

Rosarum ana. libr. sem.

*Lagenæ accurate obturetur , soli per dies quadraginta exponatur , Post-
modum in liquore dissolvatur,*

Sacchari purissimi libra j.

*Trajiciantur omnia permanicam mundissimam , recondatur hoc Elix-
rium in lagenæ , cui adde.*

Salis volatile Viperini optime rectificatis unc. sem.

Moschi orientalis.

Ambre

Ambra grisea ana. grana xii.

Accurate obturanda lagena, hoc Elixirum ad usus servando: Dosis est à semi cochleari ad integrum mane, jejuno ventriculo ad sumi potest, imo quavis hora urgente necessitate.

Remedium hoc optimum est & convenientissimum, non modo cui-vis veneno adversarium, Pestis, omnibusque affectibus epidemicis & per contagium se propagantibus, sed etiam omnes partes principales corroborat, calorem naturalem justo in tenore tuetur, quo pacto va-letudini plurimum confert illius usus, ac vitæ productioni.

Elixirum sequens publici juris merito fieri debet, utpote remedium hactenus incompertum, utilissimum non modo in morbis virilibus, ce-rebrum, ventriculum ac omnes partes nobiles infestantibus, sed singu-lares omnino effectus in muliebribus affectibus editurum, En descriptio-nem.

Bx. Croci optimi.

Lacrymarum Myrræ selectissimarum.

Alvæ Socotrinae.

Carabes albissimæ ana. unciam unam.

Extracti Opii.

Castori ana. drachmam j.

Extracta dissolvantur in tantillo vini spiritu, reliqua pulverisentur, omnia simul immitantur Cucurbitæ vitreæ, affunde.

Spiritus vini tartarisati libras iij.

Imponatur Cucurbita Balneo cinerum, Adaptetur illi Alembicus, Reci-piente instrutus, utrumque luto probe muniendo; accendatur ignis moderatus; abstrahere spiritus vini medium circiter partem: tunc vasa de-crustentur, Tinctura pulveribus supernatans decantetur, imbuta præ-dictorum omnium qualitatibus, seorsum reponenda in lagena rite obtu-rata; Abstructum vini spiritum affunde materia in Cucurbita restibili; admoveatur iterum Alembicus, una cum Recipiente, rursusque ab-strahere medium circiter spiritus vini partem; decanta adhuc eminen-tiem Tincturam, priori commiscendam, etiam adservandam; Tertia vi-ce cohobetur spiritus vini sursum evectus, affundaturque materia in cu-curbita superstiti, eodem processu ut ante observato; decanta super-natantem Tincturam, præcedentibus remiscendam; Cunctæ simul fil-trentur, lagenæ solidæ infundantur, omnibus vero adde

Salis volatilis Viperini unciam unam.

qui nullo negotio dissolvetur; Cuncta hæc commista recondantur in va-se accurate obturato.

Dosis illius Elixirii est à gutis x. ad xxx.

Tom. III.

L 1

Traditus præterea sum Opiatam eximiarum virium in plurimis
Cerebri affectibus, Ecce descriptionem.

R. Extracti radicis seminum Paeoniae maris.

Visci quercini genuini.

Florum Betonicae.

Caryophyllorum hort. ana. unc. sem.

Confectionis Alkermes descriptionis Mesue.

Salis volatilis Viperini ana. drach. tres.

Salis volatilis succini drach. unam.

Margaritarum preparatarum.

Oculorum Cancrorum preparat. ana. drach. ij. sem.

Olei Cinnamomi.

Maceris ana. guttas iij.

Cuncta secundum artem commisceantur, fiatque Opiata, in vase
Faventino, optime occluso recondenda.

Dosis est à scrupolo uno ad drachmam.

Ratione sequenti concinnari potest Opiata, aperiendi & laxandi vi si-
mul prædicta, utilis curationi plurimorum affectuum chronicorum, illo-
rum potissimum quos pariunt variæ partium obstrunctiones.

R. Conservæ florū Tamarisci.

Genista.

Calendula.

Perfitorum ana. drach. vj.

Salis volatilis Viperini.

Extracti radicis Iridis vulgaris.

Rhabarbari ana. unciam semis.

Salis fixi Viperini.

Bezoartici Mineralis.

Salis Absinthii ana. drachmas duas.

Resinae scammonii.

Extracti colocynthidis ana. drachmam j. sem.

Cinnamomi pulverisati drachmam j.

Cuncta hec commisceantur addendo.

Syrupi compositi cum Rheo q. v.

Fiat Opiata, quæ exhiberi poterit à drachma una ad duas, imo &
tres, sed robustissimis.

Possunt etiam effigi Pilulae facultatis non dissimilis , minori dozi as-
sumendæ.

Ex. Extracti Aloës cum succo florum Violarum mundarum parati.

Rhabarbari.

Sennæ orientalis.

Salis volatilis Viperini.

Resinæ Scammonii.

Lacrymarum Gummi Ammon. ana. drach. ij.

Bezoartici Mineralis.

Salis fixi Viperini an. drachmam unam.

Deducantur omnia in massam Pilularem, quarum dozis est à semiscru-
pulo ad scrupulos duos.

Quorum ventriculus humoribus tenacibus & viscidis obseßus est , ac
neque purgationibus neque aliis remediis elui potuit ; fastidium cibi ad-
fuerit , ructus fœtidi molesti ex ventriculo emissi , commode illi Pulve-
rem sequentem in usum advocare poterunt , in fine pastus, imo qua-
vis hora usurpandum.

Ex Seminis Coriandri (non aceto præparati, quod perperam præcepere
antiqui) sed quale prostat in officinis.

Anisi.

Fæniculi dulcis.

Liquiritia rasa & optime exsiccate ana. unciam sem.

Salis volatilis Viperini.

Oculorum Cancrorum præparatorum ana. drach. iiij.

Salis fixi Viperini.

Cinnamomi electi ana. drachmas iiij.

Cuncta hæc in pulverem subtilem deducantur , & adde.

Sacchari purissimi pondus æquale, vel duplum.

Recondatur hæc Mistura in vase vitro aut Faventino, accurate
occludendo ; Assumatur unaquaque vice semicochlearis mensura,
vel integri, prout plus aut minus sacchari admisceris. Pulveri
admisceri licet guttas aliquot Olei Anisi stillatitii , vel Cinnamomi ,
imo Moschum vel Ambram griseam.

Sal istud volatile commodissime remiscetur pulveribus Ptarmicis,
nam præterquam quod efficaci sua vi insigniter penetrat, cerebrum
quoque potentissime expedit & liberat, ac simul roborat, commis-
ceri potest pulveribus Betonicæ , Majoranæ , Lillii convallium ,

Rosmarini, Stoechadis Arabicæ, Saliviæ & similiū , sextam solummodo partem Salis volatilis prædictis pulveribus addendo.

Si quis Opiatam exoptet, non solum cordi roborando utilem , ventriculo , ac cunctis partibus principibus , sed & cuivis veneno expellendo , depurandæque massæ sanguineæ ac partibus solidis, impuritates illas inquinantes, per poros cutaneos expurgando, aliave emunctoria , ij Opiatam sequentem utilissimam præparati current.

Bz. Conservæ Caryophyllorum hortens. uncias ij.

Confectionis Kermesinae completae unciam j.

Salis volatilis Viperini probe rectificati , drach. vij.

Confectionis Hyacinthinae ,

Electuarii Diascordii ana. unc. sem.

Bezoartici mineralis.

Margaritarum præparatarum.

Oculorum Cancrorum præparatorum.

Extractorum Angelicæ.

Carline ana drach. iiij.

Salis Cardui benedicti drachmas duas.

Cuncta commisceantur ac in Opiatæ formam deducantur, addendo ,

Syrupi Kermesini , vel Caryophyllorum hortensium q. s. ad justam Opiatæ consistentiam.

Quæ recondenda & ad usus adservanda ; Præservationis gratia danda ad drachmam semis ex vino aut juscule , sed morbo urgente exhiberi potest drachma integra , imo & duæ.

Si quis Oleum in usum adducere voluerit, per distillationem elicitum , id solitarium usurpent, vel commixtum æquis partibus Unguenti Martiari , adjungendo , si res exigat, oleum stilatitum Rorismarini , Saliviæ , Lavendulæ , aut similia.

Qui ad examen cunctas has præscriptiones adduxerint, ii non modo deprehensi sunt justam proportionem dozeon , sed & singularem cautionem ne quid illas subeat à quo natura salis volatilis immutari aut destrui queat , id quod potissimum in illius exhibitione observandum.

Nec desunt aliæ compositiones , dignæ quæ huc inferantur, quarum sal volatile basin constituere potest, has tanquam paradeigma offerre placuit ; neque enim me latet non innutiles alibi occurtere ; sed,

ex mea sententia, satius est illas pro re nata præparasse, ac ex præcripto eruditorum Medicorum.

Omnia vero satis dilucide proposuisse me existimo; Latius porro evagatus essem nisi limites mihi præscriptos me prætergredi accusatio immineret ac ea aggredi quæ captum superant, oculatis solum Medicis committenda; IIi qui ritam Salis hujus volatilis præparationem callent, ac connubio jungere partibus volatilibus plantarum, & sulphureis quorumdam mineralium, Naturæ nostræ neutiquam infestorum, glorientur se non inutiliter arti insudasse; Nulla die cessamus, in votis vero est ut tandem aliquid à nobis prodeat quod in publicum commodum cedat.

F I N I S.

ECHIOSOPHIUM.

Ille ego, qui Veterum mores vitare, parando
 Theriacam, studui nuper, qui cœpta peregi,
 Quique modum docui quo non modo Vipera summas
 Singula sed proprias conferrent Pharmaca vites,
 Jam majora peto, nova nam mihi nata voluntas
 Scribendi, toto quid Vipera corpore condat,
 Quænam sint partes, quibus & sit dira nocendi
 Vis data, Num varia lateat sub sede venenum,
 An Fel origo mali, superum num vasa palatum
 Hoc à fonte petant, flavum portantia Succum
 Mortifer an succus, Necet an Dens solus aduncus,
 An Dens Vipereus vivente evulsus ab ore
 Sive etiam extinto, membris infixus, acuto
 Vulnera det mortem, vel quadam parte cadaver
 Lethiferum, damnosa aliquo vel Viscera viru,

Nec satis hoc nobis, sed causam nosse veneni
 Mens fuit, arcanos simul & reperire meatus
 Per quos Vipereum supremam corporis arcem,
 Virus adit, sedemque feri signare triumphi;
 Seire viâ & facili totum superare venenum.
 Viæaque Vipereum mala concomitantia mortuum
 Cum fuerint, Ejus sub parte cadaveris omni
 Observata meis medicamina pondere curis.

Talia sollicite quærenti, multa fuerunt
 Perscrutata mihi, variis rationibus acto,
 Non oculis, mentique meæ confidere tutum
 Credebam, digitis, nodos, sine testibus, istos
 Solvere nec cupiens, Physicos in rebus acutos
 Consului, multis dubiis & adesse rogavi,
 Sæpius, indictis horis, venere periti,
 Quos ad propositum fateor non pauca tulisse,
 Et docto arbitrio cœtum fecisse decorum,
 Plurima tunc, vario tentamine, digna notatu

Cognita , majorum simul & sententia vana
 In multis temnenda fuit , melioraque visa
 Cunctorum studioque potentibus ima sagaci
 Nobis , quæ veteres poterant latuisse , reperta.

Non labor aut sumptus , vel tempus ad ista molestum ,
 Vipera nam magno numero mihi missa frequenter ,
 Ex variis electa locis ; nec sexus uterque ,
 Defuit , ut scirem num sit discrimin in illis ,
 Quilibet & pariter mordens an mittat ad orcum
 Saepius , hoc ad opus variis animalibus usus ,
 Passere , gallinæ pullo , cane , fele , columba ,
 Effectus miros , tutasque dedisse medelas ,
 Sat fuit , hoc libro , Jam Vipera carmine tantum
 Describenda mihi , quæ pollens viribus , almæ
 Theriacæ basis est , iterumque canenda recurrit .

Vipera , Serpentis species , cognomine nota ,
 Viviparæ , Catulos quod mittat corpore vivos ,
 Corpus tecta patet totum , Cute versicolore ,
 Pro pedibus Squammæ patulæ , sub ventre notantur ,
 His repens , quo vult Serpentum fertur ad instar ,
 Sed motu lento incedit , nescitque salire :
 Hæ corpus portant squammæ , nitidique colorem
 Ensis habent , aliæque aliis incumbere gaudent ;
 Posterior junctura patet , dum serpit eundo ,
 Vipera , si gressum revocet ; desistit hiatus ;
 Hæ latus ad geminum tendunt , Pellique supernæ
 Consutæ veluti , costarum finibus adsunt ,
 Squamma duas costas tantum quæcunque tuetur ,
 Arcte dorsalis , quas propria vertebra vincit ,
 Quæque suæ squammæ sic vertebra possidet usum .

In totum squamma cutis est obtecta minore ,
 Cujus mira patet series & textilis ordo ;
 Perspicuus color est varius , proportio , forma
 Diversis gaudens ; mox fuscum in pelle subalbo ,
 Mox fulvum rubro jungit Natura colorem ;
 Ad libitum passim nigro quoque stemmate signat ,
 Et Caput & Dorsum ; possit quoque cernere lato
 Vertice , productas maculas , ut cornua longas ,
 Hæc semel exuvias , aut bis deponit in anno ;

Inde est ornato Pellis nova tecta colore;

Squammarum radix tegitur, sed finis in orbem;
 Dimidium, oblique descendit ad Ile sinistrum,
 Ordine formoso multo; cui dextera origo,
 A lævo ad dextrum series eademque notatur,
 Moxque patent Squammæ majores, moxque minores
 Largior & series ubi moles corporis aucta,
 Strictior atque eadem, si mole minore feratur,
 Multaque subtilis directe linea Dorsum,
 A cervice petit, Squammaque recumbit in omni.

Majores squammas habet & caput inferiores
 Productas latus ad genuinum, Faucesque tegentes
 Quæ præbent similem primis majoribus usum;
 Instar Porcorum rostrum cute Vipera gestat;
 Sex & aperta locis Cutis est, quorum prior Ore,
 Consistit patulo; bina quoque Nare sequentes,
 Et geminis oculis, Auris dum nulla notatur:
 Ventris custodes squammæ, gressusque ministræ,
 Servant postremum, fæcum coitusque foramen,
 Quod tegit ad caudæ summum, squamma ultima in orbem,
 Ducta, patens, coitu, parte vel fæce paratis;

Hæc de Pelle feræ squammosa digna notatu,
 Altera sed tenuis Cutis est, subjecta priori
 Accipit & squammas, si sit spoliata senecta,
 Vipera, tuncque novam format Natura minorem;
 Suppeditat binum sic Pellis semper amictum,
 Atque exuta patet pellucida Pellis utrinque.

Pollicis intensi molem vix præterit unquam
 Vipera ventre suo, Collum digitique puellæ
 Crassitiem præbet minimi cui Cauda suprema,
 Hac in parte quidem similis, sed cuspidé dispar,
 Cauda brevis valde finem quoque præbet acutum.

Corpore constabit bino pede Vipera longa,
 Illius solito crescendi fine peracto.
 Suppressum Caput est, ut planum, vertice lato,
 Angulus ad superum latus est extensus utrumque,
 Et custos oculi producitur undique binus,
 Pollice perfecto Capitis mensura notatur,
 Octava ad latum numeratur linea finem
 Vertice supremo, sed sensim strictior extat,

Nam

Nam visus spatio vix linea quinta patebit,
Nec plus est parti quam linea bina priori :

Linea Maxillam sequitur bis quinta supernam ;
Inferior toto dum pollice longa reperta :
Maxillæ geminæ Gula quam sit vasta docebunt ;
Divisæ hæ finem faciunt in parte priore ,
Inferior gemino constat pars Osse , priusque
Postremum stringit, Dentes gestatque minores ,
Ad latus externum mordendo flexible tantum ,
Ad medium superæ fit & articulatio firma ,
Ossis ab extrema quod Calvæ provenit ora ,
Dentis ubi radix est articulata canini :

Multipliæ patulis apparent faucibus unci ,
Dentes, subtile, ad vulnera prompta parati ,
Quorum majores geminos prodire videmus ,
Qui tamen inflexi remanent , dum nulla voluntas
Mordendi , promptique patent si surgat in iras :
Hi maxillarum tanquam custodia bina ,
Calvæ producta nectuntur parte priore ;
Quæ custos Oculi , vincitque ligamine forti ,
Ossi junguntur parvo quod fertur ad altam
Maxillæ partem medianam, mortuumque ministrat ,
Maxillæ & Denti communem, tempore morsus ;
Dens ad radicem succo flavente rigatur ,
Capsula quem tenuis servat , fortique priori
Dentes oblongi plures , sed molliter hærent ,
Mox duo , vel tres, aut quatuor, vel quinque sub uno :

Ordine diverso Dentes numerantur, & octo
Interni, similes forma, sed mole minores ,
Bina eadem sursum series; ut bina deorsum ;
Densque molaris adest nullus , nam quilibet uncus ,
Ut calvus , & cavitas sumnum contingit acumen :
Hæc vorat esuriens , namque integra gutture vasto ,
Quæ maestata ejus fuerint animalia morsu ,
Arctior & si sit Stomachus , congesta tenendo ,
Oesophagus prægrandis adest, hæc condit uterque ,
Ignis at internus dum nulla parte coactus
Nullus & in stomacho liquor est , fit coctio parva :

Nec sit Vipereo, mirum, si ventre hacerta
Deglutita, dies mancat pene integra plures ,

Corpore nam toto calor est æqualis , & inde
Non solet effundi , vel quadam parte recondi ,
Sed congestorum paulatim Vipera succum
Sugit , & ad fæces quod restat inutile pellit ,
Vel majora suo , si quæ sint , rejicit ore :

Quod si scire modum cupias quo Vipera multos
Per menses , gelidis vivat jejuna latebris ;
Illa caput tollens & sæpe superno
Quam trahit è cœlo fausta nutritur ab aura ,
Hæc licet & molli videatur corpore , duris
Temporis impetibus viscosa carne resistit ,
Hinc fit ut horrendos hyemis tolerare rigores .
Possit , & adverso quamvis sit frigore turpens
Flexilis exiguo veniente calore resurgat ,
Præterea illius substantia partibus arctis
Constat , & lunato striete sociata calori ,
Sub cute squamosa , manet integra , tempore longo ,
Spitus atque adeo vivax versatur in ipsa ,
Ut quamvis varias ex ejus corpore partes
Feceris , & Lumbis avulsa removeris imis
Viscera , per multas cor nudum palpitet horas .
Scissus & in partes spoliatus jam cure Truncus ,
Cauda etiam semota , velut pars assea quæque
Vitali officio multas fungantur ad horas .
Abscissi dudum & Capitis det morsus eundem
Interitum mordens quem Vipera sana dedisset :
Hæc satis , Ad partes alias veniamus Echidnæ .

Quaque suos Dentes habet & maxilla minutos ,
Dens & ad extremum submissæ , grandior extat ,
major oppositus superæ , minor atque , recurvo ,
Ordine , consimilem Dentem spectare videtur ,
Ad malam sociam , quæ cunctis partibus æqua ,
Non interstitio conjunctus finis earum ,
Os aliquo inferius , partem nam musculus explet ,
Os Nasi superum malam , ad firmat utramque ,
Finis Claviculæ , quæ Calva pendet ab alta ,
Fortiter inferna Malæ sunt apiculatae ,

Nares principium Capitis , binoque meatu
Exiguo , ad Cerebrum penetrantes , Osse teguntur ,
Ossis radicem fortis Calvaria firmat ,

Et latus illius genuinum producta tuetur,
Hæc tamen imbellem tenet articulatio motum:

Calva Oculis ad utrumque largitur amictum,
Et licet exiguis, duplex concessa cuique
Palpebra, transperans Liquor Vvea, Cornea, Nervus,
Opticus, hic tenuis, brevis & radice ligatur,
Trans Calvam penetrans, Cerebri sub corpore summo,

Fortiter annexas, latum longumque petentes.

Suturas monstrat Calvaria, vertice toto,
Internis Fossisque suis instructa notatur,
Anterior minor est, Oculum stat & inter utrumque.
Parvula quæ cerebri concludit corpora bina,
A quibus exigui Nervi mittuntur odoris.

Tres sunt in medio fossæ, queis corpora terna
Condita sunt Cerebri, primis unita duobus
Opticus atque imis Oculorum nervus ab illis
Exit, & auditus lateralis Nervus uterque;
Corpora sunt aliis nervis partimque comosa,
Occipitis Fossem restantem Spina medulla
Occupat, hinc Dorsum penetrat, Nervosque minores
Multos, ad Costas vicinas mittit eundo:
Dura dat externam Capiti sic Calva figuram,
Cum Venis adsunt Arteriæ, & intus & extra,
Multus & ad variam numeratur Musculus usum,
Insertus lateri Calvæ, summoque palato,

Et qua parte vides aliis animalibus Aures,
Ad latus existunt angusta foramina bina,
Primo dum Nervus tenuis radicibus hæret,
Inde, Oculo submissus, abit, ramumque bifurcum
Format, & illorum Narem petit altus apertam,
Inferior Dentes divisus, pergit ad imos,
Indiga dum Natura potest hac parte videri,
Aure carens, ipsam Nervus cum Naribus explet,
Quod cavitas Calvæ, proprius Cerebrique meatus
nignant, ut Nervus geminus, qui Naribus aptus
E cerebro veniens illuc quoque portat odorem,
Ad Cerebri summum & medium latus articulata
Clavicula, ad finem capitis producta notatur,
Ossibus hæc constat geminis, cubitique figura
Flexis: Maxillam post articulatur ad imam,

Ut libet hic cubitus scit stringi, scitque patere.
 Nascitur & parvus cubiti sub origine Nervus,
 Ex hoc postremo, tenuique foramine Calvæ,
 Auditus Nervo confinis; longior ille,
 Ossa sequens, tandem Maxillam parte supernā
 Ingreditur medium, reliquumque penetrat eundo.
 Infera & in fundum descendit acuta palati
 Pars Calvæ, nervos præbetque saporis ad usum.

Quos & Lingua juvans fauces præcurrit hiantes,
 Corporibus constans geminis, teretique figura:
 Desinit atque minax subtile in acumen utrumque,
 Pars rubet interior Linguae, sed prima nigrescit:
 In totum nobis innoxia Lingua, sed ipsa,
 Si careat magnis, Animalcula Vipera captat:
 Vaginâ induitur, velox quoque prodit, & intrat,
 In cassumque licet vibrans, hac territat hostes:
 Tendinibus binis hâc à radice movetur,
 Hique cuti internæ sub collo fortiter hærent.

Inter maxillam Tracheja Arteria utramque
 Incipit infernam, cuius sub tegmine Lingua:
 Annulus huic multus formam dedit, ordine junctus,
 Ascendens patulo longum dat & ore foramen,
 Rostratum inferius, quo presso sibilat Anguis.
 Illorum series est magno pollice longa,
 Et fauces penetrans ad pectus tendit; apertum.
 Pectoris ingressum non præterit annulus, horum
 Per medium series, partem, concisa, supernam
 Respicit, & patulo Pulmoni subjacet: Ejus
 Mollior ad latus est duræ substantia juncta
 Undique; Pulmoni facit & sociata canalem
 Perfectum, optatum quo Vipera suscipit auram.

Dextrâ parte jacet Pulmo, rubroque colore
 Noscitur: illius mollis substantia, nullis
 Est divisa lobis, ter bino pollice longa.
 Transverso dito non lotior auriculari.
 Retis & ad formam veluti contexta notatur,
 Et licet in dextrâ, jaceat, dum plenior aurâ,
 Spinam præteriens, ad partem fertur utramque.
 Submissumque sibi respirans ventilat Hepar.
 Huic Cava Vena suos, & Aorta Arteria, ramos
 Misericunt, simul & mixtis hinc inde rigarunt.

Ut pisum globulus cordi præmittitur alto,
Cui liquor est aqueus, carnoſo corpore teſtus.

Illi ſubſtratum Cor, mollo parenchima, pergit.
Ternâ parte pedis diſtans à gutture, rubro
Sub pulmone jacens, dextrâ quoque parte locatum:
Membranis vinclum propriis: Hoc nobile viſcus
Corpore diſiſum permultis palpitat horis,
Hoc & aquâ plenum Pericardion undique cingit.
Poffidet auriculam, Cava cui dat Vena liquorem
Sanguineum; fanguis penetrans, petit inde meatum
Ventriculi Cordis, patulam poſt implet Aortam,
Quæ ramos format geminos, ſurſumque ſupernus
Progrediens, cundas rigat illic ſanguine partes,
Alter ad inferius tendit, latus atque finiſtrum
Occupat, Oesophagi partem, ſtomachumque ſub ipſo,
Hinc Testem, & Renem, Penem, Caudamque pererrat.
Unus ut eſt aditus Cordis, ſic exitus unus,

Majus mole Jecur, Cordi ſubmittitur imo,
Dimidio longum pede, puniceoque colore,
Pollicis & ternâ latum biſ parte notatur:
Dividit hoc Cava Vena fluens in corpora bina,
Longius & dextrum partem deſcendit ad imam;
Hæc Cava deſcendens, quæ dextrâ parte locantur
Viſcera percurrit, dum corpus tendit ad imum.

A vaſtâque gulâ incipiens, in parte ſinistrâ,
Oesophagus ſitus eſt, uno pede longus & Ille,
Ad Stomachum portatque cibos, ut nomine ſignat;
Hujus ubique patet mollis textura, capaxque,
Poſſit ut inflari digitorum mole duorum.

Oesophago Stomachus ſuccedit, corpore denſo,
Et miñus extenſo; quartâ non longior iſte
Parte pedis, tunicas binas habet intùs & extrà,
Utraque denſa patet, ſed rugis intima teſta,
Dum vacuus Stomachus, pleno diſtenta ſed illo,
Saepius & parvis eſt vermiibus intùs operta.

Officio funētus Stomachus, deturbat ad ima
Intestina ſuas fæces, prius & duodenum
Occurrit, tenerum Fellis capit atque meatum.
Ileon & Cæcum mihi non comperta fuerunt.
Inſtructum ſinibus, ſed ſubjacet ordine Colon:

Postremum sequitur Rectum , quod pellit aperto,
Caudæ sub summâ radice , foramine , fæces.

Intestina tegit pinguedo & mollis & alba ,
Quam cingit teneris hærens membranula costis.

Ad latus & Stomachi , sub & Hepate pollice distans ,
Fel liquidum parva contentum cystide turget ;

Illi⁹ cocto similis substantia vino ,
Acris , amara , patet viridi signata colore.

Non via visa mihi , liquor hic qua posset adire
Dentes supremo succo tunicamque replere

Illorum croceo ; qui nil præbebit amari ,
Sed tibi amygdaleum gustanti finget olivum.

Parva quidem ad summum Fellis contorsio visa ,
Ex qua vas tenerum , migrans à fonte recurvum ,

Finditur in binos ramos , quorum Duodenum

Rectior ingreditur , minor & deflexus ad Hepar ,
In varios ramos divisus desinit alter .

Contra submissas Oculo , Dentique propinquas ,
Multas inveni Glandes , simul ordine junctas ,

Hæque salivares dicam Cerebrique ministras ,
Ex hoc fugentes succum , suetumque colore

Tingentes croceo , qui nil nisi pura saliva ,
Quæ rigat & lenit vicina ligamina Dentis

Majoris pluresque sitos sub cystide Dentes .

Est sub Felle Lien , nigrescens atque rotundus ,
Nec pisi molem superat : Renes ad utrumque

Inde jacent spinæ latus : Illi glandibus æquo
Ordine conjunctis , constant , pallente colore :

Arteris scatet & venis , tunicaque tenella

Quilibet obtegitur , prior est dexterque sinistro .

Vase suo in fundo munitur uterque , ferendo
Ad rectum sero , cum fæcibus ejiciendo .

A capite ad caudam , sit Vipera Fœmina , Masue ,
Vertebra centeno numero conjuncta patebit ,
Cum novies & quinto ; numero quoque Cauda supertes
Quinto & bis deno finem facit Ossibus imis .

Partibus æqua mari prædictis Fœminæ semper ;
Molle quidem , gestans utero , majore notatur ,
Ut collo magis & gracili distincte ; Nec apte
Dentibus antiqui numeratis esse minores .

Nos docuere Mares ; numero , formaque , situque ,
Nam similes illis Dentes , vt corpore Conjur
Est par , collato , Catulis exempta , Marito ;
Grandior at Maris est , ob Penes Cauda tumentes .

A primâ ceruice viam petit alba Medulla ,
Trans spinam dorsi , Caudam quoque pergit ad imam.
Vndique complures ex hâc , vt origine , Nervi
Parvi nascuntur , propriis & vñibus apti ,
In varios ramos divisi , partibus adsunt.
Musculus & multus , Venisque Arteria juncta ,
E spina ad Costas pergunt , & Viscera cingunt.
Musculi & insignes bis bini , & plurima Vena ,
Cum Nervis , dorsi comites , hinc inde notantur.
Mulculus interior binus , submissus , ab altâ .
Progrediens spinâ ; dorso conjunctus vtrinque ,
Fertur ad extremam Caudam , fulcitque supernos .

Vipera Testiculos distinctos Fœmina binos
Possidet : Illorum substantia mollis & alba :
Linea bina docet latum , ter sextaque longum .
Sub Stomacho hi Testes , levâque , jacentes ,
Fundî Matricis vicina sede locantur .

Hic Vterus geminum gaudens admittere Penem ,
Principio est modici digiti distentus ut unguis :
Nec procul hoc pergit spatium , fit namque bifurcum .
Pars Vteri prior , est tunicis munita duabus ,
Fortibus & densis , quarum rugosior imâ .
Parte jacet , penum stimulos tolerare parata :
Vaginis geminis illos nam cingit eodem
Tampore , & hæ proprio junctæ sunt quæque canali ,
Qui rugis vacuis , tener est , & mollis ad imas .
Hepatis ascendit , partes , semenque petitum .
Exugit patulus , mox lucida conficit Ova ,
Et confecta fovet , fotis tandemque figuram .
Vipeream donat ; stricto quamvisque meatu ,
Perficit eximios Catulos , quos parturit inde ;
Sic Vterus bino distinctus corpore , vtroque
Viperulos numero complures ordine gestat ,
Circiter ad quatuor menses ; horumque figura ,
Ut situs , & flexus , quiddam mirabile præbent .
Quique Vterus prius arctus erat , crescentibus illis

Sufficiens præbet spatum ; tandemque peracto
Tempore gestandi , cunctos parit ordine vivos,
Qua data porta fuit , nec partu vipera læsa,

Spermaticis etiam vasis munita tenellis ,
Quæ Testis gemini nascuntur parte ubimâ,
Inde uteri optatum mittunt ad corpus utrumque
In coitu semen , quô fit generatio juncto
Principio vulvæ duplex & musculus heret.
Dum lubet hic stringit , distendit & ille faromen

Terna uteri bis parte pedis sunt corpora longa
Suntque nitartinis toto confinia cursu
Multiplici & patulo suspensa ligamine dorso.

Testibus instructus geminis est masculus , albi
Hi sunt & teretes ; Fellis sub cystide dexter
Incipit at brevior , minor , inferiorque sinister :
Hos membrana tenax , quæ pendet ab Hepate vincit
Inferius molli pinguedine tectus uterque ;
Non à fœminea substantia dissidet horum
Parvula producunt & vasa , ferentia semen ,
Candida , & in longum præbentia sigmata juncta
Ad latus illorum Renes rectumque notantur.
His cava vena comes , velut est arteria , Renum
Cum vasis , albo sunt & turgentia succo.

Bina sub extremo residet vesicula recto ,
Penem inter geminum , simili quæ turgido succo ;
Hos alios Testes binos plerique putarunt ,
Ut Testis geminus Peni remaneret utriusque ,
Sed male ; nam veri tantum sub Felle priores.
His licet emissum semen per vasa , reponi
Posit , ut in Vūlvam , pressis his gladiis actu ,
Promptius intensis vicinum Penibus intret.

Hic Gemini miranda subit Constructio penis ,
Provida nam voluit binis , stimulisque comatis ,
Instructos natura Mares , multumque salaces ,
Ut possent Vteri geminum penetrare canalem ,
Conjugis & mollem pungendo movere calorem ,
Principium ex imâ caudæ radice trahentes ,
Hi penes gemini sensim crescendo tumescunt ,
Sub spinaque petunt fæcum commune foramen .
Sub cute sunt Penes tecti , si nulla voluntas

Ad coitum fuerit, sed eā veniente moventur,
 Erectique simul surgunt, ut cornua bina;
 Exitus ad Recti latus est his binus utrumque,
Cingit & hos Recto submissus Musculus imo:
 Quisque cavo & longo constans est corpore bino
 Penis, & in supero membrum junguntur in unum,
 Præputio instructum, stimulis velut intus acutis,
 Albis & duris, congressus tempore tantum
 Productis; magni prostant horumque priores,
 Ad fundum Penis stimuli perguntque minores.
Cùm verò coitum Mas ardens Conjugis optat,
 Binaque spermatico Vesicula turgida succo,
 Quisque uteri proprium tunc Penis intre meatum
 Festinat, Veneri indulget, semenque premendo
 Vesiculas fundit, multis stimulisque salacem
 Congressum repetit, quò Fœmina percita, cingit
 Flexibus adjunctum socium, semenque recondit
 Coniunctum proprio, Matricis corpore bino:
 In quibus Ova prius, tandemque Animalcula format.
 Longus & ut coitus, Penis geminusque minister,
 Seminis & vicibus repetitis missio multa,
 In loculos geminos stimulatæ Conjugis; indè
 Tempore Viperuli plures formantur eodem.

Hinc risu appetet Veterum sententia digna;
 Queis adjuncta Mari fuerit cum Fœmina visa,
 Sub flexu & vario, gemini Matrice bicorni
 Occulti Penes, & junctis basia labris;
Conjugis in fauces, caput introducere totum
 In coitu volvere Marem, semenque paratam
 Hujus intre gulam; simul & prurigine motam
 Hanc, caput immissum crudeli Dente petitum,
 Ridiculo truncare modo; loculisque recepto
 Semine, formari Catulos; illosque patrati
 Jampridem sceleris, studio cum vindice nasci;
 Et lacerata feræ Matris per viscera, tristi
 Nascentes transire viâ, sic & Patris esse
 Ultores meritos, eadem quos pœna maneret.

His si Viperei Penes, Uterusque fuissent
 Inspecti, capiendo inquam, simul atque ferendo

Semine, vasa, oculis, animoque petita sagaci,
Si fœtus sedes, rectus velut exitus illis
Per vulvam visus; non talia falsa libellos
Implerent, & cuique forent spernenda perito.

Carmine Vipereas partes exactius isto
Scribere, non opus est, patriâ cùm voce peractum
Hoc fuerit nobis: Tantùm generalia quædam
Exponenda manent, nostrum clausura libellum.

Vipera Dente quidem multùm damnosa canino,
Viribus at tantis laudabilis, ut quod in ipso
Dente malum latitat, parvi sit jure putandum.
Vipereum licet & morsum mors, certa sequatur,
Omissò auxilio, raro tamen accidit ille;
Quod si forte mala, non cautum dentibus uncis
Vipera fæva petat; tutam fert ipsa medelam,
Carnibus assatis; poterit nam morsus ab illa
Has comedens, sanus fieri; si sanguine misso
Vipereo, primùm fuerit pars læsa rigata.
Dimidiumque feræ satis est, caput esto prioris
Jure comes partis, vel ei pars ultima juncta.
Et licet à morsu discedat Vipera, multis
Hac sine præfidiis, possis reperire salutem:
Quæ fusè dedimus Vulgi sermone loquuti.

Namque alias tantis superat virtutibus Angues:
Vipera, ut has nobis, non sit vox apta canendo:
Cognita sunt miranda facit quæ corpore sicco,
Dum renovat corpus, superat quodcumque venenum,
Segregat è crasso corruptas sanguine fæces,
Squammosam lepram simul & contagia curat.

Vipera sed quiddam servat sublimius almo
Corpore, quod partes volitans penetrabit ad imas;
Quas aliud sumptum nequeat medicamen adire.
Roboris hoc tanti, nihil ut præstantius illo
Pharmacæ regnum capiat, vel prodere possit:
Cujus ut è medio tollatur prava parandi
Vipereas earnes methodus, meliora peregi:
Nam quâ lege licet puras sejungere partes,
Hujus ab impuris, descripsimus Artis Alumnis:
Qui si ducantur studio præclara petendi,

Pro Sale Vipereo Iapidem quemcumque movebunt,
Inventumque scient multo pretiosius auro,
Optabunt hoc mille malis & habere paratum;
Ut possint tutò, citò, jucundèque mederi,
Et peragant uno, quod Pharmaca mille negabant.
Hoc sale nil etenim Phœbeia potentius in se
Ars habet; hoc illi decus est, hæc maxima virtus.

Pangebat M. CHARAS, Parisis, Anno M. DC. LXXIX.

BIBLIOPEGO
Circa Figurarum rectam collocationem.

IN TOMO I.

Titulus Pharmacopææ Regiæ Galenicæ.

Effigies Domini Charas,

ante pag. 1.

IN TOMO II.

Fig. I. II. III. IV. V. Furnorum & Instrumentorum, cum Fig. Explicationis Characterum Chymicorum, ad finem Tomi Secundi Pharmacopææ Chymicæ ponenda sunt.

IN TOMO III.

Titulus Theriacæ Andromachi.

Titulus Tractatus de Vipera.

Fig. I. ad

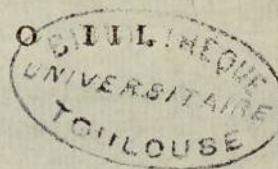
Fig. II.

Fig. III.

Pag. 152.

153

154

CHARLES CHARLES

CHARLES CHARLES

BIBLIOTECO

Charles Léonardin Legrain collection

IN TOMO I

Charles Léonardin Legrain collection

catalogue

IN TOMO II

Charles Léonardin Legrain collection

IN TOMO III

Charles Léonardin Legrain collection

catalogue

CHARLES

